

ATATÜRK'ÜN OKUDUĞU KİTAPLAR

Cilt•4

Anıtkabir Derneği Yayınları

-I-

10
11
12

13
14
15

16
17
18

ATATÜRK'ÜN OKUDUĞU KİTAPLAR

“Altın Çizdiği Satırları, Özel İşaretleri, Uyarıları,
Düştüğü Notlar ve Kitap İçerisindeki Özel Yazıları İle”

Cilt 4

Osmanlıca Kitaplar

Anıtkabir Derneği Yayınları

-I-

Başbakanlık Tanıtım Fonu Katkılarıyla

Yayın Koordinatörü
Recep Cengiz

Baskıya Hazırlayan
Aykut Tanıtım Danışmanlık - Ankara
Tel: 0.312. 495 02 25*26*27

Kapak
Murat Mutluoğlu

Sayfa Düzeni
Murat Mutluoğlu • Yeter Mutluoğlu
Hüseyin Kurt

Film
Candan Repro-Ankara
Tel: 0.312. 231 49 01

Baskı
Pelin Matbaası - Ankara
Tel: 0.312 418 70 93

Takım ISBN No:
975-95835-2-6

Cilt ISBN No:
975-95835-6-9

Her Hakkı
Anıtkabir Derneği'ne Aittir.
Tel: 0.312. 230 12 22
ANKARA • 2001

Orijinal metinlerde Atatürk'ün altını ve yanını çizdiği satırların Türkçeleri koyu harflerle dizilmiştir.

TERCÜMELER

Osmanlıca Tercüme

Bekir Koç • Haldun Eroğlu

A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi

TÖMER Tercüme Editörü

Selen Doğan

Franızca Tercüme

Ali Osman Durmuş

TÖMER

İngilizce Tercüme

Özlem Kitapçı Kara • Öney Çokluk • Fatih Ekinci

TÖMER

Almanca Tercüme

Ayşe Bahşi • Özmen Kara

TÖMER

İtalyanca Tercüme

Suna Ertekin

TÖMER

Yunanca Tercüme

Özge Ceylan

TÖMER

KİTAPIN HAZIRLANIŞI HAKKINDA BİLGİ

İçindekiler

Kitabın Hazırlanışı Hakkında Bilgi	III
İslâm Tarihi	
Cilt 4	1-178
Cilt 5	179-227
Cilt 6	228-250
Cilt 7	251-294
Cilt 8	295-382
Cilt 9	383-422
Umûmî Tarih	423-436
İslâm Tarihi	437-458
Tevârih-i Al-i Osman Âşıkpaşazade Tarihi	459-463
Orhun Abideleri	464-485

Yeni Nesil Akademi
Yeni Nesil Akademi
Yeni Nesil Akademi

	1
	2
	3
	4
	5
	6
	7
	8
	9
	10
	11
	12
	13
	14
	15
	16
	17
	18
	19
	20
	21
	22
	23
	24
	25
	26
	27
	28
	29
	30
	31
	32
	33
	34
	35
	36
	37
	38
	39
	40
	41
	42
	43
	44
	45
	46
	47
	48
	49
	50

KİTABIN HAZIRLANIŞI HAKKINDA BİLGİ

Mustafa Kemal ATATÜRK kısa süren yaşamı boyunca, bir insan ömrüne kolay kolay sığmayacak kadar büyük işler başarmıştır. Başarıyla sonuçlandırdığı Kurtuluş Savaşı ve Türk Devrimi ile dünya tarihi içerisindeki onurlu yerini çoktan almıştır.

ATATÜRK'ün yaşamı ve yaptığı işlerle ilgili yerli ve yabancı araştırmacılar tarafından kütüphaneler dolusu eser yazılmıştır. Çeşitli dillere çevrilen bu eserler sayesinde ATATÜRK dünyanın her tarafındaki entelektüel, asker, bilim ve siyaset adamları tarafından çok iyi tanınmaktadır. Eylem ve düşünceleriyle bütün insanlığı etkileyen ATATÜRK'ün, düşünce yapısını tarihi süreç içerisinde hangi olaylar, düşünürler ve yazarlar etkilemiştir? İşte, bu sorunun yanıtlanmasına katkı niteliği taşıyan ve Gürbüz Tüfekçi tarafından hazırlanan "ATATÜRK'ün Okuduğu Kitaplar" adlı eser istisna tutulursa bu amaca yönelik ayrıntılı bir çalışma henüz yapılmamıştır.

O'nun düşünsel alt yapısını araştırmak isteyenler için, satırlarının altını çizdiği, özel işaretler, uyarılar koyduğu, notlar düştüğü veya bazı açıklamalarda bulunduğu eserleri Türkçe'ye çevirerek 20 cilt halinde sunmayı planladığımız bu çalışma da yukarıdaki sorunun yanıtlanması amacına yönelik küçük bir katkı olarak algılanmalıdır.

Bu çalışmanın ortaya çıkarılabilmesi için ATATÜRK'ün okuduğu kitapların hepsine ulaşılmaya çalışılmışsa da, bu ana kadar ANITKABİR ve Çankaya'daki ATATÜRK Kitaplığı ile İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi ve Samsun Gazi II Halk Kütüphanesi dışındakilere henüz ulaşılamamıştır. Ulaşılmayan kitapların sayısı mevcut kitap sayısı içerisinde çok önemli bir miktar olmamakla birlikte, yapılacak çalışmaya bütünlük sağlaması açısından önemlidir.

ATATÜRK'ün Askerî Ateşe olarak Sofya'da görev yaptığı sırada okuduğu kitapların Sofya Büyükelçiliği'nde olduğu konusunda alınan duyum üzerine elçilik görevlileri ve orada olduğu söylenen kitapların uzmanlar tarafından araştırılması için ATATÜRK Araştırma Merkezi Başkanlığı ile gerek-

li koordineler yapılmıştır. Bu çalışmanın sonucu daha sonra basılacak ciltlere yansılacaktır.

Ankara Halkevi'ndeki kitapların bir kısmının ANITKABİR'e verildiğini biliyoruz. Verilenler dışında ATATÜRK'e ait kitap olup olmadığının araştırılması amacıyla Kültür Bakanlığı ile gerekli yazışmalar yapılmıştır. Bu çalışmanın da sonucu beklenmektedir.

Bu güne kadar tespit edilen ATATÜRK'ün okuduğu kitapların sayısı; 1741'i Çankaya'da, 2151'i ANITKABİR'de, 102'si İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde ve 3'ü Samsun Gazi İ Halk Kütüphanesi'nde olmak üzere 3997'dir. Cilt sayıları ile, dergi, harita, atlas ve nota albümleri bu sayının dışındadır.

Hazırlanan 20 ciltlik eserde; ATATÜRK'ün okuyup satır altlarını çizdiği, sayfa kenarlarına notlar aldığı, özel işaretler koyduğu, açıklamalar yaptığı kitap ve dergilerin bu bölümlerinin tamamına yer verdik.

Yalnız bu işaretli yerlerin çok az bir kısmının ATATÜRK dışındaki kişiler tarafından çizilmiş olması olasılığı üzerinde duranlar da vardır. Başkalarının işaretlediği birkaç eser, diğerlerinden, bu konuda araştırma yapan kişiler tarafından kolaylıkla ayırt edilebilir.

Yabancı dilden tercüme edilen metinlerin bugünkü dile aktarılışında özgün niteliklerinin korunmasına özen gösterilmiştir. Ancak; bu yapılırken yazım kurallarında ve noktalama işaretlerinin kullanımında özellikle Türk Dil Kurumu'nun yayınladığı "İmlâ Kılavuzu" ve Milli Eğitim Bakanlığı'nca benimsenen ilkeler esas alınmıştır.

Eserlerin Türkçe'ye çevrilmesinde şöyle bir yöntem izlenmiştir.

• Çeviride ATATÜRK'ün altını çizdiği, işaret koyduğu veya bir açıklama yaptığı cümle, paragraf ve sayfalar dikkate alınmıştır.

• Aynı konuya ilişkin iki yer işaretlenmiş ya da çizilmişse daha ayrıntılı olana öncelik verilmiştir.

• Bütünlüğü ve anlamayı kolaylaştırmak için bir veya iki kelimesi çizili cümlelerin tamamı, bazen de bütün paragraf çevrilmiştir.

• Altı çizili sözcük, cümle ve paragraflar koyu olarak gösterilmiştir.

• ATATÜRK'ün el yazılarının çevirisi orijinal sayıların yanına verilmiştir.

• Kitap ve dergilerdeki Önsöz, Giriş, Özelsöz ve Açıklamalar planlanan

cilt sayısını aşmaması için çoğunlukla özet halinde verilmiştir.

- Köşeli parentezler çevirenlerin müdahalelerinde kullanılmıştır.

- Özellikle Osmanlıca çevirilerde okumayı ve anlamayı zorlaştıracak kelimelerin bugünkü kullanılışları tercih edilmiş ve daha çok okuyucu kitlesine hitap edebilmek amacıyla da o dönem kurum ve kuruluşlarına günümüz terminolojisine yakın bir karşılık verilmiştir.

- Değişik konulardaki yüzlerce özel isim doğrusuna ulaşıldığı ölçüde güncelleştirilmiş, ulaşılmayanlar da ise Osmanlıca okunuşları esas alınmıştır.

- Yine Osmanlıca çevirilerde metnin dili sadeyse kesinlikle müdahale edilmemiş yazarın ifade şekli esas alınmıştır.

- Kitap ve dergiler konularına göre (Tarih, Edebiyat, Hukuk vb.) ayrılmış ve her cilt aynı konuda fakat farklı alanlarda yazılmış ve okuyucuyu sıkımsayacak hacimde ve konu yelpazesi dikkate alınarak hazırlanmıştır.

Ayrıca kitabın teknik özelliklerini açıklayan bir bölüm hazırlanmıştır. Eserin, bu konuda çalışma yapacak araştırmacılar için temel kaynak olacağı inancındayız.

Recep Cengiz

Yayın Koordinatörü

11

12

13

14

15

16

17

18

تأليف وترجمه السيد ميرزا محمد باقر

اسلامی تاریخ

مترجمی:
عسین جاہر

محرری:
گورنر قاضی

(اسلامی تاریخ)

208

استانبول

مکتبہ مطبعہ — ۱۹۲۴

İSLÂM TARİHİ

Yazar
Leon Coelani

Tercüme
Hüseyin Cahit

İstanbul
Tanin Matbaası 1924

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 208

Yazar : Leon Coelani

Cild : Gri

Ebadı :

En : 13.5

Boy : 19.5

Sayfa Adedi : 453

Sayfa : 11

محمد .

آرزو ایله اوتلایمده رسول ایچون هر دورلو واسطه نك استعماله
جواز وردی .

Sayfa 11

Muhammed, arzu edilen o gayeye ulaşmak için her türlü vasitanın kullanımına izin verdi.

Sayfa : 12

هيات خورمالقارلردن بر قسمنك فروختی ایچون
 اونكله مذا کرانه کیریشدی . ابو نائله پشین پارسه اولدیغی
 سوله پهرک رهن و برمک تکلیفده بولوندی . کب رهن اولهرق
 ابو نائله نك اولاد لرندن یا خود زوجهلرندن برنی ایته بوردی .
فقط ابو نائله یهودی بی رهن اولهرق بر طاقم اسلحه قبول
 ایچک قادردی .

Sayfa 12

Nihayet humalıklarından bir kısmının satışı için onunla pazarlığa girişti. Ebu Naile peşin parası olmadığını söyleyerek rehin vermek teklifinde bulundu. Ka'b rehin olarak Ebu Naile'nin çocuklarından veya eşlerinden birini istiyordu. Fakat Ebu Naile, Yahudî'yi rehin olarak birtakım silâhları almaya razı etti.

Sayfa : 12

بنی آفدائش

ربیع الاولک اون اوچنجی کونی ایله اون دودنجی کونی
آراسنده کی کجهده [۱] مدینه دن ایریلدیلر . کوزل برمهتابده

۱۲

Sayfa : 13

بنو النضیرک اقامتکاهلری آراسنده کبک حصارته (حصن)
دوغرو یوردیلر . محمد احنالک کجهنی کوندوزه جورن
مهتابک کوزلکندن بونلره بقیم مزارکنه قدر رفاقت ایندی .

Sayfa 12

Beş arkadaş Rebî'ül-ewvel'in Arabî ayların üçüncü günü ile on ikinci günü arasında bir gece Medine'den ayrıldılar. Güzel bir mehtapta [Sayfa 13] Benu Nazırların evlerinin arasından Kâbe'ye doğru yürüdüler. Muhammed, muhtemelen geceyi gündüze çeviren mehtabın güzelliğinde, bunlara Bekî mezarlığına kadar refakat etti.

Sayfa : 13

زوجہسی : حسن بر محاربک ، کجهک بوساعتده هیچ بر محارب
آردن چیقماز ، دیههک مانع اولفه چالیشدی . کب بونصیحتی
دیگلهمدی . آشاغی به ایندی . ابو نائک ایله برآز قونوشدندن
سوکره کیمه اینتندن کوروش بیلک ایچون برآز
اوزاقلاشمغه راضی اولدی . کار تأمین اینک و محمد علیته

Sayfa : 13

اترقتہ یافتق حرمہ مجلوب اولان کب شرح المسجوز بوغازینہ
قدر ایله بیلدی . بولده ابو نایله لطیفه طرزنده کنديسه ال
سوریور ، الاری صیق ومنظر صاحبینہ دو قوندیره رق :
« نه کوزل قوقو : « دیبوردی . کب بوتکیلسز لکه آیشنه ،
ابو نایله یته شاقه ایدر کی کورونرک کنديسی صاحبیندن
کله قوتله باقلادی ، « اولدیر کز : « دیه آرقداشلینه هاقردی .

Sayfa 13

Kansı: "Sen bir muharipsin, gecenin bu saatında hiçbir muharip evden çıkmaz" diyerek engel olmaya çalıştı. Ka'b bu tavsiyeyi dinlemedi. Aşağıya indi. Ebu Naile ile biraz konuştuktan sonra kimse işitmeden görüşebilmek için biraz uzaklaşmaya razı oldu. Kâr temin etmek ve Muhammed aleyhine entrika yapmak hirsına kapılan Ka'b, Şercu'l-Acuz boğazına kadar ilerledi. Yolda Ebu Naile şaka yapar gibi kendisine el sürüyor, ellerini sık ve güzel kokulu saçlarına dokundurarak: "Ne güzel kokul!" diyordu. Ka'b bu teklifsizliğe alışınca, Ebu Naile yine şaka eder gibi görünerek kendisini saçlarından kuvvetle yakaladı, "Öldürünüz!" diye arkadaşlarına haykırdı.

Sayfa : 14

مسلمانلر ، آلب کونورمک ایچون کبک

باشق کسیدیلر ومدینه به عودت ایچون استعجال ایله دیلر .

Sayfa 14

Müslümanlar, alıp götürmek için Ka'b'ın başını kestiler ve Medine'ye dönmek için hemen harekete geçtiler.

Sayfa : 14

صوكره

مدینه ۛ قدر آرقلرنده طاشیدیلر . بیع النرقده هب بردن
تکیر آدیلر . بوتون کیجه اوچومادن بکلمش اولان محمد
بونی ایشیتدی . جامعک قایسندک کندیلرینی قارسیلادی .
بونلر کبک باشنی بیغمیرک ایاقلرینه آدیلر

D.
XK

Sayfa 14

Sonra Medine'ye kadar arkalarında taşıdılar. Bakıu'l-Garakad'da hep birden tekbir getirdiler. Bütün gece uyumadan beklemiş olan Muhammed bunu işitti. Caminin kapısında kendilerini karşıladı. Bunlar Ka'b'ın başını Peygamber'in ayaklarına attılar.

Sayfa : 16

کف بن

الاشرفک قتلک فرداسی صامح هودیلر محمد زدینه کلدرک
بوقان دو کولهسه قارشى بولستو ایتدیلر .

Sayfa 16

Ka'b bin el-Eşref'in öldürülüşünün sabahında Yahudiler, Muhammed'in huzuruna gelerek, bu kan dökülmesini protesto ettiler.

Sayfa : 25

۱۱-۱۲ §

اينكى سە

ياخود مجلس بناسنه نقل ايتدى . بدر محاربه سندن محاريلرك
عودنه قدر اوراده محافظه ايتىردى . اينكى سە ھجرە
رمضانك ۱۷ سەدەكى ھزىمتك قرىشيلر آراسىدە حصولە كىرىدىي
تأر اوقدر شديد اولمشدى كە امتعهي اصحابه توزيع ائمه كە
قراز ورمشلاردى . بعضيلرە نظراً ائمه ك بوتون قىيى نغد
اولارق استيقا ايديش و محمد قارشى ايلرېدە حاضر لاهجق
بىسردە احتياط آچە مقامندە قوللاشق اوزرە اوسفيان
توديع اولونش ايدى . بعضيلرى يالكر بايلان بوممامه تجاريلرك
تأمين ايتدىكى يوزدە يوز كارك بومقصدە تخصيص اولونديغى ،
يالكر يك قىير كېسەلرە سرمايلرى وئتملىرى و بربىلدىكى
سويليورلر . اوسفيان ، كندىلرندن آيرىلقلرندن دولاي بنو
زهرەلرى (اينكى سە ھجرە وقابى ، § ۵۱) تاديب ائتك
ايتىدىكى ايچون اونلرك سرمايه وئتملىرى جزاء آيقوعنه
قالغدى . فقط اخس بن شريق بنو زهرەلر نامە شتە پروئسو
ايتدى ، كندىك وقيلهسى افرادىك بالقات اوسفيانك اسرى
اوزرېدە بىكىلكلرېنى ادعا ايلدى . بوايضاحاتدن سوكرە
ھېچ كېسە اصرار ايدىمدى . بنو زهرەلرك حقوقە حرمت
اولوندى

Sayfa 25

Ebu Süfyan, bir sene önce saldırıdan kurtulan kervan ile Mekke'ye geldiği zaman malları Darü'n-nedve'ye (danışma evi) veya Meclis binasına nakletti. Savaşçılar Bedir Savaşı'ndan dönüncüye kadar mallarını meclis binasında sakladı. Hicretin ikinci senesinin Ramazan'ın 17'sindeki yenilginin Kureyşliler arasında meydana getirdiği etki o kadar şiddetliydi ki malların Ashaba dağıtılmasına karar verilmişti. Bazılarına göre malların bütün kıymeti nakit olarak alınmış ve Muhammed'e karşı ileride hazırlanacak bir sefer için harcanmak üzere Ebu Süfyan'a verilmişti. Bazıları, yapılan bu ticarî faaliyetten elde edilen yüzde yüz kârın bu amaçla ayrıldığını, sadece çok fakir kimselere sermaye ve kâr verildiğini söylüyordu. Ebu Süfyan, kendilerinden ayrıldıklarından dolayı Beni Zühreleri (Hicretin ikinci senesindeki olaylar s. 51) yola getirmek istediği için onların sermaye ve kârlarına el koymaya kalktı. Fakat Ehnas bin Şerik, Beni Zühreler adına şiddetle buna karşı çıktı. Kendisinin ve kabilesinin mensuplarının bizzat Ebu Süfyan'ın emri üzerine çekildiklerini iddia etti. Bu açıklamadan sonra hiç kimse ısrar edemedi. Beni Zührelerin hakkı korundu.

Sayfa : 27

بدر هزیمتیندن سو کره قریشیلر فکریلرینی هب
 حد استقامه حصر ایچمشلردی . محمدک و اسلامینک بیکی تولد
 ایچکده اولان قوتی ازمک ایچون آغیر آغیر حاضر لانیوردی .

Sayfa 27

Bedir hezimetinden sonra Kureyşliler, fikirlerini hep intikam almaya yöneltmişlerdi. Muhammed'in ve İslamiye'nin yeni doğmakta olan kuvvetini ezmek için yavaş yavaş hazırlık yapıyorlardı.

Sayfa : 28

قریش ایله متفقلرینک بوتون قوتلری مکده
طویلانجه صفوان بن امیه مکه اشرازه قادیلری ده برلکده
آلنی تکلیف ایتدی . چونکه اونک فکرینجه بدر مقتوللرینک
انتقامنی المق حرصنی و صوسزلقنی شدتلی برحاله ادامه اونلر
یک قابیلی ایدیلر .

Sayfa 28

Kureyş ile mütteliklerinin bütün kuvvetleri Mekke'de toplanınca Safvan bin Ümeyye, Mekke'nin ileri gelenlerine, kadınları da birlikte götürmeyi teklif etti. Çünkü ona göre Bedir'de öldürülenlerin intikamını almak hırsını ve susuzluğunu şiddetli bir halde devam ettirmeye onlar pek kabiliyetli idiler.

Sayfa : 30

محمد عنبه یورومک اوزره طویلان قوت
عکره نایت عظیم ایدی . هپسی داخل اولق اوزره تقریباً
اوچ بیک کئیدن ترکیب ایدیوردی .

Sayfa 30

Muhammed aleyhine yürümek üzere toplanan askerî kuvvet çok büyüktü. Hepsi dahil olmak üzere takriben üç bin kişiden meydana geliyordu.

Sayfa : 32

احمالك .

اك امين بر منبع اولان ابن اسحاق قریشلرك سفردن محمدك
نصورتك خبر الدیننی بزه ایضاح ایتمز . حالبوکه واقدی مشکوک
احادیثه استناد ایدرک پیغمبرك ، مکده بولومان سموجهسی
عباسدن آلدیننی بر مکتوب اوزرینه کیفیت وقوف پیدا ایتدیکنی
حکایه ایلور .

Sayfa 32

İhtimal ki en güvenilir kaynaklardan biri olan İbn İshak, Ku-
reyşilerin seferini Muhammed'in nasıl haber aldığını bize anlat-
maz. Hâlbuki Vakidi şüpheli hadislere dayanarak Peygamber'in,
Mekke'de bulunan amcası Abbas'tan aldığı bir mektup üzerine
durumu anlattığını hikâye ediyor.

Sayfa : 32

پیغمبر کیمسه برشی

سویلهمسنی امر ایدرک ، مکتوبك محتواتنی کیزلیجه بلیغ
ایتمک واستشارده بولونمق اوزره سعد بن ربیعك تزدینه قوشدی .
مع مافیة اوکاده کیمسه برشی سویلههمسنی امر ایتمشدر .
موکره علی المجله مدینه دوندی . شد بن ربیعك محاوره
کیزلیجه دیکلین وهرشیشی ایشتمش اولان زوجهمسی سری قاش
اندی .

Sayfa 32

Peygamber kimseye bir şey söylenmemesini emrederek, mektubun içeriğini gizlice aktarmak ve fikir alış verişinde bulunmak üzere Sad bin Rebî'n yanına koştu. Bununla birlikte ona da kimseye bir şey söylememesini emretmiştir. Sonra alelacele Medine'ye döndü. Sad bin Rebî'n konuşmayı **gizlice dinleyen ve her şeyi işitmiş olan kansı**, sim ortalığa yaydı.

Sayfa : 32

وصیراده خبر یون مدینه

Sayfa : 33

۱۹-۲۰

اورجی س

حوالبتہ پایلمشدی . محمدك قباحی یوزندن دوشدکلی
تهلکدن اندیشه وحدت ایدن مناقض ایله یودیله بک سوچ
اولدیله . مکه قوتلرینه ذوطواده تصادف ایدن عمرو بن سالم
ایله دها سائر بعض خزاعیلر دوت کونده سیر سریم ایله مدینه په
کلرک محده خیر کتیردیله ، بیلین شیشی تأییدایتدیله . عودنده
قریشیلری رایغده بولدیله . فقط اونلرله قارشیلاشایه جنی
صوردنده یوللری چوریدیله . ابراده قریش قرارکاهنده
خزاعیلرک مکه په دونمک اوزره برکجه اول کجدکلی خبر
آلدی . اوسقیان بوندن هیچ خوشلانمادی . چونکه مسلمانلر
ایله مدینه بیلرک مستحکم اولرینه چکیلملرندن قورقدی .
اوراده کندیلرینه هجوم ایتمک قابل دکلدی . صفوان بن ابه
بونک بویوک راهبینی اولمادینقی بیانایتدی . قریشیلر خودمالعلری

Sayfa : 33

و مزروعان سر بستیجه نخریب ایدہ بیله چکگردی . مملکتی اوصورتده
خراب ایله چکگردی که مدینه بردها بلنی دوشورکه مابہ جمدی

مدینه ده مدافعه ترتیبی ایچون وقت بولوندی .

قریشلرده ذاتاً بویوک بر سرعتله بورومدیبلر . بو صورتکه
دشمنلرینه بویوک بر فائده بخش ایله دیبلر . حیوانلری صولامق
ایچون توقف ایستکلری هر مرحله ده قریشلر بویوک ضیافتلر
چکبورلردی . قادینلر ترامپت چالیور ، شمرلر اوقوبورلر ،
قوجهلرینک ، قازدشلرینک حییات چنکلور انعلرنی غلبانه

۳

۳۳

Sayfa : 34

کتیر بیورلردی ایوانده بعضی منظرلر محمدک والده سنک

قنای عظامی مدفون بولونان قبری آجق ایستدیبلر

Sayfa 32

Bu sırada haber bütün Medine (Sayfa 33) halkına yayıldı. Muhammed'in kabahatli yüzünden düştükleri tehlikeden endişe ederek hiddetlenen münafıklar ile Yahudiler çok heyecanlandılar. Mekke kuvvetlerine Züvâ'da rastlayan Ömer, Sâlim ve daha başka Hezailer dört günde hızlı bir şekilde Medine'ye gelerek Muhammed'e haber getirdiler. Bilinen şeyi teyid ettiler. Geldiklerinde Kureyşileri Rabiğ'de buldular. Fakat onlarla karşılaşmamak için yollarını değiştirdiler. Ebva'da, Kureyş karargâhında, Hezailer

rin Mekke'ye dönmek üzere bir gece önce geçtikleri haberini al-
dılar. Ebu Süfyan bundan hiç hoşlanmadı. Çünkü Müslümanlar ile
Medinelilerin, müstahkem evlerine çekilmelerinden korktu. Ora-
da onlara hücum etmek mümkün değildi. Süfyan bin Ümeyye
bunun çok önemli olmadığını söyledi. Kureyşiler, hürmalıklan ko-
laylıkla yakıp yıkabileceklerdi. Memleketi bu şekilde harap ede-
ceklerdi ki Medine bir daha belini doğrultamayacaktı.

Medine savunma için vakit buldu. Kureyşiler de zaten büyük
bir hızla ilerlemediler. Böylece düşmanlarına büyük bir kolaylık
sağladılar. Hayvanları sulamak için ele geçirdikleri her yerde Ku-
reyşiler büyük ziyafetler veriyorlardı. Kadınlar trampet çalıyor, şî-
irler okuyorlar, kocalarının ve kardeşlerinin cesaret hislerini [say-
fa 34] kabartıyorlardı. Ebva'da bazı kişiler Muhammed'in annesi-
nin kemiklerinin gömülü olduğu kabri açmak istediler.

Sayfa : 35

بر اسلاری مختلف متلوده بربرلرینه نوانق ایتمور .
قدسه جوارینک بر خریطه سی اولادن قریشیلرک حرکاتی آکلانق .
نولای دکلدور . یوقاریکی قمره لردن ییلوروزرگه بونلر شکیکی رک
ابتدکدن سوکره ذوطوی و رابندن کیدیلر . ینی دکیز طریق دنیلنه
بولی اختیار ایلدیلر . سوکره بدر صحرائی سولده برالهرق ، شرفه

۳۰

Sayfa : 36

اویچینرینه

۲۱۵

دوغرو صایه قی مدینه تک غربنده بولونان ذوالحلیفه به کلدیلر . اورادن ،
احد دانکنک انکلیرینه قدر امتداد ایدن اوویه واصل اولق ایچون
عادتا غربدن مدینه تک اطرائی دولاشسینه و شیلدن مدینه به یانلاشسینه
سجور اولدیلر . قریشلرک ناسیه مدینه شهرینه دوغرودن دوغروبوه

Sayfa : 36

جوبىن هجوم ايمه يوك بودورى بائى توجيح ايله كبرى صرح
 صورده بيله بورن . منابع بوجايله يزه هيچ ايشاحات و برميورلر .
 قط بك شاپان قبول برسيب بولق زور دكلدر . مدينه مك شياه
 دوغرو آييلان و صوكره القابده شهردن و جوار دافلردن كلن
 سولك كانهسى طولايان بويوك وادى لك زنگيني واك ميزوي ايدى .
 قريشيلر بوجواليه هجوم ايتكله ماهرانه حركلر ساپسند مدينه يلرك
 اك قيندار اواضيلري تخریب ايتتى اولاجلردى . بوئر اورون
 ساينك محمول اولان مالرينك مح اولدينى كورمه مك ايجون مدينه
 دامتدهكى مستحكم موقلرندن چيقدنه مجبور اولاجلر واييچ حراده
 سري قبول اضطرارنده قالجقلردى . بويه برموقده مكه سواريلري
 بونون قابيلري كوستره بيليرلردى . قالحيقه اوكون غلبه سولرى
 تامين ايتشدر . مدينه يه دوغروون دوغرويه جنوبدن دخول مدينه يلرك
 ماضى هيچ برحايى نقطهده اختلال ايدمه سزدي . اولر مستحكم
 موقلرند قالجقلردى . حالبوكه قريشيلر بوكا هيچ ميدان و برمكاشنه
 سيورلردى . و الديه (صحيفه ٢٧٦ ، سطر ٥) اولودنمزه كور-
 قريشيلر مدينه يلرك مستحكم اولرته قابانلردن بك قورقوبورلردى .

Sayfa 35

Yer isimleri çeşitli metinlerde birbirlerinden farklıdır. Bu nedenle Medine çevresinin bir haritası olmadan Kureyşilerin harekâtını anlamak kolay değildir. Yukarıda bahsedildiğinden anlıyoruz ki bunkar Mekke'yi terk ettikten sonra Zulfu ve Rabi'ğ'den geçtiler. Yani deniz yolu denilen yönü tercih ettiler. Sonra Bedir Çölü'nü solda bırakıp, doğruya [Sayfa 36] doğru saparak, Medine'nin batısında bulunan Zül-Huleyfe'ye geldiler. Oradan Uhud Dağı'nın eteklerine kadar uzanan ovaya gelmek için batıdan Medine'nin etrafını dolaşmaya ve doğudan Medine'ye yaklaşmaya mecbur oldular. Kureyş-

lerin ne sebeple Medine şehrine doğrudan doğruya kuzeyden saldırmayarak böyle yaptıklarını net bir biçimde bilmiyoruz. Kaynaklar bu konuda hiçbir bilgi vermiyor. Fakat dikkat çekici bir sebep bulmak çok zor değil. Medine'nin doğusuna doğru açılan ve sonra Elgabede şehirden ve çevredeki dağlardan gelen sulann hepsini toplayan büyük vadi çok zengindi. Kureyşiler bu bölgeye saldırmakla ustaca hareketleri sayesinde Medinelilerin en değerli arazilerini tahrip edecekdilerdi. Bunlar uzun süren çalışmalarının sonucu olan mallarının mahfûlduğunu görmemek için Medine içindeki müstahkem yerlerinden çıkmaya mecbur olacaklar ve açık çölde savaşmak zorunda kalacaklardı. Böyle bir yerde Mekke atılan bütün yeteneklerini gösterebiliyorlardı. Gerçekten de o günkü zaferi atılar sağlamıştı. Medine'ye doğrudan doğruya kuzeyden girmekle, Medinelilerin hayatlarını tehlikeye atmamış olurdu. Onlar müstahkem yerlerinde kalacaklardı. Hâlbuki okuduğumuza göre Kureyşiler, Medinelilerin müstahkem evlerine kapanmalarından çok korkuyorlardı.

Sayfa : 37

§ ۲۲ . — واقديك ورديكى معلومانن چيقان نيجه
 كوره قريشيلر شواك بشنجى نيجه ايشامى المرض نارلا-
 رينه واسل اوله رق او كيجهين وجهه كوتى ايرتمسى كيجهين.
 هب اوراده كييرمشلر، بوضورنه مدينه ليلى نارلارى خرايدين.
 قورنارمق ايجون هجوم ايمك اجبار ايشلردر . شواك آلتى
 جهه كوتى محمدك برجاسوسى ، حباب المنذر ، فرقه وارلقسرين
 قريشيلرك قاراكاهه كييريلدى ، دشمنك مقدارينى تخمى
 صورنده حساب ايديرك محمد كوتوردى . محمد بوذن كيسه
 بحث اجمدى . ينه او جهه كوتى سلمه بن سلاه بن وقش

Sayfa : 37

ئامدە بىر مەدەنىيەتلىك مەزھەبىنى ئولان ارانىيەتە قەدەر كېدە -
بىلەركى ئۇلارغا كۆمىدىكى سىلاھلىرىنى ئالماشتۇر . ئالگىز
مەدەنىيەتلىك ئۇلارنى كۆيىدىن غەربتە شەمىن سۈزى دورىيەتە ئەسەف .
ئىدى . بۇلار كۆيىدىكى ئىقبالىيەتتە ئاغلۇقلىرى ئەلە
ئاراسى قاجىدى .

Sayfa 37

Vakidî'nin verdiği bilgilerden çıkan sonuca göre, Kureyşiler Şevval'in (Arabî ayların onuncusu) beşinci Perşembe akşamı El-arz tarlalanna gelerek o geceyi, Cuma gününü ve ertesi geceyi hep orda geçirmişler, böylece Medinelileri tarlalannı harabol-maktan kurtarmak için saldırıya geçmeye mecbur bırakmışlardır. Şevval'in altıncı Cuma günü Muhammed'in bir casusu, Hababü'l-Münzir, farkına varılmaksızın Kureyşilerin karagâhına girebildi. Düşmanın askerî gücünü tahmini olarak belirleyerek Muham-med'e bildirdi. Muhammed bundan kimseye bahsetmedi. Yine o Cuma günü Sellame bin Vaks adında bir Medineli, El-arz'a ka-dar uzanan arazisine giderek toprağa gömdüğü silâhlarını ala-bildi. Yalnız, dönüşünde on kişiden ibaret düşman atlı devriyesi-ne rastladı. Bunlar kendisini takip ettiler ancak, o dağlık El-Hira tepeleri arasına kaçtı.

Sayfa : 38

قریشلەر الررض صحرائسى بو صورته راحت
راحت غەربىدە كۆيى مەدەنىيەتتە شەمىن قىرغىقى
بىر چوققىدا ئولاندىرىپتۇر ، بۇلار بىر ھىجەت سەيىت و بىر يۈز
دى ، بىنەبەر شەمىننى كۆيىدىن مەقسەتلىك خەبەر ئالغاندە

Sayfa : 38

برابر قریشلرک بوروملری دوام ایندیگی مدیحه کمال احتیاط
ایله مدینهده قالمش ، اونلر شهری فریدن ، رفاچ میل مسافیدن
دولاشدوق الررض تارالارینه کیدرکن کندیلرینی تمجیزه بیه
تثبت ایتمشدی . صوک قرازاغلرینی ، سواک نشینی
آقشامی الوطاده تأسیس ایندکلرینی ده اوکرمنشی . بچشده
آقشامی وجهه کیچمسنده ، آرالزنده سعد بن معاد ، اسید
بن حضیر ، سعد بن عباده وساترمده داخل اولدینی حالده
ایلری کلن مدینهیلر محمدک قایمسنک اوکنده نوبت بکلهدیلر .
جمه صباحه قدر یایلهجق شی حقتده مدینهیلر آراسنده
هیچ باختلاف تحدت ایتمشدی . مسلمانلر ، منافقلر ، مشرکلر
رهویدیلر شهرک اولزنده تحصن ایدمک دشمنک ورودینه انتظار
ایتمک مرجح اولدینی خصوصنده متفق ایدیلر . مدینهک او
زمن اطرافنده برمدافه سورى یوقدی . فقط هراؤ کومسی
سید داننده کوچوک بر قلمه تشکیل ایدیبوردی .

Sayfa 38

Kureyşiler, El-Arz çölünü böyle rahat rahat tahrip ederken, Cuma günü, Medine'de düşmanın yakın oluşu korku uyandırdı. Büyük bir heyecana sebep oluyordu. Peygamber düşmanın hareketinden ve amacından haberdar olmakla beraber, Kureyşilerin yürüyüşü devam ettiği sürece Medine'de kalmış, onlar şehre batıdan bir kaç mil mesafeden dolaşarak, El-Arz tarlalanna giderken kendilerini tacize bile teşebbüs etmemişti. Son karargâhlarını, şevvalin beşinci akşamı Aluta'da kurduklarını da öğrenmiştir. Perşembe akşamı ve Cuma gecesinde aralarında Sad bin Mu-

az, Es-Seyd bin Hızır, Sad bin Ubade ve diğerlerinin de bulundu-
ğu ileri gelen Medineliler, Muhammed'in kapısının önünde nöbet
beklediler. Cuma sabahına kadar yapılacak şey hakkında Medi-
neliler arasında hiçbir anlaşmazlık çıkmamıştı. Müslümanlar, mü-
naflar, müşrikler ve Yahudiler şehirdeki evlerine gizlenerek düş-
manın ortaya çıkmasını tercih etme hususunda görüş birliği içeri-
sindeydiler. Medine'nin o zaman etrafında bir koruyucu sur yok-
tu. Fakat gerektiği zaman her ev kümesi, küçük bir kale teşkil edi-
yordu.

Sayfa : 39

سوقا قرك .

دیناری به منی اولان طرفلری طاش دیوارلره سداولوندی .

Sayfa 39

Sokakların dışarıya açılan tarafları taş duvarlarla kapatıldı.

Sayfa : 39

احادیث کوره ، محمد جمعہ صباحی صحابہ لری

ومدینہ مک ایلری کلنلری طویلادی . اونلرله استشاره ایدرک

مدتہ داخلده حال تدافیمده قالنی تکلف اشدی .

Sayfa 39

Hadislere göre Muhammed, Cuma sabahı sahabeleri ve Medine'nin ileri gelenlerini topladı. Onlarla fikir alışverişinde bulunarak Medine içinde savunmada kalmayı teklif etti.

Sayfa : 39

بنا عليه ، احد فلا كنتي بينميرك ياديني خطالك
برقيجهسى اولمايوب محمدك مدينه ليلر اوزرندە هنوز كافي درجهده
حكم وقوز صاحبي بولوغلاماسندن ومدينه ليلردن بر قسمنك
اطاعتسزك وسر شكك كوسترمسندن نشئت اجنر اولماسى

۳۹

Sayfa : 40

بك محتملدر (ذاتاً سوكرهكى وقهلهده بونى كوسترر)
شوراسى محققدر كه مدينه ليلر مدينه داخلده راحت راحت
دورسه لردى قريشيلر شهره هجومه نشئت اجنر چكيليرلردى

Sayfa 39

Bununla birlikte Uhud felaketinin Peygamber'in yaptığı hataların bir sonucu olmayıp, Muhammed'in Medineliler üzerinde henüz yeterli derecede hüküm ve nüfuz sahibi bulunmamasından ve Medinelilerden bir kısmının itaatsizlik ve dikbaşlılık göstermesinden doğmuş olması pek muhtemeldir [sayfa 40] (zaten sonraki olaylar da bunu gösterir). Şurası muhakkaktır ki Medineliler, Medine dahilinde rahat rahat dursalardı Kureyşiler şehre hücumla teşebbüs etmeden çekilirlerdi.

Sayfa : 40

فقط شهرده رؤسالك اولردن چيغامته قرار و برمش اولدقلري .
 خبري اختار ايدنجيه برچوققلري عدم عنويت اظهار اينديلر .
 بونلر مفرطلر قرقمسي ايدى . بدرده بولونمايان كنجيلر ايديلر .
 باشقارلك شان و شرفني قيصاقبورلر ، غنائمه قونيق ايجون
 حريمس داورانبورلري . بونلر هرچه باد اباد مدينه دن چيغمق ،
 قريشيلر ايله جار يشمق اينته بورلردى .

Sayfa 40

Fakat, şehirde reislerin evlerden çıkmamaya karar vermiş olduk-
 lan haberi yayılınca, birçokları memnuniyetsizliklerini belli ettiler.
 Başkalarının şan ve şerefini kıskanıyorlar, ganimetlere konmak
 için hırslı davranıyorlardı. Bunlar ne olursa olsun Medine'den çık-
 mak, Kureyşiler ile çarpışmak istiyorlardı.

Sayfa : 41

. غير عنونلر جامعه طوبلانديلر ،
 قيلجلىرى هوايه قالدبرارق ، ، آتئين كيلانلر كي ، هاجيرارق
 بوبوك بركوروكو بايديلر . بومفرطلر آراسنده ييشميرك
 عموجهسى همزه ، سعد بن عباده ، نعمان بن مالك كي صحابه لر
 و بعض مدينه ليلرده واردى . بونلر قريشيلر ك كنديليرنى قورفاق
 عد اجهلردن ، تارالارنى تخراب ايله لرندن قورقيورلردى .

Sayfa 41

Memnum olmayanlar camide toplandılar. Kılıçlarını havaya kaldırıp, bağırarak büyük bir gürültü çıkardılar. Bu aşırıya kaçmalar arasında Peygamber'in amcası Hamza, Suud bin Ubade, Tamam bin Malik gibi sahabeler ve bazı Medineliler vardı. Bunlar, Kureyşilerin kendilerini korkak olarak görmelerinden, tarlalarını tahrip etmelerinden korkuyorlardı.

Sayfa : 41

صلوات الجمه اناسه عجان صوك

درجه بولدی . محمد بوکا عاشات ایتدی مجبور اولدی ، صلوات

المصردن صوکره حرکت ایددی چکنی ، قریشلره هجوم ایلدی چکنی

سان اشدی

Sayfa 41

Cuma namazı esnasında heyecan son dereceyi buldu. Muhammed buna uymaya mecbur oldu. İkinci namazından sonra hareket edeceğini, Kureyşilere saldıracağını açıkladı.

Sayfa : 41

صلوات العصر هایت بولونجه محمد کندی

اوطله نه چکیلدی . اوراده ابو بکر ایله عمر باشقه بر صاریق

صارماسی و اتواب کیسه سی ایچون کندینه یازدم ایتدیله .

تخاریمه بونلره کیشک ایتسه بوردی .

Sayfa 41

İkinci namazı sona erince Muhammed kendi odasına çekildi. Orada Ebu Bekir ile Ömer, başka bir sark sarması ve elbise giymesi için kendisine yardım ettiler. Savaşa bunlarla gitmek istiyordu.

Sayfa : 42

سید بن معاذ ، اسید بن حضیر کی
 ساکن و صاحب خود کیمہار تشبک تہلککاری کوستردک
 پیغمبری هجومہ اجبار اچمک ہیچ مناسب اولدینی قطعندہ
 اصرار ایلدیلر . قرار قطعی ب ورمکی پیغمبرہ رافق فکرندہ
 ایلدیلر . پیغمبر تمامہ مسلح و حرکت مویا بر حالہ قاینک
 اشیکندہ کوروجہ حاضر ویک روحندہ برعکس العمل حصولہ
 کلدی . کوستردگری صبرسترددن نام اولدیلر . بعضیلری
 مریشی ارتق محمدہ رافق تکلفندہ بولوندیلر . فقط شمدی
 محمد تبدیل فکر اچمدی . چونکہ بر پیغمبر رکہ سلاسلاندقین
 سوکرہ جناب حق کندہسہ دشمنلری آرانندہ بر قرار
 ورمدنگہ سلاحتی راقہماز دیبوردتی . بنا علیہ ، حرکت
 امری وردی .

Sayfa 42

Sad bin Muaz, Es-Seyd bin Hızır gibi sakin ve nüfuz sahibi kimseler, teşebbüsün tehlikelerini göstererek Peygamber'i hücumu zorlamanın hiç uygun olmadığı noktasında ısrar ettiler. Kesin karar vermeyi Peygamber'e bırakmak fikrinde idiler. Peygamber

tamamıyla silâhli ve harekete hazır bir halde kapının eşliğinde görününce oradakilerin ruhunda bir dalgalanma oldu. Gösterdikleri sabırsızlıktan pişman oldular. Bazıları her şeyi artık Muhammed'e bırakmak teklifinde bulundular. Fakat şimdi Muhammed fikrini değiştirmiyordu. Çünkü bir Peygamber bir kere silâhlandıkdan sonra Cenab-ı Hak kendisiyle düşmanları arasında bir karar vermedikçe silâhını bırakmaz diyordu. Bu yüzden hareket emrini verdi.

Sayfa : 43

محمدك عسكى قريبا بيك

كشيدن تركب ايدىوردى .

Sayfa 43

Muhammed'in askeri, yaklaşık bin kişiden oluşuyordu.

Sayfa : 44

محمد متباني يدي يوزكشى ايله حر كنده دوام

استدى .

Sayfa 44

Muhammed geriye kalan yedi yüz kişi ile harekete devam etti.

Sayfa : 44

- مسلمانوں کو حرکتوں

Sayfa : 45

۲۶۵

۱۰۰۰

خبردار ارلان قریشیوں عکرمہ بن ابو جہل قومانداسی آئندہ
 رکوجوک سواری مفرزہ سی کوندردہ رک مدینہ لیلک حرکتی
 ترصد ایتک ایستدیلر . مککسواریلری بار کبرلک مانورہ پامایدہ
 جعفری حرہ قایاقلری آراشہ صوقولقدن قوردقفری ایچون
 مسلمان فرارکاهہ پک یاقلاشہ مادیلر . اورادہ بر پوصوبہ
 دوستملری قوردقوسی واردی . اونک ایچون الررض اوراسنک
 اونہ طرفسدہ کی فرارکاهہ چکیلدیلر . ابن ابی ایہ منافقین
 محمدک قریندہ فرارکاه قوردیلر . فقط اونکله بر هیئت مجموعہ
 تشکیل ایتک ایستمدیلر . پانچمی پاخود سیرجی کی اوزاقده
 دوریوردی

Sayfa 44

Müslümanların hareketinden [sayfa 45] haberdar olan Kureyşî-
 ler, İkrime bin Ebu Cehil kumandası altında bir küçük süvari müt-
 rezesi göndererek Medinelilerin hareketini gözettelemek istediler.
 Mekke süvarileri, atlarını manevra yapamayacakları Hira kaya-
 lıkları arasına sokmaktan korktukları için Müslüman karargâhına
 pek yaklaşmadılar. Orada bir pusuya düşmeleri korkusu vardı.

Onun için El-Arz ovasının öte tarafındaki karargâha çekildiler. İbn Ebi ile münafıklar Muhammed'in yakınında karargâh kurdu- lar. Fakat genel bir görüntü içinde bulunmak istemediler. Yaban- cı yahut seyirci gibi uzakta duruyorlardı.

Sayfa : 45

هو دبرك معاوشى محمدك ردايتش اولاسى صوكره دن
اويدورمه در . چونكه باشقه طرفردن بيلورزكه يقمير يهوديلردن
كنديسنه اتحاق ايتلرني رجا ايتش ، اونرده ايرتسي كونك جمه ايرتسي
اولدينى ، اوكون استعمال سلاح ايتك دينلرته قاير بولوندينى سويله .
بدرك جواب رد ويرمشلردر

Sayfa 45

Yahudilerin desteğini, Muhammed'in reddetmiş olması sonra- dan uydurmadır. Çünkü başka taraflardan biliyoruz ki Peygam- ber, Yahudilerden kendisine kahımlarını rica etmiş, onlar da er- tesi günün Cumartesi olduğunu, o gün silâh kullanılmalarının din- lerine aykırı bulunduğunu söyleyerek red cevabı vermişlerdir.

Sayfa : 46

— شوالك يدنجي جمه ايرتسي كوني شفق
— سوكدېكي وقت محمد قريشيلره هجومه حاضرلاندى . كنديسيه
دشمن آراسنده بويوك العرض حوضسى واردى . دشمن
ايه تماسه كيرمه دن اول بورادن كيمك اقتضا ايدييوردى . محمد

Sayfa : 46

Medine'den avuç yemil mafevde kañ olan احد داغنه قدر كيتك
 ايتيه بوردى . كسديرمه بولى بيلمه بوردى . بونك ايجون
 مزدوع برچوق نازلاردن و خورمالقلردن كچه چيكدى . بر رهبر
 تدارك ايتكك مجبور اولدى . اسقا ايديش اوونك بوقسمه
 صاحب اولان و بنو حارثه قبيلهته منسوب بولونان ابوحنسه .
 الحارثى [١] رهبرلك ايتكك تكليفده بولوندى . مسلمانلر او
 اوكدك اولدينى حالده بنو حارثه لرك نازلارى آراسندن
 ايلرلهديلر . محمدك چوق مخالف اولان منافقلردن اعماصريح
 بن قيطى لك خورمالفندن كچه چيكلرى صيراده ، تصادفاً اوراده
 بولونان و كيتك كيم اولدينى ايشيدن اختيار اعما بر اووچ

47

Sayfa : 47

طوبراق آلهرق محمدك استقامتمده آتدى ، طوبراق يىغمبرك
 بوزينه چايردى

Sayfa 46

Şevval'in yedinci Cumartesi günü şafak sökerken Muhammed, Kureyşilere saldırı hazırlığında bulundu. Kendisiyle düşman arasında büyük El-Arz havzası vardı. Düşman ile temasa girmeden önce buradan geçmek gerekiyordu. Muhammed, Medine'den üç mil uzaklıkta bulunan Uhud dağına kadar gitmek istiyordu. Kestirme yolu bilemiyordu. Bunun için ekili birçok tarladan ve hurmalıklardan geçecekti. Bir rehberden yardım almaya mecbur oldu. Sulama yapılmış olan ovanın bu kısmına sahip olan ve

Beni Haris kabilesine mensup olan Ebu Haşmetül Harisi rehberlik yapabileceği teklifinde bulundu. Müslümanlar onun arkasından Beni Ha-isilerin tarlaları arasında ilerliyorlardı. Muhammed'e en çok karşı olan münafıklardan Emamerba bin Kız'nın hurmalıklarından geçecekleri sırada, tesadüfen orada bulunan ve geçen kişinin kim olduğunu işiten Ema bir avuç toprak alarak (sayfa 47) Muhammed'in bulunduğu yöne doğru attı. Toprak Peygamber'in yüzüne çarptı.

Sayfa : 47

محمد سرعته ایلرله یرک معینده کیله احد
داغک انکه سیلک پاناهی داخی اویدینی قطعه واسل اولدی.
بو قطعه توق ایندی . آرتق ایکی عسکری برندن قیصه
برصافه آیریوردی. قریشلر ، مسلمانلر کوردنجه ، سوکره دن
ارض ابن عامر دینلن یرده وضعیت آلدیلر . ابن ابی ایله

۴۷

Sayfa : 48

اوچونجه سنه

۲۵۹

ماقتلر آرتق قاتلی برصادمه تک ناقابل اجتاب اولدینی کوردنجه ،
مسلمانلرک حاققلرینه قارشى بووک بر اثر استخفاف اظهار
ایدموک میدان محاربه یی ترک ایتمیلرودوغروجه مدینه یه دوندیلر.

Sayfa 47

Muhammed süratle ilerleyerek yanındakilerle Uhud dağının eteğine, sel yatağının dağı oduğu noktaya ulaştı. Bu noktada

beklemeye başladı. Artık iki askerî tarafı birbirinden kısa bir mesafe ayrıyordu. Kureyşiler, Müslümanları görünce, sonradan Arz-ı İbn-i Amir denilen yerde vaziyet aldılar. İbn Ebi ile [sayfa 48] münafiklar artık kanlı bir çarpışmanın kaçınılmaz olduğunu görünce, Müslümanların ahmaklıklarına karşı onlarla alay ederek savaş meydanını terk ettiler ve doğrudan Medine'ye döndüler.

Sayfa : 48

محمد بو قصاتی تلاق ایچون یالچین احد
 داغنه استقاد اتمکی دوشوندی . بو صورتیه مکه سواریلرینک
 آرقه دن هجوم ایجه لری احتمالی زائل اولیوردی . محمد ، عبدالله
 بن جبیرک قومانداسی آئنده اللی تیرانداز آیرارق بونلری
 داغک منحنی بر طرفنی طوتیق و اورادن دشمن سواریلرینک
 داغ ایله مسلمانلر آراسه کیره رک کندیلرینه آرقه دن هجوم
 ایجه لریه مانع اولقی ایچون صول طرفده برقطه یه برکشیدری .
 صاغ جناحه ده بویه بر احتیاطه لزوم یوقدی . چونکه احد
 داغک ایلری به دوغرو چیقمش برقطه سه استقاد ایدیوردی .
 بوراسی اوقدر یالچین ، دیک و قابالق ایدی که سوازی قابل
 دکل کجه مزدی . قریشیلرک اصل فاتحی سواریلرینده ایدی .
 پیغمبر دائما احد قابالریه تماسنی محافظه ایده چک ، قریشیلرک
 اجرای حرکات استکلری وادینک آشاغینه ایجه یه چک سورنده
 ترجات آملقه دشمن سواریلرینک اهمیتی اسقاط اتمکجه یالچیندی .

Sayfa 48

Muhammed bu noksanı telafi için yalçın Uhud dağına sığınmayı düşündü. Bununla Mekke atlılarının arkadan saldırılarına ihtimali ortaya çıkıyordu. Muhammed, Abdullah bin Cebir'in kumandası altında elli tirendaz ayırarak, bunları dağın bir tarafını tutmak ve oradan düşman atlılarının dağ ile Müslümanlar arasına girerek kendilerine arkadan saldırılarına engel olmak için, sol tarafta bir noktaya yerleştirdi. Sağ tarafta böyle bir tedbire gerek yoktu. Çünkü Uhud dağının ileriye doğru çıkmış bir noktasına dayanıyordu. Bura o kadar yalçın, dik ve kayalık idi ki atların gelmesi mümkün değildi. Kureyşilerin asıl üstünlüğü atlılarından kaynaklanıyordu. Peygamber daima Uhud kayalıklarıyla temasını muhafaza ederek, Kureyşilerin buldukları vadinin aşağısına inmeyecek biçimde surette tertibat almakla düşman süvarilerinin baskısını düşürmeye çalıştı.

Sayfa : 49

مسلمان قوتلرينك ترتيبته نظراً وضعت شو

ایدی : محمد آرقهسى احد داغته ورمشیدی . عین صول

طرفده ایدی . عسکرک جبههسى مدینه به ناظریدی . قریشلر

وادتک نهاقتده ، احقده اخذ موقع اتمشیدی .

Sayfa 49

Müslüman kuvvetlerinin tertibatına bakınca şu görülüyordu: Muhammed arkasını Uhud dağına vermişti. Sol tarafı da aynı şekildeydi. Askerin cephesi Medine'ye bakıyordu. Kureyşiler vadinin eteklerinde, açıkta mevzilenmişlerdi.

Sayfa : 49

محمد آرکاسینه

ایکینى برزوه دها کیدی .

Sayfa 49

Muhammed arkasına ikinci bir zırh daha giydi.

Sayfa : 50

قریشلار صف حرب نظامی اوزره ایله بیه دیلر .

صاح جناحه خالد بن الولید ، سول جناحه عكرمه بن ابو جهل
قوماندا ایدیوردی . ایکی یوز کیشیک سواری قونق [۱]
صفوان بن امیه یاخود عمرو بن العاص و یوز کیشیدن مرکب
تیراندازلر ، عبدالله بن ابو ربیعہ قومانداننده ایدیلر . بایراغی
طلحه بن ابو طلحه عبدالعزی بن عثمان بن عبدالدار طاشیوردی .
قصیك اوغلی عبدالدار نسلدن کلدیکی جهننه بایراق طاشیق
حق اولمك ایذی (مدخله باقکیز . § ۸۰۰ نجی و متعاق فقره لر) .

شمن باقلاشمقده اولدیغی صیراده محمد عسکرک صفری آراننده

آشاعی به یوقاری به دولاشدی ، اولری ثابت انتظام ایله دیزدی ،

کیمینی ایله یلگدی ، کیمینی کر یلگدی . نهایت هبسی منتظم

صوردن موقع الدیلر . صوکره اولنره قیصه بر نطق ایراد

ایده رک مطلق و قطعی بر اطاعت ، تام بر اتحاد توصیه ایتمدی

Sayfa 50

Kureyşiler savaş düzeni ile ilerlediler. Sağ tarafa Halid bin Velid, sol tarafa da İkrime bin Ebu Cehil kumanda ediyordu. İki yüz kişilik atlı kuvveti Süfvan bin Umeyye yahud Ömer bin Elas ve yüz kişiden oluşan tirendazlar ise Abdullah bin Ebu Rebia kumandasındaydılar. Bayrağı, Talha bin Ebu Talha Abdulaziz bin Osman bin Abdüddâr taşıyordu. Kâsi'nin oğlu, Abdüddâr neslinden geldiğinden bayrağı taşımak hakkı onundu (Girişe bakınız 80. Ve devamı kısımlar). Düşman yaklaşımakta olduğu sırada Muhammed, askerinin safları arasında aşağıya yukarıya dolaşır, onları çok düzenli bir şekilde dizdi, kimisini ilerletti, kimisini gerilettili. Nihayet hepsi düzenli bir şekilde mevki aldılar. Sonra onlara kısa bir konuşma yaparak mutlak ve kesin bir itaat, tam bir destek tavsiye etti.

Sayfa : 51

قریشیاری متصل ایدریه دکلری جهته ایکی عسکر

آرتق روت بک قین بولویورلردی .

Sayfa 51

Kureyşiler duraklamadan ilerledikleri için iki asker artık birbirine pek yakın bulunuyorlardı.

Sayfa : 51

سیگیرلرک صوک درجهده کرکین

بولوندینی بودقیقهده ، دهه سلاح استعمال ایدیلهدن اول ،

قریش قادینلری شریقلر سویله یه رک ، ترامپلر چاله رق جورانه

Sayfa : 51

حربه ارککلرنی تشویق ایچون صفارک اوکندن کجیدیلر .
صوکره محاربلاک آرقهسه چکیدیلر .

Sayfa 51

Sinirlerin son derece gergin olduğu bir dakikada, daha silâhlar kullanılmaya başlanmadan önce Kureyş kadınları şarkılar söyleyerek, trampetler çalarak bu savaşa erkeklerini teşvik için safaların önüne geçtiler. Sonra da savaşçıların arkasına çekildiler.

Sayfa : 52

اربعین

۲۲۵

ابوعاص ایله طرفدارلرینک خجالت آمیز بر
صورتده کری چکیلهلرینک نتایجنی ازاله ایچون قریشیلرک
علمداری ویضمبرک اوزاقدن اوزاعه عموجه زادهسی طلحه بن
ابو طلحه میدانه چیتهرق مسلمانلره میدان اووقودی ، یالکز
باشته مصارعه طلب ایشدی . علی بوتکلیق قبول ایدرک ایلر .
یلدی وخصنک باشه ایندیردیکی برقلج ضربهسیله اونی بره
سردی . معافیله علیله عالمه حسی هنوز قوتلی اولدینی ایچون
خصنک باشنی کسوب ایشنی اتمام ایچمکدن مجتنب بولوندی ،
اونی برده کندی حالده راقدی .

Sayfa 52

Ebu Âmir ile taraftarlarının cahilce bir şekilde geri çekilmelerinin sonucu izale için Kureyşilerin bayraktan ve Peygamber'in uzaktan Amca oğlu Talha bin Ebu Talha meydana çıkararak Müslümanlara meydan okudu. Yalnız başına döğüşmeyi talep etti. Ali bu teklifi kabul ederek ilerledi. Düşmanın başına indirdiği bir kılıç darbesiyle onu yere düşürdü. Fakat Alî'de hâlâ aile hissi kuwetli olduğundan düşmanın başını kesmekten kaçındı. Onu yerde kendi halinde bıraktı.

Sayfa : 52

بوالىك ايكى موقت مسلمانلار اوقدر شوق وشجاعت وبرى كه
 قریشيلك صفلى اوزرينه ائدیلر ، مرکزى پارچه لادیلر .
 فقط هیچ کیمسنى اولدیره مدیلر

Sayfa 52

Bu ilk iki başan, Müslümanlara o kadar arzu ve cesaret verdi ki Kureyşilerin safları üzerine atıldılar, merkezi parçaladılar. Fakat hiç kimseyi öldüremediler.

Sayfa : 52

— برآندن سوكره نوقوعه كئديكى يك معلوم دكئدر .
 احاديثده اوچ اساس نقطه اوزرئنده اصرار ابدیلرور : برنجيسى ، احد
 اوزرينه هرگئتك عهدك آرزوسيله وقوعه كئديكىدور . ايكنجيسى ،
 حاربه نك ، بدابنده مسلمانلر طرفدن قازانلدينى ، قریشيلك تماماً فرار
 ايتديكىدور . اوچنجيسى ، هرگئتك سببى نبراندازلك غير قابل تعبير
 خطالارئمن نئشت ابدىكىدور .

Sayfa 52

Bu andan sonra neler olduğu pek bilinmemektedir. Bu olaylarda üç esas nokta üzerinde ısrar ediliyor. Birincisi; Uhud üzeri-ne yapılan hareketin Muhammed'in arzusu üzerine olduğu, ikincisi; savaşın başlangıçta Müslümanlar tarafından kazanıldığı, Kureyşilerin tamamen kaçtığıdır. Üçüncüsü; hezimetin sebebi, tiren-dazların telafisi mümkün olmayan hatasından kaynaklandığıdır.

Sayfa : 53

D.

قط هرتده اوله قريشيك سفرتده مستقبل عربستان وسوره داعي
 خالد بن الوليد كي داعي برقومانسان بولونده كوچوك برمسلمان اردوس
 بهمه حال مطلوب اولمه حاكم ايدى . محاربه نك جريان عمومىسي واضح
 سورده كوز اوكلده طونته مانع اولان برچوقى نقرعات و تفصيلات
 ايله مان حكاية آنه يى كوزجه آكله ييليك ايجون عمدك مفلوچى اغلب
 احتياجه كوره اصحابك بك مفرطانه شوق و غيبتندن نشئت استديكي
 سويلدك فائده لى اولوز .

Sayfa 53

Fakat ne olursa olsun Kureyşilerin saflarında geleceğin Ara-bistan ve Suriye fatihi Halid bin el-Valid gibi dâhi bir kumandan bulunduğ u sürece, küçük bir Müslüman ordusu elbette yenilme-ye mahkûmdu. Savaşın cereyan ediş şeklini açıkça göz önünde tut-maya engel olan birçok telerruat ve tafsilat ile ekonomik geleceğin hikâyesini daha iyi anlayabilmek için, Muhammed'in mağlubiyetinin büyük bir ihtimalle ashabın pek aşın derecedeki arzu ve gayretin-den ortaya çıktığını söylemek faydalı olur.

Sayfa : 53

بولانك احسانك صرتي اولان وليد سوارى

ایله چورمه حرکتی اجرا ایدیهلدی . نیرانلارلرک ضعیف خطی
بیکنه دی ، مسلمانلرک اولهمندن هجوم بایدی . بوجرکت صحابهلرک
انتظامی بوزدی . برآن ایچون هموی برپانیک وقوعه کئدی . عیاره تک
غالب ایدیهلدی کوردولونجه مدینه لیلرله اصحاب کوچوک کوچوک کومهلرله
احمد دانی قایللرله قاجمه باشلادیلر . اینته آییق همراه بوجعت
اتاسنده تک سواریلرک هجومه و بیاده تک مقابیل ترشته مروض
قالیرق عظیم ضایعات ویردیلر .

Sayfa 53

Bu plânın muhtemelen tertipçisi olan Velid, süvari ile çevirme hareketini uygulayabildi. Okçuların zayıf hattını çığnedi. Müslümanların arkasından hücum etti. Bu harekât, sahabelerin intizamını bozdu. Bir an için genel bir panik ortaya çıktı. Şavaşın kaybedildiği görülünce, Medinelilerle ashap küçük küçük kümeler halinde Uhud dağı kayalıklarına kaçmaya başladılar. İşte açık sahadaki bu ricat [geri çekilme] esnasında Mekke süvarilerinin hücumuna ve piyadenin karşılıklı taarruzuna uğrayarak büyük zayıflıklar verdiler.

Sayfa : 55

مسلمانلرک بویوک آناز شجاعت کوستردیلر :

بنو ساعده لر دن ابو دجانه سناک بن خرشه بیغمبردن بر قیلج
استاره اتمشدی . بوشرفدن یک مفرور اولدینی ایچون باشنده
اقرمزی بر صاریق اولدینی حالده ایلک صفده اوزون مدت
احرب ایشدی .

Sayfa 55

Müslümanlar çok büyük kahramanlık gösterdiler: Ebu Dücane Semâk bin Hurâşe, Peygamber'den ödünç bir kılıç almıştı. Bu şereften çok gururlandığı için başında kırmızı bir sancık olduğu halde ilk safı uzun süre savıştı.

Sayfa : 56

بو محاربه کوننده مسلمان قادینلری بيله تمیز
ابتدیله : خزیه بن عمروک زوجیسی اولان ام عماره نسبه بنت
کعب طالع حرب مکوس بر شکل آلهدن میدان حریده جنگده
ورلره التحاق ایدی ، پیغمبره قدر سوقولدی . اولک باتنده
باي و قلیج ایله حرب ایلدی . نهایت ابن قیه [۱] طرفندن
اموزندن جرح اولوندی

Kadın

Sayfa 56

Bu savaş gününde Müslüman kadınları da kendilerini gösterdiler. Gazye bin Ömer'in kızı ve Ka'b'ın kızı olan Ümmü Umare Nesibe savaşın gidişatı ters bir şekil almadan savaş meydanında cengaverler arasına karıştı ve Peygamber'e kadar sokuldu. Onun yanında yay ve kılıç ile savıştı. Nihayet İbn Kameyye tarafından omuzundan yaralandı.

Sayfa : 56

قریشلر ، جورانه حرب اتمکله رار محاربه
محمد مساعد سورنده جریان ادموردی . قریشلر کرهنگه

Sayfa : 57

۳۲ §

اوچونچى سە

وقاجنە باشلامشردى . قاديئىلىرى قارارلىرى مشكلانە توقيف
ايدە بيلورردى . بوصيراده خالد بن الوليد مەكە سوارلىرى ايله
مسلمانلار ك سول جناحنى چورمك ايجون مكرر فقط بى فائده
هجوملرده بولونيوردى .

Sayfa 56

Kureyşiler, yiğitçe savaşmakla beraber savaş Muhammed'in düşüncesine uygun şekilde geliyordu. Kureyşiler gerilemeye [sayfa 57] ve kaçmaya başlamışlardı. Kadınlar, firarileri zorlukta durdurabiliyorlardı. Bu sırada Halid bin Velid, Mekke süvarileri ile Müslümanların sol tarafını çevirmek için tekrar tekrar fakat, faydasız hücumlarda bulunuyordu.

Sayfa : 57

حربك تام بو مهم آننده عيینه يرلشديرلش
اولان تيراندازلر آرتق غلبەنك تامين ايديديكە زاهب اولهرف
ينمايه اشترك ايجك اوزره ساتر مسلمانلارك ارقەسى صبرا
قوشدیلر . يالكر برقاچ تيرانداز اوزاقدن بياض خرمانيسيله
فرق ايديلن عبدالله بن جبير ايله برلكده يرلنده قالديلر . ايشته
بوصيراده خالد بن الوليد مسلمانلارك احتياطسز غلبانلارنىك
كنديه تامين ايتديكى قيمتدار چاره استفادەنى تقدير ايتدى .
سول جناح قارشى چورمه حركته هر زمانكندن شدته
تكرار تشبث ايتدى . عبدالله بن جبير ايله صادقانه موقعلرئى

Sayfa : 58

اوتوشى سە

۳۳۵

مخافتە اجتناس اولان براقچ تيرانداز قهرمانجه حرب ايندىلر .
 فقط دشمنلرک ازيجي فائيت عدديهسى قارشينده مقاومت
 ايدمهدلرندن مغلوب و مقتول اولدىلر . عبدالله ديكرلرجه
 بولگده وظيفه موقمنده ترك حيات ايندى . سائر سواريلرله
 برابر عكرمه بن ابو جهلگده التحاق ايندىي خالد بن الوليد
 هرمانههني اقتحام ايدمهك شيمدى مسلمانلرک آرقهسندن هجوم
 ايندى و برآن اينجده طالع حربى دكيشدردى . آرقهدن هجومه
 اوغرايان مسلمانلر فايث بوبوك براقغشلهقه دوشدىلر . دوست
 و دشمن بربرلرجه او قدر قارشيدىلر كه مسلمانلر بربرلرجه
 دوگوشورلردى . حيل بن جابر اسمنده برمسلمانك محابدن
 عته بن مسعود طرفندن اولدىرلديكي روايت اولونيور . برچوقلرى
 قارشىقلقدن دهشته اوغرايهرق قاجمه باشلايدىلر . عمومي بر
 بوزغونلق بوز كوستردى . اصل محاربه يتمشدى . چونكه
 ايكي طرفندن ده كوچوك كوچوك كومهلرده قارمه قارشىق
 حرب ايدىلبوردى . محمدك تنظيم و ترتيب ايندىي طاقلر پارچه
 پارچه اولمشدى .

Sayfa 57

Şavaşın tam bu mühim anında aynı şekilde yerleştirilmiş olan okçular, artık galibiyetin temin edildiği zannına kapılarak yağmaya katılmak üzere diğer Müslümanların arkası sıra koştular. Yalnız birkaç okçu uzaktan beyaz harmanisiyle fark edilen Abdullah

bin Cebir ile birlikte yerlerinde kaldılar. İşte bu sırada Halid bin Velid Müslümanların tedbirsiz coşkulunun kendisine sağladığı çok değerli bu kurtuluş çaresini kullanmaya karar verdi. Sol tarafa karşı çevirme hareketine her zamankinden şiddetle tekrar teşebbüs etti. Abdullah bin Cebir ile gerçek bir bağlılıkla mevkilerini (sayfa 58) korumuş olan birkaç akçı kahramanca savaştlar. Fakat düşmanların ezici sayı üstünlüğü karşısında karşı koyamadıklarından, mağlup ve maktul oldular. Abdullah değerleriyle birlikte görev sahasında şehit oldu. Diğer süvarilerle beraber İkrime bin Ebu Cehil'in de katıldığı Halid bin Velid, her engeli aşarak şimdi Müslümanların arkasından hücum etti ve bir an içinde savaşın gidişatını değiştirdi. Arkadan hücumu uğrayan Müslümanlar çok büyük bir kargaşalağa düştüler. Dost ve düşman birbirlerine o kadar kanştlar ki Müslümanlar birbirleriyle dövüşüyorlardı. Hasil bin Cabir isminde bir Müslümanın sahabeden Utbe bin Mesut tarafından öldürüldüğü rivayet olunuyor. Birçokları kanşkıktan dehşete uğrayarak kaçmaya başladılar. Genel bir bozgunluk yüz gösterdi. Asıl savaş bitmişti. Çünkü iki taraf da küçük küçük kümeler halinde karma-kavak bir şekilde savaşıyorlardı. Muhammed'in tanzim ve tertip ettiği takımlar parça parça olmuştu.

Sayfa : 59

قارغشلق صوك حده واصل اولدینی صیراده
 مسلمانلرك سنجاغنی مصعب بن عمیر کمال شجاعتیه طاشیوردی.
 بونی حیاتی بهاسنه مدافعهیه چالیندی . فقط مکه سوارلری
 مدینه یلدرک صفلرینده اولیه بر قاریشیقلق تولید ایتشلردی که
 همان همان یالکز باشنه قالان مصعب نهایت مغلوب اولدی .
 ابن قبه نامنده بر قرشی کندینسی اشدا قولدنن آغیر صورتده

Sayfa : 59

پارالادی ، سوکره بمنزاق ابله وجودنی دلدی . مصعب
 دوشونجه اوراده یقینده بولان محمد سنجانی مصعبک برادری
 ابو الرومہ وردی . بونک سنجانی اوگون نهایت قدر حامل
 اولدینی ، مدینهیه عودتمده اونک طائیدینی سویلیبور .
 فقط سائر موتوق منبغر هیچ کیمسهک سنجانی حامل اولما-
 دینی ، مسلمانلرک اطرافتمه طولانوب حرب ایدمچک
 ماراقلری قالمادینی سویلیبور

Sayfa 59

Karşıkkk san hadde ulaştığı sırada bile Müslümanların sancağını Musab bin Amir büyük bir kahramanlıkla taşıyordu. Bunu hayatı pahasına korumaya çalıştı. Fakat Mekke süvarileri Medinelilerin saf-
 larında öyle bir karşıkkk doğurmuşlardı ki hemen hemen yalnız ba-
 şına kalan Musab sonunda mağlup oldu. İbn Kameyye namında bir
 Kureyşî kendisini önce kolundan yaraladı, sonra mızrak ile vücudu-
 nu deldi. Musab düşünce arada yakınında bulunan Muhammed,
 sancağı Musab'ın erkek kardeşi Ebu'r-Rum'a verdi. Bu kişinin san-
 cağı o gün sonuna kadar sahip olduğu, Medine'ye dönüşünde de
 onun taşıdığı söyleniyor. Fakat diğer yazılı kaynaklar hiç kimsenin
 sancağı taşımadığını; Müslümanların etrafında toplanıp savaşa-
 caktan bir bayrakları kalmadığını söylüyorlar.

Sayfa : 59

Düzgünlük insanında öyle bir an oldu ki Muhammed büyük bir tehlikeyle karşı karşıya kaldı. Kendi tarafına doğru birçok ok geliyordu. Müslüman bayrağı yerde idi. Harp safları kınılmıştı. Dest ve düşman her yönde karmakansık birbirlerine girmişlerdi. Öteye beriye bir koşuşma, takım takım dövüşmeler, kaçışmalar, tekrar takım takım toplanmalar vardı.

Sayfa 59

Bozgun esnasında öyle bir an oldu ki Muhammed büyük bir tehlikeyle karşı karşıya kaldı. Kendi tarafına doğru birçok ok geliyordu. Müslüman bayrağı yerde idi. Harp safları kınılmıştı. Dest ve düşman her yönde karmakansık birbirlerine girmişlerdi. Öteye beriye bir koşuşma, takım takım dövüşmeler, kaçışmalar, tekrar takım takım toplanmalar vardı.

Sayfa : 60

§ 40. — خالد سواريلرى طرفدن آرقەدن ھجومە
اوغراماق، بويوك بىرانتظامسىزلىق اىچىنە دوشمىكە بىر مۇسلمانلار ك
كانەسى قاچمايدى

Sayfa 60

40- Halid'in süvarileri tarafından arkadan hücumu uğrayarak, büyük bir düzensizlik içine düşmekle beraber Müslümanların hepsi kaçmadı.

Sayfa : 60

قسم اعظمی

مدینہ لیلہ دن مرکب اولان ۱۴ یا خود ۳۰ کشتیک رکومہ

سقمیرک اطرافندہ طویلانشلر ، اون دشمنہ قارشى مدافعہ

ایدیورلردى . پاداش پاداش محمد ایله برار داغہ دوغرو

چکلیلر

Sayfa 60

Büyük kısmı Medinelilerden meydana gelen 14 yahut 30 kişilik bir küme Peygamber'in etrafında toplanmışlar, onu düşmana karşı savunuyorlardı. Yavaş yavaş Muhammed ile beraber dağa doğru çekildiler.

Sayfa : 60

بوصفحه مد بالذات محمدہ سائر لیلہ برلکده

حرب ابتدی ، پانک کیریشی قونجه قدر اوق آندی .

Sayfa 60

Bu sayfada bizzat Muhammed de diğerleriyle birlikte savaş. Yayının kışı kopuncaya kadar ok attı.

Sayfa : 60

فقط هر حاله محمدك غایت مشكل ردیفه

کجوردیکی شهسزدر . اصابت ایدن بر طاش اسنان قاطمه سنن

سیرینی قیردی . باشقه بر طاش زوعلی باشلنک یوز قسمنی پار .

چه لادی . بو طاشلنک ابکیسنی ده عتبه بن ابو وقاص آعشدی .

ابن قیه ایسه بیغمیرک کو کسه قوتل بر قیلج ضریمی ایندردی .

محمد اوزرینه ایکی زره کیمن اولدینی ایچون یارالانادی .

فقط ضربه او قدر شدتلی ایدی که بر هندکه یووارلادی .

Sayfa : 61

11-10 §

اولدینی سنه

حسابه لردن علی ایله طلحه کندیسنی آیاغه قالدیرمنه یاردیم اتمک

ایچون قوشمنه مجبور اولدیلم . بیغمیره قارشی آتیلان بر اوقه

بالدان طلحه ایله سیر تشکیل ایدی ، بر پارمانی قوبدی .

محمد متجاوزلره لغت ایدرک آیاغه قالدیدی . فقط راحتسزلق

حس استدیکی ایچون ابو بکر ایله ابو عسدهه دایمانه مجبور

اولدی

Sayfa 60

Fakat herhalde Muhammed'in çok zor bir dakika geçirdiği şüphesizdir. İsabet eden bir taş, kesici dişlerinden birini kırdı. Başka bir taş, zirhli başlığın yüz kısmını parçaladı. Bu taşların ikisini de Utbe bin Ebu Vakkas atmıştı. İbn Kameyye ise Peygamber'in göğsüne kuvvetli bir kılıç darbesi indirdi. Muhammed üzerine iki zirh giymiş olduğu için yaralanmadı. Fakat darbe o kadar şiddet-

liydi ki bir hendeğe yuvarlandı. [sayfa 61] Sahabelerden Ali ile Talha kendisini ayağa kaldırmaya, yardım etmek için koşmağa mecbur oldular. Peygamber'e karşı atılan bir oka, bizzat Talha eliyle karşı durdu, bir parmağı koptu. Muhammed saldırganlara lânet ederek ayağa kalktı. Fakat rahatsızlık hissettiği için Ebu Bekir ile Ebu Ubeyde'ye dayanmak zorunda kaldı.

Sayfa : 61

مخبره بك ال و خيم بر آئندہ ، كيمك اولدینی
 بیلنمەن برس : محمد اولدی ، ديه هايقيردی . بوخبر
 مسلمانلر آرائندہ برشمشك سرعتيه انتشار ايتدی . قارغشەلق
 بوتون بوتون آرتدی . هر دورلو اميد غلبهني براتهرق هبسي
 شيمدی احد قايالقرتہ دوغرو قاجنه باشلاديلر . اراضينك
 مشكلاتندن دولاي قريشيلر كنديني اوراندہ تعقيه جارت
 ايدە ميورلردی . چونكه اراضی ، مدافعه ايچون قولاي ، هجوم
 ايچون زور ايدی . كعب بن مالك ك اول محمدی طابهرق
 خبرك باكلس اولدینی هايقيرمنه باشلادی . فقط ارتق كلهچك

٦١

Sayfa : 62

اولدینی

٦١-٦٢

ضرر كشدی . تلاش و قورقو ايچندہ كنديليرني غائب ايدن
 مسلمانلر كندی جانليرني قورقارمقدن باشقه برشي دوشونه .
 يورلردی . باقادات محمد فراريلرہ : ه بورايه كلكيز ! يكا كلكيز !
ديه باغيردی . فقط كندينسي ديكه ميورلر ، هيچ توقف ايچندن
 داغه دوغرو قوشيورلردی

Sayfa 61

Savaşın en kritik anında, kimin olduğu bilinmeyen bir ses, "Muhammed öldü!" diye haykırdı. Bu haber Müslümanlar arasında bir şimşek hızıyla yayıldı. Kargaşa, bütün bütün arttı. Her türlü galibiyet umudunu bırakarak hepsi şimdi Uhud kayalıklarına doğru kaçmağa başladılar. Arazinin güçlüklerinden dolayı Kureyşliler kendilerini orada takibe cesaret edemiyorlardı. Çünkü arazi, savunma için kolay, hücum için zordu. Ka'b bin Malik en önce Muhammed'i tanıyarak haberin yanlış olduğunu haykarmaya başladı. Fakat, artık gelecek (sayfa 62) darbe gelmişti. Telaş ve korku içinde kendilerini kaybeden Müslümanlar, kendi canlarını kurtarmaktan başka bir şey düşünemiyorlardı. **Bizzat Muhammed kaçarlara: "Buraya geliniz! Bana geliniz!" diye bağırdı.** Fakat kendisini dinlemiyorlar, hiç duraklamadan doğa doğru koşuyorlardı.

Sayfa : 62

شہاس بن
 عیان نامندہ دیگر برہماہ کندی وجودی محمد سیر ایتدی ء
 نہایت مقتول دوشدی . محمد چکیلیر کن عیان بن عبداللہ بن
 المغیرہ نامندہ بر قریشی ات الہ پیغمبرک اوزرینہ سالدی بردی .
 فقط چوق شکرکہ ات الاغنی بر چوقورہ آندانی ایچون برہ
 بووارلاندی . قریشی کندینسی طویلامقہ وقت بولان حارت
 بن الصہ نامندہ بر مسلمان ء اوزرینہ هجوم ایدرک کندینسی
 اولدی بردی

Sayfa 62

Şemmas bin Osman namında diğer bir sahabe, kendi vücudunu Muhammed'e siper etti, nihayet şehit düştü. Muhammed çekilirken Osman bin Abdullah bin el-Mugire namında bir Kureyşi at ile Peygamber'in üzerine saldırdı. Fakat çok şükür ki at ayağını bir çukura atığı için yere yuvarlandı. Kureyşi kendisini toplamaya vakit bulamadan Haris bin es-Same namında bir Müslüman, üzerine hücum ederek onu öldürdü.

Sayfa : 63

عجابه ميداندى قاچان مسلمانلار ك قىم اعظمى
احدداغىك اتكده دوردىلر. آرقهلىرى قايلره و برهوك مدافعه به
كديلر . فقط بعضيلرى بلاتوقف مدینه قدر قاچدىلر .

Sayfa 63

Savaş meydanından kaçan Müslümanların büyük kısmı Uhud dağının eteğinde durdular. Arkalarını kayalara vererek savunmaya geçtiler. Fakat bazıları duraklamaksızın Medine'ye kadar kaçtılar.

Sayfa : 64

احدداغىك اتكده دورمش اولان مسلمانلر
عمدك وفات ايجه دىكنى آكلانجه ، ايكي صحابه به داياهرق كندى
بانلر به كلدىكنى كورنجه تكرار غيرت و جبارت بولدىلر .

Sayfa 64

Uhud dağının eteğinde durmuş olan Müslümanlar Muhammed'in vefat etmediğini, iki sahabeye dayanarak kendi yanlarına geldiğini görünce, tekrar gayret ve cesaret buldular.

Sayfa : 64

بوالیہم دقیقہ درہ قارغشلق او قدر زیادہ ایدی کہ

Sayfa : 65

۱۸۶۶

اورنجی سنہ

D. محمد سندیہ سندیہ داغک ائککے واصل اولدیغی زمان اوراده طوبیلاغش اولان مسلمانلر کندیسینی طاییدیلر . بعضیلری دشمن ظن ایدرک دهاوقاریلرہ چکیلمک ایستہ بورلردی . حتی بعضیلری پیغمبرہ و اطرافندہ کی اون درت صحابہ قارشى اوق آتغہ بیله حاضر لایورلردی . نهایت پیغمبری طاییدیلر ، کمال حرمت و عجبته یاردیمہ قوشدیلر ، داغ اوزریده امین بر محله

Sayfa 64

Bu sanalı dakikada kargaşalık o kadar artmıştı ki (sayfa 65) Muhammed sendeleye sendeleye dağın eteğine ulaştığı zaman orada toplanmış olan Müslümanlar, kendisini tanıyamadılar. Bazılarını düşman zannederek daha yukarılara çekilmek istiyorlardı. Hatta bazıları Peygamber'e ve etrafındaki on dört sahabeye karşı ok atmağa bile hazırlanıyorlardı. Nihayet Peygamber'i tanıdılar, büyük bir hümet ve muhabbetle yardıma koştular, dağ üzerinde emin bir yere götürdüler.

Sayfa : 65

يضميرك حضورى مسلمانلرى تشيخ ايندى.
 بونل ارتق كنديلرى داغك يالچين ياماچلرى اوزرنده امين
 ومصون كوريبوردى . بعض قریشيلرك كورونعلرى بران
 ايجون راحتلىرى اخلال ايندى. قریشيلر باشقه بر طرفدن داغه
 ييقمنه وملمانلرى باصنه تشب ايتشلىردى . فقط محمدك
 امريله عمرالساثر صحابهلر تحت تهلكده بولونان قطه يقوشدیلر
 و قریشيلرى دجه مجبور ايتدیئر

Sayfa 65

Peygamber'in ortaya çıkması Müslümanları cesaretlendirdi. Bunlar artık kendilerini dağın yalçın yamaçları üzerinde emin ve güvende görüyorlardı. Bazı Kureyşilerin görünmeleri bir an için rahatlarını kaçırdı. Kureyşiler başka bir taraftan dağa çıkmaya ve Müslümanları basmaya teşebbüs etmişlerdi. Fakat Muhammed'in emriyle Ömer ile diğer sahabeler tehlike altında bulunan noktaya koştu.

Sayfa : 68

کجه حلول

اشد حقی سراده قریشیلر قرازاخده بر مجلس قوردیلر * مدینه

حجوم مناسب اولوب اوله جنى مذاکره ایتدیئر .

Sayfa 68

Karanlık basacağı sırada Kureyşiler, karargâhta bir meclis kurdular; Medine'ye hücum etmenin uygun olup olmayacağını tartıştılar.

Sayfa : 68

احد قابلى آراسه داغیلان

مسلمانلاری بیه تئفییه جیارت ایدمه متنی اولان قریشلر

ایچون بویه بر موضعه دشمنی منلوب اتمک قابل دکلدی .

قریشلر مسلمانلره وردکلری اجی درس ایله اکتفا ایدرک ،

مدینه استحکاملرینه قارشى بی نمره بر تشبک موقیتسزلکی ایله

بوتیجه بی اخلال ایتمکدن چکینرک محاربه تک فرداسی مسیحی

ایشیلرینی طوبلادیلر و عودت بولنی طوتدیلر .

Sayfa 68

Uhud kayaları arasına dağılan Müslümanları bile takibe cesaret edememiş olan Kureyşiler için, böyle bir konumda düşmanı yenmek mümkün değildi. Kureyşiler Müslümanlara verdikleri acı ders ile yelinenek, Medine istihkamlarına karşı semeresiz bir teşebbüsün başansızlığı ile bu sonucu bozmaktan çekinerek ertesi sabah eşyalarını topladılar ve geri dönüş yolunu tuttular.

Sayfa : 70

بعض مدینه لیلر تمشیلری مدینه یه کورتوره دک

اوراده شهرده کومدیلر . فقط محمد صوکره . بو عادتی منع

ایتمشدر . مقتوللرک عددی ساییلینی زمان ۷۴ . بالغ اولدینی

کمال الله کوردیلر . دردنی مکه مهاجرلردن ، بختی مدینه

انصارندن ایدیلر . محاربه تک تقریباً اوندی بری مقتول دوشمشدی .

* Arab Kavânini

Sayfa 70

Bazı Medineliler, naaşları Medine'ye götürerek orada şehirde gömdüler. Fakat Muhammed sonra bu âdeti yasaklamıştır. Şehitlerin adedi sayıldığı zaman 74'ü bulunduğunu büyük bir elemle gördüler. Dördü Mekke muhacirlerinden, yetmiş Medine Ensar'ından idi. Savaşçıların yaklaşık onda biri şehit düşmüştü.

Sayfa : 70

محمدی پریشان حالانہ برآئک اوستندہ کوردیلر .
 یوزی نیشتمش ، آئندہ حاجلرک باشلاننج قتلستندہ برکیک
 واریدی . آلت دوداغی مورارمش ، سارقش وقامش ایدی .

۷۰

Sayfa : 71

۷۱

اوینجی سنه

أونك قامسك اوكنه كلنجه بار كيردن كندپنى انديرمك
 مجبور اولدیلر . چونكه دزنده كي ياره بك اضطراب و بر بوردی .
 ایكى سعدك یعنی سعد بن معاذ ایله سعد بن عبادهك اوموزلرته
 دایهراق اولمته كوردی

Sayfa 70

Muhammed'i perişan bir halde bir atın üstünde gördüler. Yüzü şişmiş, alınında saçların başlangıç noktasında bir kesik vardı. Alt dudakları morarmış, sararmış ve kanarmış. [sayfa 71] Evinin kapısının önüne gelince attan kendisini indirmeye mecbur oldular. Çünkü dizindeki yara pek ızdırap veriyordu. İki Sad'ın yani Saad bin Muaz ile Saad bin Ubade'nin omuzlarına dayanarak odasına girdi.

Sayfa : 78

محمداحمدبن عودتده مدینه به محاربه مك فرداسی
 كونی غروبیدن راز اول ، یعنی شهر شوالده واصل اولدی .
 یهودیله مناققلر محاربه لك اوغرا دقلری فلا كئیدن متولد سو بجلری
 صافلاما یورلردی . محاربه دن قورتلانلرك یادقلری شیلردن
 دولای استیزا ایدرك مسلمانلره معروض اولدقلری خجالتك ،
 آرقداشلری غائب ائتمك و پارالانلرك آجیسی بوتون بوتون
 تحمیلر سا یاپیلر . مناققلر ك رئیس اولان این ابی آئتك پائنده
 یاره لر ی تداوی ایدن ، آقان قانلری داغلامق صورتیه دور .
 دیران اوغل عبدالله بن عبدالله بن ابی مؤاخذه ایتدی . او كا
 بدالاجه برحیث سفریه اشتراك ایتدیكندن دولای سرزنشلرده
 بولوندی . یهودیلرده هر شیتك قاحتی محمد آتیورل و اوی
 خود جسمانی الله ائتكه خواهشكر (طالب ملك) اولقله
 ائهام ایدیورلردی . هیچ بریفمبرك شیمدی به قدر بویه پارالانوب
 زده لشمش اولدانی سولیورلردی . یهودیلره مناققلر او قدر
 متجاوزانه ، او قدر حدت ایدمكك بر صورتده حرکت ایتدیلر كه
 عمر یفمبری و اسلامیق اعتباردن دوشورمكك سامی اولان
 بدخواهانه سوزلره نهایت ویرمك ایچون جبر و شدت استعمال
 ائتك ایسته یوردی . محمد بو عالیجناب محاربه سی تكین ایتدی .
 داخل خاققلری تکرار او یاندیرمق ایسته میوردی . فقط مدینه ده
 اسلامیق علیهداری فرقه مك خط حر كئیدن متولد جان صیغیتسی

Sayfa : 79

۵۶۶۸

اوچونجی سنه

صاقلامادی. منافقك رئيسی ابن ابی ، محمدك مدینه یه مواصلتندن
 بری ، نماز قیلیرکن ، بایرام کونلرنده ، جمعه نمازلرنده جامعهده
 بر موقع خصوصی اشغال ایدردی. بوده عالمهسی وقیلهسی آراسنده
 حاتراولدینی نفوذ دولاییمیه وقوعه کلیوردی . مع مافیہ احددن
 سو کره او قدر متجاوزانه و تحریک پرورانه بر وضعیت آلدی که
 بو نماز اتاسنده جامعهده کوروندیگی زمان حاضر بولونان انصاردن
 بر چوخی ممنونیتسز لکلرنی آچقندن آجیفه اظهار ایتدیله. حتی
 بعضیلری کندینه ال اوزا تدیله ، صفاتندن طوتدیله ، ا کسه
 اوردیلر ، یزندن دیشاری آتدیله و بو کالایق اولمادیقی سوبله دیله .
 ابن ابی جامعدن ذلیل و بریشان بر حالده اوزا قلاشدی . انصاردن
 بری محمد ایله باریشاسنی ، کندینه قارشى سوبله دیگی شیلردن
 دولایى کیدوب عرض معذرت ایتمسنی توصیه ایلدی . فقط
 ابن ابی یکی بر محجوبیه عرض نفس اتمک ایتمدی

Sayfa 78

Muhammed, Uhud'dan dönüşünde Medine'ye savaşın ertesi günü gurutudan biraz önce, yani şevval ayında ulaştı. Yahudilerle münafıklar sahabelerin uğradıkları felâkettten kaynaklanan sevinçlerini saklamıyorlardı. Savaştan kurtulmuş olan yaptıkları şeylerden dolayı alay ederek Müslümanlara uğradıkları utancı, arkadaşlarını kaybetmenin ve yaralanmalarının acısını tahammüllerini yıpratıcak şekilde tekrar tekrar hissettirdiler. Münafıkların

reisi olan İbn Ebi, ateşin yanında yaralanı tedavi eden, akan kanları doğılamak suretiyle durduran oğlu Abdullah bin Ebi'yi azarladı. Ona, sonu ölümlle bitebilecek bir sefere katıldığı için serzenişlerde bulundu. Yahudiler de her şeyin kabahatini Muhammed'e atıyorlar ve onu kişisel nüfuz elde etmeye talip olmakla suçluyorlardı. Hiçbir peygamberin şimdiye kadar böyle yaralanıp zedelenmemiş olduğunu söylüyorlardı. Yahudilerle münafıklar o kadar saldırgan, o kadar hiddet edecek bir şekilde hareket ettiler ki Ömer, Peygamber'i ve İslâmiyet'i itibardan düşürmeye yönelik olan bu kötü sözlere son vermek için kuvvet ve şiddet kullanmak istiyordu. Muhammed bu haysiyetli sahabesini sakinleştirdi. İçerideki nifakları tekrar uyandırmak istemiyordu. Fakat Medine'de İslâmiyet aleyhtan topluluğun bu davranışından doğan can sıkıntısını (sayfa 79) saklamadı. Münafıkların Reisi İbn Ebi, Muhammed'in Medine'ye geldiğinden beri namaz kılınırken, bayram günlerinde, Cuma namazlarında camide özel bir yer işgal ederdi. Bu da ailesi ve kabilesi arasında malik olduğu nüfuzdan ileri geliyordu. Dolayısıyla Uhud'dan sonra o kadar saldırgan ve tahrik edici bir vaziyet aldı ki bu, namaz esnasında camide görüldüğü zaman hazır bulunan Ensar'dan birçoğu memnuniyetsizliklerini açıktan açığa belli ettiler. Hatta bazıları kendisine el uzatılar, sakalından tuttular, ensesine vurdular, yerinden dışarı attılar ve buna lâyık olmadığını söylediler. İbn Ebi camiden aşağılanarak ve perişan bir halde uzaklaştı. Ensar'dan biri Muhammed ile tanışmasını, kendisine karşı söylediği şeylerden dolayı gidip özür dilemesini tavsiye etti. Fakat İbn Ebi yeni bir aşağılanmayla karşı karşıya kalmak istemedi.

Sayfa : 80

ساتر احاديثه سويله ن شيلرك (§ ٥٠ عجي
 ضربه بايگنر) عكسه اولهرق محمد ، محاربك فرانسى كوني
 صباحلين ينى سكر شوالده بكي برسفره عزيمت ايتش ايتش .
 بوخبرى ابن اسحاقده تأييد ايديبور . ينى اون بئنجى كوني
 وقوعه كلن محاربدهن صوكره ، اون آلتنجى كوني صباحلين
 محمد بوتون احد محاربلييله برلكده قريشلىرى تقيه چقمشدر .

Sayfa : 81

بوسفرك قايسى محاربله جبارت ويرمك
 وقريشلىرك رجىتىدن ماهراه استفاده ايله ملوك توقوك مسلمدا
 نرده قالدقنه هر كسى ايناديرمق ايدى .

Sayfa 80

Diğer hadislerde söylenen şeylerin aksine olarak Muhammed, savaşın ertesi günü sabahleyin yani 8 Şewal'de yeni bir sefere çıkmaya niyetlenmiş. Bu haberi İbn İshak da doğruluyor. Yani 15. günü meydana gelen savaşın sonra, 16. günü sabahleyin Muhammed bütün Uhud savaşçılarıyla birlikte Kureyşileri takibe çıkmıştır. [sayfa 81] Bu seferin gayesi sahabelere cesaret vermek ve Kureyşilerin ricatından ustaca yararlanarak asıl üstünlüğün Müslümanlar- da kaldığına herkesi inandırmak idi.

Sayfa : 81

شوالك سكرنجى (٢٩) بازار كوني صباحلين
 محمد صباح غازينى مدينهده اوسى وحزرجى رؤسانك اوكلده
 جامعهده قىلدى . بوتون قريشلىرك نا كهانى برمجوملرى قوردنوسيه
 كيجهنى جامك بىنمبرك قايسنده كيرمشلردى . محمد بوتون

P. M. M. M.

Sayfa : 81

احد محاربلىرى طولايلاق مكاپه دوغرو بورومكده اولدقلىرى
 بيلدىكى قریشيلرك تعين چيقلهسنى امر ايندى . آرالزنده
 قرقى آز چوق آتير سورنده يارالى اولقده برابر عيسى بومره
 اجابت كوسترديلر . محمدده حسن مثال تشكيل ايندى .
 يوزندهكى يارهلك اثرى آلآن كوردوليوردى . ديزى سارلشدى .
 اوموزى قيمدا مابوردى . بونلره رغماً باز كيره ييندى وبوله
 چيقدى . اولك بوحركتى اصحاب اوززنده غايت ابى برتأثير
 بايدى . اولزنده محمدى تعيب ايچون عادتاً مسابقه قالديلر .
 ميت سفره اوصباح هيچ وقت غائب ايتدن حركت ايندى .

۸۱

Sayfa : 82

عل بن ابو طالب (بعضيلرته كوره ابو بكر) برمزداغه
 تتيب ايديلن [۱] سنجاقى آلدى . پيغمبر اسلميلردن سفیان
 بن خالد بن عوف بن دارمك اوغللى سلیط ونعمان ابه
 اسى بيلتمهين برى قریشيلرك حرکاتى تدقيق ايتك اوزره
 ايلرى به كوندردى . ايكي قاروش ديكر آرقداشلىردن دها
 سريع داورانلوق حراء الاسده قریشيلره يتيشدیلر . قریشيلر
 بونلرك اطرافنى سارديلر وكتديلىرى اولديرديلر . محمد اورايه
 واصل اولدينى زمان قریشيلرك ايكي اسلمينك نعللىرى برافهوق
 له حرکت ايتش اولدقلىرى كوردى . محمد بونلرى كمال اعزاز ابه
 دفن ايتديردى . مدينه دن آلتى ميل مسافده بولونان
 حراء الاسده محمد تام درت كون قالدى (ابن اسحاق اوچ
 كون ديبور) . پانده كيلرى سعد بن عبادهك قدیم ايندىكى

Sayfa : 82

خودما ودوه انی ایله بسله دی . مسلمانلره کوندوزین یاقیه جق
 اودون طوبیلا نیور و بوتلری کیجه لین یاقدر بیوردی . بوصورته
 بش یوز آتش یاقدریدی . بونلر اوزاق مسافهلردن کوردولدیلر .
 هر طرفه محمدک قریشیلری تعقیب ایندیکنی بیله ریدیلر . بزم
 بوراده قرار ایتمه مزك وانشر مزك خیری هراستقامتده ایله دی .
 بوصیراده قریشیلر عودته دوام ایدیورلردی . روحایه کلدکلری
 زمان ابو سفیان کندیلرنی کری به دونه رك مسلمانلره هجوم
 ایتمک و اونلری تامیله محو ایتمک تشویق ایندی . صفوان بن
 امیه وسائر قریشیلر مسلمانلری یك صیقیشدیرمقدن وصوك

۸۳

Sayfa : 83

درجه یسه کتیروب نومیدانه مقابله شدیدیه مجبور ایتمکدن
 قورقدقلری ایچون بو تکلیفه تائمت ایندیله . ابو سفیانک
 سوزلرنی قریشیلردن هیچ کیسه قبول ایتمدی . مبدالحزاعی
 نامنده بری مسلمانلرک کندیلرنی تعقیب ایده رک ایله ره مکنده
 اولدقلری خیرینی کتیردی . بونک اوزرینه مک عساکری
عودنده استجبال کوسترمک باشلادی . او صیراده محمد ، ۱۳
 شوالده مدینه به دوغمشدی .

Sayfa 81

Şevvalin sekizinci (9 ?) Pazar günü sabahleyin Muhammed, sa-
 bah namazını Medine'de Evs ve Hazreç reislerinin önünde cami-
 de kıldı. Bunlar Kureyşilerin anı bir hücumlan korkusuyla geceyi
 camlin, Peygamber'in kâpsı önünde geçirmişlerdi. Muhammed

bütün Uhud muhâriplerini toplayarak, Mekke'ye doğru yürümekte olduklarını bildiği Kureyşilerin takibine çıkılmasını emretti. Aralarında kırka az çok ağır şekilde yaralı olmakla beraber hepsi bu emre uydular. Muhammed de güzel bir örnek teşkil etti. Yüzündeki yaralann eseri hâlâ görülüyordu. Dizi sarılmıştı. Omzu kımıldamıyordu. Bunlara rağmen ata bindi ve yola çıktı. Onun bu hareketi ashap üzerinde gayet iyi bir tesir yaptı. Onlar da Muhammed'i takip için âdeta yarışa kalktılar. Sefere çıkacak olanlar, o sabah hiç vakit kaybetmeden hareket etti. [sayfa 82] Ali bin Ebu Talip (bazılarına göre Ebu Bekir) bir mızrağa bağlanan sancağı aldı. Peygamber Eslemilerden Süfyan bin Halid bin Avf bin Darem'in oğulları Salit ve Numan ile, ismi bilinmeyen birini Kureyşilerin harekâtını incelemek üzere ileriye gönderdi. İki kardeş diğer arkadaşlarından daha seri davranarak Hamrâü'l-Esed'de Kureyşilere yetiştiler. Kureyşiler bunların etrafını sardılar ve kendilerini öldürdüler. Muhammed oraya vardığı zaman Kureyşilerin iki Eslemî'nin naaşlarını bırakarak hareket etmiş olduklarını gördü. Muhammed bunları derin bir saygı göstererek defnettirdi. Medine'den ancak altı mil mesafede bulunan Hamrâü'l-Esed'de Muhammed tam dört gün kaldı (İbn İshak üç gün diyor). Yanındakileri, Sad bin Ubade'nin takdim ettiği hurma ve deve eti ile besledi. Müslümanlara gündüzün yakılacak odun toplatıyor ve bunları geceleyin yakıyordu. Bu suretle beş yüz ateş yakıldı. Bunlar uzak mesafelerden görüldüler. Her tarafa Muhammed'in Kureyşileri takip ettiğini bildirdiler. "Bizim burada bulunmamızın ve ateşlerimizin haberi her yana yayıldı!" Bu sırada Kureyşiler eve dönmeye devam ediyorlardı. Roha'ya geldikleri zaman Ebu Süfyan kendilerini geriye dönerek Müslümanlara hücum etmeye ve onları tamamıyla mahvetmeye teşvik etti. Safvan bin Ümeyye ve diğer Kureyşiler Müslümanları pek sıkıştırmaktan ve son [sayfa 83] üzüntü derecesine getirip ümitsizce şiddetli karşılık vermeye mecbur olmaktan korktukları için bu teklife karşı çıktılar. Ebu Süfyan'ın sözlerini Kureyşilerden

hiç kimse kabul etmedi. Mabedü'l-Hazaî namında biri, Müslümanların kendilerini takip ederek ilerlemekte oldukları haberini getirdi. Bunun üzerine Mekke askerleri dönüş için acele etmeye başladılar. O sırada Muhammed, 13 Şevval'de Medine'ye dönmüştü.

Sayfa : 137

ذات الرقاع سفرده محمد صلوات الحوفي امر
 اجمدر . IV ، 101 نجي سورده بوندن اوزون اوزادي به
 بخت ايديليز . دشمنك مسلمان قرارگاهه آگزين هجوم
 ايدهرك اسرايديش بولونان برقاچ قادي قورتارماسدن قورقان
 محمد معتده كيلر ، ايكي قسه آيردي .

Sayfa 137

Zatü'r-Rika Seferi'nde Muhammed salatü'l-havfi (savaşta önce kılınan iki rekat namaz) emretmiştir. IV, 101. surede bundan uzun uzadıya bahsedilir. Düşmanın Müslüman karargâhına ansızın hücum ederek esir edilmiş bulunan birkaç kadını kurtarmasından korkan Muhammed, beraberindekileri iki kısma ayırdı.

Sayfa : 138

مسلمان قرارگاهه کندی و محمدی دیزینک اوستده برقیلج اولدنی
 حله اوتورمش بولدی . غورت قیلیجی کورمک ایترکی
 داورانرق قیندن چقاردی و پیغمبری اولدیرمجک بروصیت
 آلدی . پیغمبرایه هیچ شایرماندن مفروانه سوزله و جوره
 بروض ایله قاتلی دوردردی ، جرمی ارتکاب ائتمه میدان
 ورمه دی .

Sayfa 138

Müslüman karargâhına gitti ve Muhammed'i dizinin üstünde bir kılıç olduğu halde oturmuş buldu. Gavres, kılıcı görmek ister gibi davranarak kanından çıkardı ve Peygamber'i öldürecek bir vaziyet aldı. Peygamber ise hiç şaşırmadan gurur dolu sözlerle cesurca bir konuşmayla katili durdurdu, suçu işlemesine meydan vermedi.

Sayfa : 142

فرضا بخاریک ضبط ایتمدی حدیثی
 (کتاب الکسوف، برنجی جلد، ۲۶۶-۲۷۲) تدقیق ایدرسک
 اکلارزکه محمد بو حادثهک سببی حقهده هیچ حائر و قوف
 دکلدی. آی و کونش قاراردینی زمان جدأ بقورقودوباردی.
 فقط مصنف اولدینی حسن سلیم ایله، مسلمانلرک ذهندن قرتک

۱۱۲

Sayfa : 143

۲۱

بشیمی سه

یاخود کونشک موقت قارازمنسک وقایع بشریه ایله مناسبدار
 اولدینی بولندهکی یاکلش فکری چیقارمنه چالیشیردی. بر
 کسوف یاخود خسوف وقوعه کلدیکی زمان محمد اوسنک اولوسته
 قوشار، نماز قیلمنه باشلاز، مسلمانلره کندی مثالنی تعقیب
 ایتملرینی توصیه ایله، «هر دورلو تهلکه زائل اولونجهیه قدر»
 نمازدن فارغ اولمالارینی سوبلردی (بخاری، برنجی جلد،
 ۲۶۵، سطر ۱-۲). محمد خسوف و کسوفلری اراده آلیمهک
 اشاراتی یاخود اقداتی، انسانلرده الله قورقوسنی جانلاندیرمق
 ایچون براختار و واسطه صورتنده تلقی ایدردی. هر خسوف

Sayfa : 143

و كسوف انسانده بيفمبرك عصيبي مؤمنلر اوزرينده بر تاشير
 راقدى . بونلر صوكره بو وقعهلرئ سامميرنه نقل ايدر كن
 بر چوق موضوع احاديث ميدان وريدلر . بونلر محمدك تلاش
 و هيجاتئ كوزه چاربهجق بر شكلده حكايه دن عبارت ايدلر .
 ايشه بو صورتده بيفمبرك بر خوف انسانده عذاب جهنى
 كورمش اولدينه دائر احاديثده بر طاقم حكايلره تصادف
 ايديلورز (بخارى ، برنجئ جلد ، ۲۸۸ نجئ و متعاقب صحيفه لر) .
 صحابه لر محمدك اظهار اينديكى قورقونك خوف و يا كسوفك
 قيامت علامت اولماسئ اينده مندن ايلرى كلديكه ذاهب اولديلر .
 اولك ايجون بزه بو مناسبته بيفمبرك هيچ بر زمان كورولممش
 بر شوق و غلبان ايله عبادت اينديكى آكلانيورلر (بخارى ،
 برنجئ جلد ، ۲۷۱ ، سطر ۳) .

Sayfa 142

Buharî'nin kaydettiği hadisleri (Kitab'ü'l-Küsup, birinci cilt, 244-272) inceleyerek anırsanız ki Muhammed, bu olayın sebebi hakkında hiç bilgi sahibi değildir. Ay ve güneş karardığı zaman gerçekten bir korku duyardı. [sayfa 143] Ay tutulması veya Güneş tutulması olduğu zaman Muhammed evininin avlusuna koşar, namaz kılmaya başlar, Müslümanlara kendisini örnek göstererek takip etmeleri gerektiğini tavsiye eder, herhangi bir tehlike ortaya çıkmaya kadar namaz kılmalarını söylerdi (Buharî, birinci cilt 265, satır 1-2). Muhammed, Güneş ve Ay tutulmalarını İlahî iradenin işareti veya ifadesi olarak görür, insanlarda Allah korkusunu canlandır-

mak için bir uyan olarak düşünürdü. Her Ay ve Güneş tutulması sırasında Peygamber'in asabiyeti müminler üzerinde bir tesir bıraktı. Bunların anlatıldığı sonradan birçok hadise konu oldu. Bunlar Muhammed'in telaş ve heyecanını göze çarpacek bir şekilde hikâye ettiler. İşte böylece Peygamber'in bir Ay tutulması sırasında cehennem azabı görmüş olduğuna dair bazı hadislerde bir takım hikâyelere rastlıyoruz (Buharî, birinci cilt, 288 ve devamı sayfalar). Sahabeler, Muhammed'in korkusunun Ay ya da Güneş tutulmasının kıyamete alâmet olması endişesinden ileri geldiğine inanıyorlardı. Onun için bize bu münasebetle Peygamber'in hiçbir zaman görülmemiş bir şevk ve galeyan ile ibadet ettiğini anlatıyorlar (Buharî birinci cilt, 271, satır. 4).

Sayfa : 148

بشیرت

٩٥

اونی یالکز نابت

ن قیسن اشترا ایله قلاایرق ، کندیته ازدواج و حریمده تکلیف ایندی . جوریه تکلیفی قبول ایندی ، ایش قرارلاشدی . حدیث ، بیکی زوجیه منون اینک ایچون پیغمبرک اسیر یوز قادینی دها ازام ایتمیش اولدیننی علاوه ایدیور . پیغمبرک ، یاننده ایکی زوجیه عایشه وام سلمه اولمقله برابر ، زفاف اوکون محمد طرفندن مرسیع قوبوسنک یاننده رکز ایدنش اولان مشین یادیر آتنده اجرا ایدیلدی . مع مایه اسیر ایدیبن قادینلر جاریه کی تلق ایدیله یچکلردی ، یالکز اسیر عد اولونه یچکلردی . بناء علیه کندیلرینه ال سوردوله یچکلدی .

Sayfa : 148

فقط صحابه مشبهات نسايب ليرى نطمين ايتك ايتك دكلرندن
 ييمبرك زدنده اسرا زده بولونديلر . نهايت محمد ، « عزل » .
 رعایت ايتك شرطيله اسير قاديئلرله ياقه بيلمه لری ايجون مساعد .
 وردی . « عزل » قاديئلرک کجه قالمالرينه مانع اوله جق تدبير
 احتياطيله بولونمقدن عيارتدر . صوکره بنوالمصطلقلرک برهيت
 سرخصه سى مدينه يه کلدرک بوتون قاديئلر ايجون فدية نجابت
 تاديه ايتدی .

Sayfa 148

Onu, yalnız Sabit bin Kays'dan almakla kalmayarak kendisine eş olmasını ve hürriyetini teklif etti. Bunu kararlaştırdılar. Hadis, yeni eşini memnun etmek için Peygamber'in esir olan yüz kadını daha azat ettirmiş olduğunu ilâve ediyor. Peygamber'in yanında iki eşi Ayşe ve Ümmüselme olmakla beraber, zifaf o gün, Muhammed tarafından Meryil kuyusunun yanında kurulmuş olan meşin çadır altında gerçekleşti. Bununla birlikte esir edilen kadınlar cariye gibi muamele görmeyeceklerdi, yalnız esir olarak kabul edileceklerdi. Bundan dolayı kendilerine el sürülmeyecekti. Fakat sahabeler kendi arzularını tatmin etmek istediklerinden Peygamber'in katında ısrarda bulundular. Nihayet Muhammed, "azl"e uymak şartıyla esir kadınlarla yatabilmeleri için izin verdi. "Azl" kadınların gebe kalmalarına engel olacak bir tedbir almaktan ibaretir. Sonra Benu el-Mustaliklerin görevli bir heyeti Medine'ye gelerek, bütün kadınlar için can kurtarma fidyesi vermeyi teklif ettiler.

Sayfa : 155

محمد ، مسلمانلار ك عدم نحویتی ازاله ایچون

تیمه دائر اولان آنتلری تبلیغ ایندی (17 ، 18 ، 19) .

صو بولغاندانی زمان بو سایده مؤمنلر چوگ ایچیه قوملریله

آبدست آلابیلورلردی . مسلمان اردوسی مدینه په عودئدن

اول ایکی مؤئنده دعا توفیق ایندی رسولك مرحلهده تاپشه

براحتیاج طبیعی ازاله ایچون ، طلوع شمسدن اول فرارگاهدن

اوزاقلاشدی . بوردفنده تاپشه کرمانقلردن برنی نائب

ایندی . برنی لرامق ایچون اوپالاندى . بو صورته اوقدر

Sayfa : 156

وقت کوردی که فرارگاهه دوندیکی زمان مسلمان اردوسنك

کندیسی بوله پالکیز راقهرق حرکت ایش اولدیغنی حیرته

کوردی . برمدن بری پیغمبر قادینلره کسری امر ایتمدی .

هیت سفره ایله برلکده بولونان پیغمبرك زوجهلری محفلر

ایچنده ، قابل وهر کسك نظر لرئدن اوزاق برصورتده سیاحت

ایدیورلردی . تاپشه نك محفسی ده بو صورتیه حرکت ایتمدی .

کیمه اولنك غیوئتی فرق ایتمشیدی . پاكشلفنك میدانه

چیقاجنی وکندیسی آرامغه کله جکلرینی تحمین ایدمك تاپشه

به بره اوزاندى و اوقویه دالدى . صفوان بن معطل السامی

نامنده بر مسلمان تاپشینی بو حالده بولدی . کندیسه اوراده

پابه پالکیز تصادف ایتمکدن حیرتلره دوشمك دوسنی تقدیم

ایندی وکال حرمتیه دوهی برآز اوزاقدن تعقیب ایدمك

تاپشینی مدینه په کورتوردی .

Sayfa 155

Muhammed, Müslümanların memnuniyetsizliğini yok etmek için **teyemmüme dair olan ayetleri** tebliğ etti. Su bulunmadığı zaman bu sayede müminler, çölün ince kumlarıyla abdest alabiliyorlardı. Müslüman ordusu Medine'ye dönmeden önce iki yerde daha konakladı. Son merhalede **Ayşe** doğal bir ihtiyacı gidermek için, Güneş doğmadan önce karargâhtan uzaklaştı. Bu defa da **Ayşe** gerdanlıklarından birini kaybetti. Bunu aramak için ayalandı. Bu suretle o kadar [sayfa 156] vakit geçirdi ki karargâha döndüğü zaman Müslüman ordusunun kendisini yolda yalnız bırakarak hareket etmiş olduğunu hayretle gördü. Bir müddetten beri Peygamber kadınlarla örtünmeyi emretmişti. Elçi heyeti ile birlikte bulunan Peygamberin eşleri, mahleler içinde (develerin üzerindeki kapalı yerlerde) ve herkesin bakışlarından uzakta seyahat ediyordu. **Ayşe'nin** mahfesi bu şekilde hareket etmişti. **Kimse onun yokluğunu fark etmemişti.** Yokluğunun ortaya çıkacağını ve kendisini aramaya geleceklerini tahmin ederek **Ayşe yere uzandı. Uykuya daldı. Sufvan bin Muatli es-Saleme** adında bir Müslüman, **Ayşe'yi** bu halde buldu. Kendisinin orada yapayalnız kaldığını görmekten hayrete düşerek kendi devesini verdi. Yüksek bir saygıyla deveyi biraz uzaktan takip ederek **Ayşe'yi Medine'ye götürdü.**

Sayfa : 157

محمد بن ابي جعفر لعين خصوصه متردد ابدي .
 بكه اسامه بن زيد ابه على بك فكر لربى سوردي . اسامه ، عايت
 فقدمه حسن تهادته بولوندى . فقط على عايتى براقه رق
 باشقه برقادين آلماسى توجه ابدي ، « قادين بولقى وار »
 ديدى . عايتى علىك بوجوانى هيج عفو اتهدى . سوكره لرى ،
 على بك عاقبت شيعه مى بو ظلاله سوزلرك برقيجيسى اولدىسى
 تكرار ابه متهدر .

Sayfa 157

Muhammed ne yapacağını belirleme konusunda tereddüt içindeydi. Usame bin Zeyd ile Ali'nin fikirlerini sordu. Usame, Ayyşe hakkında iyi niyette bulundu. Fakat Ali, Ayyşe'yi bırakarak başka bir kadın almasını tavsiye etti, "kadın bolluğu var" dedi. Ayyşe, Ali'nin bu cevabını hiç affetmedi. Sonraları, Ali'nin fedi sonunun bu zalimce sözlerin bir neticesi olduğunu tekrarlamıştır.

Sayfa : 158

برقاج کون سوکره ، ابو بکرک اوده بولونیوردی . عایشه ايله کوردوشش ، عایشه مصومیتی تکرار تأمین وادما ایتدی .
 بوسیرده بدن بره وحی نازل اولدی و عایشه تک هیچ بر قباحتی بولونادینتی خیر ورن ایتل (XXIV ، ۱۱) گلدی . سوکره پیغمبر جامه کیتدی ، بکی آبتلری علناً تلاوت ایتدی وروایت اولوندینته کوره ، دیدی قودیلرک اتشاریه اک چوق سبب اولانتره یعنی عبدالله بن ابی ايله مطمح بن اناهیه ، وحی غریبدره مشهور مدافع اسلام شاعر حسام بن ثابت دایلق آتدیردی .
 مع ماقیه بعضیلری بو اوچ ذاتک شو مستلده اک چوق قباحتل اولدینتی اعتراف ایتکله برابر دایلق کیفیتنی اتکار ایدرلر . عایشه پیغمبرک اونه دیوندی واسکیستدن زبده توجه نائل اولدی

Merisii referi.
 Ayşe -
 Yinnii Sah.
 Cevabına -
 Azil.
 -teyarin
 -Gardanlik.
 -skina
 defa ger -
 danlık
 qiyai .

Ali'nin tavsiyesi Caspian . Ayşerin mersi

Sayfa 158

Birkaç gün sonra, Ebu Bekir'in evinde bulunuyordu. Aÿşe ile görüşmüş, Aÿşe masumiyetini tekrarlamıştı. **Bu sırada birden bire vahiy nazil oldu ve Aÿşe'nin hiçbir kabahati bulunmadığını** haber veren ayetler (11, XXIV) geldi. Sonra Peygamber camiye gitti, yeni ayetleri açık bir şekilde okudu ve rivayet olunduğuna göre, dedikoduların yayılmasına en çok sebep olanlara, yani Abdullah bin Ebi ile Mutaah bin Esase'ye ve hatta, gariptir, meşhur İslâm savunucusu şair Hasan bin Sabit'e dayak attırdı. Bununla birlikte bazıları bu üç kişinin şu meselede en çok kabahatli olduğunu itiraf etmekle beraber dayak hususunu inkâr ederler. Aÿşe, Peygamber'in evine döndü ve eskisinden daha fazla sevgi gördü.

Sayfa : 159

مع مافيه بو عائله مناسبترلكي تسكين ايديلمى
 دهامشكلى برطاقم خصوصتار توليد ايتمىدى . صفوان بن مفضل
 النلمىي آچيقدن آچينه زما ايله اتهام ايتش اولان شاعر
 حان بن ثابت بومناسبته بعض متجاوزانه اشعار نظم ايتمىدى .
 صوك درجه ده حدته بن صفوان ، نظماً جواب ورمكندن عاجز
 اولدىنى ايجون ، حسانه برقىلج ايله تجاوز ايتدى ، اونى آغير
 صورتده بارالادى . حاضر بولونانلر مانع اولمه ايدى حانى
 اولدیره چكدى . ثابت بن قيس بن شماسك امريله متجاوز
 توقيف اولوندى . الهري باغلاندى ، بنو الحارث بن الخزرجك
 اقامتكاهنده حبس ايدىدى . اماره بن حزم ايله عبدالله بن
 رواحه كوردولتوبى تسكين ايجون مداخله ايتدىلر . خزرجيلرى
 كفى صورتده حركتدن واز كچيردىلر وقرار انخازىي پيغمبره
 راقبه اولنلرى قاندىردىلر .

Sayfa 159

Bununla birlikte bu aile, munasebesizliğinin yatıştırılması daha zor birtakım düşmanlıklar doğurdu. Sufvan bin Muatil es-Seleme'yi açıktan açığa zina ile suçlamış olan şair Hasan bin Sebt, bu münasebetle saldırgan olduğu için Hasan'a bir kılıç ile saldırdı. Hasan'ı ağır şekilde yaraladı. Orada bulunanlar engellemeselerdi Hasan'ı öldüreceklerdi. Sebt bin Kays bin Şemas'ın emri ile saldırgan tutuklandı. Elleri bağlandı. Benu El-Hais bin el-Hazrec'in evinde hapsedildi. Amere bin Hazm ile Abdullah bin Revaha gücünü yatıştırmak için müdahale ettiler. Hazrecilerin keyfi hareketlerinden vazgeçirdiler. Karan Peygamber'e bırakmak konusunda onları ikna ettiler.

Sayfa : 173

و ، مدينة محاصرة في ربيع سنة هجرية
شواله يني ٦ مارس - ٤ نيسان تاريخه وقوعه كديكن
سويبور . بوقطياً في منادر . چونك سفر حصادن اول
وقوعه كئس اولاجندر .

Sayfa 173

Bu muhasara (kuşatma)'nın hicretin dördüncü senesinin Şewalinde yani 6 Mart - 4 Nisan tarihlerinde meydana geldiğini söylüyor. Bu kesinlikle anlamsızdır. Çünkü sefer, hasattan önce olmalıdır.

Sayfa : 174

مدينة طرد ايديلهك قسماً خيره التحا
اجش اولان بنو النصر هودطري . اخذ انتقام المحون روسيه
بولنه خواهشكر ايديله

Sayfa 174

Medine'den sürülerek kısmen Hayber'e sığınmış olan Benu'n-Nasr Yahudileri, intikam almak için bir yol bulmaya istekliyidiler.

Sayfa : 174

خبرت وخصوصتہ کی اشتراك یہودیہری مدینہ یہ
فارسی بویوک بر سفر آجق ویکی تولد ایڈن اسلامیتی ازمک
ایچون قریشیہلہ خصوصی بر معاہدہ یاغنه سوق ایندی .

Sayfa 174

Nefret ve husumetteki ortaklık Yahudileri Medine'ye karşı büyük bir sefer açmak ve yeni doğan İslâmiyeti ezmek için Kureyşilerle özel bir anlaşma yapmaya sevk etti.

Sayfa : 174

بو مقصدہ مککہ کتدیہلر . یانلر نہ غیر
ممنون بر طاقم مدینہ لیلر نہ واردی . کتدیہلری کال ممنونیتہ
قبول ایڈن قریشیہلہ محمد علیہ نہ تجاوزی بر معاہدہ عقد
ایندیہلر .

Sayfa 174

Bu maksatla Mekke'ye gittiler. Yanlarında memnun olmayan birtakım Medineliler de vardı. Kendilerini büyük bir memnuniyetle kabul eden Kureyşilerle, Muhammed aleyhinde saldırma hareketi tarzında bir anlaşma imzaladılar.

Sayfa : 175

قريشيل كمال فعالته بو بؤك رهيت سفر به حاضر لامنه باشلاديلر .
منفقلي اولان بوتون قيلهلي ، احابثي امداده چاغيرديلر .

Sayfa 175

Kureyşiler tam bir gayretle büyük bir ordu hazırlamaya başladılar. Müttelikleri olan bütün kabileleri, Habeşileri imdadına çağırdılar.

Sayfa : 175

غایت

بقوق مقدارده بر قوه عسكربه طوبلاندى . ابوسفیانك قومانداسی

آلتنده بولومان قريشيل احابثي ايله برلكده دورت بيك سادده ،

300 سوارى و 1500 عجين سواردن عبارت بر قوت وجوده

كتير مشلردى . كعبه قرينده دارالندوده عنعنوى آيين دائره سنده

بايراق مراسمی يايلاقدن سو كره مدينه اوزرينه حركت استديلر .

Sayfa 175

Gayet çok miktarda bir askeri kuvvet toplandı. Ebu Süfyan'ın kumandası altında bulunan Kureyşiler, Habeşiler ile birlikte dört bin piyade, 300 süvari ve 1500 develi süvariden ibaret bir kuvvet vücudaya getirmişlerdi. Kâbe yakınındaki Darü'n-Nedve'de geleneksel âyin dairesinde bayrak merasimi yapıldıktan sonra Medine üzerine hareket ettiler.

Sayfa : 176

قریشیئر احد سنه سنده تعقیب ایندکری طریق
 اختیار ایندیله . یعنی مدینه یه عرب طرفدن واصل اولدیله
 وشهرک شمالدن دولاشه رق کنیش غابه وادینه کلدیله .
 احتمالکه ایکی سنه اولکی عینی اسباب عسکره دن دولایی
 ومدینه لیلری مستحکم موقعدن خارجه چکمهک امیدیه بوراسی
 ترجیح ایتمشله دی . مع مافیه محاربلك مقدارینک نایب چوقلمندن
 واحدک قانلی درسندن سوکره محمدک کمال احتیاط ایله تعقیب ایندیکی
 مدافه اصولندن دولایی مهاجمینک قرارگاه ترقیاتی باشقه دورلو
 یاپدی .

Sayfa 176

Kureşşiler Uhud Seferi'nde takip ettikleri yolu seçtiler. Yani Me-dine'ye batı tarafından ulaştılar ve şehrin kuzeyinden dolaşarak geniş Gabe vadisine geldiler. İhtimal ki iki sene önceki aynı asker-i sebepten dolayı ve Medinelileri mevzilendikleri mevkiden çıkarmak ümidiyle burasını tercih etmişlerdi. Bununla birlikte savaşçıların miktannın aşın çokluğundan ve Uhud'un kanlı dersinden sonra Muhammed'in geniş tedbirlerle takip ettiği savunma usulünden dolayı saldırganların karargâh düzeni başka türlü yapıldı.

Sayfa : 178

قط

غلبه‌لنك زباده‌لنى وقوه‌مصره‌نك هيچ كورولميش برىبنده اولمى
 حاضرلى اوزاعشدر . بولمده چوق وقت غالب ايديش اولمى
 مختلدر . بئاه عليه قرشيلر مدينه پشكاهنه كلدكلرى زمان اك مساعد
 موسم كيمشدى مدينه‌يلر محصولاقى امين برلره قالدبرمشلردى .
 كئشك موقيشنى اخلال ايدن بوئاخره رغما منقظر بر هجوم اجراسنه
 قيام ايله‌يلر . مدينه‌يلر كمال احتياط ايله تدافى بر وضع آلاملى
 مهاجرلك سوك اميدلرغىده لزاله‌ايئدى . موسلك ايلرلمش بولونمى ،
 حيوانلر ايجون بيهجك شيلر كئشككه آزالمى ايئى بوتون بوتون
 بوزدى . منقظرلك سريم بر سورنده رجعت ائغلىر سلطانلك قيت
 عسكره‌لرئدن دكل سفرى حاضرلاركن قرشيلر كئشدر بر زمان
 غالب ائغلىرئك نئجهسى ائدى قرشيلر موسلك عدم مساعدمنه
منلوب اولدي . مدينه اوكنه بر چوق آى اول كئش اولمىلردى
 اسلامئك تاريخى احتيالكه بوتون بوتون باشقه برطرز انكشاف
 آلهجدى .

۲۵۵ . — محمد ، كيمده كئدى عليه حاضرلاران
 شى خزاغلردن خير آلدى . حرب زماننده مئتادى اولديش
 وجهه اك ذى فؤذ صحابه‌لرئى استشاره ايجون چاغيردى .
 قريب الوقوع اولان هجومه نه صورتله مقاومت ايديله چئى حقتده
 فكرلرئى صوردى . احذك طبع تجربهمى قرشيلرله آچيق
 صحراده حرب ائغلك مشوم خطاسنى ميدانه قويمشدى . هيسنك
 رايلىرى شهر داخلىنده تدافى وضعيتده قالمق خصوصنده متحد
 بولوندى . فقط مدافعه قولاي دكلدى . واقعا اولر برطرفده

Sayfa : 179

بشنه سه

بربريتك يقين اولدقلى ایچون بونلری بردیوار ایله بولشدیرمک
 ور هجومه قارشى مدافه ایتمک قولای ایدی . فقط دیگر طرفدن
 شهر صحرايه دوغرو یاغیشدی . اوراده اولر دیگر جهته
 اولدنی کبی یقین وسیقیشق دکلدیلر . متهدی برخط مدافه
 وجوده کتیره منزلردی . در میان ایدیلن مختلف تکلیفلر ارانده
 محمدجه الك ایچى سلمان الفارسی تکلیفی کورولدی .
 سلمان الفارسی شهرک آجیق طرفنی رخندق ایله احاطه ایتمک
 دوشونمشدی . بو ، عربلرک بیلمه دیکی بریکلیک ایدی . سلمان
 بوتدیبرک شهری الك قورقولان شیشه یمنی سواری هجومه قارشى
 مدافه ایده بیله جکنى تأمین ایدیوردی . بونک اوزرینه مدینه
 شهری سلمانک رآنه توفقاً حال تدافیه به قولنه باشلاندى .
 مدینه تک اولری هب استحکام طرزنده بوکسک قله لره بنا
 ایدیلشدی . تهلکة زماننده قادینلر وچوجوقلر بورالره التجده
 ایدرلردی . شهرک بوکسک قسنده ، عالیه محله سنده اولر
 بربريتك يقين اولدیندن سواققلرک آغیزلری دیوار ایله
 اورولهرک هر مدخل قاپانلدى . دیگر طرفده ایسه بالعکس
 خندق یاغق اقتضا ایتدی . محمد سلم نهسی اتکنده قرارگاه
 عمومی تأسیس ایدهرک حفراتی اداره ایتدی .

Sayfa 178

Fakat kalabalığın fazlalığı saldıran kuvvetin hiç görülmemiş bir nispette olması, hazırlığı uzatmıştır. Yolda da çok vakit kaybedilmiş olması muhtemeldir. Bununla birlikte Medine önlerine geldikleri zaman en müsait mevsim geçmişti. Medineliler mahsullerini emin bir yere kaldırdılar. Girişimin başansını erteleyen bu ihlâle rağmen, müttefikler bir saldırıya kalkıştılar. Medinelilerin tedbirleri ile savunma durumunda kalmaları Mehacemlerin son ümitlerini de yok etti. Mevsimin ilerlemiş olması, hayvanlar için yiyecek şeylerin gittikçe azalması, işi bütünüyle bozdu. Müttefiklerin hızlı bir şekilde geri çekilmeleri Müslümanların askerî güçlerinden değil, sefere hazırlanırken önemli sayılacak bir zaman kaybetmelerinin sonucudur. Kureyşiler mevsimin izin vermemesine mağlup oldular. Medine önüne bir buçuk ay önce gelmiş olsalardı, İslâmiyet'in tarihi, ihtimal ki bütün bütün başka bir gelişme yolunda olacaktı.

Muhammed, Kâbe'de kendi aleyhine hazırlanan dolaplardan haberdar oldu. Savaş zamanlarında tekrarladığı gibi en nüfuzlu ashablarını görüşmek için çağırdı. Yakın zamanda gerçekleşecek olan saldırıya nasıl karşı konulacağı hakkında fikirlerini sordu. Uhud'un kötü tecrübesi Kureyşilerle açık çölde savaş yapmanın hatalarını ortaya koymuştu. Hepsinin fikri şehir içinde savunma vaziyetinde kalmak şeklindeydi. Fakat savunma kolay değildi. Gerçekten, evler birbirlerine yakın oldukları için bunları bir duvar ile birleştirmek ve bir saldırıya karşı savunmak kolaydı. Fakat diğer taraftan şehir çöle doğru yayılmıştı. Orada evler diğer tarafta olduğu gibi yakın ve sıkışık değildir. Sürekli bir tarafta savunma yapamazlardı. Ortaya atılan muhtelif teklifler arasında Selman el-Farisî'nin teklifi Muhammed tarafından en iyisi olarak görüldü. Selman el-Farisî, şehrin açık tarafını bir hendek ile çevirmeyi düşünmüştü. Bu Arapların bilmediği bir yenilik idi. Selman bu önle-

min şehri en korkulan şeye, yani atlı saldınlarına karşı savunulabileceğini temin ediyordu. Bunun üzerine Medine şehri, Salman'ın fikrine uyularak korunmaya başlandı. Medine'nin evlerinin hepsi sağlam ve korunmuş tarzda yüksek kaleler gibi yapılmıştı. Tehlike anlarında kadınlar ve çocuklar buralara sığınırlardı. Şehrin yüksek kısmında, Aliye mahallesinde evler birbirlerine çok yakın olduğundan sokakların ağızdan duvar ile örülerek bütün girişler kapatıldı. Diğer tarafta ise aksine hendekler açmakla yetinildi. Muhammed, Sal tepesi eteğinde genel karargâhını kurarak kazı işlerini idare etti.

Sayfa : 180

كادینلر و كوچوك چوجوقلر قهله ساقلاندى . فقط
 بوتون اركتكلر وسن رشه واصل اولماش چوجوقلر بوبوك
 برشوق وغيرته ايشه كيريشديلر ، قازمه لرله طوبراغى قازديلر .
 سوكره قوغه لرله دولد بريدلر . صحابه لر بونلرى تاشيوردلر ،
 خندقك امتدادنجه كنارينه دو كپورلردى . او زمان محمدك
 دوستلرى اولان بنو قريظه لر مدينه دن برآز اوزاقده ، كندى
 مستحكم موقعلرنده باشامقده برابر قازمه ، كورك ، كوفه
 تدارك ايتديلر

Sayfa 180

Kadınlar ve küçük çocuklar, kalelere saklandı. Fakat bütün erkekler ve ergenlik çağına girmemiş çocuklar büyük bir sevk ve gayretle işe giriştiler, kazmalarla toprağı kazdılar. Sonra kovalara doldurdular. Sahabeler bunları taşıyorlar, hendek boyunca kenara döküyorlardı. O zaman Muhammed'in dostları olan Beni Kureyze'ler, Medine'den biraz uzakta, kendi müstahkem mevâkilerinde yaşamakla beraber kazma, kürek, küfe sağladılar.

Sayfa : 182

مسلمانانردن باشقه

مناققلردده حفر يانه اشتراك استديبر .

Sayfa 182

Müslümanlardan başka münafıklar da kazı işlerine katıldılar.

Sayfa : 182

محمد هر كه نمونه

اشغال تشكيل استدي . هر كهله رار حالشدي ، طوبراق دولو

وجودندن ترلر اقبور ، توز طوبراغه قاريشيوردی . مبدول

|| ساجلری پریشان بر حالده اوموزلرینه دو کوليبوردی .

Sayfa 182

Muhammed herkese örnek oldu. Herkesle beraber çalıştı, toprak dolu küfeleri taşıdı. Kamı ve yan tarafları çıplak bir halde idi. Vücudundan terler akıyor, toz toprağa karışıyordu. Uzun saçları perişan bir halde omuzlarına dökülüyordu.

Sayfa : 182

ابوبکر ایله عمر هرکس کبی
چالیشدیله . کوفه بولونمادینی وقت طوبراغی مشاجرت
دولدر بریموردی .

Sayfa 182

Ebu Bekir ile Ömer herkes gibi çalıştılar. Küfe bulunmadığı va-
kit toprağı elbiselerinin eteklerine dolduruyorlardı.

Sayfa : 182

محمد بالخاصه طوبراق
طاشیقله مشغول ایدی . فقط اراده سیراده انده قارمه سینه
بورغونلق آری کوسترن برینه تصادف ادرسه اندن قارمه یی

Sayfa : 182

آلیر ، کندیسده برقاج ضربه اوروردی .

Sayfa 182

Muhammed bilhassa toprak taşımakla meşgul idi. Fakat ara-
da sırada elinde kazmasıyla yorgunluk eseri gösteren birine tesadüf
ederse elinden kazmayı [sayfa 183] alır, kendisi de birkaç darbe
vururdu.

Sayfa : 183

|| عمدة جالبشمی هر که صرف ابتدکاری ماعین دها ||
|| قولای ، دها خوش کوستریوردی ||

Sayfa 183

Muhammed'in de çalışması herkese sarf ettikleri mesaiyi daha kolay, daha hoş gösteriyordu

Sayfa : 183

خندفده قرنیاً

اوس سگ کشی جالبشوردی .

Sayfa 183

Hendekte yaklaşık olarak üç bin kişi çalışıyordu.

Sayfa : 183

الثی کون دوام ایدن بوتون حفریات انسانده محمد اولدینی
ردن ایرلادی .

Sayfa 183

Altı gün devam eden bütün kazı çalışması esnasında Muhammed okduğu yerden ayrılmadı.

Sayfa : 184

نہایت

قریشیلر کوروندکلری زمان محمد بوتون مسلمانلری خندق
بوغجه طولیادی وعائله لرینک زدینه کیتمکدن هیسنی مع
ایتدی . کافه سی کندیلرینه تعین ایدیلن موقعده قاله جقدی .
چونکه خندق طولی سلاح طاشیمغه قادر انسانلرک کافه سنک
موجودیتنه لزوم کوستریوردی . افراد خط مدافعه بوینده
کوچوک کوچوک کوملره تفریق ایدیئشدی . کوچوک برمسلمان
سوارى مفرزمسى خط بوغجه آشاغى بوقارى قوشه رق سائرلرندن
زیاده تهديد مرروض قالان قطعه ده کی افراد معاونت ایدیورلردی .

Sayfa 184

Nihayet Kureyşiler göründükleri zaman Muhammed bütün Müslümanları hendek boyunca topladı ve hepsinin ailelerinin yanına gitmelerini yasakladı. Hepsi kendilerine ayrılan mevkide kalacak. Çünkü hendegün uzunluğu silâh taşımaya kadir insanların hepsinin mevcudiyetine lüzum gösteriyordu. İnsanlar savunma çizgisi boyunca küçük küçük kümelere ayrılmış. Küçük bir Müslüman atlı müfrezesi, hat boyunca aşağı yukarı koşarak diğerlerinden fazla tehlide maruz kalan noktadaki kişilere yardım ediyordu.

Sayfa : 185

6
3

حدیث مدینه مدافعتی

بار اولی طرفی بر قهرمانلق درجه سته بیچاره شدر . قط حساب ایدوسک
کوروزک بر طرفدن اولن بیگ کشی دیگر طرفدن اوچ بیگ کشی
آراشده وقوعه کلن عیارده مسلمانلردن آتیق آلن قریشیلردن
بالک اوچ شتول واردر .

Sayfa 185

Hadis, Medine savunmalarının yararlılığını birer kahramanlık derecesine çıkarmıştır. Fakat hesap edersek görürüz ki bir taraftan on bin kişi, diğer taraftan üç bin kişi arasında olan savaşta Müslümanlardan ancak altı, Kureyşilerden yalnız üç ölü vardı.

Sayfa : 193

• مشرکوں کی بکری کوئیں زیادہ ، تقریباً برآی
قدر قالدقیری حالہ آرائندہ (یعنی مشرکوں کے مسلمانوں آرا۔
سندہ) بحارہ اولادی . بالکراوقر آئدی و عمارہ . وقوعہ
کلی . .

Sayfa 193

"Müşrikler yirmi günden fazla, yaklaşık bir ay kadar kaldıkları halde aralarında (yani müşriklerle Müslümanlar arasında) bir çarpışma olmadı. Yalnız oklar atıldı ve kuşatma yapıldı."

Sayfa : 194

بوتلرکده قسم اعظمی
سلاح استعمال ایدمن بر حالہ ایدیلر . دوشقنک ویردیکی فعالیت
اوقوتورکن مادتا مدینہ محاصره سینه عائد حکایه اولونیور کیدر .
بو کونکی عربستانک عهد زماندن سوکره . وقوعه کلن بولدر احواله .
ایضاً عیلامه یه درغیا این دوت عهد اولکی عربستانک نه قدر آز

• ...

Sayfa 194

Bunların büyük çoğunluğu silâh kullanamaz bir haldeydi. Doga-
lının verdiği ayrıntılı bilgi okunurken âdeta Medine kuşatmasına ait
hikâye okunuyor gibidir. Bugünkü Arabistan'ın, Muhammed zama-
nından sonra meydana gelen bu kadar duruma, İslâmiyet'e vesâ-
ireye rağmen on dört asır önceki Arabistan'dan ne kadar az de-
ğişmiş olduğunu insan hayrette görüyor.

Sayfa : 194

محافظوں میں صورتہ مناویجہ تابع ایدیلر .
گندیدہ کچھ تک قسم اعظمی سپر آرقہ مند کچھ رک
حسن مثال تشکیل آیددی . بعض کرہ برطانیہ یاصدیق باہرق
سپردہ اوپروردی .

Sayfa 194

Muhafızlar belli aralıklarla nöbet değiştiriyorlardı. Kendisi de
[Peygamber] gecenin büyük kısmını siper arkasında geçirerek iyi
örnek oldu. Bazen bir taş yastık yaparak siperde uyuyordu.

Sayfa : 196

نقط حقیق رحمارہ

جران انجمن کی کورونپور

Sayfa 196

Fakat gerçek bir çarpışma olmamış gibi görünüyordu.

Sayfa : 197

Nihayet künüş gürub idnçe

düşmân , qarargâhına çekildi .

Sayfa 197

Nihayet güneş batınca düşman, karargâhına çekildi.

Sayfa : 199

Müslümanlar her gün daha çok alışmaya başladıkları halde,
Mekke karargâhında aksine mevsimin aksiliği ve savaşın yorgunlu-
ğu kendisini hissettiriyordu. Hayvanlar için yiyecek otun azlığından
başka, havalanın şiddeti de kuşatmacıların zorluyordu. Doğudan esen
şiddetli bir rüzgar, ateşleri söndürdü, Mekke karargâhındaki çadır-
ları yıktı.

Sayfa 199

Müslümanlar her gün daha çok alışmaya başladıkları halde,
Mekke karargâhında aksine mevsimin aksiliği ve savaşın yorgunlu-
ğu kendisini hissettiriyordu. Hayvanlar için yiyecek otun azlığından
başka, havalanın şiddeti de kuşatmacıların zorluyordu. Doğudan esen
şiddetli bir rüzgar, ateşleri söndürdü, Mekke karargâhındaki çadır-
ları yıktı.

Sayfa : 200

مع مافيه بو انقطاع مذاكره مك نتيجه سي محمد
 قاندى اولدى. چونكه محارب لده شوق چنكارانه ي ازالدى.
 بو سفر دن استحصال ايندكلرى قانده هيچ ايدى. حالبوكه
 چكدكلرى زحمت ، اوغرادقلى ضرر يك چوقدى . نهايت
 متفق فيهلر آراسنده برطاقم اختلافلر وكيمسزلكلر وجود
 بولدى .

Sayfa 200

Bununka birlikte bu görüşmenin kesilmesinin sonucu, Muhammed'e yaradı. Çünkü savaşçılardaki savaşma arzusunu azalttı. Bu seferden elde ettikleri fayda hiçti. Hâlbuki çektikleri zahmet, uğradıkları zarar ise çoktu. Nihayet müttefik kabileler arasında birtakım anlaşmazlıklar ve geçimsizlikler ortaya çıktı.

Sayfa : 201

ساده عليه نعم انترقه بايق
 خصوصنده يك بويوك بر قولاييله نائل بولونيوردى . دشمنلر
 آراسنده كي احملاك بوتون مزيتنى حديث ، نيمه عطف ايتك
 ايسر . فقط سائر عناصر نفاقكده دها اول زمينى حاضر لامن
 اولاسى يك محتملدر . هيسى محاصره مك نتيجه سز قلاسنك
 مسوليتنى بر برلر عطف ايدمرك قارشيلقى مؤاخذه قالتيورلر
 و بر برلر دن شه لنيورلدى .

Sayfa 201

Bundan dolayı Naim, entrika yapmak konusunda çok büyük bir kolaylığa sahip bulunuyordu. Düşmanlar arasındaki bu ayrılığın bütününü meziyetini hadis, Naim'e yüklemek ister. Fakat diğer nifak unsurlarının zemininin daha önce hazırlanmış olması muhtemeldir. Hepsini kuşatmanın sonuçsuz kalmasının sorumluluğunu birbirlerinin üzerine atarak karşılıklı suçlamalara kalkıyorlar ve birbirlerinden şüpheleniyorlardı.

Sayfa : 202

موسمك شدنى راحتى زلى
 بوون بوون تشديد ايدەرك عدم نحويتلى آوتيرديغىدن هيئت
 متفقە بر كيجە غايت شدتلى برفيرطنه اتانساندە داغیلدی . محاصرین
 قرارگاهه صولت ایدن روزگار هر شبى آلت اوست اجتناس ،
 آتش اوستدە قاينان قازغانلىرى بيله دەويرمىدى

Sayfa 202

Mevsimin şiddeti ve rahatsızlığı bütün bütün artarak hoşnutsuzlukları arttırdığından, müttefik kuvvetler bir gece çok şiddetli bir fırtına esnasında dağıldı. Düşman karargâhına doğru esen rüzgâr, her şeyi alt üst etmiş, ateş üstünde kaynayan kazanları bile devirmişti.

Sayfa : 203

مختلف روايتلره گوره متفقلر
 مدینه او گنده ۲۰۲۱۵۴۱۰ کون قاشلورد

Sayfa 203

Değişik söylentilere göre müttefikler, Medine önünde 10, 15, 20 gün kalmışlardır.

Sayfa : 203

مقتل آؤاسده هيج بر زمان بونوك بروحمت
مكم سورومش اولدینی بدیدر . باش قوماندانلئك مناوه
ایک درعهده ایدلمسی بونوك رقاتلره و شخصی مافرتلره
دلالت ایدیور .

Sayfa 203

Müttefikler arasında hiçbir zaman büyük bir birliktelik olmadığı açıktır. Başkumandanlığın dönüşümlü olarak yerine getirilmesi büyük rekabetselere ve kişisel nefretlere işaret ediyor.

Sayfa : 204

بؤ اوردوئك قسم
اعظمی خندق اوزاققین بیه کورومشیلردر . بالکر بر فاج
جرنگار سوارینک مسلمان استحکاملری قارشینده آن اویتانه .
لری ایچون بو قدر عظیم بر قوه عسکره جمع ایدیلیر اولماسی
ایتایه جق برشی دکلدیر

Sayfa 204

Bu ordunun büyük bölümü hendeği uzaktan bile görmemişlerdir. Yalnız birkaç cesur atlı askerın Müslüman siperleri karşısında at oynatmaları için bu kadar büyük bir askerî kuvvetin toplanmış olması inanılacak bir şey değildir.

Sayfa : 204

مسلمانوں کی شدید انضباطی ایج

مشرك عربوں كى معنوى عدم نجانلىرى و فقدان تشكىلاتلىرى

آراندە كى فرق عظيم كى كوزل حس اولوبوردى . مسلمانلارك

انجاد تامنه مقابل دشمنلارك قىمت دانىلارى ، خوفلىقلىرى ،

زىنكلىكلىرى هيج بر تائير حصوله كىتيرمىوردى . ارتق محمدك

دعواسى تالب كلك نامزد آدى .

§ ۳۹ - اون ، اون بش باخود بكرى كون نججا

متفق على المجله غوده قرار وردىلر . عزمت خصوصه

اوقدر استعجال كوستلدى كه ابو سفیان دوه سنك بردى

Sayfa : 205

باغلى اولدوغنى فرق اشهدن دويه بىندى

Sayfa 204

Müslümanların güvenliklerini sağlamlaştırmaları ile müşrik Arapların manevî aynıklık ve örgütsel yoklukları arasındaki büyük fark pek güzel hissediliyordu. Müslümanların sağlam birliğine karşın düşmanların kendi değerleri, çoklukları, zenginlikleri hiçbir etki yaratmıyordu. Artık Muhammed'in davası galip gelmeye adayı.

On, onbeş veya yirmi gün geçince Müttefikler acelele dönüş kararı verdiler. Gitmek konusunda o kadar acele ediyorlardı ki Ebu Süfyan, devesinin bir dizinin [sayfa 205] bağlı olduğunu fark etmeden devesine bindi.

Sayfa : 205

اورادہ مختلف قبیلہ

ایرہدق مربری کندی اقامتکاهنک استقامتی طوتدی . ابو سفیانک
 ابو اسامہ الجشمی بی برمکتوب ایله پیغمبرہ کوندردیکی و برمکتوب
 خندق جیناہ و نامرداہ بر قورنازلق دیه تریف ایتدیکی
 روایت اولونیور

Sayfa 205

Orada çeşitli kabileler ayrılarak her biri kendi ikametgâhının yönüne yöneldi. Ebu Süfyan, Asabeil- Ceshmi'yi bir mektup ile Peygamber'e gönderdi. Peygamber'in bu mektubu namertçe bir kurnazlık diye dikkate almadığı söyleniyor.

Sayfa : 207

۱۱

پنجوی سنہ

محمد ، خندق قربندہ کی قرارکھی قالدیرنجہ
 کندی اویتہ دونغندی . عایشہ نیک او طہ سندہ بر متاد تمیزلد کنن
 سو کرہ ، جدیثہ نظرأ ، بردن برہ جبرائیل کوروندی .
 قریظہ لک تادیی دورورکن سلاسی بر اققش اولدی بندن دولایی
 کندیبسی مؤاخذه ایتدی . هر حالده محمد او کون مسلمانلره
 سکر او سلاخلانق ایچون امر ویرمش و قریظہ لک مستحکم
 اقامتکاهلری او کنده آقشام نمازی وقتن طویلا تاسنی قرارلاشدیر .
 سندر . فریشیلره قارشى استحصال ایتدکلری موفقیتدن شوقه

Sayfa : 207

كلن مسلمانلر قريشله لرك اعھاسى صورتيه بويوك بر غيبته قويا
 نه جقلىرىنى اميد ايده لرك كمال ثنونيته حربه قوشدیلر . اوكله
 نمازیدن بر آذ صوكره بر چوغى يهوديلرك مستحكم موقعاينه
 دوغرو بوله حقمشلهردى . علی بن ابوطالب هنوز اچيلماش
 بر يابراق الېى . محمد زهني كيه لرك بار كيره ييندى ومسلمانلرك
 باشه كچدى .

Sayfa 207

Muhammed, hendek yakınındaki karargâhı kaldırmca kendi evine dönmüştü. Aşşe'nin odasında âdeti olduğu üzere temizlendikten sonra, hadis'e göre, birden bire Cebrail göründü. Kureyzelerin cezalandırılması dururken silâhı bırakmış olduğundan dolayı kendisini azarladı. Herhalde Muhammed o gün Müslümanlara tekrar silâhlanmak için emir vermiş ve Kureyzelerin güvenli yerleşim yerleri önünde akşam namazı vakti toplanılmasını kararlaştırmıştır. Kureyşilere karşı elde ettikleri başandan şevke gelen Müslümanlar, Kureyzelerin imhası suretiyle büyük bir ganimete konacaklarını ümit ederek coşkuyla savaşa koştular. Öğle namazından biraz sonra birçoğu, Yahudilerin güvenli yerleşim yerlerine doğru yola çıkmışlardı. Ali bin Ebu Talip henüz açılmamış bir bayrak aldı. Muhammed zırhını giyerek ata bindi ve Müslümanların başına geçti.

Sayfa : 208

§ 20 . — علی مسلمانلارک بایراغی قریظهلرک مستحکم اقامتکاهلرینک اوکنه رکیز ایتدی . یهودیلر مسلمانلره قارشى دورلو دورلو فاسوزلر یوله بورلردى . یینمیر مواصلت بدیجه علی یینمیر ایله برابر اواقشام عقد ایدیلن مجلس حربده بولونق ایچون بایراغى ابو قتادهیه وردى . قریظهلر اوسلرک قدیم متفقلى ایدیلر . بعان محاربهسنده اونلرله برابر خزرچلره قارشى جسورانه حرب ایتشلردى . اونک ایچون ، مهاجرلرک ایلك صفلرندہ اوسلرک رئیس اسید بن حضیرى (چونک سعید بن معاذ مدینه محاصرهسى ایتسنده آلدیغى یاره یی تداوی ایچون شهرده قالدی) کوردکلری زمان کندیلرینه قارشى اظهار ایتدیغى ناکوردلکدن و بایدقلى عظیم خدمتلى اونوتدیلندن دولایى بر جوق مؤاخذاتده بولوندیلر . اسید بن حضیر کندیلرله آرتق هیچ بر مناسبی بولونمادیغى جواباً سوله دی . عهد قلمه یی ده ایتندن تدقیق ایچون یاقلاشمق ایتدی . صحابیلردن بعضى قالغانلرله یینمیری ستر ایدهرک برابر بورودیلر . یهودیلر هیچ برشی یاغدان یاقلاشلارینه میدان

۲۰۸

Sayfa 208

Ali, Müslümanların bayrağını Kureyzelerin güvenli yerleşim yerlerinin önüne dikti. Yahudiler, Müslümanlara karşı türlü türlü fena sözler söylüyorlardı. Peygamber ulaştınca, Ali, Peygamber ile beraber o akşam imzalanan savaş meclisinde bulunmak için bayrağı Ebu

Kita'de'ye verdi. Karizeler, Evs'lerin eski düşmanlarıydılar. Ba'da Savaş'ında onlarla beraber Hazreclere karşı cesurca savaşmışlardı. Onun için, saldırganların ilk saflarında Evs'lerin reisi Esseyd bin Hazır'ı (Çünkü Maad bin Maaz Medine kuşatması sırasında aldığı yarayı tedavi için şehirde kalmıştı) gördükleri zaman kendilerine karşı göstermiş olduğu nankörlükten ve yaptıkları büyük hizmetleri unuttuğundan dolayı çok şikâyetle bulundular. Esseyd bin Hazır, kendileriyle artık hiçbir ilişkisi bulunmadığını söyledi. Muhammed kaleyi daha yakından incelemek için yaklaşmak istedi. Sahabelerden bazıları kalcanlarıyla Peygamber'i koruyarak beraber yürüdüler.

Sayfa : 209

محمد يهوديلك بوتاميات

هيچ قولاق ورمىدى . سعد بن ابو وقاصك رياست ايتديكى

براندازلره سورك دينه قدر صوقولهرق عصورينه اوق آتالريني

وعجومه باشلامالريني امر ايتدى . يهوديلرده بالقابله اوق آتالريني

مدافقاندە تولونديلر . ينعير آت اوستنده اوزاقدن عمارهني

تعقيب ايدى . عماره كيجيلين كچه وقته قدر سوردى .

مسلمانلر قرارگاهلرته چيكلديلر . سعد بن عبادەك كمال علو

سباب ايله قدیم ايتديكى خورماللری آقتام يئكي اولهرق يديئر .

سفر ايجون دعوت ايديش اولان بوتون مسلمانلر باتسو نمازنده

حاضر ايديلر . ايلك دعوتە اشتراك ايدمه يئر اولكله دن صوكره

يتشوب گشلردى . ايرتەسى صباح ايركندن مسلمانلر سورلرلك

آلته تكرر دونديلر . او قدر شديقه اوق وطاش آتمه

باشلاديلر كه يهوديلر محمدك كنديلريني ازاله اتمكه قرار ورمش

اولديغني اكلامقده چيكلهديلر .

Sayfa 209

Muhammed, Yahudilerin bu güvencesine hiç kulak asmadı. Sad bin Ebu Vakkas'ın başkanlık ettiği tirendazlara, surun dibine varana kadar sokularak kuşatmacılara ok atılmalarını ve saldırıya geçmelerini emretti. Yahudiler de aynı şekilde ok atarak savunma yapıyorlardı. Peygamber at üzerinde olduğu halde savaşı uzaktan seyrediyordu. Savaş gecenin geç vaktine kadar sürdü. Müslümanlar karar-gâhlanna çekildiler. Sad bin Ubade'nin sunduğu hurmalan akşam yemeği olarak yediler. Sefer için davet edilen bütün Müslümanlar, yatsı namazında hazır idiler. İlk davete iştirak edemeyenler öğleden sonra yefişip gelmişlerdi. Ertesi sabah erkenden, Müslümanlar sur-lann altına tekrar döndüler. Yahudiler o kadar şiddetli ok ve taş at-maya başladılar ki Muhammed'in kendilerini izale etmeye karar vermiş olduğuna anlamakta gecikmediler.

Sayfa : 209

قریظہا بعض روایت کوردہ اون بش بعض

Sayfa : 210

بش

۱۶۸

روایت کوردہ پگرمی بش کون مدافعهده بولونقدن صوکره

نہایت عرض تسلیمت قرار و بردیلر و بنان بن قیس عمداہ

مذاکره اجراسه کوندردیله . فضرلرک اولجه استحصال

ایتمش اولدقلری عینی شرائطی طلب ایدیبورلردی . فقط محمدک

بو تون اموالک ترکئی و بلاقد و شرط عرض تسلیمت ایدیلهسنی

ایته دیکنی اکلایجه قریظہا حیرت ایچنده قالدیله . یهودیلر

بر مجلس طویلادیله . دینلری کف بن اسد اسلامتی قبول

ایتمکی تومیه ایتدیده کیسه کندینسی دیکلمدی . بولمک

Sayfa : 210

اوزرىنه قاديلىرى وجوجوقلىرى اتلاف ايدهرك سلاح الله بر
 قهرمان كى اولك توميه سنده بولوندى . بوتكلىق ده قبول
 اولونغادى . جمه ايرتاسى تمطيلده غفله مسلمانلر مجوم
 تكلىق ده قريظه لرجه شاھان قبول كورولهدى . مسلمانلر
 يهوديلرك اوكون تمطيل ايندكلىرى بيلدكلىرى جهته معنار
 اولان تيفظ ايده نوبت بلكه ماملرى بك محتملدى . يهوديلر بر
 طاقم ملاحظات دينيه قابيلهرق بوتكليفه ده يانا شاھاديلر . قاديلىرك
 فريادى ، جوجوقفرك كوز ياشلىرى ايچنده ياس و نوميدييه
 دالديلر . مع ماقيه يهوديلرك كافهسى بو قدر قورقاق و عاغل
 دورمامش و اعتقادات دينيه لرينه بو قدر مطاوعتكارانه اسير
 اولمامشلردر

Sayfa 209

Kureyzeler bazı rivayete göre on beş, bazı [sayfa 210] rivayete göre yirmi beş gün savunmada kaldıktan sonra nihayet teslim olmaya karar verdiler ve Nebbaş bin Kays'ı Muhammed ile görüşme yapmaya gönderdiler. Vekillerin daha önce kararlaştırdıkları aynı şartları talep ediyorlardı. Fakat Muhammed'in bütün malların terkinini ve kayıtsız şartsız teslim olmalarını istediğini anlayanca, Kureyzeler hayret içinde kaldılar. Yahudiler bir meclis topladılar. Reisleri Ka'b Bin Esed İslâmiyet'i kabul etmeyi tavsiye ettiysede kimse kendisini dinlemedi. Bunun üzerine kadınları ve çocukları öldürerek silâhlarla birer kahraman gibi davranmayı önerdi. Bu önerisi de kabul edilmedi. Cumartesi günü tatilinde Müslümanlara saldırı teklifi de Karizelerce reddedildi. Müslümanların, Yahudilerin o gün tatil ettiklerini bildiklerinden dolayı alıpk olunduğu üzere teyakkuz

[uyanık olma] halinde nöbet beklememeleri çok muhtemeldi. Yahudiler bir takım dinî görüşlere kapılarak bu teklife de yanaşmadılar. Kadınların feryadı, çocukların gözyaşları içinde ümitsizliğe daldılar. Bununla birlikte inançlarına bu kadar boyun eğerek esir olmamışlardı.

Sayfa : 211

عمرو بن سعدی اسمندہ برہودی دہ او کیجہ
 سلمان قرار کاغہ کچہرک کنڈیسی قوماندان محمد بن مسلمہ یہ
 طابیتدی . کیجہنی پیغمبرک جامعندہ کچیردی . فقط صو کرہ .
 هیچ برایز براقادن اورتہدن غائب اولدی . کیسہ کنڈیسی
 بردھا کورمدی . عمومتہ قریشہ لڑک حرکاتی هیچدہ جنکاورانہ
 اولامنددر .

Sayfa 211

Ömer bin Sadi isminde bir Yahudi de o gece Müslüman karargâhına geçerek kendisini Muhammed bin Müslime'ye tanıttı. Geceyi Peygamber'in camisinde geçirdi. Fakat sonra hiçbir iz bırakmadan ortadan kayboldu. Kimse kendisini bir daha görmedi. Genellikle Karezelerin hareketi hiç de cengaverce olmamıştı.

Sayfa : 212

کب

بن اسد ، ابولبابه دن حقیقه تسلیم اولمالری نیب ایوب
ایجه دیکنی سوردی . ابولبابه اوت جوانی ورمکه رابر عینی
زامده بوئک اطرافده الله یادیقی ر ایشاردن بلا قید و شرط
عرض نسلمت ادهسک اولورلرسه کندیلرینی نامل برعاقبتک
یکه دیکنی اکلادی .

D

Sayfa 212

47- Ka'b bin Esed, Ebu Lübage'den hakikaten teslim olmayı kabul edip etmediğini sordu. Ebu Lübage evet cevabını vermekle beraber, aynı zamanda boynunun etrafında eliyle yaptığı bir işaretten kayıtsız şartsız teslim olurlarsa kendilerini nasıl bir sonun beklediğini anlattı.

Sayfa : 213

بو دیرک بر طوزافه

دوشه لری ، قتل اولورلرجه قلی دقیقه یه قدر کندیلرینی نه کی برعاقبت
یکه دیکندن خبرلری اولماسی احوال داخلده در . قربله لر علینده کی
سفر شهبه یوق که بیفر ایچون یک موج شرف دیکدر

Sayfa 213

Yahudilerin bir tuzağa düşmeleri, öldürülecekleri dakikaya kadar kendilerini ne gibi bir sonun beklediğinden haberleri olmaması muhtemeldir. Karizeler aleyhindeki sefer, şüphe yok ki Peygamber için çok şeref veren bir durum değildi.

Sayfa : 213

باشقه بر روايت

تصادف ابيبوز : قريظهل ايلابه ايله قولوشدقن سوكره عمد
بلا قيدو شرط تسليم اولق ايتمهديلر . سعد بن معاذه عرض تسليميت

Sayfa : 214

ايتجى سته

1A - 175

ايدمهكلري سويلهديلر . اوسارك ريشي و كندلرئك قدم منقلري
منقله اولدن دهه و حياهه بر معامله كورمهكلري ايد ايلورلردى .
عمد ۲ شرط تسليميت قبول ايتدى

محمدك نضروقتيقاق يهوديلرئنه قانئى كوسترديك
دهه ملايمانه معاملهيه مقابل بو يهوديلره بويه شديداه معامله
انجئسى مديته محاصره منده حس ايديلن درن اديشه ودهنت
ايه ائضاح ايديلهيلير . برده ء مديتهك قريئنه دوستئز
بو متفقئز بر حاله قالان سوك يهوديلر بونلر اولديغنى حساب
قائاليدر . قريظهلرئك انخان ايتدكلري خط حر كئده هيچ مردهايه
اولئادي . شئتل بر مقاومت كوستره مديلر . حقيق صورتده
استعمال سلاح انجمنه كندلرئى بگله بن نقيبئ خيجه به دوشديلر .

Sayfa 213

Başka bir rivayetle karşılaşıyoruz: Kureyzeler Ebu Lübbe ile konuşuktan sonra Muhammed'e kayıtsız şartsız teslim olmak istemediler. Sad bin Muaz'a teslim [sayfa 214] olacaklarını söylediler. Evs'

lerin reisi ve kendilerinin eski müttefikleri sıfatıyla ondan daha merhametli bir davranış göreceklerini ümit ediyorlardı. Muhammed bu teslim şartını kabul etti.

Muhammed'in Nezir ve Kinka Yahudilerine karşı gösterdiği daha anlayışlı davranışına rağmen, Yahudilere böyle şiddetli davranışta bulunması Medine kuşatmasında hissedilen derin endişe ve dehşet ile açıklanabilir. Bir de Medine'nin yakınında dastsuz ve müttefiksiz bir halde kalan Yahudiler, bunlar olduğu hesaba katılmalıdır. **Karizelerin davranışları da hiç cesurca değildi.** Şiddetli bir dayanıklılık gösteremediler. Gerçek bir şekilde silâh kullanmadan kendilerini bekle-yen feci sonla karşılaştılar.

Sayfa : 215

قریظہ لک

رئیس کتب بن اسد یہودیوں کی تہلکہ قارشیندہ مردانہ برقرار

ویرہمد کلرئی کورنجہ متفرانہ شو سوزلری سویلیدی : « آناکز

سزی دوغورالی بری هیچ بریکز بر دفعہ بیلہ قطلی برقرار

اتخاذ اتمہ مشدر !

Sayfa 215

Kureyzelerin Reisi Kar'b bin Esed, Yahudilerin tehlike karşısında mertçe bir karar veremediklerini görünce nefretle şu sözleri söyledi: "Ananız sizi doğuralı beri hiçbiriniz bir defa bile kesin bir karar verememiştir!"

Sayfa : 215

هويدىر نھایت بلا قید و شرط تسليم اولونجيه
ايبرله صيق صيق باغلاندىلر و محمد بن مسلمك نظارنى آلتنه
قولدىلر . قارىنلرله چوجوقلر باشقه برورده عبدالله بن سلامك
نظارنى آلتنده جمع ايديلدىلر . هويدىرك اولرئده بولدىقلى اناك يتيه ،
اسلحه ، اليه و سائر مقبول شيلرك كاقهسى بر آرايه طويلاندى :
۱۵۰۰ قليج ، ۳۰۰ زر ، ۱۰۰۰۰ مزرناق ، ۱۵۰۰۰ قاقان ، شراب
و سائر مشروبات كتوليه ايله دولو برچوق كويلر ؛ دوه و موانى .
شرايىرك حبسى بره دو كولدى . اسرايه نه يايلاچنى مذاكره
ايدىلدىكى زمان اوسلر محمد كىدىلر ، اسكى متفكرليه قارشى
مرحمت كوسترلمسنى رجا ايتمىلر . ابن ابى ايله خنزورلرك
خاطرى ايچون قيتقالرله نه معامله كوسترمىش اولدىنى بىغميره .
خاطرلاندىلر . محمد ، كندىسته توجيه ايدىلن بورچايه جواب
ورمك جبارت ايدىمى . برمدت سكوت ايتمى . صوكره ،

۲۱۰

Sayfa : 216

بشمى

۲۱۵

كندىستى متاكر ايجكى اميد ايله بن اوسلرك اصرارى اوزرسته
قريظلرك قاقىنى براوسىنك نعيم ايجمىنى قبول ايدوب ايجيه
چكلىرى صوردى . بو تكليف قبول اولونجيه محمد هويدىرك
قاقىنى اوسلرك رئيسى سعد بن معاذك وره چكى قرار ايله نعيم
ايجمىنى سويلدى . سعد بن معاذ اوصىراوه مدينه جامئده
بولونبور ، كيه بنت سعد بن عتبك ياردييه بارالرىق تداوى
ايله مشغول اوليوردى كيه بوتون مساعىستى خستاره ،
بجرحلره و بچاره لره ياردييه حصر ايجمىدى . بعض اوسلر

Sayfa : 216

جامعه كينديلر . ديشلرنى برانشه يندريدیلر . اونى يېغمبرك بولۇندىنى بره كىتوبكلرى صبراده قريظلار حقتده بك حرارتلى شفاقتلرده بولۇندیلر . بالخاصه نھاك بن حليفه ، سلمه بن سلامه بن وقش بولمىشلرده بك اصرار ابدوك يهوديلرله اولان اسكى اتھاق خاطرلاندیلر . سمد آغزىنى آچىق ايتىمدى . فكرىتك نه اولدىنىنى هيچ حس ايندىرمدى . يالكز باواش س : ه سمدك حضور الهويه فباحترز جيفتمه چالينماسى ايچون زمان ككشدره سوزلرنى تكرار ايدىيوردى . بوسوزلك قاراكتق و تهديدكار بر معناسى واردى . اولسردن بھضيلرى بولردن هيچ خوشلانمايدلر . فقط سمد يېغمبر ايله محابيلرك قارشىنه چىنجه به قدر باشقه هيچ برشي سويلمىدى . سوكره كرك اوسى كرك خزرسي بوتون حاضرولى اطرافته طويلادى و بره جيكي قرارى قبول واجرا ايدى چككربت دائر قطفى تمهدانده

۲۱۶

Sayfa : 217

۱۹۵

بىسى

بولۇنغانلرنى طلب ايندى . حديث نظرآ ، يېغمبرك بيه ساتۇلرى كى يمين اينمىستده اصرار ايلمىشدر . هر كس يمين ايندىككن سوكره سمد عودت بردن اوسطوره كچمىش اولان بوتون ار ككلكر قتل ايدىلەلرى ، قاديئلرله جوجوقلركده چاريه و كوله كى تلىق اولۇنغانلرى قرارلى وىردى . بوقرار اون ايكي ياشدن بوغازى به بوتون ار ككلكر قتلنى قىمىن ايدىيوردى . اوسىچاق تىلىككندره ايلك آمار بلوغ او ياشده ظهور ايدر و كرك قاديئلر كرك ار ككلكر قديم برعادتە تىبا عودت برلنمىدى كى قىللى تراش ايلرلر . سمد سمدك قرارلىنى تمامآ قىسويب ايندى و قراراك بىدىمى

Sayfa : 217

قات سباه حفظ ایدیلن اراده الیه به موافق اولدینن سوهدی [۱].
 غالب آراسنه تقسیم ایدیلنسی ایجاب ایدن قادیلرله چوجوقلر
 ووتون غنایم دار رمله بنت حارثک اولوسنه حفظ ایدیلدی.
 دامل اولماق اوزره دیناری به آناچلرک آراسه بر اقلدی .
 ار کککلر ایسه اسامه بن زیدک اولوسنه کوتورولرک عیبه بر
 آووج خورما وریلدی . بوتون کیجه بی اوقوسز کیردیلر .
 آرالرند قونشورلر و بربرلری دینلرینه صادق قالله تنویق
 ایلورلردی

Sayfa 215

Yahudiler nihayet, kayıtsız şartsız teslim olunca iplerle sıkı sıkı bağlandılar ve Muhammed bin Müslime'nin gözetimi altına kâ-nuldular. Kadınlarla çocuklar başka bir yerde Abdullah bin Se-lam'ın gözetimi altında toplandılar. Yahudilerin evlerinde bul-dukları silâhlar, elbise ve daha başka menkul şeylerin hepsi bir araya toplandı. 1500 kılıç, 300 Zırh, 1000 mızrak, 1500 kalkan, şarap ve daha başka meşrubat ile dolu birçok küpler ve şarapla-rın hepsi yerlere döküldü. Esirlere ne yapılacağı görüldüğü za-man Evs'ler, Muhammed'e geldiler ve eski mütteliklerine karşı hoşgörülü hareket etmesini rica ettiler. İbn Ebi ile Hazrecelerin hatırı için Kinkalara nasıl davrandığını Peygamber'e hatırlattılar. Muhammed kendisine yöneltilen bu ricaya cevap vermeye cesa-ret edemedi. Bir süre sustu sonra [sayfa 216] kendisini etkilemeyi ümit eden Evsli'nin ısrarı üzerine Karizelerin sonunu bir Evsli'nin belirlemesini kabul edip etmeyeceğini sordu. Bu teklif kabul olun-ca, Muhammed, Yahudilerin sonunu Evs'lerin reisi Sad bin Mu-az'ın vereceği karar ile belirlemesini söyledi. Sad bin Muaz o sı-rada Medine camii'nde bulunuyor, Sad bin Udbe'nin yardımıyla

yaralarını tedavi ile meşgûl bulunuyordu. Kâbe bütün mesaisini hastalara, yaralıları yardım etmek için harcıyordu. Evs'lerden bazıları camiye gittiler. Reislerini bir eşeğe bindirdiler. Onu Peygamber'in bulunduğu yere götürdükleri sırada, Karizeler hakkında çok hararetlî bir şekilde affedilmesini istediler. Özellikle Zihak bin halife Seleme bin Sellame bin Yakkas bundan çok ısrar ederek Yahudilerle olan eski ittifakı hatırlattılar. Sad ağzını açmak istemedi. Fikrinin ne olduğunu hiç hissettirmek istemedi, yalnız kısık sesle: "Sad'ın ilâhî huzura kabahatsiz çıkmaya çalışması için zaman gelmiştir" sözlerini tekrar ediyordu. Bu sözlerin karanlık ve tehdit edici bir manası vardı. Evs'lerden bazıları bunlardan hiç hoşlanmadılar. Fakat Sad, Peygamber ile sahabelerin karşısına çıkıncaya kadar başka hiçbir şey söylemedi. Sonra gerek Evs, gerek Hazreci orada bulunanların hepsini etrafına topladılar. Vereceği karar uygulamaya koyacaklarına dair kesin garantide [sayfa 217] bulunmalarını talep ettiler. Hadis'e göre; Peygamber'in bile diğerleri gibi yemin etmesi için ısrar etmişti. Herkes yemin ettikten sonra Sad, avret yerinden ustura geçmiş olan bütün erkeklerin öldürülmesini, kadınlarla çocukların cariye ve köle gibi düşündürülmesine karar verdi. Bu karar on iki yaşından büyük bütün erkeklerin öldürülmesini öngörüyordu. Sıcak ülkelerde çocuklar o yaşta buluşa ererler ve gerek kadınlar ve gerek erkekler eski bir âdete göre avret yerlerindeki kılları traş ederlerdi. Muhammed, Sad'ın kararını tamamen benimsedi. Kararı yedi kat yukarıdaki saklanan ilâhî irade ölçülerine uygun olduğunu söyledi. Yeniler arasında paylaşılması gereken kadınlar ve çocuklar ve bütün savaş ganimeti, Dâr Rambe binti Haris'in avlusunda saklandı. Develer otlamak üzere dışarıya ağaçların arasına bırakıldı. Erkekler ise Usame bin Zeyd'in avlusuna götürülerek hepsine birer avuç hurma verildi. Bütün geceyi uykusuz geçirdiler. Aralarına konuşuyorlar ve birbirlerine dinlerine sadık kalmayı öğütüyorlardı.

Sayfa : 217

روایت ابی حدیث : عندی تقریباً ۹۰۰ مصحف
 قتل مشولیندن قورخارمق ایستامشور . جوراده همدنیک سرخری

۲۱۷

Sayfa : 218

بشمی به

۵۰-۵۱

اولدر آشکارورکه جته بیه دکری پوقدر . هر حاله سملک لرابری
بشمی طرفدن تبین و تقیق اولومشور . کندینجه مطلوب اولان
سورت سلك ناولدین سده آکلانیش اولهجنی شپه سوزور . قاتک
تکلیف مشولین بشمی توب ایشر .

۵۰۹ . — ایتسی سیاح محمد مدینه چاروشنده بعضی

دین چوقورور قازدیردی . سو کره + یودیلری صیرا ایله
 کتیردک چوقورور بورجه دیزملری و بربری آودنجه قاتلری
 کسملری ایچون امر ووردی . یودیلر قاتیلری نه اولهجنی
 هنوز بیلمه بوردی . ایچلردن ایکن قاتله میدان سیاست سوق
 ایدنجه دیشلری گب بن اسده توجیه خطاب ایدمک باشلر
 کلن شیک نه اولدینتی حوردریلر . کب کندیلری بگه بن حاقنیک نه
 اولدینتی آکلانادقلردن دولای اولتری تکرار مؤاخذه ایندی .
 اعدام حکمنی عل ایله زیر اجرا ایندیلر . بشمی باشلیجه اصحاب ایله
 حاضر بولوندین حالده اولتر جلالیق ایدیلر . قاج یودینک بو
 حوریکه قتل ایدیلریکی معین دکلدور . چونکه روایتلر ۶۰۰ ایله ۹۰۰

yalnı
 dila
 rin
 Korta
 Ali
 yekü.
 d
 yer

آراندنده تحلف ایدیبور . اعدام ایدیلر آراندنده حی بن اخطیبده
 واردی . حدیث جوف قریظلرک روح خبیثی اولقله اتهام ایدر .
 اودماتورلی کبی قوللری آرقهت باشق اولدینتی حالده کتیریلدی .
 فقط آرقهتنده قیمتدار البسہ کیسه آلاماسی ایچون بیرتمه
 وقت بولندی . بشمی اولمک کتیریلدیکی کورنجه بوکک
 سه عنونینق اظهار ایندی . اولی القهک دشمنی نسبه
 ایددی . فقط حی مفروراه جواب ووردی . هیچ برآخوف

۲۱۸

Sayfa : 219

۰۰۵

بشیر سے

اظہار ایچدن اعدام اولوندی . قریظهلردن برقادینده اعدام
ایدیشدر . بو ۷ خلاد بن سویدی باشه آندینی بر دکرم
خانیله اولدیرن قادین ایدی . اعدام محکوملرینک عددی او قدر
چوقدی که ایش آقشامه قدر دوام ایندی . وقت زوالده ،
شدت حرارت دولایسیله محمد اسزاحت امرینی ویردی .

محکومینه براز خورما داعیتدردی . اعدام اینی تکرار
جاسلادی و طلوع سسندن سو کرهه قدر دوام ایندی . ام المذکر

سلمی بنت قیسک اسراروی اوزریته محمد ، زقاعه بن سمویل
اسنده برهودینی عفو ایلهدی . بو یهودی اسلامیتی قبول
ایندی . سو کره ام المذکر آزادلیسی دیه معروف اولدی .

سعد بن معاذک غیر قابل تعدیل اولان قرارینه رغماً اوسلر

ممنون دکلدیلر . سعد بن عباده ایله حباب بن المذکر بیقبیره

کلهلرک قدیم متفقلری قریظهلرک بویله باربار برصورنده قتلندن
دولایی اوسلر آراسنده بک شدتلی برعدم ممنونیت حکم سوردیکی

حیر ویردیلر . بولک اوزریته اوسلرک اک ذی خود ایکی ریبی

سعد بن معاذ ایله اسید بن حضیر مداخله ایدهلرک بوسوزلرک

دوغرو اولمادینی ، محمد متباقی یهودیلری اوسلره تسلیم ایله چک

اولورسه اوسلرک حبسی اولدیره چکلرینی تأمین ایلهدیلر . محمد

بو تکلیفی حسن قبول ایندی و مختلف اسرانی اوس عائلهلرینه

تقسیم ایندی . بو عائلهلرک هر بری زوالیلری اعدام ایچون

آرالرندن برینی توکیل ایلهدیلر .

Sayfa 217

Bu rivayet ile hadis, Muhammed'in yaklaşık 900 masumun öldürülmesi sorumluluğundan kurtarmak istemiştir. Burada Muhammed'in marifetleri [Sayfa 218] o kadar açıktır ki söylemeye bile gerek yoktur. Her halde Sad'ın karan Peygamber tarafından belirlenmiş ve tavsiye olunmuştur. Kendisince istenilen şeyin ne olduğunu Sad'a anlatmış olduğu şüphesizdir. Öldürmelerin sorumluluğu Peygamber'e aittir.

Ertesi sabah Muhammed, Medine çarşısında bazı derin çukurlar kazdırdı. Yahudileri sırayla getirerek çukur boyunca dizmeleri ve birbiri ardınca kafalarını kesmeleri için emir verdi. Yahudiler, sonlarının ne olacağını henüz bilmiyorlardı. İçlerinden ilk grup meydana getirilince reisleri, Ka'b bin Evs'e başlarına gelen şeyin ne olduğunu sordular. Ka'b kendilerini bekleyen sonun ne olduğunu anlamadıklarından dolayı onları tekrar eleştirdi. İdamı Ali ile Zebir gerçekleştirdiler. Peygamber başlıca ashabı ile hazır bulunduğu halde onlar cellatlık yaptılar. Kaç Yahudi'nin bu şekilde öldürüldüğünü belli değildir. Çünkü rivayetler 600 ile 900 arasında olduğunu söylüyor. İdam edilenler arasında Hayi bin Ahtab'da vardı. Hadis, bunu Karizelerin Ruh-u habisi [Kötü Ruh] olmakla ithâm eder. O'da diğerleri gibi kollar arkasına bağlı olarak götürüldü. Fakat arkasından değerli elbiseyi kimse almaması için yırtmaya vakit bulmuştu. Peygamber onun götürüldüğünü görünce yüksek sesle memnun olduğunu açığa vurdu. Onu Allah'ın düşmanı olarak tanımladı. Fakat Hayi gururlu bir şekilde cevap verdi. Hiçbir şekilde korkudan bir eser yoktu. [Sayfa 219] Böylece idam edildi. Karizelerden bir kadın da idam edilmiştir. Bu Halid bin Suyed'i başına attığı bir değirmen taşıyla öldüren kadındı. İdam edilenlerin sayısı o kadar çoktu ki iş akşama kadar devam etti. Öğle vaktinde şiddetli bir sıcağın dolayı Muhammed dinlenme emri verdi. Mahkûmlara da biraz hurma dağıttırdı. İdam işi tekrar başladı ve güneşin doğuşundan sonraya kadar devam etti. Ümmü Menzir Selemi binti Kays'ın isran üzerine Muhammed, Rufaa bin Sümeyil isminde bir Yahudi'yi affetti. Bu Yahudi İslâmiyet'i kabul etti. Daha sonra

Ömmü Münzir'in hüriyetine kavuşmuş kölesi diye bilinir oldu. Sad bin Muaz'ın düzeltilmesi mümkün olmayan kararına rağmen Evs'ler memnun değildi. Sad bin Ubade ile Hibab bin Elmenzir, Peygamber'e gelerek, o eski müttafikleri Kartzelerin böyle barbarca bir şekilde öldürülmelerinden dolayı Evs'lerin arasında çok sert bir memnuniyetsizliğin hüküm sürdüğünü haber verdiler. Bunun üzerine Evs'lerin en nüfuzlu iki reisi Sad bin Muaz ile Esseyd bin Hazır müdahale ederek bu sözlerin doğru olmadığını, Muhammed'in arta kalan Yahudileri Evs'lere teslim etmesi halinde, hepsinin öldürülmesini talep ettiler. Muhammed bu teklifi kabul etti. Bu Yahudi esirlerini Evs'lerin aileri arasında paylaştırdı. Bu ailelerin her biri zavallıların idam için aralarından birini vekil olarak atadılar.

Sayfa : 220

متبقى اسراك اعداى طلوع شمدن سو كرهه .
 قدر دوام ايندى . مشعله لرك يم آيدىلنى ايجنده اجرا ايدىدى .
 حاضرلانا چوقورلر ، آيىلان نعلشلره چوقدىن دونشدى .
 بو اووزون عمليه ائشانده ، باش كسك وظيفة مدعشنى
 درعهده اجش اولانلر ، بو ايشى بائادن اول بلوغه ايرمىش
 اولانلرى اولدريمه مك ايجون محكوملرك عورت پرلرینه باقبور .
 لردى . روايت اولونديشه كوره ، بعثت محاربه سندن سو كرهه بودى
 زبير بن بطنك علوجانى ساپسند اولومدىن قورناريلان نابت
 بن قيس اسندره برمسلمان محمد بو اختياره برشى بائامسى
 وئائهنك اعدامدىن استقا ايدىلشنى رجا ايدىرك متدارلنى
 كوسترمك ايتمشدر . محمد غفوه راضى اولدى . فقط زبير
 بوئون دوستلرنك واقربالرنك اعدم ايدىلكلرنى خير النجه
 اونلرك آرقمت قالمق ايتىمدى وديكر لرله برابر اولنى برطف

Sayfa : 221

اوله برق رجا ایتدی . اولکده باشی کسیدی .

Sayfa 220

Kalan esirlerin idamı güneşin doğuşundan sonraya kadar devam etti. Meşalelerin yan aydınlığı içinde idamlar gerçekleştirildi. Hazırlanan çukurlar **atılan taşlarlar çoktan dolmuştu**. Bu uzun eylemler sırasında baş kesme işini yerine getirmiş olanlar, bu işi yapmadan önce buluşa ememiş olanları öldürmemek için **mahkûmların avret yerlerine bakıyorlardı**. Rivayet olduğuna göre Baas Savaşı'ndan sonra Yahudi Zebir bin Bata'nın cömert ve şerefliliği sayesinde ölümden kurtarılan Sabit bin Kays isminde bir Müslüman, Muhammed'e bu ihtiyara bir şey yapmaması ve ailesinin idamdan istisna tutulmasını rica ederek minnettarlığını göstermek istemiştir. Muhammed affa razı oldu. **Fakat Zebir** bütün dostlarının ve akrabalarının idam edildiklerini haber alınca onların arkasına kalmak istemedi ve diğerleriyle beraber idam edilmek istediğini [sayfa 221] bildirdi. Onun da başı kesildi.

Sayfa : 221

محمد غنائمی توزیع اجمودن اول مقتول یهودیلردن
برینک زوجہسی اولوب بوتون قادینلر آره سندہ فوق العادہ
کوزلکی ایله تمیز ایدن ریحانہ بنت زیدالتضریہی کندیسن
آیردی . اوکا اسلامی ایشاح ایتدی واسلامتہ جلب اتمک
چالیندی . فقط موفق اولامادی . ریحانہک اشداسنی تأمین
ایچون مہندی یهودی سہیپہ مراجعت ایتدی . سہیپہ یئمیردن

Sayfa : 221

دعا طالعی جعفری قادینی نهایت تبدیل دینه افتاع ایدم بیلدی .
 کوزل یهودی قادینی ام المنذر سلمی بنت قیسک زدنده عدت
 مدخه محافطه ایدیلدی . کجه اولادینی تحققی ایشدکن سوکره
 کندیسنه یا حر زوجه یا جازیه و مستفرشه وضعیتلریندن بری
 ترجیح اینهسی تکلیف اولوندی . ریحانه جازیه قالقی ترجیح

Sayfa 221

Muhammed, ganimetleri (savaşta elde edilen mal) dağıtma-
 dan önce öldürülen Yahudilerden birininin eşi olan ve bütün kadın-
 lar arasında güzelliği ile bilinen Reyhane bint Zeyd'ün-nüzriye'yi
 kendisine ayırdı. Ona İslâmiyet'i anlattı. Onu İslâmiyet'e yönelme-
 ye çalıştı. Fakat bunu başaramadı. Reyhane'nin din değiştiğini
 sağlamak için din değiştirmiş olan Yahudi Saye'ye başvurdu. Sa-
 ye, Peygamber'den daha başarılı olarak kadını din değiştirmeye ik-
 nâ etti. Güzeli Yahudi kadını, Ümmü Münir Selemi bint Kays'ın göze-
 timinde âdet süresince korundu. Hamile olmadığı anlaşılalıktan son-
 ra kendisinden ya hür eş ya da cariye seçmesi istendi. Reyhane
 cariye kalmayı tercih etti.

Sayfa : 222

صایه جق اسرامک

مقداری کوچوک مدینه شهرینک قابلیت تحمیله سندن زیاد .
 اولدینی ایچون محمد ، سعد بن عبادیه بر مقدار قادین و جوجوق
 و بر مرک بازارده صامق اوزره سوریه و نجده گوندردی . سعد
 بونلرک پاره سیله مدینه ده قصانی حس ایدیلکده اولان اسلحه

Sayfa : 222

و بار کبر کثیره جکدی . اسرادن بر قسیده خیرده و تجاده
صانیدی . بونلرک انانی بته آیردیلر . محمد بر قسی اللہک
حصسی اولوق اوزده کندینه آلدی . مناقیسی اوچ بیک
ارکک و ۳۶ بار کبر ایچون ۳۰۷۲ قسسه آیریلدی

Sayfa 222

Satılacak esirlerin sayısı küçük Medine şehrinin kaldırabileceğinden fazla olduğu için Muhammed, Sad bin Ubade'yi belli bir miktar kadın ve çocuk vererek pazarda satmak üzere Suriye ve Necd'e gönderdi. Sad bunların parasıyla Medine'de eksikliği hissedilen silâhlar ve at getirecekti. Esirlerden bir bölümü de Hayber'de ve Tima'da satıldı. Bunların gelirlerini beşe ayırdılar. Muhammed bir kısmını Allah'ın hissesi olarak kendisine aldı. Kalanı üç bin erkek ve 36 at için 3072 kısma ayırdı.

Sayfa : 223

محمد
بالذات سعد بن معاذی تداوی به چالیشدی ، قیزغین بر دمیر ایله
یارانی داغلادی . فقط ، دمیرک اوجی چکینجه قان تکرار
آفته باشلابور ، بیغمبرک اوستنی کیرله سیوردی . محمد سعدی
کوکنه دایمش ، قانی دیندرمهک اوغراشیوردی . بیغمبر
داغلامه عملیه سی ایی دفعه تکرار اشیدی . فقط بؤلوججماک
تداوی سعدک قولنی شیشردی .

Sayfa 223

Muhammed bizzat kendisi Sad bin Muaz'ı tedavi etmeye çalıştı. Kızgın bir demir ile yarayı dağladı. Fakat demirin ucu çekilince kan tekrar akmaya başladı. Peygamber'in üstünü kirletiyordu. Muhammed, Sad'ı göğsüne dayamış, kanını dindirmeye çalışıyordu. Peygamber yarayı dağlama işini iki kere tekrar etti. Fakat bu tedavi Sad'ın kolunu şişirdi.

Sayfa : 227

سنو مج
رجوق راويلره نظر آ او سنه محمد هر مؤمن
ایچون مکيه حج ایچک بر مجبوریت تشکیل ایندیکنی اعلان
ایله مشدر

Sayfa 227

Senevi Hac

Birçok rivayete göre o sene, Muhammed her inanan için Mekke'ye hac görevi için gitmeyi bir zorunluluk olduğunu ilân etmiştir.

Sayfa : 230

بوسورلرمزك حقیقی یالکز یوقاریکی سنهله عائد وقایع
میانده ذکر ایندیگمز وایلریده نه بحث ایده جگمز بر طاقم
قرعات وخصیلات ایله دکل محمد وفات ایدر ایتمز خلفلرینک
ومخابه لرینک متوقا پیغمبرلرینک مساعینه شایان حیرت برصورتده

Sayfa : 230

بلازرد دوام اجتهلری ایه ثابت اولمقدهدر. محمدک ایلك خاقلرینک
بو بونک مهارت و کیاست سیاهی لری ، سوزلرینک حیرت بخش
مانی ، نائل اولمقلری موفقیات عظیمه ، پیغمبر برجیات بو .
لوندانی صیراده مستبد بر عزمه و ارادهک الله کور و مضار عشکار
بر طاقم آتلی فرشیستده بولونمادیمیزی آکلانیور

Sayfa 230

Bu sözlerimizin gerçekliği sadece yukarıdaki senelere ait olaylarla ve ileride de bahsedeceğimiz bir takım ayrıntı ve detaylar ile değil, Muhammed vefat eder etmez halifelerinin ve sahabelerinin vefat etmiş peygamberlerinin yolunda hayret edilecek derecede ve hiç tereddütsüz devam etmeleriyle sabittir. Muhammed'in ilk halifelerinin büyük siyasî maharetleri, sözlerinin hayret veren geçerliliği ve ulaştıkları büyük başarılar, Peygamber'in hayatta bulunduğu sırada gösterdiği azim ve iradeyi kanıtlar.

Sayfa : 231

محمدک و فاتی دنیایک حال دگنشدزه چک شدد بر فالت سیاه
اجتهایه و عسکره دوره سنک باشلانمجبی تشکیل ایدر کی
کوزلوشدی . بو ، بعض ایسه لریک محمول عزمه و ارادهسی
دگلدی ، بو تون بر سنک عزم و ارادهسی و فالتی بکونک بر
تیجه سی ایدی . محمدک بو بو کاسی ، او یقوجالنده بولونان بوقوتلری
ایلك دفعه کندیسى تحریک و سوق و اداره ایشش اولانسندهدر .

Sayfa 231

Muhammed'in vefatı dünyanın halini değiştirecek çok büyük bir siyasî faaliyetin, toplumsal ve askerî devrenin başlangıcını teşkil eder gibi göründü. Bu bazıların azim ve iradesinin ürünü değildi. Bütün bir milletin azim, irade ve çalışmasının sonucuydu. Muhammed'in büyüklüğü, uyuklar durumdaki bu kuvvetleri ilk defa tahrik eden ve yönlendiren olmasındadır.

Sayfa : 232

— قوچه بر قومی اون سہ کی آز برمدن طرفندہ
 حاصل اولوبده بو قدر دین بر صورتده صارصق و بوتون بر
 دنیای آلت اوست اتمک قابل اولدیغنی ایضاح اتمک هیچده
 قولای اولماپان برمشهدر .

Sayfa 232

Koca bir kavmi on sene gibi az bir zaman zarfında nasıl olup da bu kadar derin bir şekilde sarsmak ve bütün bir dünyayı alt üst etmek kabil olduğunu izah etmek hiç de kolay olmayan bir meseledir.

Sayfa : 233

بومناستنه بالخاصه اصرار ایتدیگمز برقطه وارد که
 اوده مدینه (مشرك) مرخصلرتک محمد دن کی محمد برطاقم
 اسباب و عوامل دولایمسه دکل عملی و مادی اسباب سوقیه
 مراجعت اتمکده اولماری کیفیت ایدی

Sayfa 233

Bu münasebetle bilhassa ısrar ettiğimiz bir nokta vardır ki o da Medine (müşrik) görüşmecilerinin Muhammed'e din gibi soyut birtakım sebepler dolayısıyla değil, pratik ve maddî sebepler dolayısıyla müracaat etmekte olmalarıdır.

Sayfa : 234

محمد بدره قریشیله نرسی
 پروردیکی زمان یاننده ۲۰۰ مدینه لیدن بک آز فضله بر قوت
 واردی . یترپ اووانسک بوتون مسکون اولان قسی مدینه
 ۲۰۰۰۰-۱۸۰۰۰ قوسی مدینه لک قوسی
 کئیدن آتاشی اولامایه جنی دوشونولورسه بوقولک به قدر آز
 واحیتسز اولدیقی بک کوزل تقدیر ایدیلر

Sayfa 234

Muhammed, Bedir'de Kureyşilere karşı yürüdüğü zaman yanında 200 Medine'li'den pek az fazla bir kuvvet vardı. Yesrib ovasının bütün yerleşik olan kısmı Medine adıyla anılmakta olduğu ve nüfusun 18.000-20.000 kişiden aşağı olamayacağı düşünülürse bu kuvvetin ne kadar az ve önemsiz olduğu çok güzel anlaşılır.

Sayfa : 234

بوتهلکلی برمشکی عد ایدیه مزدی . حالبوکه
 باشقه بر عظام مشکلات واردی که بک وخیم بر تهلیکه وجوده
 کثیر بودوردی . بوده مدینه یهودیله رینک و مشرکله رینک مخالفتی
 ایدی

Sayfa 234

Bu tehlikeli bir zorluk olarak görülemezdi. Hâlbuki başka bir takım zorluklar da vardı ki çok vahim bir tehlike meydana getiriyordu. Bu da Medine Yahudilerinin ve müşriklerinin muhalefeti idi .

Sayfa : 235

فقط یہودیہ عرقاںینک مزیتلریہ
برابر اک فنا قصورلریجده برابر کتیرمشلردی . بقصورلر
آراسنده اک باشلیجهسیده داخلی برعاق وشقاقدن عبارتدی .
غریبدرکه سلاح استعمالده وچنکارلرکده هیچ استعدادلری
بودی |

Sayfa 235

Fakat Yahudiler, ırkının yetenekleriyle beraber en kötü kusurlarını da beraber götürmüşlerdi. Bu kusurların başkası iç huzursuzluk ve anlaşmazlıktan ibaretti. Garipfir ki silâh kullanımında ve savaşmakta hiç yetenekleri yaktı.

Sayfa : 236

هیچ
شبهه بوددرکه یہودیہلر داخلی نفاقلره نهایت ویروبده قوتلی
بر اتحاد سیاسی تأمین ایتسئلردی یالکز مدینهک حاکمی
اولوق ومشرک عربلره متفوق بولونقله فالماہ چقاردی . قریبشیرک
مکده باندقلری کبی اوللرده مدینهده اسلامیت حرکتی بوغمنه
ودوردبرمنه احتمالکه قادر اولاجقلردی .

Sayfa 236

Hiç şüphe yoktur ki Yahudiler içteki nifaklara son verip de kuvvetli bir siyasî birlik temin etselerdi, yalnız Medine'nin hakimi olmak ve müşrik Araplara üstün gelmekle kalmayacaklardı. Kureyşilerin Mekke'de yaptıkları gibi onlar da Medine'de İslâmiyet hareketini boğmaya ve durdurmaya muhtemelen kadir olacaktı.

Sayfa : 238

اسمى سنه

٧٨

مشرك فرقهنىك مخالفتى محمد اهميتىز تلقى
 ايجدى . ققط بوتى بالنسبه دها آز تهلكىل ودها قولايجه قابل
 ازاله عد ايدىوردى . معلوم اولدىنى اوزده ، بوفرقيه محمد
 مناقىن نامى وردى . بوتقىير ، اوفرقيه تريب ايدىن عناصرى
 بك كوزل تىريف وتصور ايدر . مناقىن فرقهسى بوتون غير
 نمونلردى ، حوسولردى ، صوك درجه محافظهكار مشركلردى
 تركب ايدىوردى . مع مناقيه بوتلر فكرلرئى اظهار جيارته
 مالك دكلدىلر . اسلاميتى حسن صورته تلقى اتمش كچى كوردى .
 ندىكلرى ، حقى ظاهرأ احتدابه ايندىكلرى حالده كيزلجه محمدى
 اضرار ايدىجك حركايدى بولونىوردى . محمدى پايانچى بر
 متقاب ، صوكردىن آوارلرته صوقولش برى كچى تاقى ايدىوردى .
 لردى . بو مخالفت صرف سياسى برمايتدى ايدى . مناقىن
 فرقهنىك رؤساسى محمدك حقوقيه اسكى حكم و غودلرئىك
 ازالدىنى كوردى ادملردى .

Sayfa 238

Müşrik topluluğunun muhalefeti Muhammed önemsiz olarak görmedi. Fakat bunun bir dereceye kadar daha az tehlikeli olduğunu ve daha kolayca giderilebileceğini düşünüyordu. Bilindiği gibi, bu topluluğa Muhammed münafıkın namını verdi. Bu tabir, o fırkayı oluşturan unsurları çok güzel tarif eder ve tanımlar. Münafıkların fırkası bütünüyle memnun olmayanlardan, kiskanıklardan, son derece muhafazakâr müşriklerden oluşuyordu. Bununla birlikte bunlar fikirlerini açıklamak cesaretine sahip değillerdi. İslâmiyeti güzelliğe kabul etmiş gibi göründüler. Hatta görüntüde din bile değiştirdikleri halde gizlice Muhammed'e zarar verecek şekilde hareket ediyorlardı. Muhammed'i yabancı bir galip, sonradan aralarına sokulmuş biri gibi kabul ediyorlardı. Bu muhalefet siyasi bir manevra mahiyetinde idi. Münafıkların reisleri, Muhammed'in yüzünden eski hüküm ve nüfuzlarının azaldığını biliyorlardı.

Sayfa : 238

مناظر محمد قارشی ساده جہ غادی و خبیس آمال شخصیت
 بسلیں، منافع مادیه و قابلان کیمہ اردن ترک ایچکدما بدیلر

۱۳۸

Sayfa 238

Münafıklar, Muhammed'e karşı sadece bayağı ve değersiz kişisel menfaatler besleyen, maddî menfaate kapılan kimselerden meydana gelmektedirler.

Sayfa : 239

بنائہ علیہ ، شو سوبہ دکر مزی خلاصہ ایٹک لازم کلیہ
 دروڈ کہ مدینہ بربریت قاضی خاصہ و مجاہدہ خالدہ لوج
 عنصر واردی : (۱) مسلمانوں کوئی ، متحد و فعال اقلیتی کے
 بر حرکتہ بولونجہ و مدینہ موجود احوالی دیکھدہ بر مکہ
 شدہ عزم ایٹش کیمہ لک کافی جمع ایدیدوردی . جو کومہ
 پانکر وحدت حیات ، وحدت جہہ و ریسلری اولان محمد
 مزیت شخصی اعتباریہ مهم دکلدی . مکدن گنش اولان
 غایت ای عناصردن باشقہ مدینہ اعالیسی ایٹدہ ال ای واک
 فعال و زندہ عنصر لری احتوائتسی دولا پیلہدہ پک مہدی . (۲)
 آرازندہ خاق حکم سورن ، بربریت حد ایدن ، ذکی
 ریسلردن محروم بولونان بودیلر . (۳) مناظر . بونلرہ
 متحد دکلدیلر . ضعیف ایدیلر . ای ادارہ ایدیلر بولوردی .
 مدینہ تحدت ایٹکدہ اولان واقعت مہیتی لدر اگدن عاجز
 بولویوردی . بنائہ علیہ ، عمدہ ضرر ایٹک ایستدگنری
 حالہ اوکا فاصل هجوم ایدہ چکگنری بیلمہ بولوردی .

Sayfa 239

Bununla birlikte, şu söylediklerimizi özetlemek lâzım gelirse, deriz ki Medine'de birbirine rakip ve mücadele halinde olan üç unsur vardı: 1) Müslümanların kuvvetli, birleşmiş ve faal azınlığı ki bir harekette bulunmaya ve Medine'de mevcut durumu değiştirmeye şiddetle azmetmiş kimselerin hepsini ifade ediyordu. Bu küme yalnız duygu birliği, cepheler ve reisleri olan Muhammed'in kişisel vasıfları itibarıyla mühim değildi. Mekke'den gelmiş olan gayet iyi unsurlardan başka Medine ahalisi içinde en iyi, en faal ve zinde unsurları ihtiva etmesi dolayısıyla da pek mühimdi. 2) Aralann-

da iki yüzlülük hüküm süren, birbirlerini çekemeyen, zeki reislerden mahrum bulunan Yahudiler, 3) Münafıklar. Bunlar da birlik içinde bulunmuyorlardı. Zayıf idiler. İyi idare edilmiyorlardı. Medine'de ortaya çıkmakta olan olayların mahiyetini idraktan öziz bulunuyorlardı. Bunun yanında Muhammed'e zarar vermek istedikleri halde ona nasıl hücum edeceklerini bilmiyorlardı.

Sayfa : 240

اول امرده ثابت واسع بر مشرك غلبه لى واردي .
 بونلر بر لرلر دن ابرى كوچوك كوچوك پارچهلر حالده ، باشدن ،
 ميبين فكر لر دن ، هر هانكى بروحدت ووجهدن محروم ايديلر .
 نه اولورسه اولسون ، هر قوتلى بر جريانى مطاوعتكارانه تعقيب
 ايده جكلردى . بو بو قارىكى اوچ عنصر دن هانكىسي ديكر لر يه
 غلبه چاله جفته دائر ابي تايبات و بربرسه اولك تايبين موقتيت
 ايجته خادم اولاجق لردى . بون دن دولايى بر طرف دن منافقين
 ديكر طرف دن محمد بو كومه يى كند يلر يه جلب ايجك ايجون
 بالخاصه اختيار غيرت وزحمت ايديبورلردى . بشنجهي و صو كنجي
 كومه ده مدينه لى صايلا مابان ، قسم اعظمى مدينه جوار لر نده
 بدوى بر حالده باشابان عرب لر دى كه بونلر تجارت سوقيله و تايبين
 لوازم مجبوريشه مدينه يلر له دائمي تماس حالده ايديلر . شهر
 بازار لر يه صيق صيق كلبورلردى . مع مافيه محمد بو صو كنجي
 كومنده هيچ نظر اختياره آلا بوردي . اتحقق مدينه ده كي وضعيت
 تحت تايبه الديق دن سو كره اولتره عطف دقت ايده ييليردي .

Sayfa 240

Herşeyden önce çok geniş bir müşrik kalabalığı vardı. Bunlar birbirlerinden ayrı küçük küçük parçalar halinde, bilinen fikirlerden, herhangi bir varlıktan ve başkandan yoksundu. Ne olursa olsun, kuvvetli bir boyun eğme siyasetini takip edeceklerdi. Yukarıdaki üç unsurdan hangisinin diğerlerine üstün geleceğine dair güvence verirse, onun başanâ olması için hizmet vereceklerdi. Bundan dolayı bir taraftan münafıklar, diğer taraftan Muhammed bu gurubu kendilerine çekmek için özellikle çaba sarfediyordu. Beşinci ve sonuncu grupta Medinelî sayılmayan ve büyük çoğunluğu Medine civarında Bedevî hayatı yaşayan Araplardı ki bunlar ticaret aşkıyla ve gerekli olan malzemenin elde edilmesi sebebiyle devamlı Medinelilerle temas halindeydi. Şehir pazarlarına sık geliyorlardı. Bununla birlikte Muhammed, bu sonuncu gurubu hiç dikkate almıyordu. Ancak Medine'deki durumu düzene koyduktan sonra onları dikkate alabilirdi.

Sayfa : 240

بوش کومەنگ سادەجە ذکر و ئعدادی ، پیغمبرک ظاهراً

۲۴۰

Sayfa : 241

۲۴۰-۲۴۱

بوش کومەنگ

معنوی و دینی وسائل الیہ فقط حقیقتدہ سیاسی برہن و ودایت
سامندہ حل اجتماعک مجبور اولدینی مسئلہ لڑک اہمیت و جدیدتی
میدان بداعتہ توہینہ کافیدر . مدینہدہ حکم و خودی الہ کبیرمک
ایچون اوچ فرقہ آرہندہ وقوعہ کلن مجادلہدہ اجرای قتالیت

Sayfa : 241

ایدن قوتلرک مقایسه عددیله لری محمدی غایت دون بروضعتده
 کوستریر . اسلامیه و محمدی قارشى مخالفت ، منافقرله یهودیلرک
 تمامیه اتحاد ایده بیله چکلری بر قطة اشتراک تشکیل ایندیکی
 جهتله وضعت محمد ایچون غایت نهلکلی ایدی . بوقوتلرک صنع
 صورتده اتحادلری بیغیر ایچون غایت مشنوم اولوردی . چونکه
 مشرک اهلینک قسم اعظمی دینه قارشى پک لاقید بولونیورلردی .
 بوده محمدک مهارتندن زیاده دشمنلرینک خطاسی سابه سنده تأمین
 ایدیلتدیر . اونلر کندیلرینک ضعیف طرفلری میدانه اوروردی
 مهلک برضربه ایندیرمه سی وغالب گه سی ایچون بیغیره امکان
 حاضر لادیلر .

محمد یالکز سیاسی اسبابدن دولانی دعوت
 ایدیله یکی وبالخاصه سیاسی ماهیتی حائر مشکلات ایله محاط
 بولوندیغی جهتله ، تصور و تصمیندن زیاده حال و وضعیتک
 ایجاباتندن اولوق اوزره ، کیریشیلن مجاهده ده ملاحظات ساسه
 ملاحظات دینه به قدیم ایچکک مجبور اولدی . مع مایه دیگر
 طرفدن ، مدینه دوره سنک ایلك زمانلرده محمدک حکم و قو .
 ذینک عمل اولان بوتون شرف و اعتباری مکده کی جریشکارانه

Sayfa : 242

بشمی

۷۱

دین روایتانداك شهرته استناد ایدوردی . عینی زمانده ،

محمد ء روحك راستداد طیبیسی تیجه سنده هریشی دینی بر قطفه

نظر دن کوردیوردی . محمدك نظر نده دین ایله سیاست عینی

شك ایی مختلف روزی ایدی . الله ء قولك اونوقت بر

سکمداری ایدی . دین ء الهك انسانلری اداره ایتدیکی

قانون عبارتدی . عهد عقیده عبرانی هیئت اجتماعیه حاکم

اولق اوزده تصور ایددیکی کوردیکمز بو ابتدائی تلقیاندن

بوقایده تصور ایتدیگمز احوال و شرائطك سوقیه ومدینهك

م باربار هیئت اجتماعیهك شرائط روحیه سنك تیجه

اولهرق دین ایله سیاست آراسنده کئدی کئدیگن سستی

بر امتیاج و ارتباط وجوده کلدی . بناء علیه پیغمبرك تعقیب

ایتدیکی یکی استقامت بعضی علمدارلریك ادعا ایتدیگری کئی

نمد و تصبیحه مستد بر ساخته حرکت ء بالاحیره مخصوص

برافعال محمولی دکدر .

Sayfa 240

Bu beş gurubun sadece söylenmesi bile, Peygamber'in görünüş-
te [sayfa 241] manevî ve dîni vasıtalarla; gerçekte ise, siyasi bir hü-
ner ve dirayet sayesinde halletmeye mecbur olduğu meselelerin
önem ve ciddiyetini ortaya koymaya yeterlidir. Medine'de hüküm ve
nüfuzu ele geçirmek için üç fırka arasında ortaya çıkan mücadeleyi
bir icra faaliyeti gösteren kuvvetlerin sayılarının kıyaslanması Mu-
hammed'i çok zayıf bir durumda gösterir. İslamiyet ve Muham-
med'e karşı muhalefet, münafıklarla Yahudilerin tamamıyla birlikte

hareket edebilecekleri bir noktada buluştuğundan dolayı durum, Muhammed için çok tehlikeliydi. Bu kuvvetlerin sıkı bir şekilde birliktelikleri Peygamber için çok uğursuz olurdu. Çünkü müşrik olan halkın büyük çoğunluğu dine karşı çok ilgisiz görünüyordu. Bu da Muhammed'in maharetinden çok düşmanlarının hatası sayesinde sağlanmıştı. Onların kendilerinin zayıf taraflarını ortaya koymaları, Peygamber'in galip gelmesine imkân hazırlamış oldu.

Muhammed, yalnız siyasal sebeplerden dolayı davet edildiği ve bilhassa siyasal önem taşıyan zorluklar ile çevrilmiş bulunduğu için, istek ve arzusundan ziyade hal ve vaziyetin gereğinden olmak üzere, girilen mücadeleye siyasî düşünceyi dinî düşüncenin önüne geçirmeye mecbur oldu. Bununla birlikte Muhammed'in, Medine döneminin ilk zamanlarında ki hüküm ve nüfuzunun temeli olan şeref ve itibar; Mekke'deki cesaretti (sayfa 242) din propagandasının şöhretine dayanıyordu. Aynı zamanda Muhammed, ruhunun doğal yeteneği sonucunda her şeyi dinî bakış açısından görüyordu. Muhammed'in düşüncesine göre din ile siyaset aynı şeyin iki farklı yüzü idi. Allah, kulumun otokrat bir hükümdarı idi. Din, Allah'ın insanları yönettiği kanundan ibaretti. Ahd-i atik (İsa'dan önceki, Yahudi peygamberlerin kitapları) da İbrani toplumuna hakim olmak üzere şekillendiğini gördüğümüz bu ilkel anlayışlardan yukarıda tanımladığımız durum ve şartların yönlendirmesiyle Medine'nin yan barbar toplumunun ruhsal şartlarının sonucu olarak din ile siyaset arasında kendi kendiliğinden samimi bir kaynaşma ve irtibat ortaya çıktı. Bundan dolayı Peygamber'in takip ettiği yeni yönün -bazı aleyhtarlarının iddia ettikleri gibi- tasarlanmış bir davranış olduğunu söylemek yalancılara ait bir saldırı ürünü değildir.

Sayfa : 242

اوزمانه قدر وحدت الهه حقدومکي ياکلتس
 تلقيرک تصحيحه مصروف اولان مذهب دني ، وظيفه سنک
 مازمه سني تويسه مجبور اولدی ، انسانلر اراسنده کي مناسبی
 ده ابي تنظيم ايجکه خادم ساجده واجتاهي قواين حاله کچدی ،
 بر مدینت وصلح و سکون ایشی کوردی . احوال و شرائط

۱۱۲

Sayfa : 243

۳۳

بشیر س

بو یله معلوم اولونجه ، حقیق بر حس دیندن محروم اولان انسانلر
 آراسنده پیغمبرک کندی فعالیته باشقه ، بر استقامت وره .
 به چکی تقدیر ایدیلیر . مکده کي دینی خیالورور واسع بر سیاسی
 مشرکک اورتمه بر دن بره آتینجه حجابک انکیز بر سووندله
 عمو اولماق ایته بورسه مالک اولدینی سلاحلره بوتون قوتیه
 محادله ايجکه مجبور ایدی . غلبه ايجک ، هر نه بهیه اولورسه
 اولسون غالب کلک لازمدی . مشرکک آنارشتنه ، سویدی
 مساعده سز لکه ترک موقع اجمعی ایچون هیچ بر سبب بو قیدی .
 بولک ایچون ، جازیشدی بولک ان ایدی . چونکه غایبه
 برقی و اصلاحات منقوره سندن عباردی . اصلاحه تک ایتخابندن
 زیاده اولچوده بوتونلری استعمال خصوصنده خطایه دوشدی .
 ابتدائی فقط قوتل بر ته توفراسی عناصرندن کنديسه غایت
 قوتل بر سلاح ایدی . مستقامتیه مالک بر آدم طرفندن

Sayfa : 243

استعمال ایدیلن بوسلاح خصمیرینه قارشى يك مهلك اولدى ء
 مردورلو مانمىي پارچه لادى . انسانل ء مفكورهلرى نه قدر
پوكك ايسه و باعنه عزم اشدهكلرى شلرده نه قدر موفق
اولورلرسه او قدر پوك اولورلر .

Sayfa 242

O zamana kadar ilâhî birlik hakkındaki yanlış düşüncelerin düzeltilmesine yönelik olarak, vazifesinin dairesini genişletmeye mecbur oldu. İnsanlar arasındaki ilişkileri daha iyi tanzim etmeye hizmet eden siyasi ve sosyal konular haline geçti. Bir medeniyet ve sulh ve sükun işi gördü. Durum ve şartların [sayfa 243] böyle olduğu bilinince gerçek bir dinî histen yoksun olan insanlar arasında Peygamber'in kendi faaliyetine başka bir yön veremeyeceği takdir edilir. Mekke'deki bu din hayalci, geniş bir siyasi alanın ortasına birden bire atılınca utanarak mahvolmamak istediği için sahip olduğu silâhlarla ve bütün kuvvetiyle mücadele etmeye mecbur idi. Galip gelmesi, her ne pahasına olursa olsun galip gelmesi gerekiyordu. Müşriklik anarşisine, Yahudi zorlamalarına meydanı bırakması için hiçbir sebep yoktu. Bunun için çarpıştı ve çok da iyi yaptı. Çünkü gayesi ilerleme ve ıslahat fikrinden ibretti. Silâhların seçiminden çok, bunların kullanımında ve ölçüsünde hataya düştü. İkel fakat, kuvvetli bir teokrazi unsurundan kendisine çok güçlü bir silâh yaptı. Üstün özelliklere sahip bir adam tarafından kullanılan bu silâh, hasımlarına karşı çok etkili oldu, her türlü engeli parçaladı. İnsanlar, idealleri ne kadar yüksek ise ve yapmaya azmettikleri şeylerde ne kadar başarılı olurlarsa o kadar büyük olurlar.

Sayfa : 244

...ستقل ووظيفة اجتماعه حائده غير شخصي ودول

مفهومی عربستانده تامامه مجهول رشیدی . عرب لسانده

بوی افاده ایچون رقمیر بیه بو قدر .

Sayfa 244

Yalnızca sosyal bir görev halindeki soyut bir devlet düşüncesi, Arabistan'da hiç bilinmeyen bir şeydi. Arap dilinde bunu ifade edecek bir tabir bile yoktur.

Sayfa : 244

بویه احوال وشرائط جدیده ،

سیاسی جماعت دینی جماعت ایله قاریشییوردی . قانونلر سیویل

وانسانی برحکم وعوددن چیقما یوردی . ارادة الهیه محصولی

ایدیلر . بروطفه دینه حاله قلب ابدیشلردی . عربستانده

انتظام و قانونی تاسیس ایچون یکنه چاره نه توقراس ایدی .

عربستان هنوز او قدر بار بار بر هیئت اجتماعیه ایدی که خفا و

حرم و کناه مفهوم اخلاقیسی بیه ذره قدر بیلمه یوردی .

حیرسزلق ایچک جزای مستلوم برجرم دکلمدی .

Sayfa 244

Böyle durumlar ve şartlar içinde siyasi toplum, dinî toplum ile karışıyordu. Kanunlar sivil ve insani bir hüküm ve nüluzdan çıkmıyor-du. Bir ilâhî iradenin mahsulü idiler. Bir dinî görev haline getirilmiş-

İrdi. Arabistan'da düzeni ve kanunu tesis için tek çare teokrasi idi. Arabistan henüz o kadar barbar bir sosyal yapıda idi ki hata, suç, günah gibi ahlâkî kavramlar bile zerre kadar bilinmiyordu. Öldürmek, hırsızlık yapmak cezayı gerektirecek bir suç değildi.

Sayfa : 245

اسلامتک بر توتقراسی حاله انقلاب ایتھی
 غیر قابل احتساب رضیورت ابدی . اسلام دینی ، مابعدالطبیہ
 و مجرد بر اعتقاد حائده قالیرہ برایشہ پاراماق یوزندن اولومه
 محکوم اولوق تہلیکسہ غیر قابل مقاومت صورتده محکوم
 پولونوردی .

Sayfa 245

İslâmiyet'in bir teokrasi haline dönüşmesi engel olunamaya-
 cak bir zorunluluktuk. İslâm dini, metafizik ve soyut bir inanç halin-
 de kalırsa, bir işe yaramama ve yok olma tehlikesiyle karşı karşı-
 ya bulunurdu.

Sayfa : 249

محمدی نہایت شهرہ صاحب بر حالہ کثیرن عملیہ ،
 اینجہ بر فوؤذ و حلول عملیہ سی شکلده تجلی ایتمشدر . بو ، پیغمبرک
 کندینک بیله اولدن تخمین ایدہ مدیکی بر طاقم غایت قوتلی
 خلق حرکتلرنی تولد ایتھی سایسنده قابل اولمشدر . حتی
 بو حرکتلر قسماً کندینک آرزو ایتش و دوشونش اولدینی

Sayfa : 249

شیره طیان طبایه ضد ایدی . اسلامیتک غلبسی بغه تامل
چسندن برحاده اولشدر . قسم اعظمی اعتباریه ، حق پیغمبرک
موقیتسز لکلر دن بیه طیبی صورتده انبیاات اجتش بر هیجان
و غایاتک محصولیدر . پیغمبر خطالری بیه ماهه ایه حرکات
بایه سایمنده کندی لهنه جور مندر .

Sayfa 249

Muhammed'i sonunda şehre sahip hale getiren iş, ince bir nüfuz etme işi şeklinde oldu. Bu, Peygamber'in kendisinin bile önceden tahmin etmediği bir tabinin çok güçlü halk hareketlerini doğurması sayesinde gerçekleşmiştir. Hatta bu hareketler kısmen kendisinin arzuladığı, düşündüğü şeylere taban tabana zıttı. İslamiyet'in galip gelmesi kendiliğinden olmuş bir olaydır. Büyük çoğunluğu itibarıyla, hatta Peygamber'in başarısızlıklarından bile doğal olarak ortaya çıkmış bir heyecan ve galeyanın ürünüdür. Peygamber hatalarını bile mahirane siyasi hareketlerle lehine çevirmiştir.

Sayfa : 250

ایدهنی

یکلکلرک کانهسیر (قله ، نماز ، آدست ، اوروج ، عشر ،

کولک) هب یهودی آیتلریک و عادتلریک رتقلیدیدر . بونکلر

ایکی مقصد نقیب ایدیبوردی . بر طرفدن دین سبت منی یهودی

اسلانت کوره تنظیم و اکال اجنک و برطاقم مساعدات اید

یهودیبری تشجیع ایدرک اختدایه سوق ایلیمک ایسته یوردی .

محمدک دوشونجهت نظرأ بو حرکاتلر یهودیلرک عزمت نصطلری

Sayfa : 250

اقتباسه جقدی وردیندن دیکر دینه کیمه لرینی قولایلاشدیرا .
 جقدی . محمد تحمیلانک اولجوسنده دهور دیرک طبعیلرینی
 قدر کیفیتده امدادی . بوده مدینه په گه دن اول یهودی
 جامعته هیچ بر زمان تماس ایتمهش اولدینک و صرف کندی
 کندیله مشنول اولان ، پانچیلره قارشى نخرت بسلهین
 بو عرقک حقیق صفات کاشفهنی بیلهدیکنک قناعت بخش
 بر دلیل دیکریدر .

Sayfa 250

Yaptığı yeniliklerin hepsi (kible, namaz, abdest, oruç, aşür, vb.) hep Yahudi âyinlerinin ve âdetlerinin bir taklididir. Bununla iki amaç güdüyordu: Din sistemini Yahudi esaslarına göre düzenlemek ve bir takım işlerle Yahudileri cesaretlendirerek din değiştirmelerini sağlamak istiyordu. Muhammed'in düşüncesine göre, bu hareketler Yahudilerin ruhlarını okşayacak ve bir dinden diğerine geçmeleri kolaylaştıracaktı. Muhammed tahminleri ölçüsünde, Yahudilerin tabiatları konusunda aldandı. Bu da Medine'ye gelmeden önce Yahudi cemaatiyle hiçbir zaman temas etmemiş olduğunun ve sırf kendi kendisiyle meşgul olan yabancılara karşı nefret besleyen bu ırkın gerçek sıfatını bilmediğinin diğer bir isbatıdır.

Sayfa : 251

عمومك ذهت محمدك قومق ایستدیکی .

Sayfa : 252

بئس جبار
 ٦٦-٦٧]
 لکن فکر اساسی خارجی دشت قارشى بوتون عالمه لارك اتحادى
 لرومى ایدی.

Sayfa 251

Genelin zihninde Muhammed'in koymak istediği [sayfa 252] ikinci esas fikri, dış düşmana karşı bütün ailelerin birleşmesinin gereği idi.

Sayfa : 253

هو ديلر بيمبرك انار توجه وعجبتى بك فنا صورتده
 خارشيلاديلر . عمده عادى بريالامى معاملهسى ايتديلر . خونين
 استيزالره كنديسى تنقيد ايتمكدن ، مزاج سؤالره سيقمقدن
 بك خوشلاديلر . علم كلامك ايجبهلكرت واقف اولمايان محمد
 بسؤالره احبالكه بك موفقيتله جواب وبرمدي .

Sayfa 253

Yahudiler, Muhammed'in kendilerine gösterdiği yakınlık ve sevgiye çok kötü karşılık verdiler. Muhammed'e adil bir yalancı muamelesi yaptılar. Çok kan döktüğünü söyleyerek eleştirmekten ve Peygamber'e sorular sorarak onu sıkmaktan çok hoşlandılar. Muhammed, konuşma ilminin inceliklerine pek hakim olmadığından muhtemelen bu sorulara başarılı bir şekilde cevap veremedi.

Sayfa : 254

محمد دینده کی یهودیك چاشنیسی ، خانام آیتلرینك
 و موسا قانونلرینك عیناً قنیدی مدینه ده ایلك اقامت سنه سنده
 احتیالک برآز فضله بر استعجال ایله بایش شیلردی

Sayfa 254

Muhammed'in dinindeki Yahudilik tadı, haham ayinlerinin ve Musa kanunlarının aynen taklidi, Medine'de ilk ikamet senesinde ihtimal ki biraz fazla bir aceleyle yapılmış şeylerdi.

Sayfa : 259

برجامتک روحنی مظفریات عسکرینک
 تهلکاری و سرمستلگری قدر برلشدیره چک هیچ روشی بوقدر.

Sayfa 259

Bir topluluğun ruhunu, askerî zaferlerin tehlikeleri ve sarhoşluklar kadar birleştirecek hiçbir şey yoktur.

Sayfa : 259

محمد ، طرفدارلرینك موجودیت و رفاهنی تأمین ایتک
 و ساترلرینده کندینسه جلب ایلمک ایچون ایشته بوغایه بی
 تعقیب ایتدی. محمد حقنده بو کونکی هبت اجتماعیه مزده حکم
 سورن مفهوملره کوره بر حکم و بر مکه قالدنارسق دینی اصلاحات

Sayfa : 259

اجراسی دعواسیله اورته ییچقان برذاتک مذهبنی وسائط صلحیله -
ورانه ایله دکل غصب و غارت وار تکاب جرائم صوریه نسر
ایده جک طرزده طرفدارلرنی تشکیلات آتیه آلسندن دولای
کافی درجهده قوتلی برکته مؤاخذه بولامایز .

Sayfa 259

Muhammed, taraftarlarının rahatlığını sağlamak ve diğerlerini kendisine taraftar yapmak için işte bu amacı takip etti. Muhammed hakkında bugün toplumumuzda hakim olan kavramlara göre bir hüküm vermeye kalkarsak, dini islahat duasıyla ortaya çıkan bir kişinin mezhebini, başışa araçlarla değil de gasp ve rüşvette yayacak tarzda taraftarlarını teşkilât altına almasından dolayı yeterli kadar kuvvetli bir kelime bulamayız.

Sayfa : 260

عربستانده اولدنی کی ابتدائی بر هیئت اجتماعیهده بزم
هیئت اجتماعیهمنزک عمللرنی تشکیل ایدن اخلاق و حقوقی مفهوملر
هیچ عفته گلشمز و کلهمنز شیردی .

Sayfa 260

Arabistan gibi ilkel bir toplumsal düzende, bizim toplumsal yaşantımızın temellerini teşkil eden ahlaki ve hukuki kavramlar hiç akla gelmemişti ve gelemezdi de.

Sayfa : 260

شاه علیہ

قدیم دنیاہ انسانلق وحدتی ، عائله وحدتی ، قبیله وحدتی
باشلیحه مشترک اموالی مدافعه احتیاجدن تولد ایتشدیر.

Sayfa 260

Bununla birlikte eski dünyada insanlık birliği, aile birliği, kabile birliği başlıca ortak malın koruma ihtiyacından ortaya çıkmıştır.

Sayfa : 266

بشیرتہ

۶۸۵

مدینہ بہ مواصلندن صوکرہ ابک آلتی آتی
شہردہ سا کتاہہ امرار ایدیلدی . مغای اختیارینک احتیالک
ابک کونلردن بری محمد قریشیلرہ قارشئ متجاوزانہ و مستغناہ
بر سیاست تقیب ایتمکی دوشونمککہ برابر یک قولای تقدر
ایدیلدیله جک اسبابم دولایسیله اوزاق تشبئلرہ برتہلککہ عرض
فرض ایتمکی مناسب کورمدی . هرشیدن اول محیطک مختلف
حیاتہ قوزایلمسی ، مدینہ لیلری آکللمسی ، بونلرہ شخصی
سارفقلر پیدا ایتمسی ، دوغرودن دوغرویہ وصیسی دوستلق
رابطہلری وجودہ کتیرمسی ، شایان اعتماد دوستلرک ، شایان
احتراز دشمنلرک کیملر اولدینق بیللمسی لازمدی . بوندن
باشقہ دها مستجبل برطافم تہلککلردہ واردی : کندینہ وزو-
جہلرین برمکن بنا ایتک لازمدی . آینہ ، اجتماعیہ و دینہ

Sayfa : 266

ماند مختلف مؤسسات وجوده كثرتمك ، مذهبن كوزله
 نور ايدرمك اسلاميت حقدكمي وقوف هيت اجتماعيك
 برون صوفه تشيل ايلمك اوزره مكاليله مديتيلره صيق
 صيق نطقل ورمك ايجاب ايديبوردى . شهرده كي وضيق دها
 ابي قوت كپ ايدنجه ، مديتيلردن مقدار كافى كيسلرك
 مظاهرت وحماسه استقاد ايدمك چك امين اولونجه بلا تاخر
 بعض كوچوك هيت سفريله ترتيب ايتدى (برنجي سنه هجرى ،
 § ۷۳) . مقصدى حقيقه حرب اتمكدن زياده استكشاف
 بايق وغيت اآلقدى . فقط عين زمانده كندى قوه عكره سنى

۲۶۶

Sayfa : 267

۶۸۵

ايشچى سنه

عملى صورتده تشكيلات آتته اآلقى ايسه بور ، اونى بروك
 سر كذشتلك تهلكت آتادن اول كوچوك كوچوك سفرله
 آلبند برمق طرفنى تعقيب ايليبوردى . كنديسى ده بو مقصدله
 دوت سفر بايدى (ايكنجى سنه هجرى وقايمه باقكر . § ۱۸ ،
 § ۱۸ ، ۱۹ و ۲۰) . مع مافيه هيچ برنده شايدان قيد هيچ
 برتيجه استحصال ايدمه مشدر . غايت احتياطكار داواز اآلحق
 ايتدى . قريشيله سادهجه انسالجه بر ضايعات و برديرمك
 پلانلرند داخل دكلدى . كاربانلرى بر برنى متعاقب اوزمق ،
 قابله هيچ قان دوگه مك فكرنده ايدى . امين بر موفقيت
 عكره ، مادي بر استفاده تعقيب ايديبوردى . احاديث نظرآ

Sayfa : 267

محمد كبد، چكى بره مردفه كاربانلر بكد كدن سوكره واصل اوليوردي . حالبوكه قریشيلرك مدافه تمايلاتی اظهار ایتس اولمالری ، مدافه وساطته مالك بولونمالری ، بوندن دولای محمدك موقفیت قطیعه اییدی اولمادن ، قان دو كوكلك قناعت قطیعه سیله محومدن اجتناب ایتس اولماسی ده احتملدیر . بو ضررسز مانورلر بردن بره اوله بر نتیجه ایتقان ایتدیلكه بون اولدن كینه تخمین ایده مزدی . مكه جوارنده استكشاف ایچون كوندولمش اولان بر قاچ كشیك بر هیئت سفریه محله قرینه قریشی تاجرلردن سرگب كوچوك بر كاربانه تصادف ایتدی . مقدس رجب آنی باشلامش اولقله برابر بونلر قریشیلره هجوم ایدهرك ایچلردن برینی اولدیردیلر و بر جوق غنایم آلدیلر .

Sayfa 266

Medine'ye geldikten sonra ilk altı ay şehirde sakin bir hayat geçirdi. Medine'de muhtemelen ilk günlerinden beri Muhammed, Kureyşilere karşı saldırgan bir siyaset düşünmemekle beraber kolaylıkla anlaşılabilen sebeplerden dolayı bu girişimlerle tehlikeye atılmayı uygun görmedi. Her şeyden önce çevrenin çeşitli hislerine nüfuz etmesi, Medinelileri anlaması, bunlarla kişisel ilişkiler kurması, doğrudan doğruya ve samimi dostluk bağları kurması, dostlarının ve düşmanlarının kimler olduğunu bilmesi gerekiyordu. Bundan başka daha öncelikli bir takım tehlikeler de vardı. Kendisine ve eşlerine bir ev yapması gerekiyordu. İbadete, topluma ve dine ait çeşitli kuruluşlar oluştur-

ması ve mezhebini aydınlatarak İslâmiyet hakkındaki bildiklerini toplumun bütün sınıflarına yaymak üzere Mekkelilerle, Medinelilere sık konuşma yapması gerekiyordu. Şehirdeki durumu daha iyi anlayıp, Medinelilerden bazılarının kendisini koruyacaklarından emin olunca, geçmeden savaşıacak bazı küçük birlikler oluşturdu (Hicretin birinci yılı). Amacı gerçekten savaş yapmaktan çok, keşif yapmak ve ganimet almaktı. Fakat aynı zamanda kendi askerî kuvvetini (sayfa 267) bir teşkilât altına almak istiyordu. Bu teşkilât daha büyük serüvenlere atmadan önce küçük küçük seferlerle alıştırma ve eğitime yolunu takip ediyordu. Kendisi de bu maksatla dört sefer yaptı (Hicretin ikinci senesi olaylarına bakınız. (sayfa 18, s 18 A, 19 ve 20). Böyle olmakla birlikte hiçbirinde kayda değer bir sonuç elde edememiştir. Çok temkinli davranmak istedi. Kureyşilere sadece insanî kayıp verdimmeyi plânlanmıştı. Sadece kervanlara saldırıyı, mümkünse hiç kan dökmemeyi düşünüyordu. Askerî bir başarı ve ekonomik çıkar gözetiyordu. Hadislere göre, Muhammed gideceği yere her defasında kervanlar geçtikten sonra gidiyordu. Hâlbuki Kureyşilerin savunma eğilimi göstermiş olmaları, savunma araçlarına sahip olmaları, bundan dolayı Muhammed'in kesin başarı sağlama ümidi olmadan, kan dökülmesi ihtimaline karşı saldırıdan vazgeçmiş olması muhtemeldir. Bu zararsız manevralar birden bire öyle bir sonuç ulaştı ki bunu önceden kimse tahmin edemezdi. Mekke yakınına keşif için gönderilmiş olan birkaç kişilik bir grup Nahle yakınında Kureyş tacirlerinden oluşan küçük bir kervana rastladı. Kutsal Recep ayı başlamış olmasına rağmen bunlar, Kureyşilere hücum ederek içlerinden birini öldürdüler, çok fazla ganimet aldılar.

Sayfa : 285

محمد كندیسده

عرب ایدی . عربلرک طبیعتدن محال بریشی طلب ایتدیک
معناسزلغنی کندیسده حس ایدیوردی . بونک ایچون اسلامیتک
مؤمنلرک ارموزنده بک خیف بر بونک تشکیل ایتدی .
مؤمنلرک بالکرجاذب طرفلری کورملرینه اهمیت وریوردی .

اسلامیه بوشدید و تضييقکار شکلی ورنلر ، بوشکلپرستک
روحنی تلقین ایدنلر سو کره کی عبر عرب نسللردر .

Sayfa 285

Muhammed de bir Arap idi. Arapların tabiatından bir şeyi istemenin manasızlığını kendisinde hissediyordu. Bunun için İslamiyet'in, inananları omuzunda çok hafif bir yük teşkil etmesini istedi. Inananların yalnız cazip taraflarını görmelerine önem veriyordu. İslamiyet'e bu kat ve baskıcı şekli verenler, bu şekilperestlik ruhunu aşılardan sonraki Arap olmayan nesillerdir.

Sayfa : 285

محمد بالحامه کله شهادت ایه فقرا و برکوس (زکات)

اوزونده اصرار ایتدی . نماز ، ایدست ، اوروج و ساره کی
احکامک کافسی نظر باندده امر ایدیوردی . فقط احادیثک
سطرلری آلتده کی منایه نظر آیفمیرک قهراندده بونک برسرینکی
براندیق ، مسلمانلرک بر جوق قصودلرینه کوز بومدیلر
آشکاردر .

Sayfa : 285

بوك بويە اولدىنى وقايدىن غير قابل انكار بر سورىدە
 مستبان اوليور . مدينەدە برىمى سەئە محمدك يىكى بر چوق
 احكام دىنە وضع ايندىكى كوربيورز (۱ نىمى سەئە هجرىە ،
 ۵۴ - ۵۵ : ۲ نىمى سەئە هجرىە ، ۱۵ ، ۲۱ ، ۲۲ ، ۲۸ ، ۲۹ ،

۲۸۰

Sayfa : 286

بشمى سەئە

۲۱۱

(۹۱) . فقط متعاقب دو قوز سەئە طرفندە (بر شىك طاق
 اولق اوزرە اساساً موجود اولان حجج دن باشقە) بولرە هيچ
 برى علاوہ ايجەتمىدر . سو كرمەن علاوہ ايندىكى بعض كو چوك
 اصلاحات ذاتاً موقع مریعتدە بولومان احكامى تسويل مقصدىنە
 خدام ايدى ، نصيب ايجەكە دكل . فرضا دشمن قوشىندە نمازى
 اختصار ايجەك ، نيم ايلەك ، عسكرى سفرلر اناسندە اوردوج
 طوتماق ، الخ . بوقايدىدر . محمدك اولجە امر ايندىكى شىلرى
 سو كرمە تەديل ايندىكى ادعا اولونايلىر . بيشمىر آكلابوردى كە
 آيىن و عبادتە مانەدە موشكافانە فرعات ايلە طرفدارلرى بيقدرە جق
 اولورسە روحلرى كندىسندن سوخونە جقدى واسلامىتە قارشى
 بر فرقت اولقادرىق تەلگىستە دوشە جكدى . بو طرفندە دها
 ايلرى كىتمەسى ثابت ايجە بر درايىت سبابە آرپدر . بوسايدە
 دائماً غير الامور اولان اورتە طريق اختيار ايدىبوردى . بوندى
 دولاييدركە عربلرك او انقباطسزلق روحنە قارشى مساعده .

كارلندەدە بك ايلرى كىتمەدى حقيق بر شوق و ايمان ايلە
 اسلامىق قبول ايجى اولان ذكى بر اقلتك عوام خلق انقباطە
 ايلشدرىق اوزرە بوبوك براحميت و بردىكى احكام و ايمە رعايت
 كىيىنى نظر اهميتدە طوتدى .

Sayfa 285

Muhammed bilhassa kelime-i şehadet ile fukara vergisi (zekât) üzerinde ısrar etti. Namaz, abdest, oruç gibi hükümlerin hepsi te-oride emrediliyordu. Fakat hadislerin satılan altındaki manaya bakıldığında Peygamber'in detaylarda büyük bir serbestlik bırak-tığı, Müslümanların birçok kusurlarına göz yumduğu ortadadır.

Bunun böyle olduğu olaylar sonucunda inkâr edilemez bir açıklık-la ortaya çıkıyor. Medine'de birinci senede Muhammed'in birçok dini kural koyduğunu görüyoruz (Hicretin birinci yılı, s. 54-55. Hicretin iki-nci senesi, 24, 28, 29, 91). [sayfa 286] Fakat takip eden dokuz sene boyunca bir müşrik âdeti olarak varlığını sürdüren Hac'dan başka bunlara hiçbir şey ilâve etmemiştir. Sonradan ilâve ettiği bazı kü-çük yenilik zaten görünürde var olan hükümleri kolaylaştırmak maksadına hizmet etti. Örneğin, düşman karşısında namazı ka-saltmak, askeri seferler sırasında oruç tutmamak vb. Muham-med'in önceden emrettiği şeyleri sonra değiştirdiği iddia edilebilir. Peygamber anılıyordu ki âyin ve ibadete ait ayrıntılar ile taraftarlarını bıktırarak alursa, ruhları kendisinden soğutacaktı ve İslâmiyet'e kar-şı bir nefret uyandırmak tehlikesine düşecekti. Bu yolda daha ileri gitmemesi, çok ince bir siyasî dirayetin eseri idi. Bu sayede daima hayırlı bir ömür olan orta yolu seçiyordu. Bundan dolayıdır ki Arap-ların o emniyetsizlik ruhuna karşı izin vermekte de çok ileri gitmedi. Hakiki bir arzu ve iman ile İslâmiyet'i kabul etmiş olan zeki bir azınlığın cahil halkını düzene alıştırmak üzere büyük bir önem ver-diği hükümlere ve ibadete uyma zorunluluğuna dikkat çekti.

Sayfa : 289

يهوديلردن و مدينةدهكى غير ممنون
 اقلندن شهب ايتك ايجون برچوق اسباب موجود اولدني حالده
 يه مدينةك اولرنده و قهالرنده امين صورتده تحصن ايدورك
 قرضشيري بگه مك طرفتي ترجيح ايدردى . حالهوكه عموس
 سالت روحيه اوشكلده ايدى كه طرفدارلريك غلبانلري تكيه
 قادر اولامدى . محمدده خلقدهكى شوق و عيجه قايهرق ،
 عظمت احتمالي بك ابي حساب ايدمه يهرك آييقده حربه
 كيريشلمك اوزره دشمن اوزرته يورومك و مدينةدن چيغمه
 نهايت راضى اولدى . بو اثر ضيف بك بهالى به اوتوردى .

Sayfa 289

Yahudilerden ve Medine'deki memnun olmayanlardan şüphe etmek için birçok sebep olduğu halde, yine Medine'nin evlerinde ve kalelerinde emin bir şekilde kapanarak Kureyşilerin gelmesini beklemeyi tercih ederdi. Halbuki genel ruh hali o şekildeydi ki taraftarlarının galeyalarını yatıştırmayı başaramadı. Muhammed de halktaki şevk ve heyecana kapılarak zafer ihtimalini iyi hesap edemeyerek açıkta savaşa girilmek üzere düşman üzerine yürümeye ve Medine'den çıkmaya sonunda razı oldu. Bu zaafiyet çok pahalya patladı.

Sayfa : 290

محمدك مدينةده نه كهي احوال
 و شرائط داخلنده باشادينندن ده قلمياً بي خبر اولدقلارى ايجون
 يشميرك نه كهي وسائله مدافعه يه مالك اولدني تميم ايدمه يورلدى .
 رده محمد هر مشكله قارشى برنديير دوشونور بر آدم اولدني
 جهنله بويوك بر قودقو تلقين ايليوردى .

Sayfa 290

Muhammed'in Medine'de ne gibi durum ve şartlar içinde yaşadığından da kesinlikle habersiz oldukları için Peygamber'in ne gibi savunma araçlarına sahip olduğunu bilemiyorlardı. **Bir de Muhammed her zorluğa karşı tedbir düşünür bir adam olmasından dolayı büyük bir korku telkin ediyordu.**

Sayfa : 291

رجعت او قدر
سرعی اولدی که عادتاً بر فرار کی ظن اولونایلیدی . محمد
دشمنلرینک پادقاری خطای عظیمی ادرک ایدرک در حال
انحاز ایندی بر فرار ایله مدلیوته اوغرامش دکل ، مظفریت
نائل اولش کی تعجب اسرقت وردی .

Sayfa 291

Ricat [geri çekilme] o kadar anı oldu ki sanki bir firar gibi görülebilirdi. Muhammed, düşmanlarının yaptıkları bu büyük hatayı anlayarak derhal uygulamaya koyduğu bir karar ile mağlubiyete uğramış değil, zafere ulaşmış gibi takip emrini verdi.

Sayfa : 291

اسلامیت آرتق اولدی .
بربول طومتمندی که مظفریت نهاییه مدھک مزیت ولایتندن
زیاده اومدھی قبول ایدنلرک قیمت عسکره لری سایمندی
ایصال ایدجکدی .

Sayfa 291

İslâmiyet artık öyle bir yol tutmuştu ki kazanılan zaferler, mezhebin meziyet ve liyakatından çok o mezhebi kabul edenlerin askeri değerleri sayesinde açıklanacaktır.

Sayfa : 292

بواحوال ایچنده محمدك دولت آدمغنی و دیپلوماتاق مزیتلری
بک اشکار صورتده کوزه چاریمشدر .

Sayfa 292

Bu şartlar içinde Muhammed'in devlet adamlığı ve diplomatik yetenekleri çok açık bir şekilde göze çarpmıştır.

Sayfa : 293

محمدك

انسانلری تسخیر خصوصنده بویوک برقابلیت مالک اولدیغی غیر
قابل انکاردر . بالکتر رسول الله اولغی ادعا ایتمک انسانلری بند
ایتمک ایچون کافی دکلدی . چونکه بالانحیلق نهایت حکمدن
دوشه جک برسلاحدر . محمد معجزه ده یامادی . قرآنده ده
مکرراً سوله دیگی وجهله محمد معجزه ابرازی اداسنده ده

Sayfa : 294

بشمه

۶۸

قالفامشدر . محمدك نشر اشديكي حقايق عربلرجه بوديلر

وخرسقاينلره دائمي تماسلرى نتيجهسنده معلوم شيلردى . بونلر

عربلرلك حريص وميال ريب وتردد روحلرى اوزلرئده او آله

قدر هيچ بر تاثير باعماشدى . شيمدى روحلرى افناع ايدن

يكي وبويوك قوت بالذات محمدك شخصندن ، سوزلرينك قناعت

بخش صيبقتدن ، معروف ومسلم اولان ناموسكارلئندن ،

بو كسك برسجايك مناته اشراك ايدن بويوك برذكالك قوشندن

عبارتدى .

Sayfa 293

Muhammed'in insanları etkileme konusunda büyük bir yeteneğe sahip olduğu inkâr edilemez. Yalnız, Resulullah (Allah'ın ekşisi) olmayı iddia etmek insanları kendine bağlamak için yeterli değildir. Çünkü, yalancılık nihayet hükümden düşecek bir silâhtir. Muhammed mucize de yapmadı. Kur'an'da da defalarca söylediği üzere Muhammed mucize gösterme iddiasına da (sayfa 294) kalkışmamıştır. Muhammed'in yaydığı gerçekler Araplarca, Yahudiler ve Hristiyanlarla daimî temasları neticesinde bilinen şeylerdi. Bunlar Arapların hırslı ve arzulu, şüpheli ve tereddütlü ruhları üzerinde o ana kadar hiçbir etki yapmamıştı. Şimdi ruhları ikna eden yeni ve büyük kuvvet bizzat Muhammed'in şahsından, sözlerinin ikna edici samimiyetinden, bilinen ve güvenilen doğruluğundan, yüksek bir karakterin sağlamlığına uyan büyük bir zekânın kuvvetinden ibaretti.

Sayfa : 294

محمد هیچ زمان بر سرای

حاج قورمادی . نایت متواضع بر صورتده علی العاده قایلر کی

باشادی ؛ اصحاب ایله دائمی صورتده تماسده بولوندی . کندیسینی ،

تکمیل قصورلریله ، اولدنی کی کوستردی . بوکا رعنا اون

ینه سودیلر ، تقدیر و تمیزر ایندیله . سوزلرینه صورت قطعیده

ایندیله و اطاعت کوستردیلر .

Sayfa 294

Muhammed hiçbir zaman bir saray hayatı kurmadı. Gayet gösterişsiz bir şekilde alekâde faniler gibi yaşadı, aşhâp ile daimî surette temasta bulundu. Kendisini bütün kusurlarıyla, olduğu gibi gösterdi. Buna rağmen onu yine sevdiler, takdir ve taziz (kutlu kalmak) ettiler. Sözlerine kesin bir şekilde inandılar ve itaat gösterdiler.

Sayfa : 298

اشجی

٧٨٩

فعالیتی خلاصه ایچون دییه بیلیرز که کرک مدینهده کرک خارجهده

غائب ایندیکی شهرت و موفقیتی تکرار اکتساب ایندی . قوه

عسکره سنک شان و شرفنی آرتیردی . داخل دشمنلره القای

ایندیکی قورقو تاثیریه اونلری ضعیفلا ندی . یهودیلرک شدتلی

مخالفتلری قیردی . عربستانک اوزاق لرلینه قدر شهرت

عسکره سنی دو بوردی . اسلامیتی قبول اینجک امین بر مظفریت ،

مبذول برغیمت دیمک اولدنی یولنده کی عقیده سیاسی بر کرک

Sayfa : 298

دها تأييد ابتد . احددن صوكره اسلاميت حر كتك آرتق
 يقينه نيات بوله جننى ظن ايده رك مدينه جماعتى يفما ايمك
 اميدنده بولونان جوار قيله لر يغمبرك اسكيندن دهاتين ، ده
 امدهش بر حلاله تكرار جانلاندينى ، ساحة فعاليتنى كيتدكه
 آتيردينى حيرتلىر ايجنده كورديلر .

Sayfa 298

Faaliyetini özetlemek için diyebiliriz ki gerek Medine'de, gerek dışarıda kaybettiği şöhret ve mevkiyi tekrar kazandı. Askerî kuvvetinin şan ve şöhreti artıyordu. İçerideki düşmanlarına verdiği korkunun etkisiyle onları zayıflattı. Yahudilerin şiddetli muhalefetlerini ortadan kaldırdı. Arabistan'ın en uzak yerlerine kadar askerî şöhretini duyurdu. İslâmiyet'i kabul etmek, emin bir zafer; bol bol ganimet demek olduğu yolundaki siyasî kuralı bir kez daha doğruladı. Uhud'dan sonra İslâmiyet hareketinin artık son bulacağını zannederek Medine cemaatini yağma etmek ümidine kapılan civar kabileler, Peygamber'in eskisinden daha metin, daha müthiş bir halde tekrar canlandığını, faaliyet alanını gittice genişlettiğini hayretler içinde gördüler.

Sayfa : 299

محمد بيطرف قيله قبول ائتموردى . يادوست ياداشين
 اولاجقلىدى . اولك ايجون قيله لر برقرار اتخايدى مجبوريتده
 راقلديلر .

Sayfa 299

Muhammed tarafsız bir kabile kabul etmiyordu. Herhangi bir kabile ya dost, ya düşman olacaktı. Onun için kabileler bir karar verme mecburiyetinde bırakıldılar.

Sayfa : 374

غايه سفرندن سوكره محمد شوال نهايته
قدر مدينه قالدی . مكده كبه مبدیه هجه كيمك نيت
ابتدی [۱] . قريشلك خصوصته اهميت ورمك ايت ميوردی .
هج انسانده هر كك رحايت ابتدكي متاركه مقدس سايه سنده
كبه اطرافنده متاد اولان مراسی ايفاساعده سنی قريشلك دن
هويازه بيه جكي اميدده ایدی . طرفدارلرينك عددی ايله قريشله
القای خوف و حرمت ایده جكنی ده اميد ایلوردی . محمدك بر

۲۷۱

Sayfa : 375

۲۰ §

التحریر

رؤیا نتيجه سنده بويه برشی دوشونمش اولدینی روايت اولونيور .
رؤیا سنده مکه شللكلر نده حاضر بولوندينی و كبه نك آناختارلريني
آلدینی كورمشدی . بونك ايجون مسلمانلره هجه حاضر لاناختارلريني
سويدهدی . زنگينلر قربان ايجون لازم كلن حيوانلري تدارك
ابتدیلر . شوال آيتك سوكلرينه دوغرو مدينه يه بستر (باخودبشر) بن
سفيان الكعبی الحزامی كلدی ، مسلمان اولدی . بيفمبرك مکه يه هجه
كيمك ايت ديكه واقف اولونجه قربان كيمك اوزره برقاچ دوه

Sayfa : 375

سانون الدی. محمد بوتون قربانلق حیوانلری ذوالجدر مرطنده
 ناجیه بن جنذب الاسلامی تک تحت محافظه‌سده طوبیلاندی .
 ناجیه به حرکت مهیا بولونمق ، حاجیلر یوله چیقار چیقماز
 حرکت ایدهدک حیوانلری مرطاردن دوغروجه ذوالحلیفه به
 سوق ایله کاربانه التحاق ایتمک امرینی ویردی . محمدک رؤیاسی
 سلمانلرده ایضای هیچ تشبیک تامایله موقتیه ایتقان ایددی
 قناعتی تولید ایتشدی . هیچ کیمسه بالکیز قیلری ایچنده
 محفوظ قیلیجیدن باشقه برسالاح آلاماشدی. مؤمنلردن برچوخی
 حرب ایدوب ایتمه چکلرینی آکلامق ایستهدیلر . فقط محمد
 بونی بیلهدیکنی ، مقصدی بالکیز حجدن عبارت اولدیغینی ، یانه
 هیچ سلاح آلمایه جفتی جواباً سوله‌دی . سعد بن عبادده دهاز یاده
 احتیاطکارانه حرکت ایدیللمسی ایچون بک چوق رجا واصرار
 ایتدیهده پیغمبر بوفکریدن وازکچمهدی . محمد غیابنده وکالت
 ایتمک اوزره مدیهده ، واقدی به نظراً ، ابن ام مکتومی وابن

Sayfa : 376

التبریه

§ ۲۰۲۰

اسحاقه نظراً نیله بن عبدالله اللیثی برآندی .

Sayfa 374

Gabe Seferi'nden sonra Muhammed, Şevval'in sonuna kadar Medine'de kaldı. Mekke'deki Kâbe mabedine, haca gitmeye niyet etti. Kureyşilerin düşmanlıklarına önem vermek istemiyordu. Hac esnasında herkesin uyduğu anlaşma sayesinde Kâbe etrafında alışlagelmiş olan töreni yapma iznini Kureyşilerden koparabileceğini ümit ediyordu. Taraftarlarının geleneğe uygun olarak Kureyşilere saygı göstereceğini ümit ediyordu. Muhammed'in bir (sayfa 375) rüya sonucunda böyle düşünmüş olduğu rivayet olunuyor. Rüyasında Mekke şenliklerinde hazır bulunduğunu ve Mekke'nin anahtarlarını aldığı görmüştü. Bunun için Müslümanlara hacca hazırlanmalarını söyledi. Zenginler kurban için gerekli olan hayvanları tedarik ettiler. Şevval ayının sonlarına doğru Medine'ye Basr (yahut Besir) bin Süfyan el-Kabi el-Hazal geldi. Müslüman oldu. Peygamber'in Mekke'ye haca gitmek istediğini öğrenince kurban kesmek üzere bir kaç deve satın aldı. Muhammed bütün kurbanlık hayvanları zavel-cedir merasında Naciye bin Cendeb el İslâm'ın koruması altında toplattı. Naciye harekete hazırlanarak, hacılar yola çıkar çıkmaz hayvanları mer'adan sevk ile kurban edilmeleri emrini verdi. Muhammed'in rüyası Müslümanlarda hac görevini yerine getirme girişiminin tamamen başarıya ulaştırarak inananı doğurmuştu. Hiç kimse yalnız kınları içinde saklı duran kılıçtan başka bir silâh almamış. İnananlardan bir çoğu savaşçı savaşamayacaklarını anlamak istediler. Fakat Muhammed bunu bilmediğini, maksadının yalnız hacdan ibaret olduğunu, yanına hiç silâh almayacağını söyledi. Sad bin Ubade daha çok tedbirli hareket edilmesi için çok ricada bulunup ısrar ettiyse de Peygamber fikrinden vazgeçmedi. Muhammed, Medine'de giyabında vekâlet etmek üzere Vakadî'ye

göre, İbn Em Mektûmî'yi ve İbn [sayfa 376] İshak'a göre de Nami-
le bin Abdullah El-Yesî'yi bıraktı.

Sayfa : 380

قریشلرک وضعیتی محمد

جریشکارانه ر ضربه اورمق فکری وردی . دینک مو-

ضلعینی چورمه بی و قریشلرک ارقه سندن بردن بره مککه
کیرمه بی دوشوندی .

Sayfa 380

Kureyşlerin durumu Muhammed'e, cesurca bir darbe vurmak
fikrini verdi. Düşman mevzilerini çevirmeyi ve Kureyşilerin arkasın-
dan birden bire Mekke'ye girmeyi düşündü.

Sayfa : 382

§ ۲۹ . — قریشلرک خصانه وضعیتی محمدی مککه

دها زیاده یاقلاشمق ایچون جریشکارانه بر حر کتده . بولونغه

سوق ایندی . کوش بازار بازار کاربانی همان حرکت مهیا

بر حاله کیتدی . قریشلرک کوزجیلری مرالطهرانه وخبخانه

قدر امتداد ایندیکی جهتله صاغ طرفه صایدی . اسللیله تابه

ذات الحظیل کچیدن رهبرک ایتهلرینی سوله دی . اسلر

Sayfa : 382

قیه‌سندن اوچ کیشی یعنی بیده‌الاسلی ، حمزه بن عمرو والاسلی ،
 عمرو بن عبدنهم بو وظیفه‌ی قبول ایدمک محمدی و کاربانی غایت
 مشکل یارندن غریبه دوغرو ، سراوغ داغلی استقامتده
 کوتوردیلر . کچه‌جکری بول طاشلر و چالیلر آراسنده برشریت
 قدر دار ایدی . بول او قدر مشکلاتی ایدی که رهبرلر باکیله
 قلدنن قورقدیلر . فقط کوزل برمهتاب اولدینی و سیاده بولوت
 بولونمادینی ایچون بوتون مشکلات اتحام اولوندی . الحظ
 تپه‌لی آراسندن صاغه صابرق نهایت تانیة المرار بوغازندن
 حدیه‌یه ایبن قولای و کیش بولی طوتدیلر . داغک الک بوکک
 کیدی اتلانیر اتلانماز بول دهها قولای و راحت برحاله کلدی .
 کاربان بلامشکلات حدیه‌یه جوارلرینه قدر ایلرله‌دی . اوقطه‌ده
 محمدک دوه‌سک آمانی سورچرک بره دوشدی . برندن قاقصادی .
 وحاده آرزوی الهیک بالواسطه برنظامری کبی تلق اولوندی .
 بو کبی افکار باطلیه دایما اهمیت ورن محمد هنوز شفق سوکشمس

۳۸۲

Sayfa : 383

السبح

اولقله برابر قرارگاه قوردولماسی ایچون امر و بردی .

Sayfa 382

Kureyşilerin düşmanca tavırları Muhammed'i Mekke'ye daha çok yaklaşmak için cesaretle hareket etmeye yöneltiyordu. Güneş batar batmaz kervanını hemen harekete hazır hale getirdi. Kureyşilerin gözcüleri Marûtahirane ve Zicnan'a kadar uzandığı için sağ tarafa saptı. Saniye, Eslemillere Zaf'ül Hantal geçidinde rehberlik etmelerini söyledi. Eslemiler kabilesinden üç kişi; Beridü'l-Esleme, Hamza bin Ömer ül Esleme, Ömer bin Abdü'n-nahim bu görevi kabul ederek, Muhammed'i ve kervanını çok zor yerlerden batıya doğru Serav dağları yönüne götürdü. Gececekleri yol, taşlar ve çalılar arasında bir şerit kadar dardı. Yol o kadar zor idi ki rehberler yanıldıklarından korkuya düştüler. Fakat güzel bir mehtap olduğu ve gökte bulut bulunmadığı için bütün zorlukları aştı. Elhamz tepeleri arasında sağa saparak sonunda Saniyetü'l merar boğazından Hadıbye'ye inen kolu ve geniş yolu tuttular. Dağın en yüksek geçidi geçilir geçilmez, yol daha kolay ve rahat bir hale geldi. Kervan herhangi bir zorlukla karşılaşmadan Hadıbye çevresine kadar ilerledi. Orada Muhammed'in devesinin ayağı sürçerek yere düştü. Yerden kalkmadı. Bu olay, ilâhî arzusunun herhangi bir vasıta olmadan ortaya çıkışı olarak düşünüldü. Bu gibi batıl inançlara her zaman önem veren Muhammed henüz şafak sökmeden [sayfa 383] karargâh kurulması için emir verdi.

Sayfa : 384

التحیة

۲۹۵

احتمالکه صوک دقیقهده قریشیلرله حربه طوتوشق قورقوسیده
دها ایلری به کیمکه چسارت ایدمه بئرک مقصدینه صلح پورانه
وساطت ایله ابریشمک طریقنی ترجیح ایلدی . قریشیلرک نه وضعیت
الاجقیرنی بکلهدی . محمدک حرکتک ایلک تأثیرنی قریشی
سواریلرینی علی المجله آرقهیه چکیمکه و محمدی مکه قوتلریله
نحوغایه کیریشمکسزین دها زیاده باقلاشمقندن منع ایدمه چک صورتده
یکنی برمدافیه خطی طوتومنه اجبار ایتک اولدی . قریشیلر بر
قان دوکولورسه بونک مسئولیتی تماماً بیغمیره تحمیل ایتک
ایتیه تماماً تدافیی بر وضعیت آلدیله . فقط عینی زمانده محمدده
سلح استعمال ایتمه مکه قرار ویرمن اولدینی ایچون احتیاطکارانه
وصلح پورانه برخط حرکت اتخاذ ایتدی

Sayfa 384

Muhtemelen son dakikada Kureyşilerle savaşa girişmek korkusuyla daha ileriye gitmeye cesaret edemeyerek, amacına başçı yolla ulaşmayı tercih etti. Kureyşilerin ne yapacaklarını bekledi. Muhammed'in Mekke kuvvetleriyle kavgaya girişmeksizin daha çok yaklaşmasını engellemek için yeni bir savunma hattı kurmak zorunda kaldılar. Kureyşiler eğer bir damla kan dökülürse bunun sorumluluğunu Peygamber'e yüklemek niyetiyle kendilerini koruma durumunu aldılar. Fakat aynı zamanda Muhammed de silâh kullanmamaya karar vermiş olduğu için tedbirli ve başçı bir hareketi tercih etti.

Sayfa : 385

بولوندير بيورلردى . بوقيله افرادى كاملا اسلامىنى قبول اتميش اولمقله برابر ، يغمبر ايله نايىت منظم بر معاهده نامه عهد اتمشدى .

Sayfa 385

Bu kabile tamamıyla İslâmiyet'i kabul etmiş olmakla birlikte, Peygamber ile düzenli bir anlaşma imzalamışlardır.

Sayfa : 387

معاورہ

انسانده دفعات ايله بيغمبرك ساقالى اوقشادى . نهایت حاضر وندن برى ، منيره بن شعبه بوقدر لاپالايانه بر طور دن قیزه رق عمروه بيغمبرك ساقالى بر كره دها اوقشايه چنى سیراده اكه شدتله اوردى . عمروه بر مدت سس چيقارمادى . فقط سو كره صبرنى نائب ايدرك منيره مك كيم اولديغنى صوردى .

Sayfa 387

Konuşma sırasında sürekli olarak Peygamber'in sakalını okşadı. Sonunda orada bulunanlardan biri (Mağire bin Şabe), Peygamber'in sakalını bu kadar laubalice bir daha okşamak isteyen Urve'nin eline sert bir şekilde vurdu. Urve bir süre ses çıkarmadı. Sonra Mağire'nin kim olduğunu sordu.

Sayfa : 388

التجربة

۳۰۵

وردی [۱] . عمرو مکلیلک قراکات دوندی . محمدن
ایشیندکلرینی تکرار ایتدی . بونلر دها اول بدیلک تکرار
ایتدیکی بیانندن عبارت ایدیلر . عینی زمانده قریشیلر محمدک
بونون میننده کیلر اوزرنده بوجوک ، ناقابل مقاومت برتائیر
اجرا ایتدیکنی ، بونون طرفدارلرینک اولک الیمه مطیع بر
آلت حاله کلدکلرینی آکلاندى . عمرو محمدک تکلیفی وجهه
برمتارک عتد ایدیلسی ایچون اصرارده بولوندى . هیچ بر
مساعده کوسترمه مک خصیصنده نصر اولان قریشیلر مرکز
بن حفص بن الاحنف اسمنده بکی رسفیر کوندردیلر . فقط
محمد اوزاقدن بونک برخان اولدیفنی طاییدی ، اونکلرینک
لاقیردی بیله ایچکے راضی اولمادی . بونک اؤزرنه قریشیلر ،
مکه جوارنده منتقلری بولونان احابیش قیلهسک رئیس حابیس
بن علقمه [۲] بن اعزام ایتدیلر . محمد بونی ، طرز فکرنی ،
حیاتی طاییدی چیته اوکابالکز قربان ایدیلک اوزره
حاضرلاناں وکافی درجهده بیجک بولامادقلرندن دولایی
ضعیفه بن دوره لری دکلی حج البسه سی کیمش ، انتظاردن
ویول بورغونلغندن بوزولش اصحابی ده کوستردی .

Sayfa 388

Urve. Mekkelilerin karargâhına döndü. Muhammed'den işit-
tiklerini tekrar etti. Bunlar daha önce Bedil'in tekrarladığı sözler-

den başka bir şey değildi. Aynı zamanda Kureyşilere, Muhammed ile beraber olanlar üzerinde büyük ve karşı koyulmaz bir etki yaptığını, bütün taraftarlarının onun elinde kendisine bağlı bir alet haline geldiklerini anlattı. Urve, Muhammed'in teklifi olan bir antlaşmanın imzalanması fikrinde ısrar etti. Hiçbir şekilde izin verilmemesi konusunda kararlı olan Kureyşiler, Mukrez bin Hıfz bin El Hanef isminde yeni bir sefir (elçi) gönderdiler. Fakat Muhammed uzaktan bunun bir hain olduğunu anladı. Onunla konuşmayı kabul etmedi. Bunun üzerine Kureyşiler, Mekke civarında müttefikleri olan Ahabis kabilesinin reisi Halis bin Ulka'yı görevlendirdiler. Muhammed bunun fikrini ve duygulannı bildiği için ona yalnız kurban olarak kesilmek üzere hazırlanan ve yeteri kadar yiyecek bulamadığı için zayıflayan develeri değil, hac elbisesini giymiş, beklemekten ve yol yorgunluğundan kötü durumda olan ashabını da gösterdi.

Sayfa : 390

§ ۳۱. — محمد، مذا کرانک امید ایندیکی نتیجه یی حاصل
 اتمدیکنی کورنجه خراش بن امیه یی سفیر صفیله مککه
 کوندردی . حقیقی مقصدینک نهدن عبارت اولدیغنی قریشیلر .
 انبان ایتک اوزره کندینه تطلبات ویردی . پیغمبرک سفیری
 مککلیلرک قرارگاهه واصل اولور اولماز قریشیلر غایت خصمانه
 برار قبول کوستردیلر . دوه سی دوردردیلر . کندیسینی

اولدورمکه قالدیلر . چوق شکرکه متفقار ، احایش ، مداخله ایدرک بر جرم ارتکاب ایدیلنه میدان ورمدیلر . خراش هیچ بر نتیجه اده ایدمه دن مسلمانلرک قراواکانه دوندی . قریشیلر اینک بویه سورونجهده قالمسندن بیقارق قرق الی کشیک بر سوازی قوتی مسلمانلرک آرقه سی چورمکه بوللادیلر . قراواکانه اوزاقلاشق احتیاطسزلنی کوسترمش اولان مسلمانلر . نوره هجوم اینک امرینی ورمدیلر . بو حرکتی فرق ایدن محمد درحال سواریلره بر بوسو قوردی ، عیسی اسیر اینک کئی بر موقعیت استحصال ایندی . مع مایه ، امال صلحچوروانسی حفته غیر قابل انکار بر دلیل کوسترمک ایستدیکندن اسیرلرک درحال تحلیسی امر ایله پدرك مذاکراه کیریشمک چاره لرینی آرادى . عمر بن الخطاب مراجسته سفیر صفتیله دشمن قراواکانه کیشیسی رجا ایندیسه ده عمر مکده گندی قیله سندن (بنو عدی بن کعب) آرتق کیمسه قالدیغنی ، تحت چاپه نه کیره چک بر آدم بولونغاندیغنی ایضاح ایدرک بالکز باشه دشمن قراواکانه کیشیک محقق بر اولومه عرض نفس اینک اولاجنی سوله دی [۱] . بوندن دولای عثان بن عصفی کوندرمکی تکلیف ایندی . عثان ، قریشیلره متعدد قراستلری حسیبه بروجک بر خوده مالکدی . قوتلی سورنده حایه ایدیله بیلیردی . عثان مکالیله پیغمبرک شرائط صلحیسی کونورمک وظیفه سی قبول ایله بلا تاخر بوله بیقیدی . مکه جوارنده اقریاسندن ابان بن سعید

Sayfa : 392

التحفة

٣٣٠٤٩

بن العاصه راست گلدى . محمدك تكليفاتى ابو سفيان ايله سائر قريش رؤسانه تېلىغ ايدىنجيه قدر اولك حايهسى تامين ايتدى . عثمان ، اقرابىنىك حايهسى سايهسندە بلا مشكلات وظيفهسى كوردى . كرك بلده قرارگاهندە كرك مكده رؤسا ايله كو- روشدى ايسده هيچ برقيجه الله ايدەمدى . قريشيلر عثمانك قرايتلى دولاييبله اوکا نايث حرمت ورعايث ايتدیلر . حتى كېده دها ايتمه بيله مساعده كوستردیلر . عثمان ، محمدك رهاقتندە اولمازسه كېيى طواف ايتمه چكى سوله يەرك بوتكلىنى رد ايتدى . قريشيلر عثمانى بر مدت دها شهرده آليقويدیلر . مسلمانلر عثمانك كيكديكى كورنجه قريشيلرك اولدېرمش اولما- سندن قورققه باشلادیلر

Sayfa 390

Muhammed görüşmelerden ümit ettiği sonucun çıkmadığını görünce, Haras bin Amiye'yi elçi sıfatıyla gerçek amacının ne olduğunu ispat etmek üzere Kureyşilere gönderdi. Peygamber'in elçisi Mekke'lerin karargâhına ulaşır ulaşmaz, elçiye karşı düşmanca bir tavır takındılar. Devesini durdurdular. Kendisini (sayfa 391) öldürmeye kalktılar. Haras bir şey elde edemedi. Müslümanların karargâhına döndü. Kureyşiler için böyle sürüncemede kalmasından bıkararak kırk elli kişilik bir atlı grubunu Müslümanların arkasına gönderdiler. Karargâhtan tedbirsiz bir şekilde uzak-

laşmış olan Müslümanlara hücum emrini verdiler. Bu hareketi farkededen Muhammed, atlılara bir pusu kurdu. Hepsini esir aldı. Fakat başı bir yol takip ettiğini ispat ederecesine esirleri serbest bırakarak görüşme girişiminde bulundu. Ömer bin el Hattab'a elçi sıfatıyla düşman karargâhına gitmesini rica ettiyse de, Ömer, Mekke'de kendi kabilesinden artık kimsenin kalmadığını ve idaresi altına girecek bir adamın bulunmadığını açıklayarak yalnız başına düşman karargâhına gitmesinin kesin ölüme gitmek olacağını söyledi. Bundan dolayı Osman bin Affa'ı gönderilmesini teklif etti. Osman, Kureyşlerle akrabalıklarından dolayı onlar arasında nüfuza sahipti. Osman'ı koruyabilirlerdi. Osman Mekkeliere, Peygamber'in baş şartlarını götürme görevini kabul etti. Hemen yola çıktı. Mekke yakınında akrabası olan Ayan bin Said [sayfa 392] bin El-Asa'ya rastladı. Muhammed'in teklifini Ebu Süfyan ile diğer Kureyş reislerine aktarana kadar onun koruması altında oldu. Osman, akrabasının koruması sayesinde zorlukla karşılaşmadan görevini yerine getirdi. Gerek Belde karargâhında, gerek Mekke'de reisler ile görüştü lse de hiçbir sonuç elde edemedi. Kureyşler, Osman'ın akrabalık ilişkisinden dolayı ona çok saygı gösterdiler. Hatta Kâbe'de dua etmesine de izin verdiler. Osman, Muhammed olmaksızın Kâbe'yi tavaf etme teklifini reddedeceğini söyledi. Kureyşler bir müddet daha Osman'ı şehirde alıkoydular. Müslümanlar, Osman'ın geciktüğünü görünce, Kureyşlerin onu öldürdüğü korkusuna kapıldılar.

Sayfa : 392

بعضی‌ری وقعی بر آز باشقہ دورلو حکایہ ایدیورلر . یعنی دشمن سوارییله اولان مصادمه‌ک عثمان قریشیلر قرارگاهنده محمد طرفندن مذا کرانده بولوندیغی صیرایه مصادف اولدیغی سویورلر . روایت ایدیلمیکه کوره اوس بن خولی ، عباد بن بشر و محمد بن مسلمہ کیجه‌ری مسلمان قرارگاهنی بکله بن نوتخیلره مناوبه ایله قوماندا ایدرلدی .

Sayfa : 393

کیجه عثمان مکده مذا کرده بولدیغی و باشقہ برنی کتس اولانندن تورقولغه باشلادیغی صیراده ، مکرز بن حفصک قوماداسی آتنده الهی کشیک بر مک قونی مسلمان قرارگاه بر باصقین یاغق ایستدی . فقط اوصیراده قوماندان بولونان محمد بن مسلمہ و طیفه‌سی باشنده اولدیغی ایچون بوکوجوک تعرضی بوسکورندی ، بعض مکالیلری اسیر آلدی . بونلر عثمانک امینه قارشى بررهن مقامنده توقیف و محافظه ایدیلدی . محمد ، مساعدده آله‌رق عائله‌لری کورمکه مککه کیدن وهنوز عودت ایلمه‌ین سائربعض مسلمانلر ایچونده اندیشه ایدیوردی . بونلرک هینک قتل ایدلکلری شایه‌لرینه اینانلدی . ظنلر قطعیت حاله کلدی . سواریلرک اسیر ایدیلهسه قیزان قریشیلردن برقسنک مسلمان قرارگاهی جواریه کلدرک اوق وطاش آتغه باشلاملاری بوقاعتی بوتون بوتون قویه ایتمدی . بونک اوزرینه مسلمانلر قرارگاهدن چیقیدیلر و مکالیلردن بعضیلری اسیر آلدیلر

Sayfa 392

Bazılar olayı başka türlü anlatıyorlar. Yani düşman atlılarıyla olan çarpışmanın, Muhammed'in Osman'ı, Kureyşilere görüşmek üzere yolladığı sırada olduğunu söylüyorlar. Anlatıldığına göre Evs bin Halî, Ubad bin Beşr ve Muhammed bin Mesleme geceleri Müslüman karargâhını bekleyen tehlikelere dönüşümlü olarak kumanda ederlerdi. Bir (sayfa 393) gece Osman, Mekke'de görüşme-
de bulunduğu ve başına bir şey gelmiş olduğundan korkulmaya başladığı sırada Mükriş bin Hifs'in kumandası altında eli kişilik bir Mekke kuvveti, Müslüman karargâhına bir baskın yapmak istedi. Fakat o sırada kumandan olan Muhammed bin Mesleme, görevi başında olduğu için bu küçük saldırıyı püskürttü. Bazı Mekkelileri esir aldı. Bunlar Osman'ın emniyetine karşı rehin olarak tutuldu. Muhammed, izin alarak Mekke'ye ailelerini görmeye giden ve henüz dönmeyen başka Müslümanlar için de endişe ediyordu. Bunların hepsinin öldürüldüğü söylentilerine inanıldı. Şüpheler keskinleşti. Aklının esir edilmesine kızan Kureyşilerden bir kısmının Müslüman karargâhı civarına gelerek ok ve taş atmaya başlamaları bu düşüncüyü tamamiyle destekledi. Bunun üzerine Müslümanlar, karargâhtan çıktılar ve Mekkelilerden bazıları esir aldılar.

Sayfa : 393

عنهك اولديرلش اولدینی حفته کی یا گلش خیر
 آرتق مسلمان قرارکهنده صحیح دیه نلق ایبدیدی وغایت بویوک
 بر هیجان او یاندیردی . هر کس عین فکده ایدی . سلاحه
 ساریلهرق قریبیلره هجوم ایتک ایست یورلردی . فقط محمد بوتون
 اصحابی طویلا یهرق وقعه به دهامطنطن رطرز وریک ایچون
 یکی رسداقت یینی ایتهلرینی سوبهیدی . هر کسک مستغرق بولوندی

Sayfa : 394

هيجان محمدك تكليفنى كمال شوق ايله قبول ايچون برسائق اولدى .
 محمد مسلمانلره كندى اوغورنده اوله جگك ربه ياخود ، ديگر
 بروايته نظراً ، مكاليلرله محاربه به كيريشيله جك اولورسه هيچ
 بزمان قاجايه جقلرته دائر عين ايتدردى . بو يمين سوكره
 مسلمان تاريخنده بيعة الرضوان ناميله مشهور اولمشدر .

Sayfa 393

Osman'ın öldürülmüş olduğu yönündeki yanlış haberler artık Müslümanların karargâhında doğru olarak düşünülüyordu. Bu durum çok büyük bir heyecan uyandırdı. Herkes aynı fikirdeydi. Silâha sarılarak Kureyşilere saldırarak istiyorlardı. Fakat Muhammed, bütün ashabını toplayarak olaya daha gürültülü bir tarz vermek için yeni bir bağlılık yemini etmelerini söyledi. Herkesin aynı kanıda olması (sayfa 394) Muhammed'in teklifini büyük bir arzu ile kabul etmek için yeterliydi. Muhammed, Müslümanlara kendisi uğrun-da öleceklerine, yahut diğer bir rivayete göre, Mekkelilerle savaş girilecek olursa hiçbir zaman kaçmayacaklarına dair yemin ettirdi. Bu yemin, daha sonra Müslüman tarihinde Biat ü-r-ndvan adıyla meşhur olmuştur.

Sayfa : 394

سپيك ايلك طليلرندن برى اسمك تخليه مى اولمشدر .
 خاصه مك رؤساي قريشك دخلى اولمقسزىن وقوعه كلدېكنى

Sayfa : 395

ادعای دیوردی . فقط محمد هوزمگده بولونان بوتون مسلمانلار
 ساغ و سالم قرارگاهه دونمدهکجه بونلری براقق ایتمدی .
 بوندن دولای شیم بن عبد مناف اونلری مکهدن چاغیرمه
 گودردی .

Sayfa 394

Şehilin ilk isteklerinden birisi esirlerin serbest bırakılması olmuştur. Düşmanlıkların Kureyşilerin işlerinin dışında olduğunu iddia (sayfa 395) ediyordu. Fakat Muhammed, henüz Mekke'de bulunan Müslümanlar sağ salım karargâha dönmeden bu esirleri bırakmak istemedi. Bundan dolayı Şitim bin Abd Menaf, onları Mekke'den çağırmağa gönderildi.

Sayfa : 395

فریشلر محمدك تكليفانده هقدر مسر

اولدینقی کوره ريك و آرتق اونكله براتلافنامه وجوده كتيرك

لرومنی اكلایه ريق محمدك اونه حیم اتمكسین نندونمسی ایتمدیلر .

فقط بوکا مقابل كله چك س مكده اوچ كون قالماس

رضا كوستردیلر . اونه مساعده ایده چك اولورلرسه بدوی

عربلك بیغمبرك فریشلری قورقوتدینه حکم اتمه لرینی دوشو .

نیورلردی .

Sayfa 395

Kureyşiler, Muhammed'in tekliflerinde ne kadar ısrarcı olduğunu görünce ve artık onunla bir uzlaşma gereğini anlayınca, Muhammed'in o sene hacca gitmeden dönmesini istediler. Fakat bunun karşılığında gelecek sene üç gün kalabileceğini söylediler. O sene izin verilerse, Bedevî Arapların, Peygamber'in Kureyşileri korkuttuğunu zannedeceklerini düşünüyorlardı.

Sayfa : 396

مذاكرات علناً جريان ايتدي . محمد يره
باغداش قوره رق اوتورمشدى .

Sayfa 396

Görüşmeler göz önünde yapıldı. Muhammed yere bağdaş kurarak oturmuştu.

Sayfa : 396

مشركلره قطع علاقه
ابدالمسى واولنك يالكز مسلمانلره لايق اولان حقوقدن محروم
راقلماسى اساسى مدافه ايدركن بيشميره نايث شمتلى سوزلرله
خطابلرده بولودى . محمد بك اعتدال ايله جواب و بردى .

Sayfa : 397

اللهم ادبني امر دائره سنده و اللهك كنديلرني براقايه جني
قاعتيله حركت اتمكده اولديني سويلدى

Sayfa 396

Müşriklerle bağlantının kesilmesi ve onların yalnız Müslümanlara lâyık olan hukuktan mahrum bırakılması esasını savunurken Peygamber'e gayet şiddetli sözlerle hitaplarda bulundu. Muhammed pek ölçülü cevap verdi. [sayfa 397] Allah'tan aldığı emir dairesinde ve Allah'ın kendilerini bırakmayacağı kanaatiyle hareket etmekte olduğunu söyledi.

Sayfa : 397

يَمِينِ بِنِ آيِرِلارِق مَعَاهِدِي طَاجِيَايَجَفِي سَوِيهَمْتِدِر .
 فِي الْحَقِيقَةِ بُو مَعَاهِدَتِك عَقْدِي مَسْلَمَاتِرِ آرَاسِنْدَه بِرَجُوقِ عَدَمِ
 تَمْتُونِيَتَلِرِ تُولِيَدِ اِيْتِدِي . عَيْسِي اَوْ زَمَانِ مَكِّيي ضَبْطِ اِيْدَه بِيْلَه .
 جِكَلَرِي لَقَاغَتِنْدَه اِيْدِيلِر . عَمْد ، دَامَادِي عَلِي بِنِ اَبُو طَالِبِي
 يَاجَغِيرَارِقِ مَعَاهِدِيي يَازَمَانِي رِبِسْمِ اَللهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ دِيَه بَاشَلَا .
 مَاسِنِي سَوِيهَدِي . سَوِيْلِ اِعْتِرَاضِ اِيْتِدِي : « بِنِ بُو دَسْتَوِي
 طَاجِيَا بُوْرَم ، « بِسْمِ اَللهِ » يَازَكِرْ ، دِيْدِي . عَمْدِ رَاضِي اَوْلَدِي ،
 قَرِيشِ سَفِيْرِيْنِكِ اِيْتَه دِيْجِي جَلَهِي قَوِيْدِر دِي . صَوَكْرَه عَلِي يَه
 شُو سَوَزَلَرِي يَازَمَانِي اَمْرِ اِيْدَه دِي : « بُو ، عَمْدِ رَسُوْلِ اَللهِ اِيْلَه
 سَوِيْلِ بِنِ عَمْرُو آرَاسِنْدَه نَقْدَه صِلَحِ مَعَاهِدَه نَامَه يَمِيْدِر [۱] .
 سَوِيْلِ بُو جَلَهِي دَه قَبُوْلِ اِيْتَه يَرَكِ كَنْدِيْسِي بِرِ مَشْرِكِ اَوْلَقِ
 صَفِيْئَه عَمْدِكِ رَسُوْلِ اَللهِ اَوْلَاسِي طَاجِيَا دِيْتِي ، مَعَاهِدِيَه اَتْمَقِ
 اِيْجِي طَرَفَكِدَه قَبُوْلِ اِيْتِيشِ اَوْلَدِيي شِيْرَكِ قَوْنُوْلَاسِي اِيْتِيَابِ
 اِيْتِيْدِي كِي سَوِيهَدِي . عَمْدِ سَوِيْلِكِ بُو مَطَالَه مَسْنَدَكِي اَصَابِي
 اِنْكَارِ اِيْدَه يَرَكِ بُو قَطْعَه دَه مَسَاعِدِ دَاوْرَانَدِي . بُوْنَدِنِ

Sayfa : 398

التحریر

۳۱۵

دولایي معاهده شو صورتیه قلمه آندی : ه بو ، محمد بن عبدالله ایله سول بن عمرو آراسنده عقد اولونان صلح معاهده نامیدر . اون سه مدته بربرلیته قارشى سلاح استعمال ایتمهکجه قرار ووردیلر . هر ابي طرفده صورت قطعیده امنیت و سکون ایچنده یاشایهچق ، طرفین عاقیدیندن هیچ بری دیگرته قارشى حرکات خصمانده بولونمایهچق ، بو عهد احکامنه هیچ بر کیرلی تجاوز وقوع بولمایهچق آراسنده ناموسکارانه بر اذنی اولقسنزین محمد طرفه کجهچک اولورسه محمد اونلری اعاده ایدهچکدر . فقط مسلمانلر محمدک طرفین ترک ایدرلرسه قریشیلر طرفین اعاده اولونمایهچقدردر . هر دورلو خصامات شدته منع ایدهچکدر . آراسنده هیچ بر تجاوز و غصب و غارت تجاوز اولونمایهچقدردر . هر کس محمد ایله بر افاق معاهده نامهسی عقد ایتمهکجه سربستدر . کذلک قریشیلراده هر ایستین بر افاق معاهده نامهسی یاپیلیر . محمد بوسه مکجه کیرمهکی قبول ایدر . فقط کلهچک سه قریشیلر شهری ترک ایدهچکدر و محمد شهرده اوچ کون قالنه مساعده ایلهچکدردر . محمدک یاننده بالکتر بر بولینک لوازمی یعنی قین داخلمده بر قیاج بولونایهچق ، باشقه سلاح اولمایهچقدردر [۲] .

Sayfa 397

Gerçekte bu anlaşmanın yapılması Müslümanlar arasında memnuniyetsizlik doğurdu. Hepsi o zaman Mekke'yi ele geçirebileceklerini düşünüyorlardı. Muhammed, damadı Ali bin Ebu Talib'i çağırarak anlaşmayı yazmasını ve Bismillahirrahmanirrahim diye başlamasını söyledi. Süheyl itiraz etti. "Ben bunu kabul etmiyorum. "Bismil Allah yazın" dedi. Muhammed kabul etti. Kureyş elçisinin istediği cümleyi koydurdu, ardından da Ali'ye şu sözleri yazmasını söyledi; "Bu, Allah'ın Resulü Muhammed ile, Süheyl bin Amr arasında imzalanan barış anlaşmasıdır."

Süheyl, bu cümleye itiraz ederek kendisinin bir müşrik olmasından dolayı Muhammed'in Allah'ın Resulü olduğunu tanımadığını, anlaşmayı ancak iki tarafın da kabul etmiş olduğu şeylerin konulmasını gerektiğini söyledi. Muhammed, Süheyl'in bu görüşündeki doğruluğu inkâr edemedi ve bu noktada da uygun davrandı. Bundan [sayfa 398] dolayı anlaşma şöyle kaleme alındı: "Bu, Muhammed bin Abdullah ile Süheyl bin Amr arasında imzalanan barış anlaşmasıdır. On sene süresince birbirlerine karşı silâh kullanmamayacaklardır. Her iki taraf da kesin olarak emniyet ve huzur içinde yaşayacaklar, her iki taraf da birbirlerine karşı bir düşmanca harekette bulunmayacak, bu anlaşma hükümlerine hiçbir gizli saldırı aralarında aramızda namuslu bir ilişki hüküm sürecektir. Kureyşilerden bazıları, velilerinin izni olmaksızın Muhammed'in tarafına geçecek olursa Muhammed onları iade edecektir. Fakat Müslümanlar Muhammed'in tarafını terk ederlerse Kureyşiler tarafından iade olunmayacaktır. Her türlü düşmanlık şiddetle yasaklanmıştır. Aralarında hiçbir saldırı, gasp ve taciz olmayacaktır. Herkes Muhammed ile bir uzlaşma anlaşması yapabilir. Muhammed bu sene Mekke'ye girmemeyi kabul eder.

Fakat gelecek sene Kureyşiler şehri terk edecekler ve Muhammed'e şehirde üç gün kalmaya izin vereceklerdir. Muhammed'in yanında yalnız bir yolcunun levazımı, yani kın içinde bir kılıç bulunacak, başka silâh olmayacaktır."

Sayfa : 400

قریشلردن التجا ابدنك اعادهسى مجبوريتك عهد طرفدن قبول ايديلهسى ثابت شدتل مناقشاه سبب اولدى ، اصحاب آراسنده پك چوق عدم ممنويت نوليد ايتدى . بو خجالت آور شرطك قبولي ايجون ثابت نولتل اسباب بولونش اولاق ايجاب ايدى . ييشير آتخق شدتل بر مفاومتدن سوكره بو شرطه رضا كوسترمشدر

معاهدہ نامہ تک ایٹک نتیجہ لرندن بری بنو خزاعہ لرك مسلمانلره اتفاق عقد ایتك ایستدکلرینی بیان ایللری اولمشدر . بنو بکر لردہ قریشیلرك لهه عینی بیانده بولوندیلر . دیگر طرفدن مکه معبده معنای مراسم دائره سنده ایضای حج ایدہ بیلہ جکلری قناعتیلہ مدینه دن حرکت ایتش ، حتی بر آرائق مککی ضبط ایتك امیدہ بیلہ دوشمش اولان مسلمانلر پك آس بر سقوط خیاله اوغرادیلر و پك دلکیر اولدیلر . مع مافیہ محمديك قراریت کیمه مخالفت ایدمدی . ابو بکر ، عمر بن الخطاب ، عبدالرحمان بن عوف ، عبدالله بن سبیل ، سعد بن ابوقحافه ، محمود بن مسلمہ یعنی باشلیجه اصحاب ایلہ مشرك حویطب بن عبدالعزی و مکرز بن حفص معاہده یه شاهد طوتولدیلر . معاہده نامہ یی قلمه آلان علی بن

Sayfa : 400

ابو طالبده معاہدہ بہ وضع امضا ایئدی . محمدك قبول ایئدیکی
شرط عالمہ لرینك آرزوسی خلافتہ مسلمان قرارگاهه قاجنس

Sayfa : 401

۳۰۵

التحریر

اولان صفرلرک ، قریشی ولیرینه اعاده سنی قبول ایدیوردی .
معاہدہده مسلمانلردن قریشیلر طرفنه قاجنس اولانلره عینی
ساملمک تطیق ایدیلهجکئی تأمین ایلین بر شرط یوقدی .
بالخاصه بوماده مسلمانلر آراسنده بویوک بر عدم خشنودی
تولید ایئدی . بوندن دولایی معاہدہمک مرعیقی دها ایلمک
دقیقهده غایت شدتلی بر امتحان دورہسی کییردی چونکه
حقیقه مسلمان قرارگاهه قریشیلردن سن رشده واصل اولماس
برکنج التجا ایئدی . معاہدہیی عقد ایدن سفیرک اوغلی ابو
جندل بن سہیل هیچ بکنمه دیکی بر صیراده مسلمان قرارگاهه
زنجیرلر ایچنده کلدی . باباسی اونق مسلمان اولمقدن منع ایچون
بو یله زنجیره اورمشدی . کنج ابو جندل تحت نظارتده بولمقده
رابر محافظلردن قور تولمه موفق اولمش ، مکمکک آشاغی محله .
سندن قاجهرق مسلمان قرارگاهه گلش ایدی . پیشبرک آفاقلرینه
قاپهرق باباسنک ظلمنه قارشى حیاہ طلب ایئدی . سہیل کندی
اوغلنی هر کسک ایچنده او پریشان قیافتده کورنججه صوک درجه
حدتملندی . اوغلنی بوزاندن یاقه لایهرق معاہدہمک تطیقنی طلب
ایئدی . مسلمانلر تحت وصایتده بولونان کیسه لر ی ولیرینه اعاده

Sayfa : 401

عبور ایدیلر . کنج ابو جندله یار دیم ایتک و معروض قاله جنی
 عاقبت وخیمه دن اون قور نامق ایستین مسلمانلر یک متار
 اولدیلر . فقط محمد هیچ تردد ایتمه دن معاهده یه صورت قطیعه
 رعایت ایدیلدی امر ایله دی . مسلمانلرک تأثراته شخصی نفوسى

۲۶

۲۰۶

Sayfa : 402

التحیة

۳۳۵۵

سایه منده حاکم اولدی . ابو جندل باباته اطاهه ایدیلدی .
 مسلمانلرک پیغمبره قارشى وضعیتلری مکه سرخصلری اوزرنده
 بویوک برتائیر حصوله کتیردی . اونلر قریش اشراف فرقه سی
 آراسنده کی نفاق وحده آیشیقین ایدیلر . ایچلرندن هیچ بری
 محمدک کندی طرفدارلری اوزرنده حائر اولدینى حکم و نفوذه
 مالک دکلدی . فی الحقیقه مسلمانلرک صدائق شدتلى بر امتحان
 کیردی . حدیث بو مناسبتله آتشین عمرك ناصل پیغمبرک
 رسالت آیه سی حفته شبهه دوشدیکنى و ابو جندله الله اوغو-
 رنده باباسنى قل ایتمى توصیه ایلدیکنى حکایه ایدیلور . بوکا
 ابو جندل شو جوانی وردی : « او حالده سن نه یه اولدیر میورسک؟ »
 عمر جواب وردی : « چونکه پیغمبر بنی منع ایدیلور . »
 ابو جندل شو صورتله مقابله ایتدی : « او حالده نهمه پیغمبرک
 امر به اطاعتسزک ایتک ایتمدیکنى تقدیر ایله بیلیرسک »

Sayfa 400

Şiğinmacı Kureyşilerin iade edilmesinin Muhammed tarafından kabul edilmemesi oldukça şiddetli tepkiye neden oldu. Ashap arasında memnuniyetsizlik baş gösterdi. Bu utanç verici şartın kabulü için çok kuvvetli sebeplerin olması gerekir. Peygamber ancak şiddetli bir karşı koymadan sonra bu şarta rıza göstermiştir. Anlaşmanın ilk sonuçlarından biri Beni Hazalann Müslümanlarla anlaşma yapmak istediklerini açıklamak olmuştur. Beni Bekr'lerde Kureyşilerin lehinde aynı açıklamayı yaptılar. Diğer taraftan Mekke mabedinde alışlagelen tören çerçevesinde hac vazifesini yerine getirebilecekleri düşüncesiyle, Medine'den hareket etmiş, hatta bir aralık Mekke'yi ele geçirmek ümidine bile kapılmış olan Müslümanlar, çok acı bir hayal kanklığına uğradılar. Bununla birlikte Muhammed'in kaçışına kimse muhalefet edemedi. Ebu Bekir, Ömer bin Hattab, Abdurrahman bin Avf, Abdullah bin Süheyf, Sad bin Ebu Vakkas Mahmut bin Mesleme yani başlıca ashap ile müşrik Huytib bin Abdülaziz ve Mükriş bin Hafz anlaşmaya şahit olarak gösterildiler. Anlaşmayı kaleme alan Ali bin Ebu Talib'de anlaşmaya imza attı. Muhammed ailelerinin isteği olmaksızın Müslüman karargâhına kaçmış [sayfa 401] küçüklerin, Kureyşi valilerine iadesini kabul ediyordu. Anlaşmada Müslümanlardan Kureyşiler tarafına kaçmış olanlara ise aynı davranışın gösterileceğini belirleyen bir şart yoktu. Özellikle bu madde Müslümanlar arasında bir hoşnutsuzluk yarattı. Bundan dolayı anlaşmanın saygınlığı daha ilk dakikada gayet şiddetli bir imtihan devresi geçirdi.

Çünkü gerçekten Müslüman karargâhına reşit olmamış bir genç iltica etti. Anlaşmayı imzalayan elçinin oğlu Cendal bin Süheyf, hiç beklenmedik bir sırada Müslümanların karargâhına zincirler içinde geldi. Babası onun Müslüman olmasını engellemek için böyle zincire vurmuştu. Genç Ebu Cendal, gözlem altında bulunmakla beraber, muhafızlardan kurtulmayı başarmıştı. Mekke'nin aşağı mahallesinden kaçarak Müslümanların karargâhına gelmişti. Peygamber'in ayaklarına kapanarak, babasının baskısı-

na karşı koruma talep etmişti. Süheyl kendi oğlunu herkesin içinde o perişan kıyafette görünce son derece sinirlendi. Oğlunu boğazından yakalayarak anlaşılanın gereğinin yapılmasını talep etti. Müslümanlar vesayet altındakileri teslim etmekte mecburdular. Genç Ebu Candal'a yardım etmek ve karşılaşacağı sondan onu kurtarmak isteyen Müslümanlar, olanlardan çok etkilendiler. Fakat Muhammed hiç tereddüt etmeden anlaşmaya kesinlikle uyulmasını emretti. Müslümanların baskılarına kişisel nüfuzu [Sayfa 402] sayesinde hakim oldu. Ebu Candal babasına iade edildi. Müslümanların Peygamber'e karşı durmaları Mekke'nin yetkin kişileri üzerinde büyük etki yaptı. Onlar Kureyşiler arasındaki bozgunculuk ve kiskançlığa alışkın idiler. İçlerinden hiçbiri Muhammed'in kendi taraftarları üzerinde sahip olduğu hüküm ve nüfuzla sahip değillerdi. Fakat Müslümanların bağlılığı ciddi bir sınav geçirdi. Hadis, bu münasebette Ömer'in, Peygamber'in ilâhi elçiliğinin hakkında nasıl şüpheye düşdüğünü ve Ebu Candal'a, Allah uğruna babasını öldürmesini tavsiye etmesini hikâye ediyor. Buna Ebu Candal şu cevabı verdi: "O halde sen neden öldürmüyorsun?" Ömer cevap olarak: "Çünkü Peygamber bana yasakladı." Ebu Candal da karşılık olarak: "O halde benim de Peygamber'in emrine itaatsizlik etmemi istemezsin" dedi.

Sayfa : 402

معاهدہ عقد ایدیتجہ عمر ، معاهدہک
تیجہسندن ممنون اولمایان دعا برقاچ کشی ایله برابر پیغمبرک
حضوریه کھارک عزیمتدن اول بیدردیک شیلرک عکسی حر کتده
بولونش اولدینی محمد سولہ دبلر . محمدک کبیه کیره جگنی
وکبتهک آناختارلرنی آلاختی مدینهده ایکن ادعا ایدوب
ایتمش اولدینی آکلامق ایتموردی . محمد بو سوزلرک

Sayfa : 403

۳۸

التحریر

زمان حاله تائد اولادینتی بیان ایله بوکا عائل باشقه وقه‌لری
 خاطر لاتدی . اووقمه‌لرده هرکس خطا ایتش ایکن یالکز محمد
 دوغرو کورمش و دوغرو دوشونش ایدی . او زمان کیمه‌نک
 تخمین ایدمه‌یچکی برطاقم وقایع سوکره محمه غایت نام
 ودائمی بموقیت تأمین ایتدیکی وقت ، عمرک حدیبی‌ده اظهار
 ایتدیکی شه‌لردن [۱] نام اولدینی واسلامیتک مظفرلرندن
 هیچ بریتک حدیبیه معاهده‌نامه‌سه معادل اولامایجینی بیان
 ایله‌دیکی سوله‌سور . ابوبکر سوکره‌لری شو سوزلری صیق
 صیق سولردی : اسلامیتک ظفرلرندن هیچ بری حدیبیه
 معاهده‌نامه‌سندن دها زیاده حائر اهمیت دکلدور . انسانلر دائما
 ایشلری تعجیل ایتک ایتزلر . فقط الله هر شیک وقتی حلول
 ایتسه‌نی بکلر .

Sayfa 402

Baş anlaşması imzalanınca Ömer, anlaşmanın sonucundan memnun olmayan daha birkaç kişi ile beraber Peygamber'in huzuruna gelerek yola çıkmadan önce bildirdiği şeylerin aksine harekette bulunmuş olunduğunu Muhammed'e söylediler. Muhammed'in Kâbe'ye gireceğini ve Kâbe'nin anahtarlarını alacağını Medine'de iken iddia edip etmemiş olduğunu anlamak istiyorlardı. Muhammed bu sözlerin [sayfa 403] şu ana ait olmadığını anlatarak buna uyan başka olayları hatırlattı. O olaylarda herkes hata etmiş iken yalnız Muhammed doğru görmüş ve doğru düşünmüştü. O zaman kimsenin tahmin edemeyeceği birtakım olaylar sonra Mu-

hammed'e tam ve daimi bir başan sağladığı vakit, Ömer'in Hudeybiye'de dile getirdiği şüphelerden pişman olduğu ve İslâmiyet'in zaferlerinden hiçbirinin Hudeybiye Anlaşması'na denk olmayacağını açıkladığı söyleniyor. Ebu Bekir sonraları şu sözleri sık sık söylerdi: "İslâmiyet'in zaferlerinden hiçbirisi Hudeybiye Anlaşması'ndan daha fazla önemli değildir. İnsanlar daima işleri acele görmek isterler. Fakat Allah her şeyin vaktinin gelmesini bekler."

Sayfa : 403

شبهه سزگه عمر طيبه نك شدي ، يورولق بيلوز حرم
 و اراده سي ، مشكل دقبه لردده محاكاتك اصابتك ايله ييديرك بوضاً
مؤدد و باطل مفكره سي اوزرتده بويوك بر تاتير اجرا ايتشدر . آيات
قرآنيه دن بر چوقاق عمر ك الهام ايتش اولديغى عهدنين ده تسليم ايدرلر . X
 ۱۰۳

Sayfa 403

Şüphesiz, Ömer'in şiddetli ve sert tabiatı, yorulmak bilmez azim ve iradesi, zorluk anlarında verdiği doğru kararları ile Peygamber'in bazen tereddütlü ve durgun fikirleri üzerinde büyük etkisi olmuştur. Kur'an ayetlerinin bir çoğu Ömer'den kaynaklanan olayları anlatır.

Sayfa : 404

اسانلر و وقایع حنفده بالکوز اوزون بر تجربه حیات ايله
 آکساب ایدله بجهك خود نظر يك بوقدی . غالبوگه بيشيرك و فائتدن
 صوكره كي تاريخ کوسترييورگه يكي قولد ايند اسلاميك اك بويوك
 آدی عمر ایدی . مدینه ده منوی و سیاسی عیطة اصل حیات بخش
 اولان روح عمر ایدی X

Sayfa 404

İnsanlar ve olaylar hakkında, yalnız uzun bir hayat tecrübesiyle kanılabilecek bakış açısı yoktur. Hâlbuki Peygamber'in ölümünden sonraki tarih gösteriyor ki yeni doğan İslâmiyet'in en büyük adamı Ömer'di. Medine'de manevî ve siyasî çevreye asıl hayat veren kişi Ömer'di.

Sayfa : 405

۳۷

التبیین

§ ۳۷ . — قریشیلرک سفیرلری چکیلنجه محمد ، قربانلق اولوق اوزره حدیبیه کتیرلش اولان حیوانلرک قربان ایدیلمهسی ، حج نهایتده ایفا ایلمن مراسمدن دولای الوحه مقام شکران ونقطیعمده بوتون عربلرک عادی وجهله صاحبک تراش اولوتانسی امر ایئدی . محمدک اومسری مسلمانلر باردانه ولاقیدانه تلقی استدیله . کعبه یی زیارتدن سوکره مراسمی معناد طرزده اجرا ایلمه دکلرندن دولای متأثر بولونیورلردی . حجک غایبسه واصل اولمادقدن سوکره ، مکه اراضی قدیمیندن اوزاقده قربان کسمه نیک حکمتی آکلانماچورلردی . بشمیر امری برقاج کره تکرار ایئدیسه هیچ اهمیت و برلمدی . بشمیر قیزارق قبرمزی دریدن چایبرنه چکیلدی . برمدت سکوتی وحدید دوردی . بو حالک سببی صوران زوجہ سی ام سلمه یه هیچ بر سوپ و برمدی . نهایت زوجہ سنک اصراوت دایمانامه برق مسلمانلرک لاقیدیمنی حکایه ایئدی . ام سلمه کندی باشه قربان کسمه سی محمه توجیه ایلمدی . اولک مثالی ساترلریده سوروکله یه چکی تامین ایدیوردی . محمد بونصیحی طوتدی . قوللری قیور برق چایبردن چیئدی ، قربانلق حیوانه یاقلاشدی .

Sayfa : 405

بِسْمِ اللّٰهِ ، اللّٰهُ اَكْبَرُ ! ، ديه هابتقاروق اوزون بر بجاغك ،
 عربك ، دميرنى دومك بوينه بايردى . ام سلمهك نصيحتى
 دوغرو چيقدى . محمدك مالى ديكرلرني ده اونى تقليده سوق
 ايتدى . آز بروقت اينجده بوتون قربانلق حيوانلر متاد مراسم

۱۰۰

Sayfa : 406

التحریر

۳۸-۳۷

ایله قربان ایدیلدی . اتلر حاضر و ضیافت اشراقا که قوشمش
 فقرا آراسنده تقسیم اولوندی . محمد سوکره قیرمزی چایدر .
 دوغجه خراش ن امه ن چاغردی ، باشنی تماماً تراش ایتدیردی .
 مؤمنلره بو حالده کندیشنی کوسزدی . فقط قربان کسمکده
 اولدیننی کی بر موفقیت استحصال ایدمدی . حاضر و ندن هیسی
 صاحبزنی تراش اتمکده ر حق کوره مدیلر . چونکه حج تامیله
 ایضا ایدیللمشندی . اونک اینجون بر چوقلری ، یالکز الکا اوزون
 اتم صاحبزنی کسیدلر و باشلرینی تراش اتمک ایتممدیلر . قادینلرن
 یالکز ام سلمه ایله ام عماره صاحبزنیک اوچلرینی کسیدلر .

Sayfa 405

Kureyşiler çekilince, Muhammed kurbanlık olmak üzere Hu-
 deybiye'ye getirilmiş olan hayvanların kurban edilmesini, hac so-
 nunda yerine getirilen törenden dolayı Allah'a şükranlarını belirt-
 mek üzere bütün Arapların âdeti olduğu üzere saçların traş edil-
 mesini emretti. Muhammed'in bu emrini Müslümanlar, gereksiz
 ve lakayd olarak düşündüler. Kâbe'yi ziyaretten sonra töreni ali-

şmiş tarzda yerine getirmediğlerinden dolayı çok etkilenmişlerdi. Haccın gayesine ulaştıktan sonra, Mekke'nin kutsal toprağın-
dan uzakta kurban kesmenin hikmetini anlamıyorlardı. Peygam-
ber emrini birkaç kez tekrar ettiyse de hiç önem vermedi. Pey-
gamber kızarak kırmızı deriden çadına çekildi. Bir süre orada
kaldı. Bu durumun sebebini sonran Ümmü Seleme'ye hiçbir şey
söylemedi. Sonunda eşinin ısrarına dayanamayarak, Müslüman-
ların yaptıkları kâkaylığı anlattı. Ümmü Seleme kendi başına kur-
ban kesmesini Muhammed'e tavsiye etti. Onun uygulamasının
diğerlerini de sürükleyeceğine inanıyordu. Muhammed bu nasi-
hata uydu. Kollarını kırarak çadırdan çıktı, kurbanlık hayvana
yaklaştı. "Bismillah, Allahu Ekber!" diye haykırarak uzun bir bıça-
ğı, devenin boynuna batırdı. Ümmü Seleme'nin nasihatı doğru
çıkı. Muhammed'in uygulaması diğerlerini de onu taklide yöneltti.
Az bir vakit içinde bütün kurbanlık hayvanlar âdet olunmuş tö-
ren [sayfa 406] ile kurban edildi. Eter orada bulunan ve ziyafete
katılmak için koşup gelen fakirler arasında paylaşıldı. Muhammed
sonra kırmızı çadira dönünce Haraş bin Ümeyye'yi çağırdı, başını
tamamen tıraş ettirdi. Müminlere bu halde kendisini gösterdi. Fakat
kurban kesmekte olduğu gibi başını kazanamadı. Oradakilerin
hepsi saçlarını tıraş etmeye gerek görmediler. Çünkü hac tamamı-
yla ifa edilmemişti. Onun için birçokları, yalnız en uzun saçlarını kes-
tiler ve başlarını tıraş etmek istemediler. Kadınlardan yalnız Üm-
mü Seleme ile Ümmü Ammare saçlarının uçlarını kestiler.

Sayfa : 406

حدیثه اون کون می بکرمی کون می، بک
محقق اولمایان برمدت توقندن سوکره [۱] محمد نهایت اشباری

Sayfa : 407

۳۸۹

التجی سہ

حاضر لایوب عودت ایتک امرینی وردی . عودت انسانده
ابتدایا الظهرانده ، سوکره عسفانده توقف ایتدی . بو نقطهده
کاروانک بیهجکی آزالدی . عمرک توصیہسی اوزرینه محمد
حاجیلرده بولونان بوتون بیهجکلری برآرایه طویلایهرق بوتون
موجود آراسنده کاروانک مدینه یه مواصلته قدر احتیاجنی تأمین
ایده جک صورتده مساوات تفسیفی امر ایتدی [۲] . عودت
انسانده ، یاز موسمی اولمقله برابر ، [۳] مبدول یاغمورلر
یاغدرق هوایی سربلشد برمه لری و کاروانک یوک حیوانلری ایچون
بیهجک اوت تأمین ایتهلری مسلمانلر ایچون بو یوک بر نمت
تشکیل ایله دی . محمد حجاجک بیهجکی ایچون بو حیوانلردن هیچ
برنک کیلمه نه مساعده ایتهدی . مدینه یه عودت انسانده
سوره الفتح دینلن سوره نازل اولمشدر (XLVIII) . بسوره ،
محمدک قریشیلرله مذاکرهده تعقیب ایتدیکی خط حرکتی ایضاح
ایدن

Sayfa 406

Hudeybiye'de on gün mü, yirmi gün mü, çok kesin olarak bi-
linmeyen bir zaman kaldıktan sonra Muhammed, sonunda eşya-
ların [sayfa 407] hazırlanarak geri dönüş emrini verdi. Dönüş esna-
sında ilk önce Emrül-zuhur, sonra İsfan'da konakladılar. Bu sıra-
da kervanın yiyeceği azaldı. Ömer'in tavsiyesi üzerine Muham-
med hacılarda bulunan bütün yiyecekleri bir araya toplayarak bü-

tün mevcut arasında kervanın Medine'ye varncaya kadar ihtiya-
anı giderecek şekilde bölüşülmesi emrini verdi. Dönüş sırasında
yaz mevsimi olmasına rağmen yağmurun yağmasıyla hava serin-
leşiyor ve kervanın yük hayvanları için yiyecek ot sağlanıyordu.
Peygamber hacıların yemeleri için bu hayvanlardan hiçbirinin ke-
silmesine izin vermedi. Medine'ye dönüş sırasında Suret'ül feth
denilen sure inmiştir. Bu sure, Muhammed'in Kureyşilerle görüş-
melerde takip ettiği hareketi açıklar.

Sayfa : 408

||| سلاح استعمال ایدیلمش اولمقله برابر بو معاهدهك عقدي اسلامیت ایچون بر مظفر شدن زیاده مهم ایدی. |||

Sayfa 408

Silâh kullanılmamış olmakla beraber bu anlaşmanın imzalan-
ması İslâmiyet için bir zaferden daha önemliydi.

Sayfa : 409

بوتار که

||| انسانده اسلامیت داخل اولانلرک مقداری حدیه دن اول
مسلمان اولانلرک مجموعدن فضلدر . اسلامیت عرب قبیله لری
آراسنده هر طرفده انتشار ایتکه باشلادی |||

Sayfa 409

Bu ateşkes esnasında İslâmiyet'e dahil olanların sayısı Hudeybiye'den önce Müslüman olanların hepsinden fazladır. İslâmiyet Arap kabileleri arasında her tarafta yayılmaya başladı.

Sayfa : 409

حدیثه مدك

یازنده ۱۴۰۰ کتشی واردی . ایکی سه سو کره مکاتک فتحه
الح اون بیک کتشی ایله بودورودی .

Sayfa 409

Hudeybiye'de Muhammed'in yanında 1400 kişi vardı. İki sene sonra Mekke'nin fethine on bin kişi ile yürüyordu.

Sayfa : 410

محمد ، معاهده بالکزار کلردن بخت ایدیلرک قادیلر مسکوت

۴۱۰

Sayfa : 411

۴۱۵

نتیجه سه

کیلدیکی ایچون ام سلمه نیک توصیه نه موافقت ایتدی . زدی نه
قاجه جق قادیلری معاهده موجینجه اعاده به مجبور دکلدی .
فی الحقیقه فراری قادیلک ایکی قاردهشی ولید ایله عمرو وعقبه

Sayfa : 411

بن ابو معيطك ابي اوغلى مدينه په كلذكلى زمان محمد اونلك
 طليلىرى ردايتدى ، ام كلثومى پانده آيقويدى . برآز صوكه
 ايريت نازل اولدى (قرآن LXI ، ۱۰-۱۱) . الله بومستهي
 حل ايدرك دين اوغورنده مكدن قاجان قاديلىك عائلهلرته
 اعاده ايدلمهنى يالكز مسلمانلك فرايلرك نكاحنى عائلهلرته
 تسويه ايلهلرني امرايتدى . بعض مسلمانلرلك زوجهلرته
 قوجهلرني ترك ايله مشرك ابولرني تزديته عودت ايدرسه
 قرشيلر مسلمان زوجله نكاحى اعادهيه مجبور ايديلر . قرشيلر
 اللهم بواصرى بالطبع ديكله مديلر .

Sayfa 410

Muhammed anlaşmada yalnız erkeklerden bahsedilerek, ka-
 dınlardan bahsedilmediği için Ümmü Seleme'nin tavsiyesine uydu.
 Yanına gelerek sığınan kadınları anlaşma gereğince iadeye mecbur
 değildi. Gerçekten kaçıp gelen kadının iki kardeşi Velid ile Ömer ve
 Akabe [sayfa 411] bin Ebu Maite'nin iki oğlu Medine'ye geldikleri za-
 man Muhammed onların taleplerini reddetti. Ümmü Gülsüm'ü ya-
 nında alkoydu. Biraz sonra bir ayet indi. Allah bu meseleyi hallede-
 rek din uğrunda Mekke'den kaçan kadınların ailelerine iade edil-
 memelerini emretti. Bazı Müslümanların eşleri de kocalarını terk
 ederek Müşriklere giderlerse Müslüman kadınlara nikahı iadeye
 mecburdular. Kureyşiler tabiki Allah'ın bu emrini dinlemediler.

Sayfa : 412

• زوج ایله زوجہ آراشدہ دہا

اشترک بولونغانی شرط قویدی

Sayfa 412

Kadın ile koca arasında dinen ortaklık bulunmasını şart koştı.

Sayfa : 416

• محمد بالکتر عربستانی دوشونبوردی . حتی
 احتمالکه عربستانکده آنجق برقمینی کوز او کئنده طوئیبوردی .
 چونکه هر یغمبرک خصوصی بر مک کوندرلدیکی ، هیچ بر زمان
 بوتون بشریت ایچون کوندرله دیکی بولنده کی یهودی تلقیانندن
 آریلاماشدی . محمد بوتون عربستانی تماماً اسلامیه ادخال
 وعربستانده تأسیس صلح وسکون ایدمه مهن وقتان ایستدیکی
 جهنله جزیره العرب حدودلرندن اوتیه انظارینی عطف ایدمه .
 بیلمک فرصتی هیچ بولامشدر .

Sayfa 416

Muhammed yalnız Arabistan'ı düşünüyordu. Hatta ihtimal ki Arabistan'ın da ancak bir kısmını göz önünde tutuyordu. Çünkü her Peygamber'in özel bir millete gönderildiği, hiçbir zaman bütün insanlık için gönderilmediği yolundaki Yahudi anlayışından ayrıl-

namıştı. Muhammed bütün Arabistan'ı tamamen İslâmiyet'e dahil edemeden ve Arabistan'da baş ve huzuru sağlayamadan vefat ettiği için İslâmiyet'i Arap Yarımadası'nın dışına taşıma fırsatını hiç bulmadı.

Sayfa : 433

ایته مکتوبک منی :
 محمد یسکوپوس زیغاتور : السلام علیہ المؤمنین . عیسا ابن مریم
 TA LTT

Sayfa : 434

روح الہدی ، کلمۃ الہدی . اللہ بونی صاف و عذیب مریمک ایجنہ تفریق
 اینشدر . بن اللہ و اونک طرفدن وس ایملین شیلرہ ، ابراهیمہ ،
 اسماعیلہ ، اسماعلہ ، یقوبہ و اسباطہ (اسرائیل قبیلہلری) نازل اولان
 شیلرہ ایمان ایدرم . موسایہ ، عیساہ و انبیایہ ربز اللہ احد طرفدن
 ویریلن شیلرہ ایمان ایدرم . طریق سننیمس تعقیب ایدنلرہ السلام .

Sayfa 433

İşte mektubun metni. " Muhammed Piskopos Zigatur'a yazdı: Esselamu aleyhi'l-müminin. İsa İbn-i Meryem [sayfa 434] Ruhul-lah'tır, Kelimetullah'tır. Allah bunu saf ve afif Meryem'in içine düşürmüştür. Ben Allah'a ve onun tarafından vahyedilen şeylere, İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakup'a ve Esbat'a (İsrail kabileleri) nazil olan şeylere iman ederim. Musa'ya, İsa'ya ve enbiyaya Rabbiniz Allahu ehad tarafından verilen şeylere iman ederim. Doğru yolu takip edenlere esselam."

تأليف وترجمة احمدى طرفدين قبول ايدالتيسر

اِسْتِزْااِةٓ اِسْتِزْااِةٓ

مترجمى :
عيسى جاهد

بىعربى :
رؤف قاناتور

(اِسْتِزْااِةٓ اِسْتِزْااِةٓ)

208

استانبول

لغتيق مطبعهسى - 1924

İSLÂM TARİHİ

Yazarı
Leon Caetani

Tercüme
Hüseyin Cahit

İstanbul
Tanin Matbaası 1924

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 208

Yazar : Leon Caetani

Cild : Gri

Ebadı :

En : 13.5

Boy : 19.5

Sayfa Adedi : 413

Sayfa : 54

§ ۲۰ — ابن سعد طرفدن 'محافظة ايدىلن و محمد عطف اولونان من هیچ شهبه بوق که محمدك ابو بصير چته سنه کوندر دیکي مکتوب اولاجقدر . ابن سعد تهامه داغلرئده گناه لر دن ، مزینه لر دن ، حکم لر دن ، قازم لر دن ودها بر جوق فراری کوله لر دن مرکب اشقیا توره دیکنی و بو چته نك او حوالیدن کچن کاروانلری بک از عاج ایتدیکنی آ کلا تیر . محمدک مدینه ده قدرت عسکره سی تأید و تأسس ایتدیکی زمان بواشقیانک بر هیئت سفارتی پیغمبره کلدی و پیغمبر اونلرله ملاقاتی قیجه سنده شو مکتوبی یازدی :

« [بسم الله الرحمن الرحيم] بو ، رسول الله محمد نبی نك الفیقاده اللهك قوللرینه یازدینی مکتوبدر . الله ایمان ابدی بوردلر سه نماز قیلوردلر سه ، زکات و بریوردلر سه ، آرا لرئده بولونان کوله لرك كافه سی حردر و محمد کندیلرینک حامی سیدر . آرا لرئده قیبه لره منسوب اولانلر (یعنی اساساً حر بولونانلر) قیبه لرینه عودته مجبور اولما بچقلردر . دو کدکلری قائلر و آلدقلری (یعنی : چالدقلری) ماللر کندیلرینه و بریله چکدر . مع مافیه

Sayfa : 55

اولجه بورجلى اولانلر بونلرى تادییهه مجبور بولونه چقلردر
 وبوکا مکافات هیچ کیسه کندیلرینه قارشى برحقسزلق
 یاهه مایه حق ، معامله خصمانه کورمهیه چکدر . بوقطهده
 اللهمک ومحمدک حمایسته (ذمه) نائل اولاجقلردر . السلام
 علیکم ! ، (۱) ابى بن کعب طرفندن یازلمشدر (سعد
 ، ۱۸ ، § ۴۶) .

نوط ۱ - بوشیفتهک بوجوک برقییتی واردور . غریب طرزى موقوفیت
 حنفیده کافی بردلیل تشکیل ایدر . مؤخرأ اشای انتقالده بعض جملر
 دکیتمش اولسه ، بعض تقرمانده بریاکاشلق بولونسه یله موقوفیت خلدار
 اولامشدر . کوربیوروزکه عمد غایت فنا کیسه لردن ، قائل ، خرمسز
 واشقیادن صراکب برچته الله مذاکراتده بولونیور ، اولوزى « اللهمک
 نولى » عد ایدییور ، اوشکاب ابتدکلری فضایعی سیاسی اسبابدن
 دولابن حقو ایلدیور ، سائر مسلمانلرله مساوی شرائط دائره سنده
 کندیلرین سینته اسلامیتیه آلیور واولره سوه معاملات قارشى مصونیت
 بخش ایدییور . بواشقا فوق مدینه جوارنده بولونیوردی . مسلمانلری
 هیچ تمیز اجه مئدی . بناء علیه اشقیامک عمدی و طرفدارلری کندیلرله
 عینی شرائطدا خلندهر برراشقیا کئی تلق اجه لری اغلب احیانلدر . اشقیامک ده
 نقلی موقیت امدد یله مدینه اشقیاسی اجه اتقاق آرزو سنده بولونمالری بوضورتده
 اولواجه قابل ایضامدور . حدیبه معامله سته کلنجه یقلدر عمدک قریشلره
 قارشى معامله سی نهامه اشقیاسنک تعقیب ابتدکی خط حرکتدن فرقل
 دکلدی . اگر بوشکتوب قی الحقیبه یوقاریکی قرعهده ذکرى کیم
 سکتوب ایسه اوراده بحث اولونان وقایمک حدیثده مذکور اولدی
 شکله جریان اجه مش اولدینى آکلاشیلیر .

— *Şüphesiz ki Allah'ın kullarına yazdığı mektuplar ve ayetler, Allah'ın izniyle, hiçbir şeye karşı gelmezdir.*

Sayfa 54

— İbn Sa'd tarafından korunan ve Muhammed'e gönderme yapılan mefih hiç kuşku yok ki Muhammed'in Ebu Basir çetesine gönderdiği mektup olacaktır. İbn Sa'd Tihame dağlarında Kenanelerden, Mezi-nelerden, Hükümlerden, Keralardan ve daha birçok kaçak köleler-den oluşan eşkiya türediğini, bu çetenin o bölgeden geçen kervan-ları pek tedirgin ve rahatsız ettiğini anlatır. Muhammed'in Medi-ne'deki askerî gücü kurulduğu ve sağlamlaştığı zaman bu eşkiyanın bir elçilik kurulu Peygamber'e geldi ve Peygamber onlarla görüştü-kten sonra şu mektubu yazdı:

"[Bismil-lahirrahmani'r-rahim] bu, Resulullah Muhammed Peygamber'in Allah'ın kullarına yazdığı mektuptur. Allah'a iman ediyorlarsa, namaz kılıyorlarsa, zekât veriyorlarsa, aralarında bulunan kölelerin hepsi özgürdür ve Muhammed kendilerinin ko-ruyucusudur. Aralarında kabilelere mensup olanlar (yani, aslında özgür bulunanlar) kabilelerine dönmek zorunda kalmayacaklar-dır. Döktükleri kanlar ve aldıkları (yani; çaldıkları) mallar kendile-rine verilecektir. Bununla birlikte [sayfa 55] önceden borçları olan-lar bunları ödemeye zorunlu olacaklardır ve buna karşılık hiç kimse kendilerine karşı bir haksızlık yapamayacak, düşmanca tavır göste-remeyecektir. Bu noktada Allah'ın ve Muhammed'in korumasına kavuşmuş olacaklardır. Es-selamü'n-aleyküm" (!) İbn Ka'b tarafın-dan yazılmıştır (Sa'd, 18, 46).

— *Şüphesiz ki Allah'ın kullarına yazdığı mektuplar ve ayetler, Allah'ın izniyle, hiçbir şeye karşı gelmezdir.*

— **Not-1=** Bu belgenin büyük bir değeri vardır. Şaşılacak biçimi, gerçekliği hakkında yeterli bir kanıt oluşturur. Sonradan aktarıldığı sırada kimi cümleler değişmiş olsa, kimi ayrıntılarda bir yanlışlık bulunsa bile gerçekliği bozulmamıştır. Görüyoruz ki Muham-med gayet fena kimselerden, katil, hırsız ve eşkiyadan oluşan bir çete ile görüşmelerde bulunuyor. Onları "Allah'ın kulu" kabul ediy-or. Yaptıkları alçakça işleri siyasi nedenlerden dolayı bağışlıyor, diğer Müslümanlarla eşit koşullar çerçevesinde kendilerini is-

lâm'in kucağına alıyor ve onlara kötü davranışlara karşı dokunulmazlık ihsan ediyor. Bu eşkiya gücü Medine civarında bulunuyordu. Müslümanları hiç rahatsız etmemişti. Bununla birlikte eşkiyanın Muhammed'i ve taraftar yandaşlarını kendileriyle aynı koşullar içinde birer eşkiya gibi kabul etmeleri büyük olasılıktır. Eşkiyanın daha kesin başarı umuduyla Medine eşkiyası ile bağlaşma arzusunda bulunmaları, böylelikle kolayca anlaşılabilir. Hudeybiye Anlaşması'na gelinceye kadar Muhammed'in Kureyşlilere karşı tutumu Tihame eşkiyasının davranışından farklı değildir. Eğer bu mektup gerçekten yukarıda anılan mektup ise orada sözü edilen olayların hadiste belirtildiği şekilde meydana gelmemiş olduğu anlaşılır.

Sayfa : 62

بوكون بيه خير حواليسى

بمفرك مشهور سفريه ناهد عنقات ايه دولودر

Sayfa 62

Bugün bile Hayber yöresi Peygamber'in ünlü seferine ait gelenekler ile doludur.

Sayfa : 68

تاريخ الحياطين

النجون مرحمىزودر

Sayfa 68

Tarih ihtiyatsızlar için acımasızdır.

Sayfa : 69

خير اوزرينه يورومك اوقدر نا كهاني صورتده
فرارلاشدى كه مسلمانلر يهوديلرك حصارلرينك اوكنه تادنا
اونلرك هيچ خبرى اولمادن واصل اولاييدلر.

Sayfa 69

Hayber üzerine yürümeyi o kadar anî biçimde kararlaştırdı ki Müslümanlar Yahudilerin hisarlarının önüne âdeta onların hiç haberi olmadan ulaştılar.

Sayfa : 71

§ ۱۰ - - حاصلی ، محمد بردن بره مدینه دن حرک
فراری و بردی . ابن هشامه نظرأ نميله بن عبدالله اللقبی .

Nayfa : 72

دیمی

۱۰۸

یاخود ، واقدی به نظراً ، سیاح بن عرفطه النفاوی بی مدینه ده
 کندی یرنه وکیل بر اقدی . تقریباً ۱۶۰۰ کشی به بالغ اولان
 طرفدارلرله یوله چیقدی . بنواشجع [۱] قبیله سندن ایکی عرب
 یعنی حبیل بن خارجه و عبدالله بن امیر رهبرک ایدیورلردی .
 ابن اسحاق یالکز محمدک مدینه دن خیره کیدرکن کیدیکسی
 یرلرک اوچنک اسنی ذکر ایدیور . یعنی عصر ایله صیادن
 ورجیع وادیسندن بحث ایله یور . واقدی ایسه ده اچوق
 تخصیلات اعطا ایتمکده در . محمدک ثانیة الودان ، زغابه دن ،
 قبادن ، مستاخ دن ، عصر دن و صیادن کیدیکسی سویله یور
 [۲] . محمد صیایه واصل اولونجه اوراده ایکندی غازندن اقشام
 نمازینک سوکنه قدر قالدی و سوبق (اوندن باشلر طائلی بر
 یکن ، Snouek-Hur gronje مکه Mekka آری ، برنجی جلد ،
 ۳۰ ، نوط ۳) بدی .

مشق انسانده

مختلف یوللرک آیریلدینی برقطه یه کلیدلر . محمد بونلردن هر
 برینک اسنی سوردی . قولاغنه اک ابی ، اک اوغورلی کله چک
 اسنی انتخاب ایتمک ایستدی . چونکه بوکی اعتقادات باطله یه
 یک مجلوب اولدیفندن اوغورلی اشارتلی سور ، اوغورسز
 اسملردن نفرت ایدردی . هیئت سفره تک اک اوکنده پیشدار
 سواریلرله عباد بن بشر یوریدیور . پیشدارلر یودیلرله

ne'de kendi yerine vekil bıraktı. Yaklaşık olarak 1600 kişiye varan yandaşlarıyla yola çıktı. Benu Eşca kabilesinden iki Arap yani, Hüseyl bin Harici ve Abdullah bin Na'im rehberlik ediyorlardı. İbn İshak yalnız Muhammed'in Medine'den Hayber'e giderken geçtiği yerlerin üçünün ismini belirtiyor. Yani, Asir ile Sahbe'dan ve Rici vadisinden söz ediyor. Vakıf ise daha çok ayrıntı vermektedir. Muhammed'in Saniyetü'l-veda'dan Zağaba'dan geçtiğini söylüyor(2). Muhammed Sahbe'ya varınca orada ikindi namazından akşam namazının sonuna kadar kaldı ve serik (undan yapılmış tatlı bir yemek, Snauck- Hur Gronje'nin Mekka yapıtı. Birinci cilt, 30, not 3) yedi. Muhammed bunlardan herbirinin ismini sordu. Kulağına en iyi, en uğurlu gelecek ismi seçmek istedi. Çünkü bu gibi batıl inançlara pek tutkun olduğundan uğurlu işaretleri sever, uğursuz isimlerden nefret ederdi. Ordunun en önünde öncü süvarilerle İbad bin Beşir yürüyordu. Öncüler Yahudilere [Sayfa 73] **casusluk eden Eşca kabilesinden bir Arabi tuttular**. İbad bunu söyletmeğe uğraştı. Ancak önceleri bir başanya ulaşamadı. Çünkü Arap, Yahudilerin hazır ve silâhlanmış olduklarını, kendilerini beklediklerini, çıkarılan bulunan Gatalanların da önemli kuvvetlerle Yahudilere yardıma, Hayber'e geldiklerini söyledi. Bununla birlikte, kendisine **kirbaç** atılınca casus ağız değiştirdi. Hayatına ilişilmeyeceğine emin olduktan sonra Hayber'de bulunanların korkudan titrediklerini, Medine'deki düşmanlarının kendilerini oradaki gelişmelerden haberdar etmelerine, Müslümanların sayıca az, zayıf ve kötü silâhlanmış olduklarını bildirmelerine karşın yine korktuklarını anlattı. Aynı şekilde casus, Arap Kabileleri arasında Muhammed'in Yahudiler aleyhine açtığı bu savaşın sonucunu anlamak için büyük bir merakın var olduğunu, kabileler arasında biri Peygamber'e sıcak bakan diğeri eski düzen ve duruma yandaş olmak üzere **iki ayrı görüşe sahip grup oluştuğunu** haber verdi. İbad, casusu Peygamber'in huzuruna götürdü. Ömer hemen kafası-

nı kesmek düşüncesini belirtti. Ancak Muhammed onu koruma altına alarak Hayber kuşatması sırasında tutsak diye sakladı.

Sayfa : 75

يهوديلك چرقدن بى محمدك حركاندن
اندیشه ايندكلى و اونك طرفدن وقوعه كلهك بر هجومه
قارشى بعض تدبيرلده بولونقلرى شهبه سزدر . مدینه دهكى
دينداشلىرىنىك باشه كان شيلردن عبرت آلمشلردى .

Sayfa 75

Yahudilerin çoktan beri Muhammed'in harekâtından endişe ettikleri ve onun tarafından yapılacak bir hücumu karşı bazı önlemler aldıkları şüphesizdir. Medine'deki dindaşlarının başına gelen şeylerden ibret almışlardı.

Sayfa : 80

عطفائىر محمدك خير اوزوبى يوردىكنه
واقف اولونجه براندىلر و متفقلىرىنىك امداديه قوشمق اوزرد .
بوله چيقدىلر . فقط بر بولمازدن كچدكلىرى صيراده آرقه لرندن ،
عائله لرني و ماللرني براقده قلىرى طرفدن شيدنلى بر كودولتو
ايشيندىلر . دشمنك آرقه دن اولتوره هجوم ايندىكىنى ظن ايله دىلر .
بونك ايچون كرى به دوندىلر . محمدى خير يهوديلرينه قارشى
حركانده سربست براقه رقى عائله لرلىنىك وسورولرىنىك يانده

Sayfa 80

Gatafanlar, Muhammed'in Hayber üzerine yürüdüğünü öğrenince birleştiler ve mütteliklerinin yardımlarına koşmak üzere yola çıktılar. Fakat bir boğazdan geçtikleri sırada arkalarından, ailelerini ve mallarını bıraktıkları taraftan şiddetli bir gürültü işittiler. Düşmanın arkadan onlara hücum ettiğini zannettiler. Bunun için geriye döndüler. Muhammed'i Hayber Yahudilerine karşı harekâtında serbest bırakarak, ailelerinin ve sürülerinin yanında kaldılar.

Sayfa : 86

يالكز بليورز كه محمد بتون خير حواليني نحت
اقياده آلق ايجون تقريباً بر بوجوق آي اوغراشمندر (۱)

Sayfa 86

Yalnız biliyoruz ki Muhammed bütün Hayber çevresine boyun eğdirmek için yaklaşık bir buçuk ay uğraşmıştır.

Sayfa : 88

مهاجر ، مدافعله قارش اوق آتق و اونلری هر واسطه ايله
ازجاج اچك ايله اکتفا ایدیلوردی . جوارده کی نازلاری
تخریب ایلوردی ، ايجيله جك سولرله اربابلی کیلوردی ، حصارلرک
مدافعلرینه و صاحبلرینه حیاتی غیر ممکن برحاله سوقیلوردی .
نهایت مدافعلر جینانه برحرکتله اک چوق تهلكده بولونان
نقطه لری ترک ایدرک جوارده کی برله چکیلیوردی ، باخود محمد
ایله اولاشیلوردی . ايشته صورت عمومی ده حرکات عسکره
بوصورته جریان ایدی .

Sayfa 88

Hücum edenler, savunulara karşı ok atmak ve onları her yolla rahatsız etmekte yefiniyorlardı. Civardaki tarlaları tahrip ediyorlar, içilecek sularla bağlantıyı kesiyorlar, kaleleri savunulara ve sahiplerine karşı hayat yaşanmaz bir hale sokuyorlardı. Sonunda savunmacılar korkakça bir hareketle en çok tehlikede bulunan noktaları terk ederek civardaki yerlere çekiliyorlar, yahut Muhammed ile uzaklaşıyorlardı. İşte genel çizgileriyle askerî hareket bu şekilde geliştii.

Sayfa : 101

٢٦. — صعب بن معاذ حصارينك ضبطى بربوك بر
 امينى حائر بر وقعه اولدى . چونكك ايجنده مسلمانلرك بك
 محتاج اولدقلىرى يه جك ومردورلو لوازم بك مبذول اولدىنى
 ايجون بر جوق كوندردوام ايدن آجلقدن وزحمتدن صوكره
 محمدك قرارگاهه مبذوليت عودت ايتدى . مشروبات كئوله
 ومسكره ايله دولو بر جوق قابله محمدك اسرايه يره دو كولديلر .
 برتك مسلمان بوممانته ايميت ويرمه يرك ايجه شراب ايجدى .
 طيش يغميره خبر ويرلدى . يغميره كندى آياق قابيسيله

Sayfa 101

Sa'ib bin Ma'az Kalesi'nin ele geçmesi büyük bir öneme sahip bir olay oldu. Çünkü içinde Müslümanların pek gereksinim duydukları yiyecek ve her türlü gerekli malzeme çok miktarda bulunduğu için günlerdir devam eden açlık ve sıkıntı yerini bolluğa bıraktı. Bütün sarhoşluk veren içecekler ile dolu kaplar Muhammed'in buyruğu ile

yerde döküldü. Bir tek Müslüman bile bu yasağa önem vermeyerek iyice şarap içti. İş Peygamber'e haber verildi.

Sayfa : 110

بمبھرت

۳۰ §

شأر اوللاری بوحصاری قولایچه مدافعه ایدهمه لرندن متولد
سقوط خیالدن ایلری کایوردی . بوراسنی عاده تمنع التسخیرعد
ایتدکلری جهته برچوق قادین وچو جوغنی اورابه صاقلامشلدی .
مسلمانلر نزر حصارنی هر طرفدن صیقیشدیردقلری زمان
قادینلره چوجوقلر آرتق قاچه مادیلر . هپسی اسیر دوشدیلر .
بوندن اولکی وقته لرده یهودیلر مسلمانلر حصارلره کیرمه دن
اول قاهلری قاچیرمه نه موفق اولشلردی . نزرده اسیر آلانلر
آراسنده برقاچ کون اول یهودی رؤسائندن کناه بن ابی الحقیق
طرفندن زوج ایدیش کوزل صفیده واردی . خیر تنی
هنوز انعام ایدیله دیکی نزر غنائمی غنائمک تقسیم قطعیته قدر
علی حاله قلیق لازم کلدیکی جهته محمد اسیر دوشن قادینلری
طرفدارلرینک تجاوزات مشیامسندن وقایه ایچون بعضی تدابیر
مخصوصه انخازینه مجبور اولدی . هرشیدن اول ، حقیق
مؤمنلردن هیچ کیمه نک گندی صوبله باشقه لرینک تخمینی
اسولاماسی امرینی وردی . بوندن مقصدی که اولان اسیر
قادینلره انخاسنی منع ایتمکدی . که اولادقلری تحققیق ایدنجه به
قدر ، کلجک عادت زمانه قدر دیگر قادینلرده دوقونولماسی
منع اولوندی (هشام ، ۷۵۹ ؛ واقدی و لهازن ، ۷۸۲) .

Sayfa : 110

صفیه بنت حنی بن اخطب بن یحیی بن کعب النضری ، یوقاریده
سوله دیکمز وجهه ، کتانه بن ربیع بن ابی الحقیقک زوجسی
ابدی . عموجه زادهسی ایله برلکده اسیر دوشمشدی . محمد

۱۱۰

Sayfa : 111

۳۰۶

بشمیر

صفیه کندهسه آلیقوبدی و عموجه زاده لرینک ایکینسده
ابتدا صفیه ایتمش اولان دجه بن خلیفه الکلبیره وردی
(هشام ، ۷۵۸-۷۶۳ ، صفیه نک نزر حصارنده دکل قاموس
حصارنده ضبط ایدلدیکنی سوله بور . واقدی و لهاوزن ، ۲۷۷ ،
دن او کر ندیکمز کوره قاموس ، کتیه حوالینک ایشلی
تخلصی ابدی . صفیه نک اسارق نزر حصارینک ضبطده
وقوعه کلدیکنی سوله مکله واقدینک خطا ایش اولماسی
معتلدر . واقدی و لهاوزن ۲۷۶-۲۷۷ ؛ طبری یه باقکمز . بریحی
جلده ، ۱۵۷۶ - ۱۵۷۸ ؛ سمد ، سکزنجی جلد ، ۸۷ - ۸۸ ؛
انیر ، ایکنجی جلد ، ۱۶۶ - ۱۶۷ ؛ خلدون ، ایکنجی جلد
ذیل ۳۸ - ۳۹ ، صفیه نک ابتدا محمد طرفندن دجه الکلبیره
وریلدیکنی ، سوکره یدی رأس مواشی یه مقابل محمد طرفندن
اشترا اولوندیضی تأمین ایدیور ؛ بخاری ، اوچنجی جلد ، ۱۲۲ ،
باشقه بر حدیث روایت ایدیور . بوکا نظراً صفیه محمدک الت

Sayfa : 111

کچمەدن اول دجیبه نائذ اولمشدر . د صارت الی دجیه .
 بوراسی واضح دکلدز . چونکه غنائک تقییمی آتخج سفر
 نهایتده وقوعه کلدی . خمیده ، ایکنجی جلد ، ۵۱- ۶۲ ،
 غنائک قرعه ابله چین تقییمنده صفیهک دجیه الکلی به اصابت
 ایتدیکی ومحمدک اونى ساتون آلدینى سوبله نیورد (بر آزیوقاری به
 چاقنکز .) حلبی ، اوچنچى جلد ، ۱۶۱-۱۶۴ .

۱۱۱

Sayfa 110

Etkilenmiş olmaları bu kaleyi kolayca savunmalarından doğan hayal kırıklığından ileri geliyordu. Burasını, âdetâ ele geçirilmesi olanaksız diye gördüklerinden birçok kadın ve çocuğu araya saklamışlardı. Müslümanlar Nezed Kalesi'ni her yandan sıkıştırdıkları zaman kadınlarla çocuklar artık kaçamadılar. Hepsi tutsak düştü. Bundan önceki olaylarda Yahudiler, Müslümanlar kaleye girmeden önce aileleri kaçırmayı başarmışlardı. Nezed'de tutsak edilenler arasında bir kaç gün önce Yahudi önde gelenlerinden Kenâne bin Hakik tarafından eş olarak alınan güzel Safiye'de vardı. Hayber'in alınması henüz tamamlanmadığı ve Nezed ganimetleri, ganimetlerin kesin paylaşımına kadar olduğu gibi kalması gerektiğinden, Muhammed tutsak düşen kadınları yandaşlarının şehvet duygularıyla dolu saldırılarından korumak için bazı özel önlemleri almak zorunda kaldı. Herşeyden önce, gerçek inananlardan hiç kimşenin kendi suyuyla başkalarının tohumunu sulamaması buyruğunu verdi. Bundan amacı gebe olan tutsak kadınlarla yahıllasını yasaklamak. Gebe olmadıkları anlaşılıncaya kadar, gelecek

âdet zamanına kadar diğer kadınlara da dokunulması yasaklandı (Hişam, 759; Vakidî, Wellhausen, 282). Safiye Bint Hayi bin Ahtab bin Yahi bin Ka'abü'l-nazîrî, yukarıda söylediğimiz gibi, Kinâne bin Rebî'ye bin Hakik'in eşi idi. Amcazâdesi ile birlikte tutsak düşmüştü. Muhammed (Sayfa 111) Safiye'yi kendisine alıyordu. Ve amcazâdelerinin ikisini de önceden Safiye'yi istemiş olan Dahiyê bin Halifetü'l- Kelbî'ye verdi (Hişam, 758-763). Safiye'nin Nezed Kalesi'nde değil Kamus Kalesi'nde ele geçirildiğini söylüyor. Vakidî, Wellhausen, 277, den öğrendiğimize göre Kamus, Küteybe bölgesinin en belli başlı kalesi idi. Safiye'nin tutsaklığı Nezed Kalesi'nin ele geçirilmesiyle gerçekleştiğini söylemekle Vakidî'nin hata etmiş olması olasıdır (Vakidî, Wellhausen 276-277; Taberî'ye bakınız. Birinci cilt 1576-1578; Sa'd Sekizinci cilt, 87-88; Esir, ikinci cilt, 166-167; Haldûn, ikinci cilt, ek 38-39). Safiye'nin Muhammed tarafından Dahiyetü'l-Kelbî'ye verildiğini, sonra yedi baş davara karşılık Muhammed tarafından satın alındığını güvenle belirtiyor; Buharî Üçüncü Cilt, 122'de başka bir hadis anlatıyor: Buna göre Safiye Muhammed'in eline geçmeden önce Dahiyê'ye ait olmuştur. "Sarit-i ale Dahiyê" burası açık değildir. Çünkü ganimetlerin paylaşımı ancak sefer bitiminde gerçekleşti. Hamis'de İkinci Cilt, 51-62, ganimetlerin kura ile paylaşımı sırasında Safiye'nin Dahiyetü'l- Kelbiye düştüğü ve Muhammed'in onu satın aldığı söyleniyor (Biraz yukarıya bakınız.) Halebi Üçüncü Cilt, 161-164).

Sayfa : 113

والکنز تروحصارندماسیر ایدیش اولان چودیراسیر
 حرب اولدوق تلق ایدیلر . دیگرلری خصوص معاهده اید
 منظم صورتده عرض تسلیم اتیش اولدقلری ایچون اسیر
 کی معاهده کوره مندرلی .

Sayfa 113

Yalnız Nazir Hisar'ndan esir edilmiş olan Yahudiler savaş tut-
sağı olarak düşünülüdür. Diğerleri özel anlaşma ile düzenli şekil-
de teslim oldukları için tutsak gibi işlem göremezlerdi.

Sayfa : 113

حدیثك روايتہ كورہ، حصارك عرض كلیہ یق
حاصلہ سی پنجہ یودیہ محمدہ خیر اراضی سندہ قالمالینہ مساعدہ

Sayfa : 114

ایدیسی ایچون دجادہ بولوندیله . ارقق اورالرك صاحبی صفتیہ
دکل ، سادہجه بریقتی کی اوتورمق ایستہ یورلردی . بوکا
مقابل صورت دائمده محصولانک نصفی و بره چکلردی (بھیاہ
باقکیز . ۶ سطر ۱۴ و متاقب سطرلر ۳۴ ، ۱۲ نھی و متاقب
سطرلر ۲۷ ، ۱۴ نھی و متاقب سطرلر) . محمد بو تکلیفی
قبول ایندی و یودیله اله مساعدہ ایندیکی مدنجہ خیرده
قالق مساعدہ سی و ردی . یودیله کرک خودما محصولانک ،
کرک مزد و مالک و بانجہ لک نصف حاصلاتی و بره چکلردی .
حسامان صاحب لک مستاجرلری و ایشجیلری صفتی حائر

Muhib

Sayfa 113

Hadisin anlatımına göre, hisarların teslim işi bitince Yahudiler Muhammed'e Hayber arazisinde kalmalarına izin [sayfa 114] verilmesi için ricada bulundular. Artık oraların sahibi sıfatıyla değil, bir çiftçi gibi oturmak istiyorlardı. Buna karşılık devamlı şekilde ürünün yarısını vereceklerdi. Muhammed bu öneriyi kabul etti ve Ya-

hudülere Allah izin verdiği sürece Hayber'de kalmak iznini verdi. Yahudiler gerek hurma ürünlerinin, gerek ekinlerin ve bahçelerin ürünlerinin yansını vereceklerdi. Müslüman sahiplerin kiracıları ve işçileri sıfatını kazanacaklardı.

Sayfa : 119

در حال حل لازم کین

شیرک کافه سی محمد دائما مهم و غیر معین رشکده برافوردی -

Sayfa 119

Derhal yapılması gerekmeyen şeylerin hepsini Muhammed daima belli belirsiz bir şekilde bırakırdı.

Sayfa : 119

چونکہ عربستان خارجہ فتح

ایدینش ولایتلرده کی عرب و مسلمان حکومتک بوتون مال

Sayfa : 120

سیاسی ادارہ سنک اساسی مفہوملری و خیر تہذیب حقمتدر

Sayfa 119

Çünkü Arabistan dışında fethedilmiş vilâyetlerdeki Arap ve Müslüman hükümetinin bütün malı (sayfa 120) ve siyasi yönetiminin temel kavramları bu Hayber fethinden çıkmıştır.

Sayfa : 127

نوط ۱ — عدى خط حركتى نه سورده ايشاح ايدىليرسه ايدىليرن ، بو ودهى ناميه نوبر ايدىليرك مفاكر . بوته عدى خوشه كيشين برآمدن اورنوقى وزوجهنى اله كيريكه ايجونهن دورلو واسطه ق اوللاندين كوريبورز . ظواهرى بيله حافظه به اهميت ورمه مشدر . مىلدان مورخرى بو ودهلرى حكايه ايشك برار بيان مطالعه به جىسارت ايدىبورلر . فقط هيچ بر مفلونه كوستميبورلر . حكايه بزم نقل ايدىبكمز شكاده براليبورلر . نه برنى حلف ايدىبورلر ، نه برنى علاوه ايدىبورلر . بوون ايدىليرى شى بونك مشرور وناموسكارانه بر حركت اولدى حسى ورمك چالدىمىدن عبادتور . سورگودن كىب اشهار ايدن انس بىمالكك والدهسى . ايم بنت لميزك ميفين عدايله بالكر برافان اول نامل سورلديكى وحاشرلادىنى ، زفاف كيهسى امدقاي عهايدن ابو ايوب عالى سى زىك ، الله بالين بليج ، كندى كرزوسيله پيشرك چادىرى امرافنده نامل نوبت بىكديكى حكايه ايدىبورلر . ابو ايوب بو حركتى شو سورده ايشاح ايشكدهدر : « چونكه ، بر آز اول فوجهنى ، فاردشنى ، الرادشنى اولدوردىكك ، بر آز اول مشرك بولتان برادىن سيبه فكرا سىك ايدم ا » (حمام ، ۶۶۶) . بزم طرفزدن ده بر مطالعه علاوهس لرومىزدور . چونكه يىنبيك حركتى نابت شىغل مؤاخذه لايذور . ليجه بر دوره ظفرك ، حركون كيشيكه توسع ايدن بر نطوب والىدار مطلقن استفادهك عدىك روحنده اسكىستىن نه قدرلرئى فكلر وحركلش توليد ايش اولدونه دقت ايتك كاپيدور . خير فاعى عدهده دهعا يدى سته اول بر چوق شوم وخصوصه عدى اولان صاف بردىك علم ناسرى خان مان هيچ طابيهابورز .

Sayfa : 128

دینی سنه

۳۱-۳۶

نوط ۲ — عودت حرکتی اثناسنده (§ ۱۸ نجی و متعاقب
 قره‌لره بائکیز) ، مسلمانلر اوزالندن مدینه‌ک سوزلرینی کوردکلری .
 زمان عیسی دوه‌لرینی قامچیلادیلر . سنیه ایله عینی حیوانه راکبه
 بولونان محمدده اوله یاپدی . فقط دوه‌ک آمانی برطاشه چاریدی ،
 یقیلیدی . عمد ایله زوجیسیره دوشدیله . یقینه بولونان اصحاب ،
 عمد کندیسک و زوجیسک انوشی دوزکتجه یه لدر نظرلرینی باشقه
 طرفه چوریدیلر . نهایت عمد هریشی دوزکله راک تکرار دوه یه یئندی .
 اقامتکاتنه مواسلت ایدنجه بوتون قادینلر یشمبرک یکنی زوجیسینی کوردک
 ایچون دیشاری ییقدیلر . کوزلر قیه لرینک دوشمه سندن حس ایندکلری
 محضوق هیچ بری کتم اینهدی (سعد ، VIII ، ۸۸ ، ۸۹) .

Sayfa 127

Not 1= Muhammed'in davranışı ne şekilde açıklanmaya çalışırsa çalışılsın, bu olayı bütünüyle aydınlatılabilmek güçtür. Bunda Muhammed'in haşa gitmeyen bir adamdan kurtulmak, eşini ele geçirmek için her türlü aracı kullandığını görüyoruz. Zevahiri bile muhafazaya önem vermemiştir. Müslüman tarihçiler bu olayları anlatmakla birlikte görüş bildirmeye cesaret etmiyorlar. Ancak hiçbir neden de göstermiyorlar. Öyküyü bizim aktardığımız biçimde bırakıyorlar. Ne bir şey çıkıyorlar, ne de bir şey ekliyorlar. Bütün yaptıkları şey bunun meşru ve namuslu bir hareket olduğu duygusunu vermeğe çalışmaktan ibarettir. Sonradan ün kazanmış olan Enes bin Malik'in annesi Selim binti Mülhan'ın Sa'fiye'yi Muhammed ile yalnız bırakmadan önce nasıl süslediğini

ve hazırladığını, gerdek gecesini Peygamber'in yakın çevresinden samimi dostu olan Ebu Eyyüb Halid bin Zeyd'in elinde yalın kılıç, kendi isteği ile Peygamber'in çadırı etrafında nasıl nöbet beklediğini anlatıyorlar. Ebu Eyyüb bu hareketi şu biçimde açıklamaktadır: "Çünkü, biraz önce kocasını, kardeşini, akrabalarını öldürdüğün, biraz önce Müslüman olmayan, Allah'a ortak koşan bu kadını nedeniyle düşünce olarak katı idim!" (Hişam, 766). Bizim tarafımızdan da bir görüş eklenmesi gereksizdir. Çünkü Peygamber'in hareketi, gayet şiddetli bir eleştiriye layıktır. Kısa bir zafer döneminin, hergün gittikçe genişleyen, artan bir etki ve mutlak iktidardan yararlanmanın Muhammed'in ruhunda eskisinden ne kadar farklı düşünceler ve hareketler doğurmuş olduğuna dikkat etmek yeterlidir. Hayber fatihi Muhammed'i daha yedi yıl önce birçok sövüp saymalara, hakaretlere ve düşmanlığa hedef olan saf bir dinin ilmi, yumuşak yayıcısını hemen hemen hiç tanımıyoruz.

[Sayfa 128] Not 2= Dönüş sırasında (48'nci ve sonraki bölümlere bakınız), Müslümanlar uzaktan Medine'nin surlarını gördüklerini zaman hepsi develerini kamçladılar. Safiye ile aynı hayvana binmiş olan Muhammed de öyle yaptı. Ancak devenin ayağı bir taşa çarptı, yıkıldı. Muhammed ile eşi yere düştüler. Yakında bulunan Peygamber'in yakın çevresinden olanlar, Muhammed kendisinin ve eşinin elbiselerini, üzerindeki diğer düzeltinceye kadar gözlerini başka yöne çevirdiler. Sonunda Muhammed herşeyini düzelterek tekrar deveye bindi. Evine varınca bütün kadınlar Peygamber'in yeni eşini görmek için dışarı çıktılar. Güzel rakiplerinin düşmesinden duydukları memnuniyeti hiçbiri gizlemedi (Sa'd, VI-II, 88-89).

Sayfa : 133

۳۹۹ . — غنائم تقسیم اولوندی صیراده محمد حدیبیه سفرنده کندین وقات ایتش اولانلرک کاهنک حصه دار اولمالرین ایسته دی ۱۱۱ . احوالک او سفرک محرومیتلرینه و او سناسیتله اوغرادقلری آجی سقوط خیال قارشینده ساکن و مطیانه حرکتلرینه بر مکافات اولق اوزره بویه دوشونمشدی . مع مافیة حدیبیه اشتراک ایتمش اولان بو میاده ازجه مسلمانلره برلکده حرب ایتش اولان مدینه یهودیلرندن اون کتسی ایله ایکی کوله بینبرک علو جنابی اثری اوله رق مکافات کوردیلر . یکریمی مسلمان قادیده سفره اشتراک ایتشلردی . بونلر دن بری ، حاصم بن عدی نک زوجہ سی ، خیرده بر قیز دوغوردی . بو قادیلرک خیره گلکدن مقصدلری یارایلره باقق ، طولوملری دیکمک ، قوجه لرینک و قاردش لرینک ایشلرین کورمکدی . ذکر ایدیلن اسامی آراسنده ابہ بنت قیس ابن الصلت قصادق ایدیوروز . مدینه دن خیره قدر اولان صیافہ نک بر قسمی محمد ایله عینی دوده یامشدر .

۱۳۳

Sayfa 133

Ganimetler paylaşıldığı sırada Muhammed Hudeybiye Seferi'nde kendisine eşlik etmiş olanların hepsinin hissedar olmasını istedi[1]. Olasıdır ki o düş kanklığı karşısında sakin ve boyun eğici hareketlerine bir ödül, karşılık olmak üzere böyle düşünmüştü. Bunun-

la beraber, Hudeybiye'ye katılmamış olan ve bu anlamda özette Müslümanlarla birlikte savaşmış Medine Yahudilerinden on kişi ile iki köle Peygamber'in yüce cömertliğinin bir sonucu olarak ödüllendirildiler. Bunlardan biri Sım bin Adî'nin eşi, Hayber'de bir kız doğurdu. Bu kadınların Hayber'e gelmekten amaçları yaralıları bakmak, tulumları dikmek, kocalarının ve kardeşlerinin işlerini görmekti. Belirtilen isimler arasında Emine bint Kays İbn'ül- Salât'a rastlıyoruz. Medine'den Hayber'e kadar olan uzaklığın bir kısmını Muhammed ile aynı devrede yol almıştı.

Sayfa : 135

منقول غنائك توزيحي نهایت بولونجه محمد ،
 زنكين خير اراضيكن و ارداتك قرعه ايله توزينه باشلادی .
 خير اراضيده و ارداتلری تقریباً مساوی اولاجق صورتده
 ۱۸۰۰ حصه آیریلدی . هر بوز حصه اوزرینه بر ناظر تعیین
 اولوندی .

Sayfa 135

Menkul ganimetlerin dağıtılması sona erince Muhammed, zengin Hayber arazisinin gelirinin kura ile dağıtımına başladı. Hayber arazisi de gelirleri birbirine eşit olacak 1800 hisseye ayrıldı. Her yüz hisse üzerine bir gözetici tayin olundu.

Sayfa : 154

وسق یعنی تقریباً ایک کنتال خورما وحبوبات [۱] برآدی
 اوج آی یشله بیلدیکه نظراً (سیره نکر بوله ادعا ایدیور)
 یغمبرک بن، آلتی بیک کیشک بر قوت بیلدیه بیلک اقتدارنده
 اولدنی اکلایشیلور. بو واردات، قوه عسکره سنی تربید ایشک
 وجوارده کی بو تون قیلهلردن مدینه قوشان ماجرا پرست
 کیمه لری جلب ایدیه بیلک ایچون غایت مؤثر بر واسطه
 تشکیل ایدیوردی . بونلر عربستانده اسلامیتک انتشاره ایشک

۱۰۴

Sayfa : 155

چوق خدمت ایدن واسطه تشکیل ایشلردر . چوراق

عربستان چوللری الهیات نظریه لری ایچون بک عقیم رساحه درم

بو بک بر برونک مادی معاوتی ویغمبره بو برونک بخش ایشدیک

عسکری و معنوی قوه اولسه ایدی اسلامیت هیچ بر زمان

قدیم تیرستلکه غلبه چالمازدی .

Sayfa 154

Bir vesak yani yaklaşık iki kental hurma ve hububat, bir adamı üç ay besleyebildiğine göre (Sprenger böyle iddia ediyor) Peygamber'in beş altı bin kişilik bir kuvveti besleyebilecek kuvvette olduğu anlaşılıyor. Bu varlık, askeri gücü arttırmak ve civardaki bütün kabilelerden Medine'ye koşan maceraperest kimseleri çekebilmek için gayet etkili bir araç görevi görüyordu. Bunlar Arabistan'da İslâmiyet'in yayılmasına en [sayfa 155] çok hizmet eden vasıtalardır. Çorak Arabistan çölleri uluhiyet (Tanrılık niteliklerine ilişkin) teorileri için pek kısır bir sahadır. Büyük bir servetin maddî yardımı ve Peygamber'e bu servetin sağladığı askeri ve manevî nüfuz olmasaydı, İslâmiyet hiçbir zaman eski putperestliğe karşı üstünlük sağlayamazdı.

Sayfa : 164

مدینهءه زوجہلربنک پانہ کیتسکدن هرکسی
 تئکہ منع ایلهدی . و ممنوعیت مدینه قادیلربنک اخلاق حقدنه
 پک ناخوش بر فکر و بربر . فی الحقیقه نقل اولوندیفنه کوره
 سیمبرک امرینی دیکلمهمنش اولان بر مدینلی زوجہسنی قنا
 بر حالده باقلادی و پک ناخوش بر تجربه معروض قالش
 اولدی

Sayfa 164

Medine'de herkesin karlarının yanına gitmesini şiddetle ya-
 sakladı. Bu yasak Medine kadınlarının ahlâkı hakkında pek hoş
 olmayan bir fikir verir. Gerçekten anlatılana göre Peygamber'in
 emrini dinlememiş olan bir Medineli, kansını fena bir halde yaka-
 ladı ve pek hoş olmayan bir tecrübeye maruz kalmış oldu.

Sayfa : 176

۶۱۵ . — محمد خیردن عودت ایدنجیه حج زمانه قدر
 مدیندن قهلامادی . یعنی ابکی ربیع آبی ایله ابکی جاذی
 و رجب ، شعبان ، رمضان ، شوال آیلرئده مدینهءه اوتوردی .
 بوسکز آی طرفئده [۲] جوار حوالیه کوچوک هیتت
 سفره لر اعزام ایتدی . بونلرک برنجیسی تربه سفری ایدی .

Sayfa 176

Muhammed Hayber'den dönünce hac zamanına kadar Medine'den kınıldı. Yani iki rebi ayı ile iki cemazi ve recep, şaban, ramazan, şevval aylarında Medine'de oturdu. Bu sekiz ay içinde civar havaliye küçük seferler yaptı. Bunların birincisi Türbe Seferi idi.

Sayfa : 189

هات ، حج ایچون اولدن تعیین ایدیلش اولان
 زمان حلول ایتدی . محمد طرفندن ویریلش اولان امر موجبجه
 ذی القعدة نك برنجی کونی مکبه متوجها حرکت ایدیلدی .
 حدیبه سفرینه اشتراك ایتش اولانلرک کافه سی حرکت امرینی
 ایشلردی . فقط باشه یکی حاجیلرده التحاق ایتدی . بوتلرک
 مجموع بکونی ایکی بیک کیشیه بالغ اولدی .

۱۸۹

Sayfa 189

Sonunda, hac için önceden belirlenmiş olan zaman geldi. Muhammed tarafından verilmiş olan emir gereğince Zilkadenin birinci günü Mekke'ye gitmek üzere hareket edildi. Hudeybiye Seferi'ne katılmış olanların hepsi hareket emrini almışlardı. Fakat başka yeni hacılar da katıldı. Bunların toplam sayısı iki bin kişiye ulaştı.

Sayfa : 190

تصییری ، حدیثه ده منعقد شرائط موچینجه

Sayfa : 191

محمد معاهدده تصریح ایدیلن سلاحلردن باشقا باند هچ

بسلاح طاشیانی نهد ایش اولدینی خاطر لایق ایستدیلر .

محمد ، شرائطه کمال صداقتله رعایت ایدجکتی وسلاحلری

مقدس حوالی ، حرم ، خارجده براقه جفتی فقط مرهانی

نا کھانی بروضیت قارشئ الئک آئنده سلاح بولوندیرمق ایستدیکتی

جوابا بیلدی .

Sayfa 190

Bazılar, Hudeybiye'de kararlaştırılmış şartlar gereğince [sayfa 191] Muhammed'e anlaşmada belirtilen silâhlardan başka yanında hiçbir silâh taşımamaya söz vermiş olduğunu hatırlatmak istediler. Muhammed, şartlara büyük bir bağlılıkla uyacağını, ve silâhları kutsal havâli, Harem, dışında bırakacağını fakat herhangi bir anı duruma karşı elinin altında silâh bulundurmak istediği karşılığını verdi.

Sayfa : 196

کیبانک اطرافنده بدی کره دولاشمینی یعنی طوائفده

عینی دوه اوزرنده بادی ، سوکره سفا ایله سروه آراستدکی

بدی کره کیدوب گلینیده عینی صورتده ایضا ایندی

Sayfa 196

Kâbe'nin çevresinde yedi kere dolaşmayı, yani tavafı da aynı deve üzerinde yaptı. Sonra Safa ile Merve arasındaki yedi kere gidip gelmeyi de aynı şekilde yaptı.

Sayfa : 196

حج مراسمی اضا ایدیلدی
انسانده برجاتی آلتده باتامق عادتتی وضع ایتدی . مراسم
پینجه محمد ، غایت قدیم عاداته توفیقاً باشنی تراش ایتدیردی .

Sayfa 196

Hac merasimi yapıldığı sırada bir çatı altında yatmamak geleneğini yerleştirdi. Merasim bitince Muhammed, gayet eski geleneğe uygun olarak başını traş ettirdi.

Sayfa : 293

فقط مکک بوقاری قسمده
زیرک اوکنده ر مصادمه وقوع بولادی . بونک اوزردنه
رسول الله کلدی . هر کس کندیسنی القیشلامق ایچون قارش
حقیقیدیر . مکه اهالیسی اسلامیتی قبول ایتدیله . رسول الله
اؤن بش کون یانلرنده قالدی . فضلده دورمادی . نهایت تقیقلر ،
هوازنلر کلدیله و حنینده فرارگاه قوردیلر .

Sayfa 293

Fakat Mekke'nin yukarı kısmında Zübeyr'in önünde bir çarpışma olmadı. Bunun üzerine Resulullah geldi. Herkes kendisini alkuşlamak için karşı çıktılar. Mekke halkı İslâmiyeti kabul ettiler. Resulullah on beş gün yanlarında kaldı. Fazla durmadı. Sonunda Sakifler, Hevazinler geldiler ve Hunejrin'de karargâh kurdular.

Sayfa : 294

و مجبسی شود که مکّه
ضیعی ایکی قیله آراسنده ابکتی درجهده ر منازعه بوزدن و اووه
کشدیر . بونیله لک بری عمدک دیکری لریشیلک منق ایدی .

Sayfa 294

Not- 2- Birincisi şudur ki Mekke'nin ele geçmesi iki kabile arasında ikinci derecede bir tartışma yüzünden olmuştur. Bu kabilelerin biri Muhammed'in, diğeri Kureyşlilerin bağlaşığı idi.

Sayfa : 294

عرویه کوره
صه مکّه ضیعی بشفوک جرشکاراه بر تشیدیر . اوسفیان عاده
قریشیلک دهواسه خیانت ایش کی کوردنیور . استکشانده و نظارتده

۲۹۱

Sayfa : 295

بولونق اوزره مأموریت مخصوصه ایله کوندولش ایکن عمدک طرفه
ایکشدیر . اوسفیانک دونکلکی ، عمدک سربح حرکتی همدوللو
مقاومت تصورلش آلت اوست اییدی . عمدک عالیجنابانه شرائلی
اصوک مقاومتلری ده یکدی .

Sayfa 294

Urve'ye göre Mekke'nin ele geçmesi Peygamber'in cesurca bir girişimidir. Ebu Süfyan âdeti Kureyşlilerin davasına ihanet etmiş gibi görünüyor. Keşif ve incelemede [sayfa 295] bulunmak üzere özel görevle gönderilmiş iken Muhammed'in tarafına geçmişir. Ebu Süfyan'ın dönekliği, Muhammed'in seri hareketi her türlü karşı koyma düşüncelerini alt üst etti. Muhammed'in cömert koşulları son karşı koymaları da yıktı.

Sayfa : 296

حديبه دن صو كره

بو قارىده حكايه اينديكمز وجهله ، مكه جوارنده كي قيله لراينى

طرف اولديلىر . بر قسى محمدى ، ديكر قسى قريشلىرى الترام

استديلىر

Sayfa 296

Hudeybiye'den sonra, yukarıda anlattığımız üzere, Mekke civarındaki kabileler iki taraf oldular. Bir kısmı Muhammed'e, diğer kısmı Kureyşlilere katıldılar.

Sayfa : 296

بنو بكر لرقريشلىره

اتفاق استديلىر . بنو خزاعه لردده محمدك متفق اولديلىر . شيمدى

۲۹۶

Sayfa 296

Benü Bıklar, Kureyşlerle ittifak ettiler. Benü Huzaalar da Muhammed'in bağlılığı oldular.

Sayfa : 305

اوسته پيغمبر منبر ياپدی . جامعه اورادان
 مؤمنره خطاب ائتمک حادق ایدی . منبرک ایکی باسه مانجی واردی ،
 رده اوتورده جق بری ، مقصد ، بولونیوردی . بعضیلری بو
 یکیلک کسرنجی سنه هریده وقوعه کلدیکئی سویده بوردل .
 فقط طبری ، منبرک یدنجی سنه هریده انشا ایدیش اولماسی
 ده حقیق اولدینی فکرئدهدر (طبری ، برنجی جلد ، ۱۵۹۱ ؛
 اتبر ، ایکنجی جلد ، ۱۷۲) . بون باقوم یاخورد باقول مانده

قبلی یاخوردوم برصانقوزک باغلیق سویده یورد

Sayfa 305

O yıl Peygamber minber yaptırdı. Camide oradan müminlere hitap etmek âdeli idi. Minberin iki basamağı vardı, bir de oturacak yeri bulunuyordu. Bazılar bu yeniliğin Hicret'in sekizinci yılında meydana geldiğini söylüyorlar. Fakat Taberî, minberin Hicret'in yedinci yılında inşa edilmiş olmasının daha gerçekçi olduğu düşüncesindedir. Bunu, Bakum ya da Bakul namında bir Kıptî yahut Rum bir marangozun yaptığı söyleniyor.

Sayfa : 309

پيغمبرک ۶ دوشونديکی معلوم اولمادان اول کيمسه بر حرکتده
بولونمغه و ر شي سويله مکک جبارن کوسترهمدی .

Sayfa 309

Peygamber'in ne düşündüğü belli olmadan önce kimse bir harekette bulunmaya ve bir şey söylemeye cesaret gösteremedi.

Sayfa : 312

ابوسفیان کیدر کیتہ ز پیغمبر مکہ اوزربہ
 سفر حاضر لافہ باشلادی . فقط مقصدینی کزلی طوتدی .
 زوجہسی عائشہینی سفر ایچون لازم اولان ارزاقی تدارکہ
 عامور ایندی . بوسره بک از کتشی واقف آیدی . عمر ،
 مدینہ رہکی تسلیحاندن مکہہ هیچ برخبر کیده مہمی ایچون
 مکہہ موصل اولان بوتون یوللری تحت نظارتده طوتمنہ مأمور
 اولدی . حالی شہلی هیچ کیمسہک مرورینہ مساعدہ ایتمک
 امرینی المشدی . ابوبکر بیلہ جریان ایندن احوالی الحق
 پیغمبرک زوجہسی و کندیسک کریمہسی عائشہینی زیارتندہ
 و بک چوق اصراردن صو کرہ او کرہ نہ بیلمشدر . اصحاب بر سفرہ
 حاضر لایق امرینی الدیلر . فقط هیچ ری نہ طرفہ کیده جکلرینی ،
 پیغمبرک بلانی نہ اولدینینی بیلہ یوردی .

Sayfa 312

Ebu Süfyan gider gitmez Peygamber, Mekke üzerine sefer hazırlığına başladı. Fakat amacını gizli tuttu. Eşi Ayşe'yi sefer için gerekli olan erzakı sağlamakla görevlendirdi. Bu sım pek az kişi

biliyordu. Ömer, Medine'deki silâhlendirmayla ilgili Mekke'ye hiçbir haber gitmemesi için oraya ulaşan bütün yolları kontrol altında tutmakla görevlendirildi. Durumu şüpheli hiç kimsenin geçip gitmesine izin vermemek emrini almıştı. Ebu Bekir bile cereyan eden durumu ancak Peygamber'in eşi ve kendisinin kızı Aşşe'yi ziyaretinde ve pek çok ısrardan sonra öğrenebilmiştir. Ashap bir sefere hazırlanmak emrini aldı. Fakat hiçbiri ne tarafa gideceklerini, Peygamber'in plânının ne olduğunu bilmiyordu.

Sayfa : 316

محمد ، مالك اولدینی بوتون وسائلی استعمال ایدهدك بو بوبوك تشبه كیریشك استدی : احتمالکه مقصدی مکنك اوکنه ، قریشیلری مدافعه فکریته دوشمهجه چك قدر ، بوبوك بر قوت ایله واصل اولقدی . بو صورتیه قانسز بر مظفریت قازانق است بوردی . بوندن دولایی « مسلمان اولش » بوتون قیبله لره آدم لر کوندردی ، اونلری رمضان آینده مدینه ده بولونغه دعوت آبتدی .

Sayfa 316

Muhammed, sahip olduğu bütün araçları kullanarak bu büyük teşebbüse girişmek istedi. Muhtemelen amacı Mekke'nin önüne, Kureyşilerin savunma fikrine düşemeyecekleri kadar büyük bir kuvvetle ulaşmaktı. Bu suretle kansız bir zafer kazanmak istiyordu. Bundan dolayı "Müslüman olmuş" bütün kabilelere adamlar gönderdi, onları Ramazan ayında Medine'de bulunmaya davet etti.

Sayfa : 317

رمضان آبی اولدیغی و بو آیدمه مسلمانلر ایچون
 طلوع شمس ایله غروب شمس آراسنده بیک و ایچمک ممنوع
 بولدیغی ایچون ، پیغمبر سفر اتناسنده هر کسک اوز روچ طوب
 طوغامقده سربست اولدیغنه دائر بر امر یومی اصدار ایتدی .
 کندیس قدیبه قدر اوروچ طوندی . بولده صوسزلقدن او قدر
 شدتلی مضطرب اولدی که بر کره ایچنده کی پانمانی کسکین امیدیه
 باشه و اوموزلرینه صو دو کدردی . نهایت قدیبه کندیس ده
 اوروچ طومتق مجبوریته رعایت اتمه دیکفی علناً کوستردی . ارتق
 هیچ کیمه تک اوروچ طوغامسقی امر ایله دی . چونکه اصل
 عسکری سفر باشلامسقی

Sayfa 317

Ramazan ayı olduğu ve bu ayda Müslümanlar için Güneş'in doğuşu ile batışı arasında yemek ve içmek yasak olduğu için, Peygamber sefer esnasında herkesin oruç tutup tutmamakta serbest olduğuna dair günlük bir emir çıkardı. Kendisi Kadif'e kadar oruç tuttu. Yolda susuzluktan o kadar şiddetli muzdarip oldu ki bir kere içindeki yanmayı kesmek ümidiyle başına ve omuzlarına su döktürdü. Nihayet Kadif'te kendisi de oruç tutmak zorunluluğuna uymadığını açık olarak gösterdi. Artık hiç kimsenin oruç tutmamasını emretti. Çünkü asıl askerî sefer başlamıştı.

Sayfa : 320

محمد مكة اوزرینه ایله بیه مکده دوام ایندی .
 بوله دائمی یکی ادملر کندینه التحاقه شتابان اولبورلردی .
 بونلر بالکرجوار مملکتلردن دکل، مکدن بيله گلکده ایدیلر .
 مکده بر جوق کشی محمده مقاومت قابل اولمایه جفته قانع
 اولبورلردی . بونلر ، غوغایی غائب ایدیه جک طرف ایله برار
 از لئمه مک ایچون محمد طرفه کچمکه قرار ویرمشلردی . محمدک
 فرارگاهنه کلن ایلک مک ایلردن بری بیغمبرک سوت برادر دی ،
 چوسوقکن دوستی ابوسفیان بن الحارث اولدی .

Sayfa 320

Muhammed Mekke üzerine ilerlemeye devam etti. Yolda da-
 ima yeni yeni adamlar kendisine katılmaya koşuyorlardı. Bunlar
 yalnız civar memleketlerden değil, Mekke'den bile gelmekteydi-
 ler. Mekke'de birçok kişi Muhammed'e karşı koyamayacaklarına
 inanıyorlardı. Bunlar, kavgayı kaybedecek taraf ile beraber ezil-
 memek için Muhammed'in tarafına geçmeye karar vermişlerdi.
 Muhammed'in karargâhına gelen ilk Mekkelilerden biri Peygam-
 ber'in sütkardeşi, çocukken dostu Ebu Süfyan bin el-Haris oldu.

Sayfa : 324

محمد بنو

ایملردن بریشدار قوتی تشکیل ایدرک بونی خالد بن الولیدک

قومانداسی آتیه قویدی

Sayfa : 325

محمد دارقانی کالده و صرا الظهر ابقدر بورومدهاو قدر سرعت کوزمشدی و عینی زمانده سفر او قدر کیزیطوتولمادی که مکابیلر الان واضح برخبر الامامشدی. مگدهپیغمبرک کندی علیله رشی حاضر لادینی شهسبی وادی .فقط باشقه هیچ رشی بیلنه بوردی. هیچ بری پیغمبرک او قدر ائیسلح بر قوت ایله بو قدر بقیده بولونه جینی فرض ایده مزدی .شیمدی بر حادنه وقوعه کلدی که موچر (Mahomet) دردغیجلده (۱۱۵) بونی بک دوغرو اوله رق بر ازه اسرار اولدهدیبه توصیف ایدیور . چونکه غایت مهم اولان بوقمهحتمدی روایت بک ناقصده: بو، حدیثک آکلایمق ایستدیکی بیسط بر تصادف آری اولامازدی. اغلب احبته کورهپیغمبر ایله عباس و ابوسفیان بن حرب اراستده تریب ایلیش برقوملادن عارضدی .

Sayfa 324

Muhammed Benu Süleymlerden bir öncü kuvveti oluşturarak
bunu Halid bin el-Velid'in komutası altına koydu.

[sayfa 325]

Muhammed hazırlıklan tamamlamakta ve Merü'z-zuhurane
kadar yürümek de o kadar sürat göstermişti ve aynı zamanda
sefer o kadar gizli tutulmuştu ki Mekkeliler hâlâ açık bir haber
alamamıştı. Mekke'de, Peygamber'in kendi aleyhlerinde bir şey
hazırladığı şüphesi vardı. Fakat başka hiçbir şey bilinmiyordu.
Hiçbiri Peygamber'in o kadar iyi silâhlanmış bir kuvvet ile bu ka-
dar yakında bulunacağını düşünemezdi. Şimdi bir olay ortaya

çıkış ki Maier bunu pek doğru olarak biraz "gizemli" diye vasıflandırıyor. Çünkü oldukça önemli olan bu olay hakkındaki söylen-ti pek eksiktir. Bu, hadisin anlatılmak istediği gibi basit bir rastlan-tı eseri olamazdı. Büyük olasılıkla Peygamber ile Abbas ve Ebu Süfyan bin Harb arasında düzenlenmiş bir komedyadan ibaretti.

Sayfa : 327

چونکہ شوریٰ محقق ایدیورکہ ممکنک
 اک حاز فوذ مانہ سنک رتیی اولان ابوسفیان مسلمان
 قرارکاهندہ عساک حامی التندہ کوروش و عباس طرفندن
 پیغمبرہ قدیم ایدیلشدر. ملاقات انسانندہ پیغمبرک تکلفات
 ابوسفیانک یک جوق اعتراضات درمیان ایتدیکی سولہ نیورہ .
 نہایت ، برجوق ناملدن سوکرہ الہک وحدتی تسلیمہ راضی
 اولدی . فقط محمدک بواللہک رسولی اولماسنی قبولہ ترددایتدی .

Sayfa 327

Çünkü şurası açıkça anlaşılıyor ki Mekke'nin en etkin ailesinin başkanı olan Ebu Süfyan, Müslüman karargâhında Abbas tarafından Peygamber'e götürülmüştür. Konuşma sırasında Peygam-ber'in tekliflerine Ebu Süfyan'ın pek çok itiraz öne sürdüğünü söyle-niyor. Sonunda, birçok bahaneden sonra Allah'ın birliğini kabule razı oldu. Fakat, Muhammed'in bu Allah'ın Resulü olmasını ka-bulde tereddüt etti.

Sayfa : 327

Kim Mekke'de Ebu Süfyan'ın evine sığınırsa,

hayatı ve mallarının emniyet altında olacağını duyurdu. Bunun yanı sıra kim kapısını kapar ve silâhlarını bırakırsa aynı güvenliğe kavuşacaktı. İşte Ebu Süfyan bu haber ile Güneş doğduktan sonra Mekke'ye dönmeye hazırlandı. Yanında Abbas da bulunuyordu. Müslüman saffian arasından çıkıncaya kadar Abbas onu koruyacaktı.

Kim Mekke'de Ebu Süfyan'ın evine sığınırsa,

hayatı ve mallarının emniyet altında olacağını duyurdu. Bunun yanı sıra kim kapısını kapar ve silâhlarını bırakırsa aynı güvenliğe kavuşacaktı. İşte Ebu Süfyan bu haber ile Güneş doğduktan sonra Mekke'ye dönmeye hazırlandı. Yanında Abbas da bulunuyordu. Müslüman saffian arasından çıkıncaya kadar Abbas onu koruyacaktı.

Kim Mekke'de Ebu Süfyan'ın evine sığınırsa,

hayatı ve mallarının emniyet altında olacağını duyurdu. Bunun yanı sıra kim kapısını kapar ve silâhlarını bırakırsa aynı güvenliğe kavuşacaktı. İşte Ebu Süfyan bu haber ile Güneş doğduktan sonra Mekke'ye dönmeye hazırlandı. Yanında Abbas da bulunuyordu. Müslüman saffian arasından çıkıncaya kadar Abbas onu koruyacaktı.

Sayfa 327

Kim Mekke'de Ebu Süfyan'ın evine sığınırsa, hayatı ve mallarının emniyet altında olacağını duyurdu. Bunun yanı sıra kim kapısını kapar ve silâhlarını bırakırsa aynı güvenliğe kavuşacaktı. İşte Ebu Süfyan bu haber ile Güneş doğduktan sonra Mekke'ye dönmeye hazırlandı. Yanında Abbas da bulunuyordu. Müslüman saffian arasından çıkıncaya kadar Abbas onu koruyacaktı.

Sayfa : 330

Ebu Süfyan'ın doğru yola girmesi ve hemen arkasından Mek-

ke'nin teslim olması Muhammed'in en büyük zaferini oluşturur.

Sayfa 330

Ebu Süfyan'ın doğru yola girmesi ve hemen arkasından Mekke'nin teslim olması Muhammed'in en büyük zaferini oluşturur.

Sayfa : 331

برأودورمه حکایهده صحیح اولان جهت
 احتیالک بالکنز ابو سفیانہ صطف اولونان سوزلردد . ابوسفیان
 مسلح کیمسه لرك چوققلندن جبرنلره دوشهرك عمده : وطنک
 قارش بوقدر غلبه لنی ناصل طویلايه یلیورسک؟ بونلری وطنک
 دشمنلری علیه توجیه ایشکلک دها ابی اولماز میدی ؟

دیشدر

Sayfa 331

Bu uydurma öyküde doğru olan taraf muhtemelen yalnız Ebu Süfyan'a ait olduğu söylenen sözlerdir. Ebu Süfyan silâhli kimse-lerin çakılığundan hayretlere düşerek Muhammed'e: "Vatanına karşı bu kadar kalabalığı nasıl toplayabiliyorsun? Bunları vatanın düşmanları üzerine yöneltmen daha iyi olmaz mıydı?" demiştir.

Sayfa : 332

حرب
 نظامنده ، صف حرب حائده ، بایراق آچلمش ، مکه اوزرینه
بورومک امری وردی .

Sayfa 332

Savaş düzeninde bayrak açılmış ve Mekke üzerine yürüme emri verilmiştir.

Sayfa : 332

سلمانك فاتحيت عظيمه عدويه لى

مردولو مقاومت فكري رفع ايتدى.

Sayfa 332

Müslümanların büyük sayı üstünlüğü her türlü karşı koyma düşüncesini ortadan kaldırdı.

Sayfa : 333

صفوان بن اميه ، عكرمه بن ابى جهل و سيل بن عمرو كى

بعض مفرطلى بيغميره بو قدر جيفناه عرض تسليميت ايتك

ايتهمديله . دوستلرى سلاحلامغه دعوت ايتديله . بمقاومت

مخضلامغه قانقديله . اونلرك بو دعوتنه قريشيلردن بئضيلرله

بكرلر و عذيلر اجابت ايتديلرسده . ارتق بيغميرك كيفه منقاد

بحالده قانس اولان شهرك مقدراتى دگيشدirmekدن عاجز ب

اقليت وجوده كئتمربوردلدى

Sayfa 333

Salfan bin Ümeyye, İkrime bin Ebi Cehil ve Süheyl bin Amr gibi bazı iftiraclar Peygamber'e bu kadar korkakça teslim olmak istemediler. Dostlarını silâhlanmaya çağırdılar. Bir karşı koyma hareketini hazırlamaya kalktılar. Onların bu çağırısına Kureyşilerden bazılarıyla, Bıklar ve Huzeyler katıldılarsa da artık Peygamber'in isteğine boyun eğmiş bir haldeki şehrin kaderini değiştirmekten aciz bir azınlık durumundaydılar.

Sayfa : 340

پیغمبر کعبه بی طواف ابتدیکه

اوزون عصاسنک بر اشارتیه سنعلری برری ارقسی صبرا

قبردردی .

Sayfa 340

Peygamber Kâbe'yi tavaf ettikçe, uzun asasının bir işaretleriyle putları birbirini arkası sıra kırdırdı.

Sayfa : 340

ایان اولهرق مقامه قدر کتیدی .

واقدینک درواقته کوره اوزمان مقام کعبه بی بیئشک ایدی . پیغمبر

اوراده ایکی رکعت صامتانه بر نماز قیلدی . سوکره زمزم قویوسه

کتیدی . اوراده ، بروایت کوره عباس بروایت کوره ابوسفیان

بن الحارث کندیسه بر قوغه وردی . سوکره کعبه دونه رک

هبل صنمک هدمنی امر ایتدی . بو تخرب عملیه نه نالذات

نظارت ایتدی .

Sayfa 340

Yaya olarak "Makama" kadar gitti. Vakid'inin söylendiğine göre o zaman Makam, Kâbe'ye bitişik idi. Peygamber orada iki rekât sessizce namaz kıldı. Sonra Zemzem kuyusuna gitti. Orada bir söylentiye göre Abbas, bir söylentiye göre Ebu Süfyan bin el-Haris kendisine bir kova verdi. Sonra Kâbe'ye dönerek Habel putununun kırılmasını emretti. Bu yıkım uygulamasına kendî başkanlık etti.

Sayfa : 341

محمد برقوعه سو كيتيرهك انوابك

اوجنی ایصلاندی واوننگه دیوارده کی بوتون رسملری سیلدی.

مع مافیة ، بروایت کوره ، ابراهیمک رسمه قارشى استثنائی

رسمانه باعشدر .

Sayfa 341

Muhammed bir kova su getirterek elbisesinin ucunu ıslattı ve onunla duvardaki bütün resimleri sildi. Bununla birlikte, bir söylentiye göre, İbrahim'in resmine karşı farklı bir uygulama yapmıştır.

Sayfa : 343

ابن

D

اسحاقك روایتی : ولااله الا الله . الله برده شریکی یوقدر . وعدلری
تحقق اجتش ، قولى غلبه چالشدور! دشمن قوتلری (الاحزاب)
داغیتان بالکنز اودور. ارنی هر دور لوماتیازه هر دور لوقان حقوق ،

Sayfa : 344

مکری سه

یشمایدیلن اموال ایچون هر دور لومطالبات شیمدی ایکی آمانک
آئنده بولونیور . بالکر مبدک محاضلسی (سدائلیت)
وحاجیلر سو ورمک (سقایه) حقیق بوندن استنا ایدیورم .
کرك لصد اولاندی حاله . بر قته بکنزه ین هر انسان اولومی
ایچون کرك قراچ باخود باستون شرمسیله وقوعه کله جک
بر اولوم ایچون یوز دوه دیت و برله جکدر . بوترك قرقی که

م

Sayfa : 344

اولا جفرو . باقریش ! الله شيدى سزدن مشركلك كيريش ،
 لجدادك اصالحى غروريش دفع ايندى . بوتون انسانر آدم
 نسلدندير . آدم ايسه توز طور ائدن خلق اولونمشور ! ،
 حوكره ، محمد قرآنك XLIX ، ۱۲ نجى و مشالې آيتلر
 تلاوت ايندى : اى ناس ، بز سزى قادين وارلك اوله رق خلق
 ايندك . عرقله و قيلهله آيبدق . تا كه الله دن اك جوق
 شورقائلر آراسنده بولونورسه كز اللهك نردنده اك جوق مطه .
 لطف اولانلر آراسنده بولونديشكزى تسليم ايده مشور . ،
 حوكره ، محمد شوسوزلره موعظه سهر دام ايدهدى : باقریش
 سزه تا پيامى بلكورسكز ؟ حاضر بولونانلر عيب بر آخردن
 حاقيرديلر : ه خير باب . سن عالجباب بر قارديش ، عالجباب
 و همچو زاده سيبك

Sayfa 343

İbn İshak'ın rivayeti: "Lâ ilâhe illallah. Allah birdir, ortağı yoktur. Söz verdiği şeyler yerine gelmiş, kolu galebe çalmıştır! Düşman kuvvetlerini (el-ahzap) dağıtan yalnız odur. Ana babadan gelen her türlü ayrıcalık, her türlü kan hukuku, [sayfa 344] yağma edilen mallar için her türlü istek, şimdi iki ayağımın altında bulunuyor. Yalnız mabedin korunması (sedânetü'l-beyt) hacılara su vermek (sekâye) hakkını bundan ayrı tutuyorum. Gerek bilerek ve isteyerek olmadığı halde bir katle benzeyen her insan ölümü için, gerek kırbaç yahut baston darbesiyle meydana gelecek bir ölüm için yüz deve diyet verilecektir. Bunların kırka gebe olacaktır. Ya-kanş! Allah şimdi sizden müşriklük kübrini, atalannızın asaletini gururunu kaldırdı. Bütün insanlar Adem neslindedir. Adem ise toz topraktan yaratılmıştır!" Sonra, Muhammed Kur'an'ın 49, 12. ve müteakip ayetlerini okudu: "Ey insanlar, biz sizi kadın ve erkek olarak yaratık. İnkara ve kabilelere ayırdık. Ta ki Allah'tan en çok korkanlar arasında bulunursanız Allah'ın yanında en çok hoşluk-

la karşılaşacak olanlar arasında bulunduğunuzu bilirsiniz." Sonra, Muhammed şu sözlerle konuşmasına devam etti: "Yakaş! Size ne yapmamı bekliyorsunuz?" Hazır bulunanlar hep bir ağızdan haykırdılar: "Hayır yap. Sen şerefli bir kardeş, âlicenap bir amcazâdesin!"

Sayfa : 347

رقادىنك اوچ كوناك رساىت باه بىلەسى
آنحق كندىسە نكاح دوشمەن اقرباسىدىن رى رفاقت ابدىسە
سجائردر.

Sayfa 347

Bir kadının üç günlük bir seyahat yapabilmesi ancak kendisine nikâh düşmeyen akrabasından biri eşlik ederse uygundur.

Sayfa : 348

تەبىر آخىرلە، بىر چوچوڭك باھاسى نحرى اتمك مەنەدەر.
دناھ كلن چوچوڭ كىمك باققىدە توك اتمىسە اونكدر. بىر ادم.
چوچوڭك مەسولۇدا اولۇپتىدىن شە اشە بىلە اولۇدۇ ابدىسە.
زانى رجم جراسە مەنەدەر

Sayfa 348

Diğer bir ifadeyle, bir çocuğun babasını araştırmak yasaktır. Dünyaya gelen çocuk kimin yatağında doğmuşsa onundur. Yani bir adam, çocuğunun zina mahsulü olduğundan şüphe etse bile onu reddedemez. Zina eden taşlanarak öldürülme cezasına mahkûmdur.

Sayfa : 349

محمد موعظہ بیتر دکن سوکرہ اونوردی .

الندہ کہنک اناختارنی طویوردی .

Sayfa 349

Muhammed konuşmayı bitirdikten sonra oturdu. Elinde Kâbe'nin anahtarını tutuyordu.

Sayfa : 349

عینی زماندہ عوجہسی عباسہ حاجیلرہ سوورمک

حقیقہدہ عینی سورندہ مراسم ایله بخش ایندی

Sayfa 349

Aynı zamanda amcası Abbas'a hacılara su vermek hakkını da aynı şekilde tören ile bağışladı.

Sayfa : 349

بووظائف پنجه، صفاقاپاسی اوزرینہ اوتورمش

اولان بیغیر هر کسی کندینہ عرض حرمت وقتظیمہ ورسول الہ

صفیلہ قبول ائجک دعوت الہدی .

Sayfa 349

Bu görevler bitince, Safa kayası üzerine oturmuş olan Peygamber herkesi kendisine saygı göstermeye ve saymaya Resulullah sıfatıyla kabul etmeye davet etti.

Sayfa : 375

§. ۹۸ — مکده اقامت انسانده محمد عمومی مایق

حائز بر جوق قانونلر وضع ایئدی . یعنی شراب استعمالی

یکیدن، صورت قطعه ده، منع ایئدی

Sayfa 375

Mekke'de kaldığı sırada Muhammed genel durumu içeren birçok kanunlar koydu. Yani şarap kullanımını yeniden, kesin olarak yasakladı.

Sayfa : 375

شرابدن

باشقه درموز، اولو حیواناتی و اسنام فروختی ده منع ایئدی .

مکده اسنام اعمال ایئدیوردی . بعض مکابیلر بوندن بو بوک

راستفاده تاین ایئرلردی . کذلک محمد کاهنلر، پاره و بریله سی ده

منع ایئدی .

Sayfa 375

Şaraptan başka domuz, ölü hayvan eti ve put alım satımını da yasakladı. Mekke'de put üretiliyordu. Bazı Mekkeliler bundan büyük bir kazanç sağlıyorlardı. Bunun yanı sıra Muhammed, kâhinite-
re para verilmesini de yasakladı.

Sayfa : 375

بو مناسبتہ محمدك وقت ازدواجی،

متہی ، مع ابتدئہ سولہ نیور۔

Sayfa 375

Bu münasebetle Muhammed'in belirli bir süre için yapılan ev-
liliği, mu'ayy, yasakladığı da söyleniyor.

Sayfa : 376

مکده محمد طرفدن وضع ایذیلن اک مهم

احکامدن بری اصنام عبادتک الفاسی حقندہ وردیکی امردر .

برمنادی بوتون شهری دولاشرق شو سوزلری آواز آواز

سولہدی : «کم الله ورسوله اعان ایدرسه اوندہ صنم بولوندر نماز»

اونلری قیرار ویاقار . اصنامک فروختی ممنوعدره .

Sayfa 376

Mekke'de Muhammed tarafından konulan en önemli hükümler-
den biri, put ibadetinin kaldırılması hakkında verdiği emirdir. Bir
tellâl bütün şehri dolaşarak şu sözleri avaz avaz söyledi: "Kim Al-

lah'a, Resul'üne iman ederse evinde put bulundurmaz, onları kirar ve yakar. Putların alim sathını yasaklanmıştır."

Sayfa : 386

§ ۱۰۷ - بورایه کالجیه به قدر هرشی غایت درست
 وشایان افتخار بر صورتده جریان آتشیدی . محمد ، قریشیله
 قارشى عاقلانه براعتدال ایله والشدتلی دشمنلرینه بجنس ایله دیگی
 عفو لرایله اولقدر آرزو ایدیلن تسکین اذهان غایبسه دوضرو
 بو بولک بر آدیم آتشدی . حالبوکه شیعدی الیم بر وقعه تحدث
 ایتدی که اسلامینک بر چوق مسلمانلر ایچون یک ضعیف بر جلا
 تشکیل ایتدیکنی ، عربلرک مشرکانه وحشتلرینی یک مشکل
 صورتده ستر ایده بیلدیکنی و بر چوقلرئنده ماضینک خونین
 اعتیاداتی توقیفه کافی کلامدیکنی میدانه قویدی.

Sayfa 386

Buraya gelinceye kadar her şey gayet dürüst ve iffihar edilecek bir şekilde gelişmişti. Muhammed, Kureyşilere karşı akılcıca bir ölçü ile ve en şiddetli düşmanlarına yaptığı aforlarla o kadar arzu edilen sakinleştirme amacına doğru büyük bir adım atmıştı. Hâlbuki şimdi acı bir olay meydana gelmişti ki İslâmiyet'in birçok Müslümanlar için pek zayıf bir cildâ oluşturduğunu, Arapların ortaklık koşan vahşetlerini pek güç şekilde yok edebildiğini ve birçoklarında geçmişin vahşi alışkanlıklarını durdurmaya yetemediğini ortaya koydu.

تأليف وترجمه انجمنی طرفین قبول اولمشور

اسلام تارىخى

ترجمى:
حسين جالندار

دكتورى:
زورنگ قاناتور

(ایتالیانجه دن)

208

استانبول

عین مطبعهسى — ۱۹۲۴

İSLÂM TARİHİ

Yazarı
Leon Caetani

Tercüme
Hüseyin Cahit

Istanbul
Tanin Matbaası 1924

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 208

Yazar : Leon Caetani

Cild : Gri

Ebadı :
En : 13.5

Boy : 19.5

Sayfa Adedi : 372

Sayfa : 20

بدانته مقدارلری آنجق بوزه

بالغ اولان بوندا کارلر طالع حرنی مسلمانلارنه تبدیل ایتدیلمر.

Sayfa 20

Başlangıçta sayılan ancak yüze ulaşan bu fedakârlar savaşın gidişatını Müslümanlar lehine değiştirdiler.

Sayfa : 21

اتوابلرینی بوقاری به قالدیرهرق وبلنه سارهرق برالبه قوجهسنگ
دوهسنی صیق صیق طوتدی وحوانک سائر دوهلرله برابر
قاجاسنه مانع اولدی. دیگر البده برخنچر قوللانیوردی. ام

Sayfa 21

Elbiselerini yukarıya kaldırarak ve beline sararak bir eliyle kacasının devesini sıkı sıkı tuttu ve hayvanın diğer develerle beraber kaçmasına engel oldu. Diğer eliyle de bir hançer kullanıyordu.

Sayfa : 25

مسلمانلارك ايلك صفارنده شدتلى برغليان
 ايلد حرب ايدىلدىكى ونتيجه هنوز مشكوك كوروندىكى رصيراده
 اوزاقدن بىغمبرك حر كاتى تعقيب ابدن، اسلاميتى هنوز قبول اتمه مش
 قرئشيلرك صفلى آراسنده برتلاش بيدا اولدى. محمدك مغلوبتى
 مكده برچوق داخل مشكلا تولىد ايدى چكىدى . بعض
 قرئشيلر ايسه محمدك سقوطدن بو بوك وجدى برمخونيت دويا.
 جقلردى.

Sayfa 25

Müslümanların ilk safalarında şiddetli bir çışkunlukla savaşıldığı ve sonuç henüz şüpheli görüldüğü bir sırada uzaktan Peygamber'in hareketini izleyen, İslâmiyet'i henüz kabul etmemiş Kureyşlilerin safı arasında bir telaş meydana geldi. Muhammed'in yenilgisi Mekke'de birçok iç problem çıkaracaktı. Bazı Kureyşliler ise Muhammed'in düşüşünden büyük ve ciddi bir memnuniyet duyacaklardı.

Sayfa : 28

محمد مظفرتى تامين ايدىر اتمز دشمنك تعقبانه

كبريندى.

Sayfa 28

Muhammed zaferi kazanır kazanmaz düşmanın takibine girişti.

Sayfa : 46

حديثك بالواسطة قبول وتصديق ابتدائى احواله باقيلاجق
اولورسه طائف شهرى مسلمانلارك هجومى موفقيتلهرده ايده بيلمئندر .
بوده بالكز محمدك وطرفدارلرينك محاصره قته همان هيچ واقف
اولمالمالزندن نشئت ايتمش بر شى دكلدر .

Sayfa 46

Hadislerin kesinlikle kabul ettikleri ve onayladıktan duruma bakılacak olursa Taif şehri, Müslümanların hücumunu başarıyla durdurabilmiştir. Bu da yalnız, Muhammed'in taraftarlarının kuşatmanın inceliklerini hemen hiç bilmemelerinden ileri gelen bir şey değildir.

Sayfa : 57

في الحقيقه ، بيغمبر طائف اهاليه نيك ثبات
واصرارى وسورلك مناتى حبيبه طائفك ضبطى محال برايش
اولدينى آكلانجه اورادن على العجده چكيلمك مناسب اوله جفته
قناعت كئيردى .

Sayfa 57

Gerçekten, Peygamber, halkının kararlılığı, ısrar ve surların dayanıklılığı dolayısıyla Taif'i ele geçirmenin güç bir iş olduğunu anlayınca oradan çabucak çekilmenin uygun olacağı kanısına vardı.

Sayfa : 79

مسلمانلره ترجیحاً مشرکله بوقدر جوق
احسان و بریتلی شتلی بر عدم خشنودی تولید ایندی .
مخالفلرندن بر جوغی محمدک، یابدایی حرکتی تنقید ایچون قولاییمه
دلایلر بولدیلر .

Sayfa 79

Müslümanlara oranla müşriklere bu kadar çok bağış verilmesi şiddetli bir hoşnutsuzluk doğurdu. Muhaliflerinden birçoğu Muhammed'in yaptığı hareketi eleştirmek için kolayca kanıtlar buldular.

Sayfa : 135

بیسیمبر، شهرک ضبطه و بوتون (؟) اسامک تخرب
ایدیش اولماسه رغماً بو هجک مشرکله طرفندن ده قدیم
مشرکک طاداتی دائره سنده ایفا ایدیلته مساعده کوستردی .

Sayfa 135

Peygamber, şehrin ele geçirilmesine ve bütün pulların tahrip edilmiş olmasına rağmen bu haccın müşriklar tarafından da eski müşriklilik gelenekleri çerçevesinde yerine getirilmesine izin verdi.

Sayfa : 136

بودن آكلورزكه سنوي حج جاهله ووردهك
 كي قلكدر . يني يالكلر دني ، فصدله وقوعه كلن بر اجنام دكل
 عيني زمانده برونك بر سنوي يابردر .

Sayfa 136

Bundan anlıyoruz ki yıllık hac, Cahiliyye devrindeki gibi kal-
 mıştır. Yani yalnız dinsel amaçla meydana gelen bir toplanma
 değil, aynı zamanda yılda bir defa kurulan büyük bir panayırdır.

Sayfa : 137

بنيمبر او سه زوجسي سوده بي بوشادي .
 فقط بر قاج كون صوكره ، محمد عايشه نك اقامتگاهه كيدر كن
 سوده كنديسي سواقنده طوندي ، تكرار آلاسي رجايتدي .
 • بنجله ياتمك ايسته سورم . نوتخي عايشه به براتيورم . فقط
 عشر كوني سنك زوجك اولارق ديرمك ايستم . • محمد
 بر شرط ايه سوده بي حرملري اراسنه قبول ايتمك راضي اولدي

۱۳۷

Sayfa 137

Peygamber o yıl eşi Sevde'yi boşadı. Fakat birkaç gün sonra Mu-
 hammed, Aişe'nin evine giderken Sevde kendisini sokakta tuttu,
 tekrar nikâhlanmasını rica etti. "Benimle yatmamı istemiyorum. Nö-
 betimi Aişe'ye bırakıyorum. Fakat mahşer günü senin eşin olarak

dirilmek istiyorum." Muhammed bu koşulla Sevde'yi eşleri arasına kabul etmeye razı oldu.

Sayfa : 141

محمد ، منبره چيقيمان اول مؤمنلره ايراد نطق اينديكي وقت
بره قايلمش بر خودما کوتو کنک اوسته چيقادى .

Sayfa 141

Muhammed, mimbere çıkmadan evvel müminlere nutuk verdiği zaman, yere çakılmış bir hurma kütüğünün üstüne çıkardı.

Sayfa : 147

يكي سنهك محرمك برنجي كوني ييغمبرونون
مسلمانلرك مديون اولدقلرى تكاليفي (۱) تحصيل ايتك اوزره
قييلهله مثللر كوندردي . بونلره غير خواهانه حركت ايتملري ،
ور كونك خوشه كيمهين حالدين دولايي بدويلري قيزديرماملري ،
غايه حرمسكارانه داوراناملري ، عشر آيركن الكابي حيوانلري
سجيمملري ايچون اسرار و بردي .

Sayfa 147

Yeni yılın Muharreminin birinci günü Peygamber, bütün Müslümanların borçlu oldukları vergileri tahsil üzere kabîlelere memurlar gönderdi. Bunlara, iyilikle davranmaları, verginin hoşla gitmeyen halinden dolayı Bedevileri kızdırmamaları, gayet saygı-

lı davranmaları, öşür alırken en iyi hayvanları seçmeleri için emirler verdi.

Sayfa : 151

تیمم‌لر ایران حکمدارلرینک عرب قوای معاونه‌لرینک
الکاساسلی منبعی تشکیل ایدرلردی .

Sayfa 151

Temimler, İran hükümdarlarının Arap yardımcı kuvvetlerinin en temel kaynağını oluştururlardı.

Sayfa : 159

دیک
بر زمان ، اولدی مسلمان قبیله‌لر واردی که عشر ویرمبولردی -
بو سوکره‌کی ادعایه (۲ نجی سنه مجریه وقایعه باتکنز ، § ۱۲)
بئی اسلامینک پیش شرط اساسیندن بری زکات اولدیجی اساس
وضع ایدیلدیکی زمانکی نقطه نظره آچیقن آچینه مفاورد . عشر،
زکات کئی ، مزدوع اراضیه موضوع بر ویرکودو

Sayfa 159

Not-2- Demek ki bir zamanlar öyle Müslüman kabileler vardı ki öşür veremiyorlardı. Bu sonraki iddialara, yani İslâmiyet'in beş esas şartından biri zekâtın uygulamaya konulduğu zamaniki bakış açısına açıktan açığa aykındır. Öşür, zekât gibi ekili araziye yönelik bir vergidir.

Sayfa : 160

پیغمبر، احوالک اجمالیہ کو رہ اصول و قاعدہ لکھی

دیکھند پروردی

Sayfa 160

Peygamber, durumun gereğine uygun olarak uygulama ve kurallarını değiştirdi.

Sayfa : 194

تبرک سفری (رجب رضوانہ)

۹ محمی سنہ ۱۱ حجریہ رجیندہ [۱]، سوریه حدود
لری اوزدند، تبرک سفری وقوعه کلدی . آرتق اختیارلامش
اولان پیغمبرک اشترک ابتدکی سوک سفر بودر . بر مقصد
مخصوصه تبینله قارمه قاریشیق ایدیلمش بر چوق احادیث
آراسنده بو سفره عاند وقایع حقیقیه تک هانکیلری اولدیلمش

۱۹۱

Sayfa : 195

۲۱۵

دولوزیمی سنه

سفرک مقصد و نتیجه لرنی بولوب چیقارمق قولای بر ایش
دهلدر . آکلاشیلا بیلدیکنه نظرآ، تبرک سفریه اهمیتسز
بووش بر طاقم سیلردن دولای قرار و بریشدر . چکیلم
زحمت تک عظیم اولدی . بر چوق مصارف اختیار ایدیلمدی
و هیچ بر نتیجه آلمادی . حتی مدینه ده بو سفر علینده شدلی

Sayfa : 195

بر مخالفت نمایان اولمش ، بر چوق گشی سفردن قاچمش ،
 مدینه لیلک مختلف صنوفی آراسنده بو بوزدن مناسبات بوزولمش ،
 آردی آرقهسی گلین مؤاخذات وشکایاته میدان آچلمش کی
 کوردونیور . محمد ، باکلس ویک زیاده مبالغهلی معلومات اوزرینه
 بو هیئت سفره نیک تشکیل امرینی ورمشدی . بایلان بو بوک
 حاضر لقلره وسلاح آت چاغیریلان کیمسه لک چوقلقنه باقیلیرسه
 محمدک بالذات ایمراطور عراقلیوس علیه بر حرکت یاه جنی
 فکریته دوشمش اولدیغنه حکم ایدیله بیلیر . محمدک سلطون
 عکریه نیک بو بوک بر سرعتله اورته یه جیقماسی ، بر چوق
 قیله لک تک بر قوماندان آتنده طویلانماسی ، سفیل و آتیشیه
 میتلا هر ایستانده ایشیدیللمش . بر شیدی . بو بو بوک وقه
 جزیره العربک هر طرفنده زمین مباحثه تشکیل ایدیور ،
 کندی موجودیتلر نیک بقاسندن قورقوبه دوشن و هنوز مستقل
 بولونان قیله لرده شهسز دورلو دورلو درایتلره زمین حاضر .
 لایوردی . هجاردن نبعان ایدن بکی حیالک ضربانی هیچ
 کورولمش بر سرعتله آرتیوردی . هر کس عادتا هواده ،

۱۹۵

Sayfa : 196

کوستردی . چونکی پیغمبرک ، مسئله ده اک چوق علاقه دار اولان
 ایکی زوجهنیک پدرلری اولان عمر ابه ابو بکر ، قیزلرینه قارش
 بایلان حقارتدن ممنون قالمالردی .

Sayfa 194

Tebük Seferi (Recep, Ramazan)

Hicret'in 9. yılının Recep ayında (1) Suriye sınırları üzerinde, Tebük Seferi yapıldı. Artık ihtiyarlamış olan Peygamber'in katıldığı son sefer budur. Bir özel amaç, karma kanşık edilmiş bir çok hadiseler arasında bu sefere ait gerçek olayların hangileri olduğunu, (Sayfa 195) seferin amaç ve sonuçlarını bulup çıkarmak kolay bir iş değildir. Anlaşılabildiğine göre, Tebük Seferi'ne önemsiz ve boş bir takım nedenlerden dolayı karar verilmiştir. Çekilen sıkıntı pek büyük oldu. Birçok harcamalar yapıldı. Hiçbir sonuç alınamadı. Hatta Medine'de bu sefer aleyhinde şiddetli bir muhalefet ortaya çıkmış, birçok kişi seferden kaçmış, Medinelilerin çeşitli sınıflar arasında bu yüzden ilişkiler bozulmuş, ardi arkası gelmeyen eleştiriler ve yakınmalara meydan açılmış gibi görünüyor. Muhammed yanış ve pek çok abartılmış haberler üzerine bu sefere çıkacak askerî gücün oluşturulması buyruğunu vermişti. Yapılan büyük hazırlıklara ve silâh altına çağrılan kimselerin çokluğuna bakılırsa Muhammed'in bizzat İmparator Heraklyus'a karşı bir harekât yapacağı düşüncesine kapılmış olduğu yargısına varılabilir. Muhammed'in askerî gücünün büyük bir hızla ortaya çıkması, bir çok kabilenin tek bir komuta altında toplanması, yoksul ve anarşye tutulmuş Arabistan'da işitilmemiş bir şeydir. Bu büyük olay, Arap Yanmadası'nın her tarafında yapılan konuşmaların gündemiydi. Kendi varlıklarının geleceğinden korkuya düşen ve henüz bağımsız bulunan kabilelerde türlü türlü söylentilere ortam hazırlıyordu. Tıpkı yeraltında kaynayan suyun fokurdaması gibi Hicaz'da ortaya çıkan yeni yaşamın darbeleri hiç görülmemiş bir hızla artıyordu. Herkes âdeta havada, (sayfa 196) yakında olacak bir takım büyük gelişmelerin (olayların) yaklaştığını duyumsuyordu. Telaş ve korku, bütün Arap Yanmadası'na yayılmıştı.

Sayfa : 196

عربستانك اذ هجرا كوشه لرذن مدینه به آقنه باشلايان هيئت
سفاترلك مقدارى ، فكلر لده كى كركيلكك الك قناعت بخشرد
دليلدر

Sayfa 196

Arabistan'ın en ücra köşelerinden Medine'ye akmaya başla-
yan elçilik heyetlerinin sayısı, fikirlerdeki gerginliğin en inandırıcı
delildir.

Sayfa : 200

چونكه عسكرى نقطه نظر دن
سفر كنه بر تائيرى نه بر اهميتى اولمىدرد. بون دن دولابى حاضر لقولك
وسفر دعوتنه عدم اجابتلوك تفصيلاته كيريشمك لازمدر .
چوك سفرى بو بوزدن شهرت كسب ايتمىدرد .

Sayfa 200

Çünkü askerî açıdan seferin ne bir etkisi, ne de bir önemi olmuş-
tur. Bundan dolayı hazırlıkların ve sefer davetine katılmamaların
detaylarına girişmek lazımdır. Tebük Seferi bu yüzden şöhret ka-
zanmıştır.

Sayfa : 201

مسلمانان آراسته

اك فقيرلى بيله پاره طوپلاديلر، هيت سفره يي لعيب ايجون

بينه چك بر حيوانلري اولمايان اصحابه دوه ساتون آلديلر .

قادينلرده معاوندن كرى قالمق ايتمه ديلر .

Sayfa 201

Müslümanlar arasında en fakirleri bile para topladılar, sefere çıkanları izlemek için binecek bir hayvanları olmayan ashaba deve satın aldılar. Kadınlar da yardımdan geri kalmak istemediler.

Sayfa : 209

مدینه ده قالمش اولان كيمه لرك مقداری

بوقاریکی فقره ده ذكرا بديلن اسملرله تماماً كوسترلمش اولماز.

از جمله ، مدینه ده قالاتلردن بری ده علی بن ابی طالب ایدی .

Sayfa 209

Medine'de kalmış olan kimselerin sayısı paragrafta belirtilen isimlerle tamamen gösterilmiş olmaz. Belli başlı olarak, Medine'de kalanlardan biri de Ali bin Ebu Talip idi.

Sayfa : 212

واقدي به اعجاب اجمك لازم كلبسه (۳۹۳)

۳۹۵) اردو اوتوز بيك نفره و اون بيك بار كيرمه بالغ اوليوردي . بو

Sayfa 212

Vakâdî'ye güvenmek gerekirse ordu, otuz bin askere ve on bin ata ulaşıyordu.

Sayfa : 215

دوختينك خريطه سينده مدینه ايله نيوك آراسينده

ساوي مسافهده بولونديش جهته مدینه ايله نيوك آراسينده كي مجموع

مسافهده ايكي يوز آلتмыш ائنگليز ميل يئني تقريباً دورت يوز كيلومتر

حساب ايدله سيلير . عمر و مسافهده ۱۹ مرحلهده ۴ هر دفعه سينده .

يکري كيلومتر دن بر آز فضله يورومك سورتيه تعلم ائتمير .

کک جبر کک نيوك اليوم کاروانلرک مرحله لری سفيه موجوددور .

جره شيبدي مفاقي صالح دنيلور .

Sayfa 215

Nol-1- De Gotî'nin haritasında Medine ile Tebük arasında uygun mesafe bulunduğu için Medine ile Tebük arasındaki toplam mesafe de iki yüz altmış İngiliz mili, yani yaklaşık dört yüz kilometre hesap edilebilir. Muhammed, bu mesafeyi 19 konaklamada, her defasında yirmi kilometreden biraz fazla yürümek suretiyle aşmıştır. Gerek Hacer, gerek Tebük günlük kervanların konaklama yerleridir. Hacer'e şimdi Medâin-i Salih deniliyor.

Sayfa : 216

« ایچمیزده کی قرآن عالمی، معدیه تعلق ایدن ایشلرده الک
 حریص اولانلردر. دله تعلق ایدن ایشلرده الک یا لایحیلر اولردر.
 حریصده الک جین اولانلار یه اولردر. جلاسه بوسوزله
 شونلری علاوه ایچمیزده : « بواذلر شیمدی زم آمرلمز
 بولونیورلر! حقیقته محمد حق وار : ز اشکلردن ده ده
 قانرا »

Sayfa 216

“İçimizdeki Kur'an bilgileri, mideyle ilgili işlerde en hırslı olanlardır. Dille ilişkili olan işlerde en yalancılar onlardır. Savaşta da en korkak olanlar yine onlardır.” Celas da bu sözlere şunları ilâve etmiştir: “Bu adamlar şimdi bizim amirlerimiz bulunuyorlar! Hakikatte Muhammed'in hakkı var: Biz eşeklerden de daha fenayız!”

Sayfa : 225

محمد، هجر دن شاه دوغری نیوکه قدر ایله بادی.

اوزاده، امیر اطور هر اقلوسک عسکر طویلا دینی رواقینک کلتش

اولدینی آکلانجه، اون کون قالدی. ده ایلری به کتدی.

« اردونک قسب متابعیسه مدینه به

دو نیک فراروردی.

Sayfa 225

Muhammed, Hacer'den kuzeye doğru Tebük'e kadar ilerledi. Orada, İmparator Herakliyus'un asker topladığına ilişkin söylen-
tinin yanlış olduğunu anlayınca, on gün kaldı. Daha ileriye gitme-
di. Ordunun geri kalan kısmıyla dönmeye karar verdi.

Sayfa : 228

محمدك

فكرتكم سورہ حدود لربنہ قدر كتمك نصوري موجودايدى.
فقط دشمنك عدم موجودتى ا كلاشيلنجه عمرء دها ابرى
كتمهك لزوء سزلفنى ابضاح ابله عودت تكلفندہ بولوندى

Sayfa 228

Muhammed'in kafasında Suriye sınırlarına kadar gitmek dü-
şüncesi vardı. Fakat düşmanın olmadığı anlaşılınca Ömer, daha
ileri gitmenin gereksizliğini anlatarak geri dönme önerisinde
bulundu

Sayfa : 239

ولهاوزنك بيانته نظراً

اسلاميت حننہء كى اك قديم معلوماتہء خراج (اراضى وبركوسى)
ابله جزبه كلاء لربنك معناسى آراستندہ هيچ برفوق كورولوز. بولوز،
غير مسلكوك آدم باشنه وبردكلرى بر وبركودن هبارتمد دنيله بيلير.

Sayfa 239

Not- 2- Welhuasen'in söylediğine göre İslâmiyet hakkındaki en eski bilgilerde haraç ile cizye kelimelerinin anlamı arasında hiçbir fark görülmez. Bunlar, Müslüman olmayanların adam başına verdikleri bir vergiden ibarettir denilebilir.

Sayfa : 241

مسلمانان آجاقدن رسولزاقدن مضطرب بولونیوردی .

Sayfa 241

Müslümanlar açlıktan ve susuzluktan acı çekiyorlardı.

Sayfa : 241

بولر اوکدن قوشه رق

اردو مواصلت احمدن اول قوبوردہ کی صولری آیلورلردی .

Sayfa 241

Bunlar, önden koşarak ordu ulaşmadan önce kuyulardaki suları alıyorlardı.

Sayfa : 273

بىقىمىر شېره مواسىتىدە بەئىز مۇخالىف مەنافىلەر قارشى ئىدائىر

شەبەدە ئىخاۋىتى مېھرىۋەتلىرىدە

Sayfa 273

Peygamber şehre ulaştığında bazı muhalif münafıklara karşı sert önlemler almak zorunda kaldı.

Sayfa : 275

بوراۋە جامىك مۇمىنلار آراسىدە ئاق ساجىق

فكرىدە ئىشادىدىكى، ۋ اولجە اللہ ورسولكە قارشى حرب

اىتىش اولانلارە بر كىن كاه تشكىل اىتىدىكى ۋ سويلەنگەدەر .

Sayfa 275

Burada caminin müminler arasında nifak saçmak düşüncesiy-le inşa edildiği, "evvelce Allah'a ve Resulüne karşı savaşmış olanlara bir pusu kurma yeri oluşturduğu" söylenmektedir.

Sayfa : 277

ھەم، جامىك اىچىدە بو آرىلىق حركىتى ئىشاد اىچەدن اول

اول ازمكە اىجاب اىتىدىكى آكلادى. بناۋ ھىلە سىپىلر پالماھە، سىق

مەھسۇرە، سىياسى ايدىلر، دىنى دىكلەپلر. ھەم پالكو آسايىش ھومىنىك

مەھفۇمى و مىللىان جامەتكە اىشراك مەھسۇس اىخلاق ابدە بىلەك

تەپكۈل بىكەتكە ازالاسى اچقون شەبەد بر تەبىر ائىخاۋايتىدى. ھەرىلەتك

كەندىنە خاس برچاسى اولاسى پىلىپىنى قبول ابدەك اولسە ابدى

Sayfa : 277

حضرتك زمانی فلا كثرتك الا مشوم سبب اولان عربلرده کی او
آبریق روحی تکرار اویاندرمیش اولاجدی .

Sayfa 277

Muhammed, cemaatin içinde bu aylık hareketi ortaya çıkarmadan önce onu ezmek gerektiğini anladı. Bununla birlikte, sebepler hatta, özellikle siyasî idiler, dinî değildiler. Muhammed yalnız genel huzurun korunması ve Müslüman topluluğunun çalışma ortaklığını bozacak tehlikeli yeniliğin yok edilmesi için şiddetli bir önlem aldı. Her kabilenin kendisine özgü bir camisi olması prensibini kabul edecek olsaydı müşriklik zamanı felâketlerinin en uğursuz sebebi olan Araplardaki o aylık ruhunu tekrar uyandırmış olacaktı.

Sayfa : 288

بیشترک الا چون اصرار ایتک ایسته دیکی نقطه لر دن بری
تعدد ازواجک صوک ایزلرینکده اوره دن قالماسی ایدی .

Sayfa 288

Not-1- Peygamber'in en çok ısrar etmek istediği noktalardan biri, çok kadınla evliliğin son izlerinin de ortadan kalkması idi.

Sayfa : 291

عزيمت صبر اسندہ محمد عتيابہ امامت ابدو کن

مشہور یثربی تک جو امام اسنیء الیک ضمفانک (یعنی تک ایستہ)

ایستہ نماز قبلہ ایاتلرک) حالئ کوزاو کئدہ طوعتاسنی تہہ ایستدی.

ایستہ اجرتلی رمؤذن طوعتولامسی اسنیءدہ وردی .

Sayfa 291

Gidiş sırasında Muhammed, Osman'a imamlık yaparken arkadaşlarını pek yormamasını, en zayıflarını (yani pek isteye isteye namaz kılmayanları) halini göz önünde tutmasını tembih etti. Ücretli bir müezzini tutulması emrini de verdi.

Sayfa : 308

وط — ہمدانلر جنوبی ہندہ ستماحو الیستہ ہم حدودہ ستماک

شرقندہ وداخلق بر اراضیدہ اقامت ایدیورلردی .

Sayfa 308

Not - Hemedanlar Güney Yemen'de, Sana havalisine sınır olan, Sana'nın doğusunda ki dağlık bir araziye yerleşmişlerdi.

Sayfa : 323

. اوسدن سوگرمه آرتق هيچ
 . ويشرك كيه حنده حاضر بولونق حقه مالك دكلى .
 آرتق هيچ كيمسه اووقته قدر عادت اولدني وجهه كيه
 ۲۲۳

Sayfa : 324

دوقوزمى

۷۳ ۱

اطرافنده چيلاق قوشايه جقدى (مدخله باقكز . § ۱۲۲) .
 عيني زمانده محمد ايله مشركلر آراسنده موجود اولان بوتون
 مشركلرك مقدس ايلرده كمال امينته كيه ي زيارت ايده بيلميرن
 مساعد بولونان عمومى معاهده نامه النا ايديلندي .

Sayfa 323

O seneden sonra artık hiçbir müşrik Kâbe hakkında hazır bulunmak hakkına sahip değildi. Artık hiç kimse o zamana kadar gelenek olduğu üzere Kâbe [sayfa 324] etrafında çıplak koşmayacaktı. Aynı zamanda Muhammed ile müşrikler arasında varolan ve bütün müşriklerin kutsal aylarda rahatlıkla Kâbe'yi ziyaret edebilmelerine izin veren genel anlaşma bozuldu.

Sayfa : 324

جره فرمند

مناده (ازرقيه باقكز . ۳۳ - ۳۵) علي بن ابوطالب حجه كي

يكيلى و محمد ايله مشركلر آراسنده كي عمومى معاهده نك مفسوخيتني
 اعلاهم كه تبليغ ايندي .

Sayfa 324

Cemre yakınında Mina'da Ali bin Ebu Talip, hacdaki yenilği ve Muhammed ile müşrikler arasındaki genel anlaşmanın bozulduğunu açıkça herkese anlattı.

تأليف وترجمه المجلس التركي من ليل اول ايدالشمس

اسلام حیرت آلی

محرری :
لوز قاتانو

مترجمی :
حسین جواهر

(ایٹالیانجه دن)

208

استانبول

لتین مطبعس — ۱۹۲۴

Sayfa 208/209
Cemal ve İsmail Mustafa Altın Özyürek, İstanbul'un en büyük ve
Muharrem 1344 (1924) yılında İstanbul'da
Yayımlandı

İSLÂM TARİHİ

Yazan
Leon Coşani

Tercüme
Hüseyin Cahit

İstanbul
Tanin Matbaası 1924

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 208

Yazar : Leon Coşani

Cild : Gri 805

Ebadı :

En : 13.5

Boy : 19.5 - 1771

Sayfa Adedi : 423

Sayfa : 10

§ ۳ — اونجی سنایمیرمه ربیع اولنده محمد، دین
 بوزکشی ایله خالد بن الوادی نجرانده (یمن) بنوالمطهرین
 بن کهلر تزدین کوندردی .

Sayfa 10

Muhammed, hicretin 10. yılı Rebiül-evvel'inde Halid bin Velid'i dördyüz kişilik bir kuvvetle Hâris bin Ka'b'ın yanına gönderdi.

Sayfa : 12

. نیت و مدنی بر ملک
 اولان جنوبی عربستانده ، وسطی و شمالی عربستانده چوله
 همان همان وحشت حالده باشایان قبیلهلره نسبتله اولدجه مترقی
 بر حرث وزیاده بر رفاہ واردی .

Sayfa 12

Orta ve Kuzey Arabistan'da, çölde hemen hemen vahşi bir hayat süren kabilelere karşın Güney Arabistan, verimli toprakları ve oldukça gelişmiş medeniyetiyle refah içinde yaşıyordu.

Sayfa : 19

محمد ، كتب إلي به تخصيص ايدى لمن
 ملكت ترك ادارسى حقتده تعلقات ويرد بى صيراده : ه هر شى
 فولايلاشدير كتر ، زورلاشدير مابكتر . فنا دكل انى يكلكر
 بابكتر . (اهالى به قارشى) خصماه دكل دوستاه حسيات بسله يكتر .

Sayfa 19

Muhammed kendilerine tahsis edilen ülkelerin yönetimi hakkında talimât verdiği sırada: "Herşeyi kolaylaştırınız, zorlaştrmayınız. Fena değil iyi yenilikler yapınız. Halka karşı düşmanlık değil, dostluk duygulan besleyiniz" dedi.

Sayfa : 25

کم خرسقمان باخود پهودى دقتده
 قارىسه د ديقى ترك همچون اجبار ادله به چكدر

Sayfa 25

Hristiyan veya Yahudiler dinlerini deęiřtirmeleri için zorlanmayacaktır.

Sayfa : 107

پیغمبرك وفاتندن اول ، احوالك ۱۰ عی

۱۰۷

Sayfa : 108

سنة هجرية نك ختامندن مقدم ، عربستانده ايلك آريلق
حر كئلى باشلامشدر . بونلر ، محمدك مثالي تعقيب ايلك
و سياسى و دىنى برر و باغاندا واسطه سيله محمدك قازانديغى عيى مافع
مادى عيى تامين ايله ملك ايسته ين كيمه لر طرفندن اداره ايدىلور دى .
بويله بر حر كته ايلك قيام ايدن مسيلمه در

Sayfa 107

Peygamber'in vefatından önce -ihtimalki hicretin 10. yılının [sayfa 108] sonlarından önce- Arabistan'da ilk aylık hareketleri başla-
mıştır. Bu aylık hareketlerini -Muhammed örneğinden yola çıkarak-, siyasi ve dini bir propaganda ile Muhammed'in kazandığı
maddî menfaatleri kazanmak isteyenler yönlendiriyorlardı.

Sayfa : 108

روایت اولونديغنه كورد ، مدینه دن وطنی
اولان تامه به عودت ایدنجه اوده كویا وحی الهی به مستند آیتلر
تزیب ایش ، نبوتی اعلان ایلدیش ، قبیله سنی آرفه سی صیرا
سوروكله مشدر . قبیله سی بابانجی پیغمبری ترك ايله ملی پیغمبره
عنویتله متابعت ایشدر . قریشلرک ومدیه لیرک محمد سابه سنده

Sayfa : 109

نائل اولدقلری عینی منافی بوللرده استحصال ایدمه بیله جگگری
امید ایله بوللردی.

Sayfa 108

Bu türlü harekete ilk kalkışan Müseyleme'dir. Rivayet olunduğuna göre, Medine'den vatanı olan Yemame'ye dönünce, o da güya vahi ile gelmiş ayetler düzenlemiş, peygamberliğini ilân etmiş ve kabilesini arkası sıra sürüklemiştir. Kabilesi yabancı peygamberi terk ederek, milli peygambere memnuniyetle bağlanmışır. Kureyşilerin ve Medinelilerin Muhammed sayesinde kazandıkları (sayfa 109) menfaatleri bunlar da kazanacaklarını ümit ediyorlardı.

Sayfa : 111

میله مک پروپاغاندا ی بدایتده موافقه اقرتاران
شدی. طرفدارلریک چوغالدینی کورنجه محمد طرفندن استعمال
یدیلان وسائطه تشبث ایدمک مدینه پیغمبرینه برنامه کونلردی.
روایت اولوندیغه کوره بونده عربلر اوزرنده حکم و نفوذک
بلاشماماسی تکلیف ایدیلوردی :

Sayfa 111

Müseyleme'nin propagandalan başlangıçta etkili oldu. Taraftarlarının çoğaldığını gören Müseyleme, Muhammed'e bir mektup gönderdi. Muhammed'in dini yaymak için kullandığı yöntemleri tercih eden Müseyleme, rivayetlere göre mektubunda Araplar üzerindeki hüküm ve nüfuzun paylaşılmasını teklif ediyordu.

Sayfa : 114

سپاهك

اخلاقسز بر كذاب كې اورته جيقق ، خلق آلدائق ايجون
حنه بارلق طرزنده عادى هنرلره مراجعت ايتك و روظيفت سالتى
حز اولديفته اينانديرمق شوبه دورسون بالكس قيمتسز عد
ايدله به جك اخلاقى و دىنى بر مذهب اورته قومش اولدينى

Sayfa : 115

سپه نكر ايله برلكده تسليم ايدىلك لازم كير .

Sayfa 114

Müseyleme yalnız ahlâksız bir yalancı gibi ortaya çıkarak halkı kandırmak için hakkabazlık tarzında âdi hünerlere başvurmakla kalmamış, aynı zamanda risâlet görevi yerine getirdiğine de inanmıştı. Ayrıca, Sprenger'in [sayfa 115] tespiline göre değersiz kabul edilemeyecek ahlâkî ve dinî bir mezhep ortaya koymuştur.

Sayfa : 119

بجز الرابع (زى القصره)

§ ۷۲. — یوقاریده حکایه ایندیگمز وجهله، ۶ نجی، ۷ نجی، ۸ نجی سنلرده پیغمبر، احادیثک تصریح اجدیدی سیلردن دولای، متناد اولان سنوی بویوک حجه یعنی ذی الحججه آیندهکی حجه اشزاک ایتمشدی. کوچوک حجه یعنی عمره دینلن حجه ترجیح ایندی. بوه هر کس حاضر بولوغنه سلاحتدار اولدینی بویوک هموس حجه باشلامادن اول بر نوع خصوصی شکده ایضا ایپیش بر حجه ایدی. بو حرکتک بیی مجهول قالشدر. چونکه احادیث، پیغمبری بوکاسوق ایپدن عوامل حقتده ذره قدر ایضاحات و رمز لر.

Sayfa 119

Veda Hacı (Zilke'de)

Yukarıda hikâye ettiğimiz gibi Peygamber, hicretin 6., 7. ve 8. Sanelerinde- hadislerin açıklamadığı sebeplerden dolayı- olağan olan yıllık büyük hacca yani Zilhicce ayındaki hacca iştirak etmemişti. Küçük hacca, yani Umre'yi tercih etti. Bu herkesin hazır bulunmaya iznli olduğu genel hac başlamadan önce özel şekilde ifa edilmiş bir hac idi. Bu hareketin sebebi meçhul kalmıştır. Çünkü hadisler Peygamber'i buna sevk eden nedenler hakkında zerre kadar bilgi vermezler.

Sayfa : 120

بعضی سہدہ کو ریپورز کہ پیغمبر، محیطی مدقیق اجماع
 و حجه کان غلبه لک مزاج و احوالی حقدہ مشاهداندہ بونوق
 اوزره ابو بکری کوندزمتدی . خلفه رسماً رئیس الحج اولان
 ابو بکر واسطہ سبلہ خطاب اجمہ بوبده علی واسطہ سبلہ تبلیغاندہ
 بونوق مقصد حقیقیسی کوزمزدن نہان قالان احنالکہ بر
 دیپلوماسی اعجملکیدر . معلوم اولدیی اوزره او کوندن سو کرہ
 ارنق هیچ بر مشرکک کہہدی زیارت ایدہ میہ جسکی اعلان
 ایدنش بوضوئہ کہہ منحصرأ بر مسلمان زیارتکاهی اولمشدی .

Sayfa 120

Hicretin 9. yılında görüyorsunuz ki Peygamber, bölgeyi araştırmak ve hacca gelen kalabalıkla ilgili gözlemlerde bulunmak üzere Ebu Bekir'i göndermişti. Halka resmen Reisül-hacc olan Ebu Bekir aracılığı ile hitap etmeyip, Ali aracılığı ile tebligatta bulunması gözden kaçan bir diplomasi incelemesidir. Bilindiği gibi o günden sonra artık hiçbir müşrikin Kâbe'yi ziyaret edemeyeceği ilân edilmiş ve bu şekilde Kâbe bir Müslüman ziyaretgâhi olmuştur.

Sayfa : 121

تتمت ايه قرارلاشمش اولان آي انسانده نهايت بويوك
 حج مراسمي ايفا ائتمكده محمدى سوق ايدن اسباب سياسييه ،
 عيسى صوك زمانلرده اعتدا ايدن وارفق مطلق بر حاله كئش
 حك و فؤديه عرض اقباد ايله ين بيكرجه مؤمنندن مركب
 بر جماعت او كنده ، يالكر مسلمانلر ايله برلكده مراسم
 مخصوصه حجي ايفا ائتمك آرزوسندن عبارت اولاييلير . بو
 اويده بر منظره ايدى كه حاضر و نك كافه سنده سيتمز بر خاطر
 براقه جئدى . بوتون اسلام قوتلرينك هموي بر رسم كييدى
 عد و بويه يله جئدى . آرق اسلاميت شهرق بوتون شريستانه
 پايللاجق ، مختلف برلرده عيني زمانده بر دن بركي مسلمان دولتك
 و مؤسسك قوز و اعتباريني اخلال ائتمك تهديديني كوستون
 لغتشم عناصريني قورقوتوب دورد بر ايله جئدى .

هجة الوداع حقتدمكي احاديثي آشاغنده مفصلاً ذكر
 بدسكيز . چونكه بو ، مختلف نقاط نظردين بويوك بروقه

۱۲۱

Sayfa : 122

الجميعة

۲۲-۲۳

تاريخيه تشكيل ايدر . مسلمانلر ، بو هجة الوداعي بيغمير نريست
 حيات مجزه آلودينك اك بويوك بروقه سي اولق اوزره مختصر
 ايلرلر . بيغمير طرفندن آرق (لفظاً) مسلمان اولان مكدده
 ائتمك و صوك دفعه اوله رق اداره ايديلن بو مراسمك اهميتي

Sayfa : 122

آذربایق جالب دقت بعض عناصرده الضمان ایتشدور. بومسابتده
مکده ، عرفده و مناده محمدک ایزاد ایندیکی اوج نطقه بر اهریت
مخصوصه عطف اولونقده در. محمد، غرق و مرکزی عربستان
هر گوشه سندن گنس اولان قبیله لر او کنده بونطقه له مسکنی
بالکمز قطنی بر شکده ایضاح و تلخیص ایش اولادی . بر
قاج کون سوکره بوتون عربلرک ، اک صادق اصحابت بک
حرمت و رعایت ایندکاری استادلرینک اجیم و دینی بر نوع
و صیتاده سی کی تلق و تخطر ایله بچکاری شیریده بلا اخیر
سویله دی . بواعتبار ایله ، نطقلرک بارجه بارجه خاطرانی حدیثده
غایت مهم بر موقع طونیور . احتمالک بونلره بک چوق ان
دوقونق و ایچنه علاوه لر بائلق ایله برابرینه بومهم وقعه ده محمد
طرفندن اقاده ایدیلر اسسلی فکرلردن بعضیلرینی بر
ایجری تمکدر .

§ ۷۳ . — حاصلی ، هجر تک اونجی سنه سی اینجده ، بقیمبر
نهایت مکده بوبوک حجه بالذات حاضر بولونق ایستدی .
روایت اولوندیفته کوره ، اولکی سنلرده ، قریان کوننده .

۱۲۲

Sayfa : 123

بوم الاضحی ، (۱۰ ذی الحججه) بو مراسمی مدینه ده قریان
کسهرک نسید ایدردی . بوقاریده بونی حکایه ایتشدک .

Sayfa : 123

(۲ Nıçı سنه به بافکتر ، § ۱۰۱) . فقط بوسه حجه بالذات اشتراك ایدرک و مراسم غنوی زمان و مکابده یعنی منا و ادیسسه ۱۰ دی الحجه ده ، متعدد قربانلرله نایبندیررک بایرام بائق آرزو ایتدی . پیغمبرک بویله رینده بولوندیغی خبری قبال آراسنده اقتسار ایتدیگی ایچون اوسه حجه اشتراك ایدنلرک مقدارتی هر زمانکندن فضل اولشدر . رجوقلری پیغمبر ایله رلکده کیتک اوزره مدینه به کلدیلر . بوتون حاضرقلر ا کمال ایدیلر کدن صو کره مدینه دن (واقدی به کوره و ابن اسحاق طرفندن ده تأیید ایدیلر کینه نظر آ) برجه ایتسی کونی حرکت ایدیلدی

Sayfa 121

An'anelerle belirlenmiş olan ayda Muhammed'i, büyük hac me-rasimi düzenlemeye iten siyasî sebep şuydu:

Muhammed'in hüküm ve nüfuzunun göstergesi olan binlerce müminden oluşan bir cemaatin önünde hac görevini yerine getir-mek arzusuydu. Bu öyle bir manzaraydı ki oradakilerin hepsinde bir hahra bırakacak, tüm İslâm kuvvetlerinin büyük bir geçit res-mi olarak kabul edilecekti. Artık İslâmiyet'in şöhreti bütün Arabis-tan'a yayılacağı gibi çeşitli bölgelerde Müslüman devletinin ve kurucusunun nüfuz ve itibarını tehdit edebilecek unsurları korku-tup, engelleyebilecekti.

Veda haccıyla ilgili hadislerden, ayrıntılı olarak aşağıda bahsedeceğiz. Çünkü bu birçok açıdan büyük bir olaydır. [sayfa 122] Müslümanlar, bu veda haccını, peygamberlerinin mucizelerle dolu yaşarının en büyük olayı olarak varsayarlar. Peygamber tarafından artık Müslüman kabul edilen Mekke'de, ilk ve son kez olarak idare edilen bu merasimin önemini artıracak bazı yönler de vardır. Mekke'de, Arafa'da ve Mina'da Muhammed'in yaptığı konuşmalara özel bir önem atfedilmektedir. Batı ve merkezî Arabistan'ın her köşesinden gelmiş olan kabilelere yaptığı konuşmalarla yalnız peygamberlik görevini izah etmiş olmuyordu, aynı zamanda bütün Müslümanların Peygamber'i sıfatıyla bir tür vasiyetname sayılabilecek şeyler söylüyordu. Bu itibarla konuşulan hadislerde önemli bir yer tutuyordu. Bu hadislere bazı eklemelerin yapıldığı ihtimal dahilinde olmakla birlikte, Peygamber tarafından ifade edilen fikirleri de içermeleri mümkündür.

Sonuç olarak, hicretin 10. senesi içinde Peygamber, Mekke'de büyük bir hacca bizzat hazır bulunmak istedi. Rivayet olduğuna göre, önceki yıllarda kurban gününde [sayfa 123] (10 Zilhicce) bu merasimi Medine'de kurban keserek kutlardı. Yukarıda bunu anlattığımız (2. seneye bakınız, s. 101). Fakat bu sene hacca bizzat iştirak ederek merasimi geleneksel zaman ve mekânda, yani 10 Zilhicce'de, Minâ vadisinde kutlamayı arzu etti. Peygamber'in böyle bir niyeti olduğuna dair haber, kabileler arasında yayıldığı için o yıl hacca katılanların sayısı her zamankinden fazla olmuştu. Birçokları Peygamber'le birlikte hacca gitmek için Medine'ye geldiler. Bütün hazırlıklar tamamlandıktan sonra bir cumartesi günü hareket edildi.

Sayfa : 124

بازار کونی (۲۳ شباط)

اوکله تازیدن سوکره پیغمبر مدیم عربلرک افکار باطله به مستد
اعتیاداته تبعیتله ، قرمانلق دوهلرک صاغ بوکرلرینه بالذات
اشارت بایدی ، هر برینک بویقه بر پاپوج آصدی ، سوکره
کندی دوهسه ینه رلک عزیمت اشارتی ویردی ، بیضابه دوغرو
حرکت ایندی

Sayfa 124

23 Şubat Pazar günü öğle namazından sonra Peygamber, eski Arapların inanışlarına uygun olarak kurbanlık develerin sağ göğüslerini işaretledi ve herbirinin boynuna bir papuç astı. Sonra kendi devesine binerek yola çıkma işaretini verdi ve Beyza'ya doğru hareket etti.

Sayfa : 127

محمد، قصوه نامنده کی دوهسه را کب اوله رق

حکومتک اک اوزاق گوشه لرندن قوشوب کتس بر چوق

غلبه لاق آراسنده مطمن و مظفر بر صورتده مکابه کیردی .

Sayfa 127

Muhammed, Kusva adındaki devesinin üzerinde hükümetinin en uzak köşelerinden koşup gelmiş kalabalığın arasında gösterişli ve muzaffer bir şekilde Mekke'ye girdi.

Sayfa : 128

هر حاله پیغمبر

(منابعده سويلتمه بورسده شهبه سزبايان اولهرق) كيه اضرافنده

طوافه باشلادی . حجر الاسودك او كنه كلنجه : (بسم الله :

الله اكبر !) ديهرك بون اویدی .

Sayfa 128

Her ne kadar kaynaklarda açıklama yoksa da Peygamber şüphesiz yaya olarak Kâbe'yi tavafa başladı. Hacerü'l-esved'in önüne gelince; Bismillah! Allahu Ekber! diyerek taşı öptü.

Sayfa : 129

نجشنبه گونی محمد مکده ایلك بر نطق ویردی .

عرفه کوننده ، اوکله نمازندن اول بر نطق ویردیکی ،

ایرتسی کوتی ماده اوکله نمازندن سوکره یته بر نطق ایراد

ایلهدیکی سويله نیور .

Sayfa 129

Muhammed perşembe günü Mekke'de ilk konuşmasını yaptı. Arife günü öğle namazından önce ve ertesi gününde Mina'da öğle namazından sonra bir konuşma yaptığı söyleniyor.

Sayfa : 133

۷۷. — بو مراسم یتوب اوکله نمازی قبلدقدن سوکره محمد تکرار دوه سنه یندی ، مؤمنلری اطرافه طوبیلاهورق نهایت اوشهور نطق ایراد ایتدی . بونک متلرده کوردیکمز انک اسکی شکلنی عیناً قید ایدیورز (ابن اسحاقک روایتی) . و حج انسانده محمد ، مؤمنینه حج مناسبته ایفا ایدیله چک عادات و مراسمی تعلیم ایتدی و بر خطبه ایراد ایدرک بوند . ده ر جوق شیرده سوله دی . جاب حقه حدوتنا اشدکن سواکره دیدی که : « ای ناس ، سوزلرمی دیکله بکمز . چونکه بوسدن سوکره حج مناسبته سزی ردها کوروب کورمه چکمی بیله . ای ناس ! فاتکمز و اموالکمز ربکمز ملاقی اولاجنکمز زنده قدر سزک ایمون مقدس (حرام) ، بو کونکمز بو ایکنز ناصل مقدس ایسه اوله مقدس اولالیدر . چونکه بر

۱۳۳

Sayfa : 134

توجیهی

۷۷ §

کون دیکیزک خضوبه چیقاچکمز . او سزدن اموالکمز ایمون حساب ایسه یه چکدر . بن وظیفه می ایفا ایتدم . کیمده کندیسنک ید امانته تودیع ایدیش بر مال وار ایسه اونی کندیس و برنه ائده ایتسون . اقراض ایدیلن سرمایه دن آنان مردورلو فاقص النا ایدیشدر . فقط سرمایه بورج اوله رق قالددر . بوباده هیچ برخصزلق ارتکاب ایتمه یکنز . بوبه

Sayfa : 134

باباره کز هیچ مسئول اولمازسکز . الله آرتق هیچ فاض
 و بریلمه سی اسمی ایتشدور . عباس بن عبدالمطلبه مدیون اولدیغکز
 بوتون قاضلر کان لم یکندر . کذلک جاهلیت زمانتک بوتون
 قان دعوازی ده قالدیرلشدر . آرا کزده ایلك رفع ایتدیکم قن
 دعواسی ربیبه بن الحارث بن عبدالمطلبکدر (مشركك زمانده
 حذیبلر طرفندن ارتکاب ایدیلش برجرم . اوندن سوکره کی
 بوتون انتقام حقلری الفنا ایدیلوردی) . دهها سوکره : ای ناس :
 شیطان آرتق سزک ، لک کتکزده برستش ایدیلک بولنده کی هر دورلو
 امیدینی قائب ایتشدور . شاید ایچکزدن بعضیلری باشقه شیرده
 اوکا اطاعت ایدره شیطان باه جنکز فنا حر کتلردن دولایی
 سوینه جکدر . بو سببه ، دینکز ایچون شیطان قارشى متیظ
 بولونکز . ای ناس ! نسی (سنه قره بی سنه شمسه ایله توحید
 ایچون آی علاوه ایدیلدی . برنجی سنه هجریه باقکز . § ۹-۱۵) ده
 بر حرکت کفردر . کافرلو بوتکله خطایه دوشرلر . بر آتی برسه
 مقدس اعلان ایدرلر ، دیگر برسه ده ایسه عینی آتی بو وصفندن

۱۳۱

Sayfa : 135

۳۳

اونجی سنه

تحرید ایدرلر . اللهک حرام عدایتدیکی شیئی دوزه لئک ادعایه
 اللهک حرام عدایتدیکنه تجاوز ایدرلر . اللهک سربست
 رافدیغنی حرام اعلان ایدرلر . زمان دورخی ائکال .

Sayfa : 135

ایندی . اللهم سواوات ابله ارضی خلق ابتدکی کون کبی .
اولدی . تزدالهده آیلرک عددی اون ایکیدر . بولردن .
دردی مقدسدر : اوچی بربری تعقیب ایدر . (ذی القعدة .
ذی الحججه ومحرم . دردنجیمی) رجب ایسه ایکی جادی
آراسندهدر . صوکره شعبان کلیر . دها آشاغیده : ای ناس !
فادیلرکز اوزرندہ حقوقکز واردر . فقط اونلرده سزک
اوزرکزده حقه مالکدرلر . سزک خوشکزه کتینه یز
بر کیمه نک اؤکزہ گلمسنی ایسه مکه و منابیشزلیکی
طامر هیچ بر حر کتده بولونمامالری کندیلرندن طلب
ایمکه حقیکز واردر . بوکا دغماً اونلر بویه بر حر کتده
بولونجق اولورلر سه الله کندیلری یاناغکزندن اوزاق طوتوق
واغندال دائره سنده جزا یایمق حقی سزه و بریبور . فقط
بویه بر حر کتده بولونمقدن اجتناب ایندکلری تقدیرده کندیلری
سورت ماسبده اخاق والباس ابله مکلفنکز . قادیلره این
سامله ایدیکز . چونکه اونلر سزک یاردمچیلر کزدر ،
چونکه کندیلکلرندن هیچ بریشه مالک اولامازلر . سز
اونلری برونمهغاله کبی تلق ایتملیکز .

Sayfa 133

Bu merasim bitip öğle namazı kılındıktan sonra Muhammed, tekrar devesine bindi. Müminleri etrafına toplayarak nihayet o meşhur hutbesini okudu. Veda hutbesinin metinlerde gördüğü-

müz en eski şeklini aynen aktarıyoruz (İbn-i İshak'ın rivayeti). Bu hac sırasında Muhammed müminlere hacca yapılması gerekenleri göstermiş, bir de hutbe okuyarak birçok şey daha söylemiştir. Cenâb-ı Hak'ka hamdüsena ettikten sonra dedi ki: "Ey insanlar sözlerimi dinleyiniz. Çünkü bu seneden sonra hac münasebetiyle sizi bir daha görüp görmeyeceğimi bilemem. Ey insanlar! Kanınız ve mallarınız Rabbinize kavuşacağınız zamana kadar sizin için mukaddesdir. Bu gününüz ve bu ayınız nasıl mukaddes ise, öyle mukaddes olmalıdır. Çünkü bir [sayfa 134] gün, Rabbinizin huzuruna çıkacaksınız. O sizden ameliniz için isteyecektir. Ben görevimi yerine getirdim. Kimde kendisine emanet edilmiş bir mal var ise geri sahibine iade etsin. Sermaye olarak verilmiş borçtan faiz kaldırılmıştır. Fakat sermaye borç olarak kalmaktadır. Bu hususta hiçbir haksız kazanç elde etmeyiniz. Böyle yaparsanız [ahiretle] hiçbir sorumluluğunuz olmaz. Allah artık hiç faiz verilmemesini emretmiştir. Abdülmuttalib'in oğlu Abbas'a borcunuz olan faizler tamamen kaldırılmıştır. Bununla beraber Cahiliyye Dönemi'nin bütün kan davaları da kaldırılmıştır. Aranızda ilk kaldırdığım kan davası Rabia bin El- Hâris bin Abdülmuttalib'indir" (müşriklik zamanında Hezâyiler tarafından işlenmiş bir suç. Ondan sonraki bütün intikam hakları kaldırılıyordu). Daha sonra: "Ey insanlar! Şeytan artık sizin memleketinizde perestîş [tapma, ibadet] edilmek yolundaki her türlü ümidini kaybetmiştir. Şayet içinizden bazıları başka şeylerde ona itaat ederse, şeytan yapacağınız fena hareketlerden dolayı sevinecektir. Bu sebeple dininiz için şeytana karşı uyanık bulununuz. Nesi [Ay yılını Güneş yılıyla birleştirmek için ilâve edilen süre] de bir hareket küfürdür. Kâfirler bununla hataya düşerler. Bir ayı bir sene kutsal ilân ederler, diğer yıl ise aynı ayı bu vasfından [sayfa 135] ayırırlar. Allah'ın haram saydığı şeyi düzeltmek iddiasıyla Allah'ın haram saydığına tecavüz ederler.

Allah'ın serbest bıraktığını haram ilân ederler. Zaman döndü do-laştı, nice devirler yaptı, yine Allah'ın yeri, göğü yarattığı sıradaki halî üzere geldi. Allah nezdinde ayların sayısı on ikidir. Dördü ha-ram aylardır, üçü art arda gelir. Receb ise tektir. Sonra Şaban ge-lir. Ey insanlar! Kadınlarınız üzerinde hukukunuz vardır. Fakat on-ların da sizin üzerinde hakları vardır. Sizin hoşunuza gitmeyen bir kimsenin önünüze gelmemesini istemeye ve münasebetsizliği içeren hiçbir harekette bulunmamalarını kendilerinden talep et-meye hakkınız vardır. Buna rağmen onlar böyle bir harekette bu-lunacak olurlarsa Allah kendilerini yatağınızdan uzak tutmak ve gerektiği şekilde cezalandırmak hakkını size veriyor. Fakat bu tür hareketlerden kaçınanlar ise evli kaldığınız sürece yedirme ve giydirme ile mükellefsiniz. Kadınlara iyi davranınız. Çünkü onlar sizin yardımcınızdır. Kendiliklerinden hiçbir şeye malik olamazlar. Siz onları Allah'ın bir emaneti gibi düşününüz."

Sayfa : 140

اوج آی سو کره وقوع وفاته قدر
ارتق مدینه دن بره جقمادی (طبری ، برنجی جلد ، ۱۷۹۴)

Sayfa 140

Üç ay sonra gerçekleşen vefatına kadar artık Medine'den bir yere çıkmadı (Taberi 1. Cilt, 1894).

Sayfa : 148

۴۰
 لک
 لک صرک بب ستمک خدمتسی .

§ ۸۴ . — محمد جیان عمومی سینه عاڈ ایکی دورون
 یوقاریده تدقیق ایتمشدک . مکه دوری (مدخل ، § ۳۴۸
 و متعاقب فقره لر) ایله مدینه ده کی ایلک بشریت (بشاهی سینه
 هجریه ، § ۶۰ و متعاقب فقره لر) بر احمیت مخصوصه بی حائزدرلر .
 چونکه بری محمدک قوؤز دیبسنی ناصل احدانه موفق اولدیغنی ،
 دیگریده آرتق عموماً مسلم برینمیرک قدرتی ناصل کتساب
 ایدمک ته ثوقرائیک بر نفوذ اساسی قوردیغنی و یوبوک بر
 حکومت عسکریه تک نوسنی ناصل وجوده کتیردیکی ارايه
 ایتمکده در . فعالیتک شیمدی تدقیق ایدمکیمز اوجنی
 و صوکنجی دوره سنده ، صوکنجه واصل اولیورؤز .
 بوضوحده پیغمبر ، اوزون و جسورانه حاضرقلوله کتکین
 برحاله کتیریلن دینی ، سیاسی و عسکری سلاحتلوله جزیرقد

۱۱۴

Sayfa : 149

المریک یوبوک بر قسمنی تحت انقیاده آلمنه و خلفلرینه درین
 بر انقلاب دینی وجوده کتیرمک ، عظیم و شرفلی بر ایجرا طورلق
 خلق ایتمک ایچون لازم کلن عناصری بر اقلنه موفق اولدی .

Sayfa 148

Muhammed'in Son Beş Senesinin Özeti

Muhammed'in yaşamına ilişkin iki dönemi yukarıda incelemiştik: Mekke dönemi ve Medine'deki ilk beş yılı. Bu iki dönem de özel bir öneme sahiptir. Çünkü biri Muhammed'in dini nüfuzunu nasıl kurduğunu, diğeri de Peygamberlik kudretini nasıl kazandığını, nasıl bir teokratik nüfuz kurduğunu ve büyük bir askerî hükümetin ilk yapılanma süreçlerini kapsar. Şimdi inceleyeceğimiz, üçüncü ve sonuncu aşamadaki faaliyetleridir. Bu sayfada Peygamber, uzun ve cesurane hazırlıklarla keskin bir hale getirilen dinî, siyasi ve askerî silâhlarla kendisinden sonra devleti yönetecek olanlara, gerek Arabistan Yarımadası'nın (sayfa 149) fethi, gerek dinî yenilikler yapmaları konusunda uygun bir zemin ve gerekse büyük ve şerefli bir imparatorluk kurmaları konusunda gerekli olan şartları hazırladı.

Sayfa : 150

تاریخ

AL 3

اولدینى مشرکلك رنگنى هر کون دها بارز بر صورتده آتیرمه
میل ایدیبوردی . صرف مادی و سیاسی اولان مشرکلك تأثیراتی
نهایت ساتر بوتون تایلانه غلبه چالدى ؛ هر تک بشنج سنه سی
نهایتدن اعتباراً او قدر قوت کسب ایتدی که بیضمیریه بوندن
آلت اوست اولدی . بو حرکتک اداره سنی بالذات کندیس
دوعهده ایتدی و حرکتی تسریع ایلدی . بو ضروری ، غیر
قابل اجتناب بر عملیه اولمشدر . کیمسه بوندن کندیس

Sayfa : 150

قودنارمازدی . مادامکہ عربیہ اسلامیت تماماً اونیق ایست میوردی .
اوحالده اسلامیت ، قدیم دنیادن یکی دنیاہ مطلوب و ضروری اولان
انتقالی تأمین ایچون ، کندهسی عربیہ اونیق ایجاب ایدیوردی .

مادامکہ اسلامیت قدیم عرب دنیاس غلبه جالامایور ، اونی
تماماً محو ایدمیوردی ، اوحالده یکی عرب دنیاسنی بو اسک
عرب دنیاسی اوزریتہ تأسیس اجمعی و مشرک عرب طبیعتک
غیر قابل تحویل اوصافنی تشکیل ایدن برنییلردن برچوغنی
قبول اجمعی لازم کلوردی . ایضاً خفیجه تبدیل منظره
اجتکالیه باره ، هر هیئت اجتهامیه نی یکی شکلره و یکی مفکوره لره
دوغر سوچ ایدن دائمی برحرکت رغماً ، بوتون قوملرده
بعض نقلی و اسنلی عناصر اخلاقی و روحیه دائماً عینی حالده
قالبر ، قدیم بالمسوم تشکیلانک انهدام و انقضادن سوکره
بہ صغر اولورلر .

هیچ بری مستقنا اولماق اوزره بوتون دینلر ، ترقیلری

Sayfa : 151

AC 3

اورجمی

دوردیران مانملره غلبه چالاق ایچون ، مبارزه استدلگری
قوتلره اولاشمق مجبوریتده قالشر ، محو و ازاله لری کندهیلرینک
حکمت و جودنی تشکیل ایدن عناصری قسماً قبول اجتک اضطرارینه
دوشمشلردر . هارناق ، خرسیتان مذہبک تکاملی حقتده کی

Sayfa : 151

Arallanmış (بالخاصه مشهور Dogmen-Geschichte به باقکڑ) بالکڑ خرسقیانلق تاریخک مشرکک اعتقادات باطلهسی حتی عبادت و مفهوسلری بیله مس و بلع ایتکله مترافق برتکامل داخلیدن عبارت اولدینی آبات ایله قلامش، خرسقیانلق دها بداندیه بیله تهلکلی بررض و الحاده او د خطا، لک برحقنی قبول ایتکسزین غلبه چاله مامق کچی برغیبات ده دوشوب قالمش اولدینی میدانه قومعشدر. اتریک برقره سنده بووک برغوذ نظرله سوله دیکی کچی (هارناقک Die Mission اتریک، نچی صحیفه سنده ۱ نچی نوطه باقکڑ) بوعدا خسته لنه قارشى رنوع تأمین معافیت عملیهس کچی اولشدور.

Sayfa 150

Sırf maddî ve siyasi olan müşriklik etkileri sonunda diğer bütün temayüllere üstün geldi. Müşriklik hicretin beşinci yılı sonlarından itibaren o kadar kuvvet kazandı ki Peygamber bile alt üst oldu. Bu hareketin idaresini bizzat kendisi üzerine alarak hızlandırdı. Madem ki Araplar İslâmiyet'e tamamen uymak istemiyorlardı, o halde İslâmiyetin- cihanşümül olmak istiyorsa- Araplara uyması gerekiyordu. Mademki İslâmiyet eski Arap geleneklerine üstün gelemiyor ve onu tamamen mahvedemiyordu o halde yeni Arap zihniyetini eski Arap zihniyeti üzerine tesis etmesi için eski Arap dünyası prensiplerinden birçoğunu kabul etmesi gerekiyordu. Bir toplumu yeni şekillere ve anlayışlara doğru sevk eden

hareketler birtakım kısmî değişikliklere yol açsa bile yine kavimlere hakim olan ahlâk ve ruh hali aynen kalır. Hatta eski teşkilâtın yıkılıp yok olmasından sonra bile yine varlıklarını sürdürürler.

Bütün dinler gelişmelerini [sayfa 151] durdurabilecek engellere üstün gelmek için mücadele ettikleri kuvvetlerle uzaklaşmak mecburiyetinde kalmışlardır. Yok etmek için çabaladıkları unsurları kabul etmek zorunda kalmışlardır. Hamak, Hristiyanlık dininin yayılması sürecinde (özellikle Dogmen-Geschichte'ye bakınız), müşriklik düşünce, ibâdet ve anlayışlarını koruduğunu kanıtlamakla kalmamış başlangıçta bile Hristiyanlığın "hata" olarak kabul ettiği birçok şeyi baştan kazanamayacağından korktuğu için kabul etmek zorunda kaldığını ortaya koymuştur. Eserinin bir yerinde büyük bir öngörü ile belirttiği gibi (Hamak'ın Die Mission eserinin 68. Sayfasının 1. Dipnota bakınız) bu âdeti hastalığa karşı bir bağışlık gibidir.

Sayfa : 151

عربوں کے خطا کے
 وقصود لہذا اچھوں ظہور ابدن اسلامیت و ہدایتہ ازالہ
 اچھک و طیفہ سنی در عہدہ ایلہدیگی عناصری خفیف و مددل بر
 براسبتہ کنڈی اچھ قول اچھدن تائین غلبہ موقف
 اولاماشدر .

Sayfa 151

Arapların hata ve kusurlarını gidermek için zuhur eden İslâmiyet, başlangıçta kusurlarını gidermeyi üstlendiği bu unsurları hafif ve ılımlı bir oranda kendi içine kabul etmeden başarılı olamamıştır.

§ ۸۵ . — محمدك ترجمه جانی بازان آردو پاپیلر ختالكا
 تاریخ بشرده فردینك وقهرمانانه عواملك منحصرأ حکمران
 اولدینی فکرینه منلوب اولهرق، عمومینه بوتخولك، اسلامینك
 کویا بوزولماسی وتبدیل ماهیتاجمعی کیفیتك، بتون مسئولیتی
 محمد عطف ایتك کی برغایله قابلشردر . چونکه بر قومك
 بتون دینی وجهه استقامتی واحکام وقوانین اجنابعیسی برنك
 آدمك کیفیت تماماً وصورت مطلقهده تابع اولاپیلریش کی
 حاکم بوروتمشردر، سانکه محمدایسته ایدی بدوی سریرلی،
 جواك اوخونوز وحامل شقلمنی اللهك برستکاری ، حلیم
 وسلم بر مذهب سالکری حاله صوقاپیلردی و بونلر ایسته دینی
 شکلی وبره ییلردی . واقعا ، مدینهده یکن ایلك ایکی سندن
محمدك ، هیچ زینی فکر و سلیك کلوبده اولجه وحی
 ایدیش اولانلری توسیع ایتمشدر . بالکمز آیین، سوقاعتیاد
 ایله تاسی ایتك صورتیه ده سرت وقطعی بر شکل آنش
 وعادتلر بر قانون حاله یکنمک میل ایتشدر . کذلک، حدیثلرک
 محتویاندن تیین ایتدیکی اوزده ، محمد وحی ایدیلن مسلکی نام
 وبکمیل بریستم کی تلق ایدیوردی . هر یلر اراسنده اقتشاردن
 باشقه برا کیکی اولادیف قانع بولونیوردی . فقط شوراسده
 محققدرکه اسلامینك مسلک وعقیده جهتنده انکشافدن قلاسی،
 بعضیلرینك دیدیکی کی ، پیغمبرك اخلاق بر انحطاطدن نشئت
 ایتمش ، دها گرفت ومنلق ، دها درین بر طاقم اسبابدن

Sayfa : 153

۸۰۱

توحید

ایلی کلدی . محمد ، مکده ، مقدارلی بک آز اولان طرفدارلینه ایراد مواظپ ابتدیی وقت ، کوچوک بر جاعتک ذاتاً محدود اولان احتیاجات اخلاقیسی ایچون لازم کن شیلرک کافمنی چارچاق پیروب نوکئشندی . مکی سوره لده موجود صیق تکررلر پیمبرایه ایلک ایجابک باشادقلری افکار چرچیوسی نه قدر دار ومحدود اولدیغنی ایناه کافیدر . اوزمان ده برتوقف وقوعه کیوردکی کوروندی .

مکده صوگ سئلده اسلامیت حوکتک دورغونلق حدیثک بیه ساقلامنه موفق اولامادین بروقمدر . محمد حیرتک عرفه نه واصل اولدین زمان دنی سیت سنده کی متددا ککلرک مقصودلرک فرقمده دکلدی . نهایت اسلحه و اشیایه دهاواسع

مدینه ساحه نه داخل اولدین وافق کئیشلدیکی وقت کندی تدریسندکی رجوق قصائلری آکلادی . اوراده کی

عبرانی قیه لده موجود مؤسسلردن ملهم اوله روق قصائلری ائمه درحال تشیت ابتدی . مکده کی دبی خولبارور اوزمان

یکی راجئهای ونه نورانیک قانونلرک مامر برخالق شکلده

غایان اولدی وشایان حیرت برکنف وانتقال خاصه بیه دینی راجئهای سیت منی یکی هیئت اجئاعیه مک ایجابات ومطالبات

توقف ابتدی . بو هیئت اجئاعیه ایسه اوزمان قدر ایچنده باشادین هیئت اجئاعیه دن بک فرقل ایدی . فقط یکی اجئاعیلده اولقدر چوق دکلدیلر . مدینه ده کی

Sayfa : 154

تاریخ

154

عرب اهللسی ، غیرتلی باقیات استقا بدیایره ، يك جانل
 حیيات دینه مالک بولوغا بوردی . مهندیلرک قسه اهنسی
 احیانک محمدک اوامر دینه سندن بلا مشکلات صرف نظر
 ایدمیلرلردی . بنا علیه ، مدینه تک اهنسی يك شخص تر
 صورتده نهایت بولور بولاز یکی دینک مسالکک ناند تکلمده
 بالفیروره یکی ردورغوناق حمله اولدی . اسلامیت حرکتی
 یکی مهندیلرک حیاتنه ، زمانک ایماننه و عظیم واقعیه سندن
 متولد شرالطه ده ائی ایوان دینوی تر وجهه استقامت اهنس
 اهنکک باشلادی . محمد ، قسما کندی عزه و فدائینی فقط ده
 زباده قریشیلره قارشى مبارزدمک ایمانی سوقه حکیم و تقوییه
 بولکک دینی مفهوملر لوزمنی مدینه لیل قدر بیله حسی قیمن
 لدوی قیهار نوزرینه ده اشمل ایندیکی وقت بو حرکت ده
 لوز برشکده تحیل ایندی .

۸۶۹ . — موردیسی زامندی ، دینت مکمل بوزمه سی

Opportuniste ایدی . معاصرترقی تدقیق و مشاهدده ده
 يك قنود اشره مالکدی . کرک طرفدارلرینک کرک
 دشمنلرینک حقیق احتیاجلرینی و حقیق حسرتلرینی نمین
 و تقدیر خصوصتده مثل بولوناز برامانن محمدک آری کوشق
 بوردی . طرفدارلرینک آرقق باشق دوی تقینت هسته بهاحت
 بوردجه به کلدکلرینی کوزور کوزور ، بوش برخول بوزورکلر

Sayfa : 155

درجہ سے

عمل و ذکر بر ذات اولان محمد ، استقامتی دیکھدوردی .
 بونون فعالیتتی ، توفرائیک بیستہ منی تحکم و تقویہ صرف
 اینکے پائلا دی ، و طالب سیاسیہ منی توسیع ایندی . مدینہ
 بیت اجتماعیہ سنک ایجابات عملیہ منی قیجہ سنند محمد بویہ
 مادہ پورستانہ بر استقامت تقیب اینکے مجبوریت حس اجتماعیہ
 محمد زماندن اول وسطی و غریبی عربستانده قوتلی بر حرکت
 دینیہ موجود اولدینتی کشف اینک خوبلیاست دوشن ترجمہ
 حال محمد ریلینک نظریہ لرندہ کی جور و کلکی میدانه قویاز .
 عقیدہ وی تکاملک توفیقی ، خرسقیانلی دها منور و دها مدنی
 قوملرک دینی حاله قویان ، اک مکمل بر دین حاله بیقراران
 او اخلاق صفحانت ، مفکوزہ لرک قسم اعظمک اسلامیتده
 مقنودینی مدوی عربستانده یکی بر دین ایچون حقیق بر احتیاج
 حس ایدلہ سنندن منبع اولدینتی بک آشکاردی . محمد زمانت
 عربستانده انزلرینہ تصادق اونونان بوجزقی احتیاجات دینیہ
 سلامیت مع زورده تطبیق ایندیردی . پیغمبر ، مقابلہ کورمہ
 چکندن نورقدینی زمان بوش لاقبردیله و نصیحتلرله وقتی
 نائب ایدجک بر اومہ دکلدی . محمد دها منور و دها مدنی ،
 حقیق بر حس دینیہ صاحب کیمہ لر اولاندہ نشر دین آتش
 و لہ ایدی اسلام مسلکی بونون بونون باشقہ بر منظرہ آیردی ،
 دها تاه زانکشافہ مظہر اولوردی محمد روحندہ کی عقیدہ
 و مفکوزہ قنری دها از حس ایدیلوردی . قسم اعظمی مبع

Sayfa : 156

تاریخ

۱۵۶

سورده مفید و جوق کره پاکش شلردن (نوله قیه با فکر .
قران ؛ ۲۵-۲۶) ترکیب ایدن مسلکی اویله ساملاری نئون
ایدیه چکدی . پیغمبرده دها جوق بوکک اخلاق و مدعی
رسوله ایله اوتارک قارنیدسه چیقاجدی . دها جوق حره
مالک دها فضله رقابلیت تصور و اخلاقه صاحب غیر عرب

فوملار اسلامینی قبول اشدکری زمان توقضاتری ایشلار
تشد ایدیلر . فقط عربستانده بو اشدانی اسلامیندن باشقه
رضی قابل دکلدی . چوکه برحمت جباری اوراده اوتوران

ایموره احتیاجلری حد اسفریله ایدریمکی امر ایلی . بر
فومک احتیاجات اخلاقیه و منویسوده تماماً احتیاجات مادیسه
توافق ایدر . اسلامیت ، مختص اولدینی عرب هیت اجناسه سنک
ک او عاجز و محروم شرائط حیاتیسه صادقانه انعکاس ایدریر .

حدیث مجموعه لرده کورولن و برطاق عربلرک پیغمبره کلوب
یکی دینک بر خلاصه سنی پیغمبردن ایتمش و کندینه طرز
عبادت حقیقه ایجه ایجه سؤالر سورمش عربلره دائر اولان
بونون او حدیثلرک قسم اعظمی صو کره کی کلام علماسنک محمول
ادبیا ایدر . محمد بویه ترکیب و خلاصه لردن و عمومی نجر ایدر
مشتر ایلی (نوله قیه با فکر . قرآن ؛ ۲۶) . عمومی نرضات
و احکام عبادت و این خصوصنده صوکه درجه دره فقیر اولان
قرآن بوکا بر دلیل تشکیل ایدر . محمد پاشا دینی مدعجه بونون
عربلر ایچون اسلامیت دینی برسلک صفتیه یک آر جاذبه دار

Sayfa : 157

۸۷-۸۹ §

دینگری

X ایدی . فقط سیاسی ر آلت اولوق اعتباریه بویوک بر دقت اویاندردی . (نماز ، ویرکوه ، اوروج ، الحج ، کئی) حربت شخصیه قیید ایدن او خوشه کیتمه بچک تکالیفی بر چون کیتیک نظر مساعجه ایله کورمهسی یا بیغمبردن شخصاً نورقالنیدن یا خود مهم مکافات ماده امید ایتلرندن ایلری کاشدر . اسلامیت ، کندیسی قبول ایدنلر طرفندن برالهیات ستمی و اخلاق مسلک اولوق اعتباریه اعمال ایدیلوردی .

استدائی و غیر مکمل بر دین اولهوق قالدی . استدائی رفوقک

احتیاطی ایچون کافی ایدی . فقط قصائلر ، تضادلر و قراکلر

الله دولو ایدی . بونلر ، سو کرهکی عصر لوده یکی دینی امین

برغضب و غارت واسطهسی دییه دکل کناهلردن تمیزلک

ایچون الله طرفندن وحی ایدیش بر طریق حق دییه قبول

ایدن قوملرده یتوب نوکنسک بیلمه بن مناقشهلر ، مذهلر و قائل

منازههلر تولید ایتدیلر (۱) .

نقط ۱ - پیغمبر عطف اولونان سوزلر آراستنده بر دانسی

وارددک بونی اوموردان محدثیک ، مهندی ، عربلردهکی حیات

حلییه حقیقه صریح بر فکولری موجود ادریش اثبات اجمعی اعتباریه

شایان دقتور . گویا عهد شو سوزلری سولطمش : « تم انم دینی

برغیبت وزگان خوشه کیتمز بر بوج دییه خلق ایتدیک مدعجه

مسعود اولاجقدور (مسعودی ، دردنگر جلد ۱۶۶) .

۸۷ § - اسلامیتک ناقص صورتده تکامل کیفیتده

Sayfa : 158

تاریخ

A. S.

اجرای تأثیر ایدن عوامل بالکثر عمریلده کی حسیات دینه
 نقصانندن عبارت دکلدر . وظایع سیاسیةک طرز جریانی
 ومبارزه حیات انجبابانی ده عینی صورتده بوبوک وغالب برتأثیر
 یاشمدر . هریک دن محاوزی رسالک تعقیب ایدر . اصلاحات
 دینهک کافهینده بو غیر قابل اجتناب بر وسفدر . انسانلر
 اراننده صلح وسلون نشر ایدن وطریق حقهه باشامک تمل
 مجتهدن عبارت اولدیفنی سوبهین بوموشاق خرسیتانلق بیله
 قدیم دینلک مثللرنی قورقوتوجق و اوللره ظالماه نصیقات
 ایدجق قدر متجاوز بر مسلک تعقیب اشمدر .

Sayfa 152

Muhammed'in biyografisini yazan Avrupalılar, insanlık tarihinde kişi ve kahramanlıklarının belirleyici olduğu duygusuna yenik düşerek İslamiyet'in bazulması ve mahiyet değiştirmesinin sorumluluğunu Muhammed'e yükleme eğilimindedirler. Bir kavmin bütün dinî, kanunî ve toplumsal istikametini bir kişi belirleyebilmiş gibi düşünüp bu yönde mantık yürütmüşlerdir. Sanki Muhammed isteseydi çölkün vahşi ve cahil Bedevileri Allah'a taparı, halim ve selim bir mezhep mensubu haline sokabilir ve bunlara istediği şekli verebilirdi. Gerçekten Medine'de geçen ilk iki yıldan sonra hiçbir yeni fikir ve meslek gelip de önceden vahi edilmiş olanları genişletmemiştir. Yalnız ibadet daha sert ve katı bir şekil almış ve âdetler birer kanun haline geçmeye meyletmiştir. Hadislerin içeriğinden anlaşıldığına göre Muhammed, vahi edilen dini tam ve mükemmel bir sistem gibi telâkki ediyordu. Araçlar ara-

sında yayılması dışında bir eksiği olduğunu düşünmüyordu. Fakat şurası da kesindir ki İslâmiyet'in meslek ve kurallar açısından ortaya çıkış ve yayılmasındaki eksiklik bazılarının söylediği gibi Muhammed'in şahsıyla ilgisi olmayıp daha karmaşık ve daha derin bir takım sebeplerden [sayfa 153] ileri gelmiştir.

Muhammed Mekke'de sayılan pek az olan taraftarlarına dini yaymaya başladığı zaman küçücük bir cemaatin zaten sınırlı olan ahlâkî gereksinimleri için gerekli olan şeylerin tamamını çarçabuk bitirip tüketmişti. Mekki sûrelerdeki tekrarlar Peygamber ilk ashabin düşünsel yapısının ne kadar dar ve sınırlı olduğunu kanıtlamaya kâfidir. Mekke'deki son yıllarda İslâmiyet hareketinin durgunlaştığını ve kısmî kesintiye uğradığını hadisler bile saklayamamışlardır. Muhammed hicretten az önce dinî sistemindeki belirli eksiklik ve kusurların farkında değildi. Nihayet silâhlan ve eşyasıyla daha geniş olan Medine'ye gittiği zaman ufku genişledi ve kendi öğretisindeki birçok noksanı anladı. Bu eksiklikleri aradaki İbrani kabilelerinin kurumlarından esinlenerek derhal giderme teşebbüs etti. Oradaki kanunlar hayret edilecek şekilde ve hızla yeni topluluğun gerekleri ve talepleri doğrultusunda düzenledi. Bu yeni toplum ise o zamana kadar içinde yaşadığı toplulardan oldukça farklıydı. Fakat yeni ihtiyaçlar da o kadar çok değildi. Medine'deki [sayfa 154] Arap halkı, çalışkan bir azınlık istisna edilirse, pek canlı dinsel duygulara sahip bulunmuyordu. İslâm dinini kabul edenlerin büyük çoğunluğu olasıdır ki Muhammed'in dinsel buyruklarından kolaylıkla vazgeçebilirlerdi. Bununla birlikte, Medine'nin İslâmiyet'i kabul etmesi pek yüzeysel bir şekilde sonuçlanır sonuçlanmaz, iki dinin sistemine ait evrimde zorunlu olarak yeni bir doğurganlık ortaya çıktı. İslâmiyet hareketi, İslâmiyet'i yeni kabul etmiş olanların duygularına, zamanın gereklerine ve büyük siyasal olaylardan ortaya çıkan koşullara daha iyi uyan, dünyasal bir doğrultu izlemeye başladı. Muhammed

kasmen, kendi gayret ve çalışmaları fakat, daha çok Kureyşilere karşı savaşın gereklerinden dolayı egemenlik ve etkisini, yüksek dinsel kavramlar gereğini Medineliler kadar bile hissetmeyen Bedevî kabileler üzerine de yaymak istediği zaman, bu hareket daha belirgin bir biçimde ortaya çıktı.

Muhammed siyasi bir kişiydi, gayet mükemmel bir zamanlama idi. Karşıtlarını inceleme ve gözlemde de analiz derinliğine sahipti. Gerek yandaşlarının, gerek düşmanlarının gerçek gereksinimlerini ve gerçek duygularını belirleme ve anlama konusunda eşî görülmedik bir doğru yargıya ulaşma eseri gösterirdi. Yandaşlarının artık başka dinsel propaganda istemeyecek bir duruma geldiklerini görür görmez, boş bir hayal perest değil (sayfa 155) Pratik ve zeki bir kişi olan Muhammed, doğrultuyu değiştirdi. Bütün faaliyetlerini teokratik sistemini sağlamlaştırmaya yöneltti ve siyasal görevlerini genişletti. Medine topluluğunun yerel gerekleri sonucunda Muhammed'in böyle maddî şeylere düşkünce bir doğrultu izlemek zorunluluğunu hissetmesi, Muhammed'in döneminden önce Orta ve Batı Arabistan'da güçlü bir dinsel hareketin var olduğunu keşfetmek hülyasına düşen biyografik yazarlarının teoriklerindeki çürüklüğü ortaya koyar. Dinsel inanışın evriminin durması, Hristiyanlığı daha aydın ve daha uygar toplulukların dini haline koyan, en mükemmel bir din haline çıkaran o ahlâkî aşamaların ve ülkelerin büyük çoğunluğunun İslâmiyet'te bulunmayışı, Bedevî Arabistan'da yeni bir din için gerçek bir gereksinimin hissedilmemesinden doğmuş olduğu pek açıktır. Muhammed dönemi Arabistan'ında izlerine pek az rastlanılan dinsel gereksinimleri, İslâmiyet fazlasıyla tatmin etmiştir. Peygamber, karşılık görmeyeceğinden korktuğu zaman boş sözlerle ve öğütlerle zamanını harcayacak bir kişi değildi. Muhammed daha aydın ve daha uygar gerçek bir dinsel duyguya sahip kimseler arasında dini yayıyordu, İslâm sistemi, bütün bütün başka bir görünüm alırdı ve iyi bir ge-

İşim gösterirdi. Muhammed'in ruhundaki dinsel inanış ve ölkü düşüncesi daha az hissedilirdi. Büyük çoğunluğu belirsiz şekilde yaralı [sayfa 156] ve çoğu kere yanlış şeylerden (Nöldeke'ye bakınız Kur'an; 2-25) oluşan sistemi dinleyenleri memnun edemiyecakti. Peygamber de daha çok yüksek ahlâkî ve mezhebi bir yükle onların karşısına çıkacaktı. Daha çok kültüre sahip, daha fazla bir zihinde bir şey oluşturabilme yeteneği ve ahlâka sahip Arap olmayan topluluklar İslâmiyet'i kabul ettikleri zaman bu eksiklikleri tamamlamaya ve gidermeye çalıştılar. Ancak Arabistan'da bu ilkel İslâmiyet'ten başka bir şey mümkün değildir. Çölün çok zorlu hayatı, orada oturan adamlara gereksinimlerini en az sınıra indirmeyi buyurur. Bir topluluğun ahlâkî ve manevî gereksinimleri de bütünüyle maddî gereksinimlerine uygun düşer. İslâmiyet, ait olduğu Arap topluluğunun o güçsüz ve yaksun yaşam koşullarını sadık olarak yansıtır. Hadis kitaplarında görülen ve bir takım Arapların Peygamber'e gelip yeni dinin bir özetini Peygamber'den istemiş ve kendisine ibadet tarzı hakkında ince ince sorular sormuş, Araplara dair olan bütün o hadislerin büyük çoğunluğu, sonraki Kelâm bilginlerinin dinsel ürünleridir. Muhammed böyle sentez ve özetlerden ve genel soyutlamalardan nefret ederdi (Nöldeke'ye bakınız. Kur'an, 4). Genel tanımlar ve ibadet hükümleri ve âyin konusunda son derece fakir olan Kur'an, buna kanıt oluşturur. Muhammed yaşadığı sürece bütün Araplar için İslâmiyet dinsel bir sistem sıfatıyla pek az çekici [sayfa 157] idi. Ancak siyasal bir araç olması nedeniyle büyük bir dikkat uyandırdı (Namaz, vergi, oruç, v.d. gibi). Kişisel özgürlüğü sınırlayan o hoşagitmeyecek vergilere, birçok kişinin hoşgörüsü ile bakması ya Peygamber'den şahsen korkmalarından ya da önemli maddî ödülleri umut etmelerinden ileri gelmiştir. İslâmiyet, kendisini kabul edenler tarafından bir ilahiyât sistemi ve ahlâkî bir yol olmak dolayısıyla ihmal ediliyordu. İlkel ve mükemmel olmayan bir din olarak

kaldı. İkel bir topluluğun gereksinimleri için yeterli idi. Ancak, eksiklikler, yüzyıllarda yeni dini güvenilir bir gasp ve yağma aracı diye değil, günahlardan temizlenmek için Allah tarafından vahiy edilmiş bir hak yolu diye kabul eden topluluklarda bitip tükenmek bilmeyen tartışmalar, mezhepler ve kanlı anlaşmazlıklar doğurdu [1].

Not 1- Peygamber'e gönderme yapılan sözler arasında bir taneisi vardı ki bunu uyduran hadislerle uğraşan bilginlerin "İslâmiyeti kabul etmiş" Araplardaki gerçek duygular hakkında belirgin bir düşüncelerinin var olduğunu ispat etmesi dolayısıyla dikkat çekicidir. Güya, Muhammed şu sözleri söylemiş; "Benim ümmetim dahi bir ganimet ve zekâtı hoşça gitmez bir borç diye kabul etmediği sürece mutlu olacaktır" (Mesudi, 4'ncü Cilt, 169).

İslâmiyet'in birtakım şeylerden yoksun bir şekilde evrim göstermesinde [sayfa 158] etki yapan unsurlar, yalnız Araplardaki dinsel duyguların eksikliğinden ibaret değildir. Siyasal olayların meydana geliş tarzı ve yaşam kavgasının gereklerini de aynı şekilde büyük ve güçlü bir etki yapmıştır. Her yeni din, saldırgan bir yol olarak izler. Dinsel yeniliklerin hepsinde bu, kaçınılması mümkün olmayan bir niteliktir. İnsanlar arasında barış ve huzuru yapan ve hak yolunda yaşamanın temelli sevgiden ibaret olduğunu söyleyen yumuşak Hristiyanlık bile, eski dünyanın temsilcilerini korkutacak ve onlara acaımsız baskılar yapacak kadar saldırgan bir yol izlemiştir.

Sayfa : 161

والحقیقة

منفردك چكلمه سندن بزقاج ای صوكره قیلهار آراسنده بر

اغتناش اماره لینه تصادف ایدیوروز. بئضیلری حق ایلجولنده

مدیه محاصره سنده اشتراك اغنش اولاتلر (قراره لر) بیه تکرار

Sayfa : 161

مدینه جواریده کوردیله ویشمبیک حیوانلری اغنام ایلدیلر
(۶ نجی سنه هجره ، ۳۵) . سوریه کیدن مدینه لیلرک
کاردانلری دفعات ایله تجارزه اوغرادی ، کاروانه رفاق ایله
مسلمانلر قتل ایلدی

Sayfa 161

Gerçekten mütefiklerin çekilmesinden birkaç ay sonra kabileler arasında huzursuzluk belirtilerine rastlanır. Medine kuşatmasına katılanlar bile, tekrar Medine civarında görüldüler ve Peygamber'in hayvanlarını yağmaladılar. Suriye'ye giden Medinelilerin kervanlarına defalarca saldırdılar ve kervana refakat eden Müslümanları öldürdüler.

Sayfa : 162

بوندن دولای ، زمان ، سریع و متین ر قراره احتیاج
کوتربوردی . یشمبیک قوتلریله واملریله مقاومت ایله یلمک
خولایسی صورت قطعه ده کسوب آتالی ایلی . اسلادیک بر
قدرت عیسکریه صفیه محاصره انتحانندن ده قوی رحاله
چیمش اولدی ایشات ایشک لازم کلبوردی . محمد وضینک
بایجاباتی آکلادی دوجا سریع بر چاره بولدی . نه بویوک بر
سفره قیام ایشک نه آجیق بر محاربه ده غلبه جالقی فرصتی ظهور
ایتمش اولقله برابر بالکوز ۶ نجی سنه هجره نظر قنده اون
بدی یخنتلف هیئت سفره تربیب ایلدیلرک هر استقامت اعزاء
اولوندی . کاه جفاوت و تجاوزلرک انتقامی آلتقی ، کاه متجاوزلری

Sayfa : 163

۴۴۳

توحیہ

تأدیب ایتک ، گاہ راحت دورماہان قیہلری تحت اطاعتہ
 صوتق نایہسی تمقب ایڈیلدی . ہیئت سفرہلردن ہعضیلری
 مکہ جوازلیتہ قدر ایلرہدیلر (بنو لیانلرہ قارشى اودن
 سفر ۶۰ نجی سنہ ہجریہہ بانکز . § ۲) . ہعضیلری
 جزیرۃ العرب مرکزیتہ کیردیلر (فزادہلر علیہدہکی سفر .
 ۶ نجی سنہ ہجرہ ، § ۳) . ہعضیلری عربستانک نہالہ
 کیئدیلر (جذاملر علیہدہکی سفر ، ۶ نجی سنہ ، § ۱۱) .
 اسلامیہ قارشى انترقہ ہادقلری معلوم و مشہود اولان ہودییر
 قل ایڈیلدی (۶ نجی سنہ ہجرہ ، § ۲۰) .

Sayfa 162

Bundan dolayı zaman, seri ve metin bir karara ihtiyaç gösteriyordu. Peygamber'in kuvvetlerine ve emellerine karşı gelme hayallerini kesip atmak idi. İslâmiyet'in bir askeri güç olarak kuşatma sınavından daha güçlü bir halde çıkmış olduğunu ispat etmek lâzım geliyordu. Muhammed olayı anladı ve buna seri bir çare buldu. Ne büyük bir sefere hazırlanmak, ne de açık bir savaşta galip gelmek fırsatı zuhur etmemiş olmakla beraber, yalnız hicretin 6. senesi zarfında yedi değişik sefer heyeti tertip edilerek her istikamete gönderildi. Kâh hakaret ve saldırıların intikamını almak, kâh saldırganları [sayfa 163] cezalandırmak, kâh da rahat durmayan kabileleri itaat altında tutmak gayesi takip edildi. Sefer heyetinin bazılan Mekke civarlarına kadar ilerlediler. Bazılan

Arap Yarımadası'nın merkezine girdiler. Bazıları ise Arabistan'ın kuzeyine girdiler. İslâmiyet'e karşı entrika çevirdikleri anlaşılan Yahudiler katledildi (6. sene-i hicriye sayfa 20).

Sayfa : 164

قال بروردی . فی الحقیقہ ، تحت ابتدیکمز و نیقہ لک قیمت
 عظیمہ لری محمدک دیلو ماسنک ماہیت حقیقہ سن اورتہ
 قومالزہدر . بیضیر مطالباندہ غایت قطعی و شدید داووراتی
 شوہہ دورسون ، بالمکس ، ہایتہ مشرککہ . تماماً مساوات
 داروسندہ مامالہ کوسقردی . ہر دورلو ملاحظات دہیاتی بر
 طرفہ براتدی . عادتاً بدویلرک مشرکک ایمانی محافظہ بہ حقلمری
 مان حال تسلیم ابتدی . بوسورتہ ، محمدہ الزہدکی بوونانندہ

۱۶۴

Sayfa : 165

مسائل عسکرہ و سیاسیکہ و آرائی سائر بوتون مسالہ غلبہ
 چالش اولدیفنی اعتراف ابدیور دیککدر . بوملاحظہ لری ، قبائلی
 اسلامیت جلب ایچون اوسنی اورتولی برر تشبہ دیہہ تفسیر
 ایشک بک امکان بوکدر . چونکہ بوتلرہ ، معاوتہ محتاج اولان
 و معاوتہک زدن کادیکتہ اہمیت ورمکسزین ہر طرفہ
 ہونی آراہان رکیمہنک حالی بک آشکار سورندہ اوقونقندہدر .

Sayfa 164

Gerçekten bahsettiğimiz belgelerin büyük önemi Muhammed diplomasinin gerçek mahiyetini ortaya koymalarıdır. Peygamber taleplerinde gayet kesin davranmak şöyle dursun, başlangıçta müşriklere tamamen objektif davrandı. Her türlü dini anlayış bir tarafa bıraktı. Âdeta Bedevilerin müşriklik anlayışlarını hemen hemen kabul etti. Muhammed, elimizdeki belgeye göre [sayfa 165] askerî ve siyasî sorunların diğer sorunlara üstün geldiğini itiraf ediyor demektir. Bu davranış şeklini, kabileleri İslamiyet'e kazandırmak için üstü örtülü bir teşebbüs diye yorumlama olanağı pek yoktur. Çünkü bu davranışlarda yardım nereden gelirse gelsin önem vermeyen ve her tarafta yardım arayan bir kimserin hali açık olarak okunmaktadır.

Sayfa : 165

مردیه : دائما احتیاطکار و موسوس اولان ، اکثر منافع
 مادیه ملاحظه سیده حرکت ایدین بدو بیلرک ایلک تشیبات عسکریه
 سنده محمد اشترک ایدر کارینه و اوکا آنجوق ایلک مظفر شردن
 سو کره ، دهر و طالعل بر زین اولدایق آبات اشدیک زمان
 اشترک ایدر کارینه حکم ایلک انجوق بر طاقا دایلم من و اوردو

Sayfa 165

Gerçekten her zaman maddî çıkarlarını düşünen vesveseli ve ihtiyatlı olan Bedeviler, Muhammed ilk zaferini kazanarak mahir bir reis olduğunu kanıtlayana kadar ondan uzak durduklarına dair bir takım delillerimiz vardır.

Sayfa : 384

بر آدم تاريخه آتقى زماندهكى كيمسلك وسطينك
 دوشوندىكلىرىڭ و بايقلىرىڭ ندرجه فوقده دوشونور
 وحركت ايدرسه اولسىڭده بويوك اولور . حكيمزده عادل
 ذاوراتقى ايچون على الماده بر اتبان قايدى ، برانسلك قادر
 اولامايچى شيرى ايتمهك ايحاب ايدر .

۳۸۴

Sayfa 384

Bir insan, dönemindeki kimselerin düşündüklerinin ve yaptıklarının ne derece üzerinde düşünür ve hareket ederse, o oranda büyük olur. Yargımızda tarafsız davranmak için sıradan bir fâniden, bir insanın başaramayacağı şeyleri istememek gerekir.

Sayfa : 385

معناسيه محمدك بويوك بر آدم اولديغى قىلم ايتك وظيفه مندر .
 كرك عربستاندهكى كرك عربستان خارجندهكى بوتون معاصرلىرى
 آراسنده اونك سباسبى ، چوق يوكسك بر عظمتله هر كسك
 فوقه چيقار .

Sayfa 385

Kelimenin tam anlamıyla Muhammed'in büyük bir adam olduğunu teslim etmek vazifemizdir. Gerek Arabistan'da, gerek Arabistan haricindeki tüm çağdaşları arasında onun siması çok yüksek bir azamette herkesin fevkiye çıkar.

Sayfa : 385

محمد ، یکی رهیت اجتماعیہ تأسیس ایندی ، یکی بر دین
 وضع ایله دی . بونلرک هر ایکسیده کندی ملکشد اوته دن
 بری موجود هیئت اجتماعیہ تک و دینک چوق فوقده ای دیلر .
 یک اسکى مدینلرک وارقی اولان قوملر نزدده محمدک نامل
 اولدی موفقیته بو فاتحیتک درجه سی ارانه کافیدر . محمد ،
 ساده جه بر چول چو جوش اولق ، احتیالک و طئندن خارجه
 چیقماش و اطرافنده کی بی پایان دنیا یی طانچماش بولونق ایله
 برابر او قدر دایمانه و هیئت اجتماعیہ تک بیض احوال و شرائط
 خصوصیه منده طبیعت بشریه تک احتیاجات حقیقیه من او قدر موافق
 بر دین بیست می وجوده کنپردی که بو کون بیله ، آرادن اون
 اوج عصر کجدیکی حاله ، بو بیستم ایکی بوز میلیون خلق
 آراسنده نایت قوی ، جانلی و فعال بر صورتده پایدار بولونیور ،

۲۰۱۷

۳۸۰

Sayfa : 386

الرحمن

۱۳۹-۱۳۸ هـ

مرسته آفرقا و آسیا قطعه منده بیکلرجه یکی طرفدار قازانیور.
 دنیاده باشقه هیچ بر آدم حقنده بو سوزلر سوبله منر .
 هم جنس لریك ایشلری اوزرنده محمد قدر درین و دواملی بر تائیر
 راقش هیچ بر آدم بو قدر .

Sayfa 385

Muhammed yeni bir toplum oluşturdu ve yeni bir din kurdu. Bunların her ikisi de kendi memleketinde öteden beri mevcut olan toplumun ve dinin çok üzerinde idi. Çok eski medeniyetlerin mirasçısı olan kavimler nezdinde de Muhammed'in elde ettiği başan bu yüksekliğin derecesini göstermeye kâfidir.

Muhammed bir çöl çocuğuydu. İhtimal ki vatani dışına çıkmamış ve etrafındaki sonsuz dünyayı da tanımamıştı. Ancak toplumların ve insan doğasının ihtiyaçlarına uygun olan öyle bir din sistemi getirdi ki aradan on üç asır geçtiği halde, ikiyüz milyon insan arasında oldukça güçlü, canlı ve etkin bir şekilde yaşamakta ve [sayfa 386] her sene Afrika ve Asya kıtasında binlerce yeni taraftar kazanıyor. Dünya'da başka bir adam hakkında bu sözler söylenemez. Muhammed kadar derin ve devamlı bir etki bırakmış bir başka Peygamber yoktur.

Sayfa : 386

Arjibî me

۱۳۳۳

۸ — محمد ازدواجی تک کلامی جادی براحتی شویج.
 ستادیه صلف ایتک دلوکرو اولاز . ازدواجی تک بر چولی بشی
 دیارک عبتی جب ایتک باخود طرفدارلرین بشیلر دها سبت
 راپلکزه بده ایتک کی بر قصد سیاسی بیتی ایدی .

Sayfa 386

Muhammed'in evliliklerinin hepsini şehvet ve ihtiras olarak değerlendirmek doğru olmaz. Evliliklerinden birçoğu kazı kabileleri ya da taraftarlarından bazıları daha sıkı bağlarla bağlamak gibi siyasî bir nitelik taşıyordu.

اِسْتِزْهَارُ اَلْمُنْحَرَفَاتِ

مترجمی :

عسین جاوید

محرری :

طہرہ قاتانی

(ابتداءً بعد از ترجمہ)

308

استنبول

طبعین مطبعہ سی - ۱۹۲۶

İSLÂM TARİHİ

Yazan
Leon Coetani

Tercüme
Hüseyin Cahit

İstanbul
Tanin Matbaası 1924

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 208
Yazar : Leon Coetani
Cild : Gri
Ebadı :
En : 13.5
Boy : 19.5
Sayfa Adedi : 360

Sayfa : 34

مع مافیہ ، خستلق حیدلہ لاقیردی
 سوبلہ یمن حالہ کلہ دن اول، محمد امامت ایدہ بہ جگنی حس
 ایدہ رک ابوبکرہ مؤمنینک جماعت ریاست و نمازده امامت
 ایتمسی ایچون اسر و برمشدر

Sayfa 34

Bunun yanı sıra, hastalık nedeniyle konuşamaz hale gelmeden önce Muhammed, imamlık edemeyeceğini hissederek Ebu Bekir'e mümin topluluğuna başkanlık ve namazda imamlık etmesi için emir vermiştir.

Sayfa : 42

نظر لرینک

سہاواتہ منوجہ اولدینغی وصیت حقتده قاریشیق ر شیلر

مرلاندینغی کوردی

Sayfa 42

Bakışlarının gökyüzüne yöneldiğini ve vasiyet hakkında kanşık bir şeyler mırıldandığını gördü.

Sayfa : 42

محمد

انسانى احتضارنده حاضر و ندىن بازي بازمق اوزره لوازم ايتمه مندور .
چونكه بر كتاب « بازمق فكرنده ابدى . بو اولورسه ارتق حياتندن
سوكره خطابه دوشك امكان قالمايه جئدى . و مؤمنلرك بر بر لرله مزاج
ايله لرى منع ابدى ليش بولونه ندى . حاضر بولونانلر يئديرك نه دهك
ايتمه ديكنى آكلما بيلر . حذيان حالده سويلديكى ظن ايدهوك .

۴۲

Sayfa : 43

طلب ابدىكى شيلرى و برده بيلر (اابرى ، برنجى جلد ، ۱۸۰۶-۱۸۰۷ .

Sayfa 42

Muhammed can çekişme esnasında orada bulunanlardan yazı yazmak üzere levazım istemiştir. Çünkü bir "kitap" yazmak fikrinde idi. Bu alursa artık hayatından sonra hataya düşmek imkânı kalmayacaktı ve müminlerin birbirleriyle kavga etmeleri yasaklanmış olacaktı. Hazır bulunanlar Peygamber'in ne demek istediğini anlamadılar. Sayıklama halinde söylendiğini zannederek, [sayfa 43] istediği şeyleri vermediler (Taberî, Birinci Cilt, 6/18-7/18).

Sayfa : 44

محمد زعيم الاولك اون ايكنجىبازار ارتقى كوني اوكلدن وفات ابدى

Sayfa 44

20- Muhammed, Rebülevvel'in on ikinci Pazartesi günü öğleyin vefat etti.

Sayfa : 44

. او کون، علی بن ابی طالب،
 محمدك پاندىن چىقوبده خلقك راسته پىغمبرك اقامنكاهدن
 اوزاقلاشدىنى صيراده ، كندىسنه سورانلره شو جوابى
 ورسوردى : « الله شكره دها ايدره . او زمان ، حوجسى
 عباس المرندن طوتدى وديدى كه : « يا على ، والله اوچ كونه
 قدر سن جماعتك بر كولهسى اولاجىسك . بن محمدك چهره سنده
 عبدالمطلبك اوغللىرىك بوزلرند . دائما كوردىكم كى اولوسى
 كوردىورم . كل بخله برابر محمدك پانه كيدم . نفوذ و اقتدار
 بزم المزدسى قاله جق يوقسه باشقاريسى بجهكك ، آكلاروز .
 بى خلقه توصيه ايدم بيلير ، على جواب وردى : « والله ،
 بن بويه برشى بايمام . چونكه محمد نفوذ و اقتدارى بزه
 ورمزسه اوندىن سوكره آرتق كيمسه ورمز . . پىغمبر
 او كون وقات ايندى .

Sayfa 44

O gün Ali bin Ebu Talip, Muhammed'in yanından çıkıp da hal-
 kan arasında Peygamber'in evinden uzaklaştığı sırada, kendisine
 soranlara şu cevabı veriyordu: "Allah'a şükür, daha iyidir." O za-
 man, amcası Abbas ellerinden tuttu ve dedi ki: "Ya Ali, vallah, üç
 güne kadar sen cemaatin bir kölesi olacaksın. Ben Muhammed'in
 çehresinde, Abdülmuttalib'in oğullarının yüzlerinde daima gördü-
 ğüm gibi ölümü görüyorum. Gel beraber Muhammed'in yanına
 gidelim. Nüfuz ve iktidar bizim elimizde mi kalacak, yoksa başka-
 larına mı geçecek, anlans. Bizi halka tavsiye edebilir" dedi. Ali:
 "Vallah, ben böyle bir şey yapmam. Çünkü Muhammed nüfuz ve
 iktidan bize vermezse, ondan sonra artık kimse vermez" dedi.
 Peygamber o gün vefat etti.

Sayfa : 45

بیشیک وفات ابتدکی دویولور دویولاز ،
اسامه‌ک قومانداسی آلتده‌کی سفر ایچون جرفده طویلانغش
اولان بوتون محاربیلر مدینه‌یه دوندیلر . بیده بن‌الحصیب
الاسمی، نیشک بولوندینی اوله‌ک قایینک اوکنه سنجانی
دکنز ابتد

Sayfa 45

Peygamber'in vefat ettiği duyulur duyulmaz, Usame'nin ku-
mandası altında sefer için Cerf'te toplanmış olan bütün savaşçı-
lar, Medine'ye döndüler. Beride bin el-Hasip el-Eslemi, naaşın
bulunduğu odanın kapısının önüne sancağı dikti.

Sayfa : 46

بو مشوم خبری آلتجه
ابوبکرده قوشدی . مسجدک قایینه‌کانتجه بک‌سویج ویرغلیان
اولان عمرک خلفه ایراد نطق ابتدکینی کوردی .

Sayfa 46

Ölüm haberini alınca Ebu Bekir'de koştı. Mescid'in kapısına gelince galeyana halinde olan Ömer'in halka bir konuşma yaptığını gördü.

Sayfa : 47

ابوبکر عمومی سکوت و دقت ایچنده نطقه باشلابارق دیدی که:
 « ای ناس ! کیم محمده طایپورسه بیلسین که محمد اولمشدر .
 کیم بالمکس الله طایپورسه بیلسین که الله دانغا رحباندر
 وهیچ بر زمان اولیه جکدر ! »

Sayfa 47

Ebu Bekir umumi sessizlik ve dikkat içinde konuşmaya başlayarak dedi ki: "Ey insanlar! Kim Muhammed'e tapıyorsa bilsin ki Muhammed ölmüştür. Kim bilakis Allah'a tapıyorsa bilsin ki Allah daima sağdır ve hiçbir zaman ölmeyecektir!"

Sayfa : 51

تأمین اولوندیسه
 کوره ، محمد ، صوک خستهانی آتاشنده ، وقتاندىن بك آزاوول ،
 غایت حازر اهمیت ایکی شی سويله مشدر . بوتلرک بریسه ،
پیشمیرلرینک قبرینی بر موضوع عبادت عد ایدن قومی اللهک
هلاک اتمیسه تنبیسندن عبارتدر . دیکریده جزیره العربده
ایکی دین بولوغاداسی لزومیدر

Sayfa 51

Anlatılana göre, Muhammed, son hastalığı esnasında, vefatından pek az evvel, gayet önem arz eden iki şey söylemiştir. Bunların birisi, Peygamberlerinin kabrini bir ibadet yeri gibi gören kavmi, Allah'ın helâk etmesi temennisinden ibarettir. Diğeri de Ceziretü'l-Arap'ta iki din bulunmaması lüzumudur.

Sayfa : 53

« الله يود يلعن آتة ايتدى . چونك ييغمبرلرنيك مزارلرين
عبادتگاه حاله قلم اشديلر ! »

Sayfa 53

"Allah Yahudilere lânet etti. Çünkü Peygamberlerinin mezarlarını ibadet yerine çevirmişlerdi.!"

Sayfa : 56

« ح ما فيه . ييغمبرك وفات ايدر كن .
كندني بيلمز بولونديني بر صبراده ، مناسز بر طاقم قلم
تلفظ اتمش ، بونلري بالكن عايشه نك ايشتمش اولمائه احبال
و بر بولسبر . چونك عايشه اولي دوزلرده طوبىوردى . »

Sayfa 56

Bununla birlikte, Peygamber vefat ederken kendini bilmez bulunduğu bir sırada, manasız birtakım kelimeler telaffuz etmiş, bunları yalnız Ayşe'nin işitmiş olmasına ihtimal verilebilir. Çünkü Ayşe onu dizlerinde tutuyordu.

Sayfa : 56

مع مافیه ، حدیثک اصرازی غیرقابل جرح صورتده
 شو قناعی وریبوردکه محمد و فاتی بدن بره وقوعه گنشدر .
 سوک ائنده حاضر بولونان یکانه انسان مایته دن عبارتدر . مایته

Sayfa : 57

۱۱-۱۱ ۵

کون بریمی سنه

محمد و فاتی ابتدکیکی ، دیزلریده زوجی دکل برلش بولوندیغی
 و خیلی زمان فرق ایتمه شدور .

بیخبرک تاریخ و فاتی (۱۳ ربیع الاول = ۸ عزرباره ۶۳۲) X

۵-۳۳ — محمد و فاتی ابتدکی هفته تک کونی حقتده
 سبعلرده اختلاف یوقدر . هیس ، ربیع الاولده بر بازار ابرتمسی
 کونی و فاتی ابتدکیکی سائده منحددرلر . فقط بونک آیک هانکی
 بازار ابرتمسی کوننده وقوعه کلدیگیکی قیین خصوصنده اختلاف
 کورولبور .

Sayfa 56

Hal böyle iken, hadislerin isran inkâr edilemez surette şu ka-
 naati veriyor ki Muhammed'in vefatı birdenbire olmuştur. Son
 anında hazır bulunan yegâne insan Aişe'den ibarettir. Aişe [say-
 fa 57] Muhammed'in vefat ettiğini, dizlerinde eşî değil bir naaş
 bulunduğunu bir hayli zaman fark etmemiştir.

Peygamber'in ölüm tarihi (13 rebiu'l-evvel = 8 Haziran 632)

Muhammed'in vefat ettiği haftanın günü hakkında kaynaklarda farklılık yoktur. Hepsi Rebiu'levvel (Haziran)'de bir pazartesi günü vefat ettiğinde birleşirler. Fakat bunun ayın hangi pazartesi gününde olduğu konusunda farklılık görülüyor.

Sayfa : 58

عندك غشته انى مدنى محدثين طرفتدين مباله ابدلتم.

احتالكم بر مدت محد كنديشن لك ان حن اجه وردى . فقط
حديثك تكميل عتوانى قبول ابدبونكه غشته لك حاد صفحه س
روزه موكده وولان نا كهان اولدى . نوارن مسئله سى حل ايجون
بعض تدبيرل انفاذ ايجك وقت قلادى .

* *

Sayfa 58

Muhammed'in hastalık süresi hadis toplayıcılar tarafından abartılmıştır. Muhtemelen bir süredir Muhammed kendisini pek iyi hissetmiyordu. Fakat hadislerin bütün detayları gösteriyor ki hastalığın had safhası birdenbire geldi ve vefat anı oldu. Miras meselesini çözmek için bazı tedbirler almaya vakit kalmadı.

Sayfa : 60

بر حديثه نظراً (ابن اسحاق عن صالح بن كيسان

عن الزهري عن عبيد الله بن عتبة عن عائشة) يقمرك وفاقى تام

١٢ ربيع الاوله حتى هجرته من موكره مدينه به مواجلكك او حتى سنة

دوره سنده واورعه كندى . جومركه مدينه ده تام ١٠ سنه باشامش

Sayfa 60

Bir hadise bakılırsa, Peygamber'in vefatı tam 12 Rebiülevvel'de, yani hicretten sonra Medine'ye varışının onuncu senesinde meydana gelmiştir. Bu suretle Medine'de tam 10 sene yaşamış oluyor.

Sayfa : 61

محمد صوك قسى .

ویرنجی مدینه مسلمانلری ، انصار ، قوشوب بنو ساعدہ لڑک
 اولوسندہ (سیفہ) سعد بن عبادہ نیک نزدہ طویلاندیلر :
 بوصیرادہ علی ، طلحه وزیر متأثر برحاله عایشہ نیک اقامتکافه
 چکیلیوردی . سائر مهاجرون ابوبکرک پانہ کیتدیلر .
 اسید بن حضیر ، بنو عبدشہلر [۶] له برابر بوتلرہ الصحاب
 ایتدی . بوصیرادہ بر آدم ابوبکر ابہ عمرک پانہ کلدرک مهم
 برخبر کتیردی : « بنو ساعدہ لڑک اولوسندہ سعد بن عبادہ نیک
 اطرافندہ طویلانان انصار اونکله برلشمشدر . اگر مقام
 اقتدار آرزو ایدیوردہ کز اینر دها جدیت کب ایتمدن
 اول اونلرک پانہ کیدیکیزه . محمد هنوز غیرمدفون برحاله ،
 آوندہ طوریبوردی . تدفین حاضرلنی بیله اکیال اولونغانمشدی .
 متوفانک خانہسی قابیلی قاپامشدی . بونک اوزریتہ عمر ابوبکر
 دیدی که : « قاروشلرمن انصارک پانہ کیدم ونه یاغیق تصور
 ایتدکلریتہ باقم » (هشام ، ۱۰۱۳)

Sayfa 61

Muhammed son nefesini verince Medine Müslümanları, Benu Saidelerin avlusunda Su'ud bin İbade'nin nezdinde toplandılar. Bu sırada Ali, Talha ve Zübeyir müteessir bir şekilde Ayşe'nin evine gittiler. Diğer muhacirler Ebu Bekir'e ulaştılar. Esseyd bin Hızır da Benu Abdülşehillerle beraber bunlara katıldı. Bu sırada bir adam Ebu Bekir ile Ali'nin yanına gelerek önemli bir haber getirdi. "Benu Saidelerin avlusunda Suud bin İbade'nin etrafında toplandılar. Eğer iktidarı istiyorsanız iş daha ciddileşmeden onların yanına gidiniz." Muhammed henüz toprağa verilmemiş bir halde evinde duruyordu. Defin hazırlığı bile tamamlanmamıştı. Muhammed'in ailesi ise kapılarını kapatmışlardı. Bunun üzerine Ömer, Ebu Bekir'e dedi ki; "Kardeşlerimizin yanına gidelim. Ne yapmak istediklerini öğrenelim" (Hişam, 1013).

Sayfa : 62

مدینه یلرک حکومتی اداره دوشوردن در غروب
اشترک ایچ ن ادعا ایندکاری حق الخاصه اوسلرله خزرجلر آراسنده کی
قدیم خصوصتک خاطرله لندن دولتی عفاسته منجر اولدی . کشیت
خزرجلردن کلدیکی ایچون اوسلر اونلری تعلیب ایتک ایتتمدیلر .
خزرجیلرک حکم و نفوذینه "هیندن ایسه قریشی فرقه سنی ترجیح ایندیلر .
پون اوسلر اسید بن حضیر الله برابر ادیلر . تولا طلیه یه یاتکنز .
۳ نجی جلد ، ۶۰۰ ، سطر ۲۳ و متعاقب . سائر مسلمانلرک نصوب
ساکتانه سینه اسناد ایدن بو ایکی عسک (اریب یلرله اوسلر)
مضعده انه حرکتله قارشی خزرجلر برشی باه مادیلر . قدیم ابریق
مرفعالرینه قارشی وفای و اتحاد فرقه سنی طلیه چالدی .

Sayfa 62

Medinelilerin hükümeti idareye doğrudan doğruya katılmak için iddia ettikleri hak, özellikle Evslerle Hazreciler arasındaki eski düşmanlığın hatıralarından dolayı başarısızlığa uğradı. Teşebbüs Hazrecilerden geldiği için Evsler onları takip etmek istemediler. Hazrecilerin hüküm ve nüfuzuna girmektense onların karşındakileri tercih ettiler. Bütün Evsler Esseyid bin Hızır ile beraber-diler. Diğer Müslümanların sessizliğini tasvibe dayanan bu iki unsurun (Kureyşlilerle Evsler) birleşik hareketine karşı Hazreciler bir şey yapamadılar. Eski ayrılık taraftarlarına karşı banşan ve birleşen taraf üstünlük sağladı.

Sayfa : 65

خط ۱ - هر چند اول حل ابل طلحه و زبیرک قورالقی
 حرکتی شاهان دانند. بوطر دولت سیاسیون محروم گشته لری .
 سببه لری ده متین دکندی. شایهک بر بولکنی آتیده از طایفه و سکه
 فرقه سکه ریاستی در عهد ابلک بولی بیامدیله. این اسحاق طرفین
 و ریون مطمانده پکله بقاداردر. سوک درجه ده مهم اولان بودقیده ده
 انصار قدم خصوصتاری اوتوقادیلر. عدولری چوق اولان اوسلر
 فرقه سی سید بن حنیفک ریاستی آتیده خزرجیلردن بری مقام
 اقتداره گلمسی ایچون اوینکر و عمر ابل برلشدیلر. سکه لیلرک مشورت
 سیاسیسی تأمین ایندک بر بولک حائل مدینه لیلر آتستدک کفق
 اولدی شایه سزدو . اوینکر ابل حرکت مشرتک غیرتاری بوتشدن
 ماهران و عمر و سوزواته منقلبه اولدیله. عمر و اوینکر اولرت پیکه چیک
 برده لیرطه به بسوزواته کونکس و ردیلر اولو کا طیه چالدیله. کماله
 یشه پک شاهان دانندرکه دسا یندیج علول وفات ایچد اینر بوتون
 احقرامات ، بوتون حرسی جاهلر زنجیردن بوتشدیلر . بو قدر عظیم
 حرسی جاهلرک منازعه سی حکم سوزورکن طقده خوف و حرمت
 بسلکن یندیجک علول ایلیق بیشاره سی ترک حیات ایندیکی سلیله
 اولطده اوتولوش و اعمال اییریش برحاله آتیوردی .

Sayfa 65

Her şeyden evvel Ali, Talha ve Zübeyir'in korkakça hareketi dikkate değer. Bunlar, siyasi kavrama yeteneğinden mahrum kimselerdi. Karakterleri de sağlam değildi. İçin büyüklüğü altında ezildiler ve Mekke topluluğunun başkanlığını üstlenmenin yolunu bilemediler. İbn İshak tarafından verilen bilgi de pek önemlidir. Son derecede mühim olan bu dakikada Ensar eski düşmanlıklar unuttu. Sayıca çok olmayan Evsler, Esseyid bin Hızır'ın başkanlığı altında Hazrecilerden birinin iktidar makamına gelmemesi için Ebu Bekir ve Ömer ile birleştiler. Mekkelilerin siyasi zaferini temin eden en büyük nedenin Medineliler arasındaki düşmanlık olduğu şüphesizdir. Ebu Bekir ile Ömer'in ortak çabaları bu nifaktan ustalıkla ve iyi niyetle kurtulmayı sağladı. Ömer ve Ebu Bekir evlerine çekilecek yerde, fırtınaya cesurca göğüs gerdiler ve ona üstünlük sağladılar. Aynı biçimde yine pek dikkati çekiyor ki Peygamber vefat eder etmez bütün şiddetli arzular, bütün mevki hırsları zincirden boşandılar. Bu kadar büyük mevki hırsları çekişmeleri hüküm sürerken, hakkında korku ve hürmet beslenen Peygamber'in henüz ılık cenazesi, vefat ettiği sefil odada unutulmuş ve ihmal edilmiş bir halde yatıyordu.

Sayfa : 66

کوردیوردک اوبکرک

اتقان یک فرطه دل بر صورتہ جبران اندر. آکلشدیلنه نظر

صورتہ بری بولدر لولانه پایلان بر احابک مشرومقی حشدہ

شبه الظہار المندبر

Sayfa 66

Görülüyor ki Ebu Bekir'in seçilmesi pek fırtınalı bir surette cereyan etmiştir. Anlaşıldığına göre sonra, biri bu kadar acele yapılan bir seçimin uygun olup olmaması hakkında ki şüphesini açıklamıştır.

Sayfa : 66

ابوبكر انصاري بوتون مؤيدلك انصاري
 كراسيه وقوعه كلبوب شخصي بر اوده تصادفاطوبلاش كوچوك
 بر ايتلك كورولتوي بر اعلان طيبه سنده محقق ابتدئي حفته حيق
 بر صورتك منتظم و مشروم اولامازدي .

Sayfa 66

Ebu Bekir'in seçilmesi bütün müminlerin ay birliğiyle olmayıp hususî bir evde tesadüfen toplanmış küçük bir azınlığın gürültülü bir ilanı neticesinde ortaya çıktığı için, hiçbir biçimde düzenli ve kapuna uygun olamazdı.

Sayfa : 66

بوتون دولاي
 اجتماعه حاضر بولونماش سائر مكمل مهاجرونك وچ سانه برنجي
 درجه ده حل، زير وسائره كي فوذ والنداره يك حريص اولانرك

Sayfa : 67

اون برنجي سه
 ۳۷۵
 شدئي بر قائر دورنلاري وچاينده انصاريك بوتون اصحابك آرزوسنك
 محسول اولديش كوسترمكك غيركافي عناصردن سركب ناقص بر ايتنكك
 فراوش قبول ايتلك ايستمه ملري يك طيبه در .

Sayfa 66

Bundan dolayı, toplantıda hazır bulunmamış diğer Mekkeli muhacirler -bu arada birinci derecede Ali- ve Zübeyir gibi nüfuz ve iktidara pek istekli olanların (sayfa 67) şiddetli bir tesir duymaları ve başlangıçta, seçimin bütün ashabın arzusunu ürünü olmayan sınırlı bir topluluğun kararını kabul etmek istememeleri doğaktır.

Sayfa : 68

ابوبكر آخريمن حكاية ايديلن
 نطقده بر چوق شيلر آراسنده انصار ايجون ،دار افتخار بر طاقم
 سوزلرده واردور . اوسورنده كه نهايت ابوبكر اسمد بن عباده به يله
 قرشيلرك بغوقى تصدىق وانصارك آخريوزرا اولاييله چيكلرني قبول
 ايتديربيور . حديثك سو كنده حكاية ايديله يكنه كوره زبير ، ابوبكر
 آخري خبر آنجه قيليني چيكلش ، هل خليفه اعلان اولوتجه به قدر
 بوق قينه سوقانده عهد ايله مشدر . عمر قيليني آلتيرمش و برطاشه
 اورمدوق قيرطاشنى امر ايله مشدر . عمرك تهديدان اوزرينه وعيني زمانده
 هر دورلو مقاومتك قى فائده اولديك آكلانيلماسى تيجيه سنده طلعه
 ايله زبير ، ميچ ايتديه ايتديه ابوبكره صداقت يمين ايتديلر

Sayfa 68

Ebu Bekir'in ağızından hikâye edilen nutukta birçok şeyler arasında Ensar için iftihar edilecek birtakım sözler de vardır. O surette ki nihayet Ebu Bekir, Esad bin Ubade'ye bile Kureyşlilerin üstünlüğünü tasdik ve Ensar'ın* ancak vezir olabileceklerini kabul ettiriyor. Hadisin sonunda anlatıldığına göre Zübeyir, Ebu Bekir'in seçildiğini haber alınca kılıcını çekmiş, Ali halife ilân olunucaya kadar bunu kınına sokmamaya yemin etmiştir. Ömer kılıcı aldırış ve bir taşla vurarak kırılmasını emretmiştir. Ömer'in tehditleri üze-

rine ve aynı zamanda her türlü karşı koymanın faydasız olduğu-
nun anlaşılması üzerine Talha ile Zübeyir, hiç istemeye istemeye
Ebu Bekir'e sadakat yemini ettiler.

* İslâm'ın yayılmasına büyük hizmetleri geçmiş olan Medine halkı, Hazrec
ve Evi kabilelerine verilen isimdir.

Sayfa : 69

عند مبيح بر زمان استقبال دوشو هه مشدر. مبيح بر
زمان آند بیلرین صریح صورتده آبری نالین ایسه دیکر مشرک کاهنلری
کی استقبال حقدده ممالورد اعالر ده بولونامشدر.

Sayfa 69

Muhammed hiçbir zaman geleceği düşünmemiştir. Hiçbir za-
man kendilerinden açık surette ayrı kalmak istediği müşrik kâhin-
leri gibi gelecek hakkında sır dolu imalarda bulunmamıştır.

Sayfa : 70

نیر دیکره ، آکلا بورز که ابوبکرک اتخانی بالخاصه
تقریریلره نهمدیه انصاریت منسوب اولمايان . سلمانلرک آریدر .

Sayfa 70

Diğer tabirle, anlıyoruz ki Ebu Bekir'in seçilmesi bilhassa ne
Kureyşlilerin ne Medine Ensar'ına mensup olmayan Müslümanla-
rın eseridir.

Sayfa : 72

حاضرین ہنوز بشیرک
اجتہادکارانہ سوزلرینک تحت تأثیرندہ بولوندقلری صبرادہ
ابوبکر علی السجہ ایلری بہ آئیلدی وحاضرین یا عمری یا ابو
عیدہنی اتخابہ دعوت ایتدی .

Sayfa 72

Orada bulunanlar, Beşir'in ihtiyat dolu sözlerinin etkisi altında buldukları sırada Ebu Bekir alelacele ileriye atıldı ve oradakileri ya Ömer ya da Ebu Ubeyde'yi seçmeye davet etti.

Sayfa : 75

حالبوکہ بنو ہاشمندن هیچ کیمسہنک
ساعدهلر سیفہسندہکی اجتہادہ اشتراک ایتدہکارلی معلومندو .
بونلر ابوبکرک اتخابنی دو بونجہ اولن قبولدن امتناع ایتدیلر .

Sayfa 75

Hâlbuki Benu Hâşim'den hiç kimsenin Saadelerdeki toplantıya katılmadıkları bilinmektedir. Bunlar Ebu Bekir'in seçildiğini duyunca onu kabul etmekten kaçındılar.

Sayfa : 75

اولئك ايجون ، ديه بيليرز كه بوناسبتله ابوبكره عطف
اولونان بوتون نطقلار يك مؤخر زمانلارك، خلافته كيمك كيفي
الك اتشلي برسته تشكيل اينديكي، بر طرفدن على طرفدارلرينك،
ديكر طرفدن عباسلارك امويلر فاصب اولديني وبالكرز محمد

۷۰

Sayfa : 76

اون بر نهي سه

۴۲-۴۱-۱۰۳

عائمه سنك خلافته لايق بولونديني ادعاسني مدافعه ايدورك نخت
ايجون اوغراشدقلري دورك محمول اديسي اولق ايجاب ايدر.

Sayfa 75

Onun için, diyebiliriz ki bu münasebetle Ebu Bekir'e ait olduğu söylenen bütün konuşmalar, sonraki zamanların, hilafete geçmek işinin en ateşli bir mesele teşkil ettiği, bir taraftan Ali taraftarlarının, diğer taraftan Abbasilerin, Emevilerin gasp ettiği ve yalnız [sayfa 76] Muhammed ailesinin hilafete layık bulunduğu iddiasını savunarak taht için uğraştıkları devrin edebî mahsulü olması gerekir.

Sayfa : 76

ابوبكرك خلافته اتخابنك ايرتمسي كوني مسجدهه مسلمائلر
بووك بر اجتماع عصف اينديلر. ابوبكر منبره چيقدى . سوز
المادن اول، عمر آياغه قالفهرق خلقه ايراد نطق اله اولغلى
ابوبكره بيته دعوت الهدى . ابوبكرى مدح اينديكى صبراه

Sayfa : 76

اصحابك الكايسى او اولدوقى سويلهدى. بوتون خلق بركون اول
 بنوساعده لرك اولوسنده ايندكلىرى. يعنى تكرر ايلهدير .
 سوكره اوبوكر اياغه قالدى . اوده مؤمنينه . بر فلق ابراد
 ايندى . رئيس انتخاب ايديش اولغه برابر آرا رنده الكايسى
 اولماي قبول اينديكى سويلهدى . د دوشرو سورنده حركت
 ايدرسيم بكا مظارنده بولونكيز . فقط فنا حركت اينديكم
 قدردنه بنى طريق مستقيمه ارجاع ايديكمز ! حقيقت ايماندر!
 يالان خيانتدر . آرا كنده ضيف اولانلر بن ايجون قويدرلر .
 تاكه الهك عاقيله اولك حقى استحصال وتأمين ايدهيلهيم .

۷۶

Sayfa : 77

۱۲۵

اون برنجيه

ايجكزده قوى اولانلر الهك عاقيله كندينه افعال و اعمالك
 حاجى و بر درنجيه قدر بن ايجون ضعيفدرلر . الهك بولنده
 مجاهده اينكدن واز كمش اولان بوتون قوملر استحقاق
 عموميه مروض اولمشلردر . فنالق ياپان هر قوم سوكره غضب
 آلهيه اوضرا مشدر . الهك ورسولك اوامرى تعقيب اينديكم
 مدخجه بكا اطاعت ايديكمز . فقط اولرك اراده لرينه مضار
 حركت اينديكم قدردنه بكا اطاعته مجبور دكلسكيز . هايدى ،
 نازه قالكيز ! الله سزه رحم و غفور اولسون !

Sayfa 76

Ebu Bekir'in hilafete seçildiğinin ertesi günü mesacette Müslümanlar büyük bir toplantı yaptılar. Ebu Bekir mimbere çıktı. Söz almadan ewel, Ömer ayağa kalkıp halka bir konuşma yaparak onları Ebu Bekir'e biata davet etti. Ebu Bekir'i övdüğü sırada ashabın en iyisinin olduğunu söyledi. Bütün halk, bir gün ewel Benu Saidelerin avlusunda ettikleri biatı tekrar ettiler. Sonra Ebu Bekir ayağa kalktı. O da müminlere bir konuşma yaptı. Başkan seçilmiş olmakla beraber aralarında en iyisi olmayı kabul etmediğini söyledi. "Doğru surette hareket edersem beni takip ediniz. Fakat fena hareket ettiğim takdirde beni doğru yola çeviriniz. Hakikat, imandır; yalan, hiyanettir. Aranızda zayıf olanlar benim için güçlüdürler. Tâ ki Allah'ın inayetiyle onun hakkını yerine getirebileyim. [sayfa 77] İçinizde güçlü olanlar Allah'ın inayetiyle kendisine işlerinin ve uygulamalarının hesabını verdirinceye kadar benim için zayıftırlar. Allah'ın yolunda cihat etmekten vazgeçmiş olan bütün kavimler, genellikle hor görülmele karşı karşıya kalmışlardır. Fenalık yapan her kavim sonra ilâhî cezaya uğramıştır. Allah'ın ve Resulü'nün o emrini takip ettiğim müddetçe bana itaat ediniz. Fakat onların iradelerine aykırı hareket ettiğim takdirde bana itaate mecbur değilsiniz. Haydi, namaza kalkınız! Allah size merhamet gösterecek ve bağışlasın!"

Sayfa : 79

• حاليو كه ديكر
 مناجدن او كرتيكيزه كودو حله آله آدين زاده مدت پهن فاطمه تك
 و قاتبه قدر او بيكرى طانيقدين طلباً استماع استعد

Sayfa 79

Hâlbuki diğer kaynaklardan öğrendiğimize göre Ali, altı aydan fazla bir süre yani Fatma'nın vefatına kadar Ebu Bekir'i tanıtmaktan kesinlikle kaçınmıştır.

Sayfa : 81

سالی کون .
(یعنی ابوبکرک عموماً خلیفه اعلان ابدیلدیکی کون) محمدک
تدقیقینه اشتغال اولوندی . علی ، عباس ، فضل بن العباس ،
قثم بن العباس ، اسامه بن زید و بیضیرک آزادیلرندن بری
اولان شقران صوک حاضرلقلری ایفا ایتدیله . علی ، عباس .
وایی اوغل نشی قالدیردیله و چوردیلر ، دیکرلری غسل .

۸۱

Sayfa : 82

ایچون صو دو کدیله . مع مافیله متوقایه قارشى اؤحرمت اولوق
اوزره کوملکنی چیقارمادیله . بوسورته کیمسه عهدی چیلوق
کودمه مش اولدی . صو کره نشی اوچ اتوابه ساردیلر . بونلرک
ایکیسی صحاری دنیلن جنسدن اتواب ایدی . برده دنلکی
و چیز کیلی خرته (برد حیره) واردی .

Sayfa 81

Salı günü (yani Ebu bekir'in umumen halife ilân edildiği gün) Muhammed'in defin işiyle meşgul olundu. Ali, Abbas, Fazl bin el-Abbas, Kasım bin el-Abbas, Üsame bin Zeyd ve Peygamber'in azatlarından biri olan Şükran son hazırlıkları yerine getirdiler. Ali, Abbas ve iki oğlu naaşı kaldırdılar ve çevirdiler, diğerleri gusul için su (sayfa 82) döktüler. Bununla birlikte, vefat edene karşı bir saygı ifadesi olarak gömleğini çıkarmadılar. Bu suretle kimse Muhammed'i çıplak görmemiş oldu. Sonra naaşı üç elbiseye sardılar. Bunların ikisi suhharî denilen cinsten elbise idi. Bir de renkli ve çizgili hırka (berd-i habre) vardı.

Sayfa : 82

عجمه وقتك :

ارتسی کونی اوکله دوغرو دفن ایدیلدی .

Sayfa 82

Muhammed, vefatının ertesi günü öğleye doğru defnedildi.

Sayfa : 82

بو حدیثده استادک مقفودی (مدخله بانکر .
 ۱۳ - ۱۴) ابن اسماعیل حقیق وموتوق حدیثلرندن بری اولدیغی
 دائر بزه بر تأییدات تشکیل ایدو . بناء علیه برعی درجهده بر
 وثیقه دور . شایان دلدیرکه بو قلمده تدفین ایشلرینده نه اویکوردی
 نه عمردن بحث ایدیلدیکی هیچ کورمپوز . عودک بوزوک احصا ایدین
 اوان منلیه حائر اولدیلاری موقع و بوزوک استاده قارشو حس ایشلرکی
 حقیق ودرین حبت نظر اعتباره آکیرسه بوزوک پندیره قارشو سوزک
 وظیفه ی ایاغده احوال کورسترملری شایان قبول دکلر . تدفینه دائر

Sayfa : 83

آشاییکی حدیث زودده ابو بکر دن و عمر دن بحث اولو نامی شایه دقتور.
سنة طه جازة مراسمده حاضر بولو نادرلی محمدور

Sayfa : 83

بوغدن

استدلال ایدیه بیه بیکنه کوره عددک ناکه سنک حاشی اعضالی
 ابو بکرک اتقابه قارش حس ایندکلی المراد تیبیه سنده ، پیغمبری
 خصوص صورتده دفن ایقنار وظیفه نیک جازوه مراسمده اشتراک کنه
 میدان برالمانشورور. پیغمبرک ترک حیات ایندورکی اولمه دفن ایقنار
 اولماسنک حکمتی ده احوالک بورد. اسلامیک سینه سنده کی مختلف طرفه
 اراننده احتیاضات دعا اوزماندن بورد شدید ایدی.

Sayfa 82

Bu hadiste isnadın doğruluğu İbn İshak'ın hakiki ve yazık hadislerinden biri olduğuna dair bizce bir teminat teşkil eder. Bundan dolayı birinci derecede bir vesikadır. Dikkat edilmesi gerekir ki bu maddede defin esnasında ne Ebu Bekir'den, ne Ömer'den bahsedildiğini hiç görmüyoruz. Muhammed'in büyük ashabından olmak sıfatıyla buldukları mevki ve büyük üstada karşı hissettikleri hakiki ve derin sevgi dikkate alınırsa, bunların Peygamber'e karşı son vazifeyi yerine getirmede ihmâl göstermeleri kabul edilebilir bir şey değildir. Defne dair aşağıdaki hadislerde de Ebu Bekir'den ve Ömer'den söz edilmemesi dikkati çekiyor. Bundan dolayı cenaze töreninde hazır bulunmadıkları muhakkaktır. [sayfa 83] Bundan delillerle anlaşılacağına göre Muhammed'in ailesinin Haşimi azalan Ebu Bekir'in seçilmesine karşı hissettikleri

kırgınlık neticesinde, Peygamber'i hususî surette defnetmişler ve halifenin cenaze törenine katılmasına meydan bırakmamışlardır. Peygamber'in vefat ettiği odaya defnedilmiş olmasının hikmeti de ihtimal ki budur. İslâmiyet'in sinesindeki muhtelif fırkalar arasında ihtiraslar daha o zamandan bu kadar şiddetli idi.

Sayfa : 84

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، زوجہ لری بیہ خیر دار
اولادن علی المجاہد ونا کہانی بر صورتہ دفن ایڈیلدی .
مع مافیہ قادیتر جو قوری قازان قازمہ لری سندن نہ ایڈیلدی
آکلامش لری .

Sayfa 84

Peygamber, eşleri bile haberdar olmadan alâcelâle ve âni bir surette defnedildi. Bununla birlikte kadınlar çukuru kazan kazanmalann sesinden ne yapıldığını anlamışlardı.

Sayfa : 85

نوط ۱ ... محمدک تھینتہ دائرہ ورینن پک آز تفصیلاتدن
انآئدہ شو حس حاصل اولورچو کہ تھینن علی الصبہ ویلاصہاسہ وقوعہ
کشدور. غریبدرک جنازہ تازی کییک ایڈیلدی تھینتہ دائرہ هیچ برخیرہ
تصاف ایڈیلور . عادتا سطرلر آراستدن اونونان متایہ کورہ
او آئدہ سیاسی مشغولیتلر اولدور مهم وچیر ایڈی کہ کیسہ عرساتک
ذی قدرت حاکم و صاحبک جنازہ سببہ اوغراشسته نوقت بولش
نہ آرزو دویتدور.

Sayfa 85

Not-1- Muhammed'in defnedilmesine dair verilen pek az detaydan insanda şu his hasıl oluyor ki defin alelacele ve tören düzenlenmeden yapılmıştır. Gariptir ki cenaze namazını kimin kıldırıldığına dair hiçbir habere tesadüf etmiyoruz. Âdeti sahralar arasından okunan manaya göre, o anda siyasi meşguliyetler o kadar mühim ve zorlayıcı idi ki kimse Arabistan'ın en kudretli hakim ve sahibinin cenazesıyla uğraşmaya ne vakit bulmuş, ne de arzu duymuştur.

Sayfa : 86

بئمبر زوجہ لرندن هر رت اولردن باشقه رشى
وصت احمدى . بونون اموال غيرمقولہنى صدقه اوله رق
 ترك ابتدى يعنى عمومى خزينة براقدى

Sayfa 86

Peygamber, eşlerinden her birine evlerden başka bir şey vasiyet etmedi. Bütün taşınmaz mallarını sadaka olarak terk etti, yani umumî hazineye bıraktı.

Sayfa : 86

بو خبر دوغرو دكلدر . چونكه ، معلوم اولدوين
 اوزره ، عمد هبج بر وصيتنامه براقامشدر ، وصيتده بولونمامشدر .

Sayfa : 87

خطه ابو بکر پیغمبر انہی حیاتہ دعوات الہ اطہار ائتن اولدی
 آرزولری نفس ابدیک ، عہدک بوتون اموالک ، خزینہ دولہ حالہ
 اواسہ و پوزیک واردان تاجاً مسلمان چاہتک سناقدہ تمہیص ادریلہ سہ
 فراز وردی . بوتون دولای کرہس فاطمہ ک . پدینک مالک اولدی
 اموالک حصہ دار اولاسی قبول ائتمشدور

Sayfa 86

Bu haber doğru değildir. Çünkü bilindiği üzere, Muhammed hiçbir vasiyetnâme bırakmamıştır, vasiyette bulunmamıştır. (sayfa 87) Halife Ebu Bekir, Peygamber'in hayatıyken defalarca açıkladığı arzularını yorumlayarak, Muhammed'in bütün malının, devlet hazinesine ait olmasına ve bunların gelirinin tamamen Müslüman toplumunun yararına kullanılmasına karar verdi. Bundan dolayı kızı Fatma'nın mallara hissedar olmasını kabul etmemiştir.

Sayfa : 89

وفاتندن اوچ کون
 اولک کلنجه قدر محمد کرک خصوصی کرک عمومی بوتون
 ایشلرله اشتغال ایدہ بیلجک بر حالہ بولوندی . فوق العاده
 بر شدت الہ بحر ان ظهور ایتدیکی وقت بر معناد رونجه لری
 دولاشمقدن فراغت مجبور قالدی ، عایشه ک او طه سنده یادی
 و ابو بکر ی کندیسک مننی صفیلہ امامت وظیفه سنی ایشایه
 مأمور ایدی .

Sayfa 89

Vefatından üç gün eveline gelinceye kadar Muhammed gerek özel, gerek genel bütün işleriyle meşgul olabilecek bir haldeydi. Fevkalade bir şiddet ile kriz geldiği zaman alışlageldiği üzere eşlerini dolaşmaktan vazgeçmeye mecbur kaldı. Ayşe'nin odasında yatıp ve Ebu Bekir'i kendisinin temsilcisi sıfatıyla imamlık vazifesini yerine getirmeye memur etti.

Sayfa : 90

حزبکے اہلسنت محمد بنوکر و اصحاب

ورمیوردی . بویا بد قناعات کتیرمک ایچون پیغمبره وكالة
مدینه ده امامت ایچش اولان ذاتلرک جدول اسمیسی کوزدن
کچیرمک کافیدر [۲] . بنا علیہ ، ابوبکرک اتخاب ایچمالک
غایت تصادق بر کیفیتدی و خلیفه اتخاب ایدیللمسی کیفیتده
منبرلرک ظن ایتدیرمک ایسته دکلری درجه بر تاثیر سائر
اولاماندر . اتخاب بالخاصه باشقه سبیلردن یعنی غایت تهلکالی
واندیغی بر دقتدهده ابوبکرک جورانه تشیتدن و اوستدهده
بوتون رفیقلرینک یک جوق فوقه چیقاران ابراز ایتدیگی
شایان حیرت و تقدیر دولت اولملی منیقندن نشئت ایچمندر .

Sayfa 90

Çünkü bizzat Muhammed buna ehemmiyet vermiyordu. Bu konuda kanaat getirmek için Peygamber'e vekâleten Medine'de imamet etmiş olan kimselerin isim listesini gözden geçirmek yeterlidir. Bununla birlikte, Ebu Bekir'in seçilmesi muhtemelen gayet tesadüfî bir durumdu ve halife seçilmesinde kaynakların zannet-

firmak istedikleri derece bir etkisi yoktur. Seçim, bilhassa başka sebeplerden yani, gayet tehlikeli ve endişeli bir dakikada Ebu Bekir'in cesurca teşebbüsünden ve o meselede bütün arkadaşlarının pek üstüne çıkararak gösterdiği hayret ve takdir edilecek devlet adamlığı meziyetinden ortaya çıkmıştır.

Sayfa : 91

وقان ایده جکی صباح ، بیغمبرک کاذب بر ایلیک امانده سی
حس ایتمش اولدیغنی ، عایشه نیک قایستندن کوروندیکنی ،
محمد بیغمبرلرینک چهره سی مشاهده ایدنجی مؤمنلرک مؤبیح
ومتأثر اولدقلرینی حکایه ایدن حدیثلرک خطوط عمومی سی
دوغرو دبیله قبول اولونایلیر . حصوله ککن انطباع او قدر
این اولدی که هر کس محمدک محقق و سریع بر سورنده شفا یاب
اولاجنه ایئادی . کسب اطمنان ایدن ابوبکر شهرک خارجی
علائنده ، سنده کی اوینه دوندی . جالبو که محمد کورونغنی ،
أولمک ایتمه ین ، اوله جکته احتمال ورمه ین بر آدمک صوک
صرف ایئدیکی غیرت ایدی . اوله یه کیرنجی ، استراحت ایچون
باشی عایشه نیک دیزینه دایادینی بوگون بیله حالا عریئانده

Sayfa : 92

دیش تیزلرکه خدمت ایدن بر دالی آغزینده طوتدینی صیراده
بووک رضغه اوغرادی . آرقه سندن باغینلق کلدی . بو باغینلق
انسانده احتمال که قلب ، خست لفتک شدنه دایانه مایه رق ضرابان
قالدی . بیغمبر ، نمرجه ، نالم اظهار ایچون ، کمال سکون اله
توک حیات استدی . حتی او قدر طاتیل بر سورنده اولدی که
عایشه بیله ارتلق بیغمبرک بر حیات بولونمادینی فرق ایتمشدی .

Sayfa 91

Vefat edeceği sabah, Peygamber'in yalnızca bir yıllık belirtisi hissetmiş olduğunu, Ayyşe'nin kapısından görüldüğünü, muhterem Peygamberlerinin çehresini görünce müminlerin heyecanlı ve üzüntülü olduklarını anlatan hadislerin genel çizgisi doğru diye kabul olunabilir. Ortaya çıkan izlenim o kadar iyi oldu ki herkes Muhammed'in muhakkak ve seri bir surette sağlığına kavuşacağına inandı. Kendine güveniyle kazançlı çıkan Ebu Bekir, şehrin kenar mahallelerinden, Sunh'daki evine döndü. Hâlbuki Muhammed'in görünmesi, ölmek istemeyen ve öleceğine ihtimal vermeyen bir adamın sarf ettiği son gayret idi. Odaya girince, dinlenmek için başını Ayyşe'nin dizine dayadığı ve bugün bile hâlâ Arabistan'da [sayfa 92] diş temizlemeye hizmet eden bir dalı ağzında tuttuğu sırada büyük bir zaafa uğradı, arkasından baygınlık geldi. Bu baygınlık esnasında ihtimal ki kalp, hastalığın şiddetine dayanamayıp çarpanıda kaldı. Peygamber ne şiddetli sarsılma, ne üzüntü göstermeden, büyük bir sessizlik ile vefat etti. Hatta o kadar tatlı bir surette öldü ki Ayyşe bile artık Peygamber'in hayatta olmadığını fark etmemişti.

Sayfa : 93

حاجو کے بعد

بر حیات ایکن امامتہ جبکہ بر اجماع ہوگی۔

Sayfa 93

Hâlbuki Muhammed hayatta iken imamette böyle bir ehemmiyet yoktu.

Sayfa : 94

عندك هیچ بر زمان وکلاس یا خود ناظرلری اولامشدر .
بالکیز عسکری قوماندانلری و ویر کو تحصیلدارلری واردی

Sayfa 94

Muhammed'in hiçbir zaman vekilleri yahut bakanları olmamıştır. Yalnız askerî kumandanları ve vergi tahsilatçıları vardı.

Sayfa : 94

عندك
نظرده امامك هیچ بر نیتق بولدی . چونکه او بر حیات بولوندی
دوره هیچ بر نیتق اولدی عسکری و نظامنده تحصیلدارلری واردی .

Sayfa 94

Muhammed'in düşüncesinde imametın hiçbir kıymeti yoktu. Çünkü o hayatta bulunduğu müddetçe, hiçbir kimse onu manevî görevlerinde temsil edemezdi.

Sayfa : 95

ابوبکرده بو سببه حقیقته کیسه تک ایضا اتمش اولدی بر خدمته
ایک دفعه اولوق نائل اولدی . بو نطق نظرده وله تک اهمیت واردی .

Sayfa 95

Ebu Bekir de bu sebeple gerçekte kimserin yerine getirmemiş olduğu bir hizmete ilk defa olarak nail oldu. Bu bakış açısından olayın önemi vardır.

Sayfa : 95

وظیفه ، ایک احداث ایدہ ایک زمانہ کی تصادفی احوال و شرائطدن
دولای اہمیت کسب ایندی . بالذات محمد اوسیرادہ جوکا استقبالیاجہون
ہیچ بر معنا عطف ایخہ بردی . چونکہ کندینک اولہچکنہ احمال
ورمش دکلدی .

Sayfa 95

Vazife, ilk ortaya çıktığı zamandaki tesadüfî durum ve şartlardan dolayı önem kazandı. Bizzat Muhammed o sırada buna gelecek için hiçbir önem atfetmiyordu. Çünkü kendisinin geleceğine ihtimal vermiş değildi.

Sayfa : 95

حاصل ، محمد صادق اصحابہ وداع ایخدن ،
تأسیس ایندیکی جامعک استقبالیہ دائر تعلیمات برافادن وقت
ایندی . اولوم او قدر نا کھانی برسرعتلہ کلدی کہ نہ کندیس
نہ اصحابدن بری عاقبتک بو قدر یقین اولہچفنہ احمال ویرمدی .

Sayfa 95

Sonuç olarak, Muhammed sadik ashabına veda etmeden, tesis ettiği topluluğun geleceğine dair talimat bırakmadan vefat etti. Ölüm o kadar ani bir süratle geldi ki ne kendisi, ne ashabtan biri sonucun bu kadar yakın olacağına ihtimal vermedi.

Sayfa : 96

اون برنجی سنه

۶۹

بر آرایه ربط اجماعه چالیشدی . بو قشبتك نتیجهسی او قدر طفلانه اولمشدرکه تایشه به عطف ابدیلن حدیثلر بك آرشایان اطمینان اوساق حازدرلر . عادتا بر قادین منبعندن چیقمتی اولدقلری حاللارندن بلیدر . محمد هیچ برشی سویلهمدی . ملکات عقلمسی ، حال احتضاره کیردیگنی فرق اجماعدن اولبولوتلانیدی . تایشه دیزلرنده آرتق زوجك اوموزلری وپانی دکل ، بر آرز اول عربستانك الك ذی قدرت حکمداری بولونان بر ذالك جسدی بولوندیغنی فرق ایدنجتیه قدر ایچه بر زمان کجیدی .

تایشه کندیغ و بوتون مسلمانلره کلن بو عظیم فلاکتی فرق ایدر ایتمز دهشت ایچنده فیرلادی ، باغیرارق دیگر قادینلری خیردار ایشدی . بر آن ایچنده بوقلاکت خبری بوتون شهره بایلهدی . حدیثلرک مندرجاتندن آشکار صورتده کورو - لیورکه بونا کهای مصیبتك ایلك خبری بوتون جماعت آراشده ناقابل تصور بر قورقو تولید ایشدر . موقع اقتداره کیمک کجیکه سینه عظیمدهن جل ایچون حاشیر لاشامیشدی .

Sayfa 96

Bu girişimin sonucu o kadar cılız olmuştu ki Ayşe'ye atfedilen olaylar çok dikkat çekici değildi. Âdeta bir kadın kaynaktan çıkmış oldukları hallerinden belliydi. Muhammed hiç bir şey söylemedi. Akli melekesinin can çekmeye başladığını farketmeden önce bulundu. Ayşe, dizlerinde artık eşinin omuzları ve başı değil, biraz önce Arabistan'ın en güçlü hükümdarı bulunan bir kişinin cesedi bulunduğunu fark edinceye kadar epey bir zaman geçti.

Ayşe kendisine ve bütün Müslümanlara gelen bu büyük felâketi fark eder etmez, dehşet içinde fırladı. Bağırarak diğer kadınları haberdar etti. Bir anda bu felâket haberi bütün şehre yayıldı. Hadiselerin içinden açık bir şekilde görülüyor ki bu kötü durumun haberi, bütün cemaat arasında anlâhılmaz bir korku verdi. İktidar makamına kimin geçeceği meselesini halletmek için hazırlanmamış.

Sayfa : 97

ایک حرکت کئی مدینہ لبر اولدیله، بونلر شهرک صاحبه
 و اصل سکنی صفیه مشکلائی علی المعجه حل ایتکده
 علاقهدار ایدیلر. مدینہ لبر آراسنده ابتدا حرکت ایدیلر
 خزر جلدی. انصارک اخله لئی خزر جلد تشکیل ایدیلر.
 مادی و معنوی منفعلترینک حمایه سی ایچسون باطاسی لازم
 کان شیلری قرار لاشد بر مق اوزره همان بر اجتماع ایدیلر.
 اسلامیه ایضا ایتکلری امثالسر خدماک تقدیر ایدیلر
 ایسه بولر، کیندیکه بوکله ان یکی مسلمانلر دالنه سنک عد
 اعتباریه کندیلرینی بوغماندن و بوتون مؤمنین آراسنده ممتاز

Sayfa : 97

ر موقعدہ قلعہ درکار اولان حقلری چيکنه ساندن فوز -
 قيورلردی. اوسلرده قلهلادیلر. فقط بو قدر آشکار بر صورتده
 دکلدی. قدیم مامرضلریله برلشمه دیلر. اسکی اختلافانی حالا
 خاطرلادقلری ایچون بر انتظار وضعیق آلمی ترجیح ایله دیلر.
 سم صافیه اوس رؤسانک ، آزالرنده تعاطی افکار ایندکلی

V I A

۶۶

Sayfa : 98

محققدر. چونکه اوسلرک و اشهلرک رئیس اولان اسید بن
 خضر مهنده بدن ره ظهور ایدیلور و ابوبکر ایله برلکده
 اسکی رقب و دشمنلره ، خزرچله قارش حرکت ایچور .

Sayfa 97

İlk harekete geçenler Medineliler oldu. Bunlar şehrin sahibi ve asıl yerleşik halkı sıfatıyla zorluğu aletlecele halletmekle meşguldüler. Medineliler arasında ilk hareket edenler Hazreclerdi. Ensar'ın en kalabalığını Hazrecler oluşturuyorlardı. Maddî, manevî çıkarların korunması için yapılması lâzım gelen şeyleri kararlaştır-
 mak üzere hemen bir toplantı yaptılar. İslâmîyet'e yaptıkları emsalsiz hizmetlerin takdir edilmesini istiyorlardı. Gittikçe yükselen bu Müslüman dalgasının sayı itibarıyla kendilerini boğmasından ve bütün inananlar arasındaki seçkin konumlarının ve haklarının

çığnemesinden korkuyalardı. Evsler de kımkıdadılar. Fakat bu kadar açık bir şekilde değildi. Eski rakipleriyle birleşmediler. Eski farklılıklar hatırladıkları için sadece seyretmeyi tercih ettiler. Evs reislerinin görüş alış verişinde bulunduktan [sayfa 98] muhakkaktı. Çünkü Evslerin ve Eşhellerin başkanı olan Esseyid bin Hızır, sahnede birden bire ortaya çıkıyor ve Ebu Bekir ile birlikte eski rakip ve düşmanlara, Hazreclere karşı hareket ediyor.

Sayfa : 98

بوزمره به منسوب مختلف کیمه ز اولرته قاپاندیلر. پیغمبرک
اک جن اقرباری ، عل و عباس عاظمی ایسه شوفاک پانه
قوشدیلر.

Sayfa 98

Bu zümreye mensup muhtelif kimseler evlerine kapandılar. Peygamber'in en yakın akrabaları, Ali ve Abbas ailesi ise vefat edenin yanına koştular.

Sayfa : 98

هیچ کیمه نه قرار وره چکنی ، کیمدن استمداد
ایده چکنی ، نصیحت ایسه به چکنی بیلمهوردی . محمد بردها
عودت قابل اولماق اوزون واسرار آلود برسیاخه متوجهاً
ردن بره حرکت ایتش ، عاظم مؤمنینی تمایلسز راقشدی .
حتی اولرله بروداع بیه ایتمهشدی .

Sayfa 98

Hiç kimse ne karar vereceğini, kimden yardım ve nasihat isteyeceğini bilemiyordu. Muhammed bir daha geri dönüşü olmayan bir yolculuğa yönelerek birden bire hareket etmiş, insanları ise talimatsız bırakmıştı. Hatta onlara bir veda bile etmemişti.

Sayfa : 99

اسلامیت ایچون شایان

تشکر دو که محمدک امحمان آراسته ابو بکر، عمر و ابو عبیده بن

الطراح کی اوچ بویوک آدم واردی .

Sayfa 99

İslâmiyet için gurur duyulacak bir şeydir ki Muhammed'in ashabı arasında Ebu Bekir, Ömer ve Ebu Ubeyde bin el-Cerrah gibi üç büyük adam vardı.

Sayfa : 100

بوالم اندیشه آتی انسانده کندیسنی غالب ایچن بیکانه

آدم اختار ابو بکر دن عبارت اولمشدر . کندیسنک بک سوکیل

بر استادی و بکر می سندن زبده بر مدت رفیق اولان فانک

آلتی او بدکن سوکره مسجد کبردی . متین وعزمیدور

Səhifə : 101

۱۰۷

اون برنجی سنه

حرکتیه مینسج عمری مو صدردقدن سو کره قوی و کندیندن
 امین بر آدمک ساکن و ککن بلاغتیه حاضرینی در حال
 نسکین و تسخیر ایتدی . اونلره استقبال ایچون او قدر اوزو
 ایدیلن اعیاد و امیدحسرنی تلقین ایلدی . بر قاچ گله ایچنده ،
 محمدک حقیقه ، بر دها کری گله به جک سورنده وفات ایتش
 اولدینقی ، کندیندن اولکی بوتون پیغمبرلر کبی وفات ایتش
 بولوندینقی خبر وردی . ایشیدنلره کندینسی قبول ایتدیرن مین
 سوزلره سکون توصیه ایتدی ، اللهمک بیلدیردیکی قانونلره
 اطاعت توصیه ایتدی .

خزرچلرک

مذاکره ایتمک اوزره طویلاندقلری خبری کلدی . حتی ، بر
 رئیس انتخاب ایتمک وسائر مسلمانلره قارشی مستقل بر خط
 حرکت تعقیب ایلدیکلریته دائر شاهه بیله چیقدی .
 بو خبر ، حرب داخلییه دوغور ایلک آدیم آتلق دیمکدی .
 داخل بر الشقاق باشلانقی ، قدیم احوال و شرائط مشوم
 بر عودت آزی ایدی . محمد بوتون حیاتیجه بو احواله قارشی
 اوغراشمشدی . او بیکر بر دقیقه غالب ایتدی . آوقسنده عمر
 و ابو عبیده اولدینقی ، احنالکده ها سائر بعض مهاجرلرده بولوندینقی
 حالده خزرچلرک طویلانش اولدقلری بنوساعده لرک سیقنه
 قوشدی . چوق کچ قالانن مسلمانلرک وحدتی قورناره بیلدیک
 امیدده ایدی .

Sayfa 100

Bu acıklı endişe anı esnasında kendisini kaybetmeyen tek adam, ihtiyar Ebu Bekir'den ibaret olmuştur. Kendisinin pek sevdiği bir üstadı ve yirmi seneden fazla bir müddet arkadaşı olan zâtın alınını öptükten sonra mescide girdi. Sağlam [sayfa 101] ve iyi niyetli hareketiyle coşkun Ömer'i susturduktan sonra güçlü ve kendisinden emin bir adamın sakin ve keskin konuşmasıyla oradakileri derhal etkiledi ve sakinleştirdi. Onlara, gelecek için o kadar arzu edilen güven ve ümit hislerini telkin etti. Bir kaç kelime ile Muhammed'in, kendisinden önceki bütün peygamberler gibi vefat etmiş olduğunu haber verdi. İhtiyarlar kendisini kabul ettiren metin sözlerle sakin olmalarını tavsiye etti. Allahın bildirdiği kanunlara bağlılığı tavsiye etti.

Hazretlerin görüşmek üzere toplandıkları haberi geldi. Hatta bir reis seçmek ve diğer Müslümanlara karşı ortak hareket etmek istediklerine dair söylenti bile çıktı. Bu haber iç savaşa doğru ilk adım demektir. Bu ayrılma eski duruma geri dönüşün bir işaretiydi. Muhammed bütün hayat boyunca bu durumu engelemek için uğraşmıştı. Ebu Bekir bir dakika kaybetmedi. Arkasından Ömer ve Ebu Ubeyde ve muhtemelen daha başka bazı muhacirler de bulunduğu halde Hazretlerin toplanmış oldukları Benu Sâidele-
rin avlusuna koştu. Çok geç kalmadan Müslümanların birliğini kurtarabilmeyi ümit ediyordu.

Sayfa : 102

ابوبکرؓ محل اجتماعه دوشمرد

على الحجة فوشدينى صبراده اوسلرك شان اعتياد ريشلرى

اسيد بن حنبر يانه كلدى . اوسلرك مظاهرى اوکا تامين

وبيان ايندى.

Sayfa 102

Ebu Bekir toplantı yerine doğru alelacele kaştuğu sırada Evslerin itimat ettikleri başkanları Esseyid bin Hızır yanına geldi. Evslerin desteğini ona temin ve beyan etti.

Sayfa : 102

ابوبکرؓ بويى مظاهرىك وردىكى قوتله

جسور وامين بر حالده اولويه كيردى.

Sayfa 102

Ebu Bekir, bu yeni desteğin verdiği kuvvetle, cesur ve emin bir halde avluya girdi.

Sayfa : 102

بىغميره بر وکیل نىينى

Sayfa : 103

اجاك لازم ايندى.

Sayfa 102

Peygamber'e bir vekil tayin (sayfa 103) etmek lâzımdı.

Sayfa : 103

X بۆتۈن مۆمىنلەردىن مەركەز بىر مەجلىسە تەسىس قىلىنىشى
ياپىرىقىدىن تەخت تەسىس قىلىنىشى. X

Sayfa 103

Bütün müminlerin bulunduğu bir mecliste ya Ömer'i ya da Ebu Ubeyde'yi seçilmeyi düşündü.

Sayfa : 103

D بىر مەركەزلىك قىلىنىشى
بۆتۈن مۆمىنلەردىن مەركەز بىر مەجلىسە تەسىس قىلىنىشى
ياپىرىقىدىن تەخت تەسىس قىلىنىشى.

Sayfa 103

Açık ve iyi fikirleri olan bir adam -yalnız bağımsızlığını bilmeli- düşünmekten aciz bulunan ve akıldan çok hissî hâkim olduğu kalabalıklara daima hakim olur.

Sayfa : 104

فقط ایلری به جعفر و حاضرین

بیمبره بر خلف نبین اجهلری طلب ایلدی که عمری با خود
 اوعیددی تکلیف ایتدیکی زمان عمر، اکثرتک حساسی
 بالجری کشف و اوردک ایتدی. کندی عرض اولونان
 شرفدن عالیجنابه و از کجیدی. آرقداشک دلائقی اونک له
 قوللاری حاضرین ابوبکر اتخابه، بیمبرک آریه دوام
 ایتک، اسلامی ناموس بر خاندن قورلاروق وظیفه منظمه
 اوکا تودیه دعوت ایلدی. غله فکرده کورولن و اناسلر غایت
 شدید رهجان حالده بولودقاری صراده اولونورمخبر قایل
 اولان ناکهانی بر حرکت ایله، عمرک تکلیفی همان بوتون
 حاضرین طرفدن القیشله قبول اولوندی.

§ ۵۹. — ابوبکر اتخاب کله تک حقیق مناسبه مشروع
 دکلدی: خصوصی بر آورده، خلقک بر قسمک اشتراکی
 اولقیزین وقوع کان بر اجتماعه بیمبرک وارقی اعلان
 ایدیلشیدی. حالبوکه کندی مقدراته دائر بر قرار و یرمک
 حق بالکتر خلفه عاند ایدی. مدینه تک اولری کوجو کدی.
 اسلامی تک ایتک خلیفه تک اتخابنده بالکتر خزرچ ناکهاری

Sayfa : 105

۹۹

اون برنجی سنه

رئیسلی بولونقلری ، احتیالک بونلرک بیله تام اولماقدی
قبول ایده بیلیر . اوسلردن نوره احتیالک پالکز اسید بن
حضر واردی . مکه مهاجرلردن احتیالک هیچ کیمه بوقدی .
آرتق اکثرنی تشکیل ایدن و مدینه لی اولما یان سار مسلمانلردن
یک آزی او دار اولوده بولوناییلیردی . اولسه اولسه
اسلردن مرکب اوقاق بر پانچی نومی اؤک جوارندنکی
دار و دولامیاج بولله برکمشلردی . فقط مناقشه یک زور
اشتراك ایده بیلیردی .

هد اوکلدن بر آز سوکره وفات ایشدی . کونش غریبه
دوهره ایللنه باشلامشدی . بو ، تقریباً ، نهم کونی طرز
تقسیمزه نظرأ اوکلدن سوکره ساعت ایکیه اوچه تصادف
ایدی . مختصراً تصور ایندیگمز مناقشه و انتخاب همنسی کونک
سوک ساعتی اشغال ایندی . احتیالک کیجه تک بر قسمه قدر
سوردی . (لائس ، ابوبکرک انتخابی دها اورون سورمش
وانصار ایله اوزون اوزون مذاکره لزوم کورلش اولدینی
فکرئدهد) ابوبکرک خزرجلر طرفندن اوسلرک ساکتانه
موافقتی ایله پیغمبره خلف تعیین ایده بیلیرکی خبری مدینه ده
آنحق غروب شمسدن سوکره انتشار ایش اولاییلیر . حدیثلر
هانکی ساعته خلیفه اعلان ایده بیلیرکی بیلدیرمه بولر . فقط
عربلرک وساطت سؤبره سی غایت ابتدائی اولدینی جهته ظلمت
بلک مناقشائی قیصائغه خدمت ایش اولماسی محتملدی .

Sayfa 104

Fakat ilerleye çıkarak ve oradan Peygamber'e bir halef tayin etmelerini talep ederek Ömer'i yahut Ebu Ubeyde'yi teklif ettiği zaman Ömer, çoğunluğun hislerini tahminle keşfetti ve anladı. Kendisine arzolunan şereften büyük bir alçak gönüllülükle vazgeçti. Arkadaşının delillerini onun lehine kullanarak oradakileri Ebu Bekir'i seçmeye, Peygamber'in eserine devam etmek ve İslâmiyet'i vaksiz bir sonda kurtarmak büyük görevini ona emanet etmeye davet etti. Kalabalıkların gayet şiddetli bir heyecan halinde buldukları sırada önceden tahmini mümkün olmayan anı bir hareketle, Ömer'in teklifi hemen bütün müminler tarafından alkışlarla, kabul olundu.

Ebu Bekir'in seçimi kelimenin tam manasıyla meşrû değildi. Özel bir evde, halkın bir kısmının katılımı olmaksızın gerçekleşen toplantıda Peygamber'in varisi ilân edilmişti. Hâlbuki kendi geleceğine dair bir karar vermek hakkı yalnız halka aitti. Medine'nin evleri küçüktü. İslâmiyet'in ilk halifesinin seçiminde yalnız Hazrec aileleri (sayfa 105) reislerinin buldukları, muhtemelen bunları bile tam olmadıkları kabul edilebilir. Evlerden orada muhtemelen yalnız Esseyd bin Hızır vardı. Mekke muhacirlerinden muhtemelen hiç kimse yoktu. Artık çoğunluğu oluşturan ve Medineli olmayan diğer Müslümanlardan çok azı o dar avluda bulunabiliyordu. Olsa olsa Müslümanlardan oluşan küçük bir yabancı grubu, evin etrafındaki dar ve dolambaç yollara birikmişlerdi. Fakat tartışmaya pek katılmadılar.

Muhammed öğleden sonra vefat etmişti. Güneş batıya doğru alçalmaya başlamıştı. Bu takriben bizim gün anlayışımıza göre öğleden sonra saat ikiye üçe doğrudur. Özellikle anlattığımız tartışma ve seçim sahnesi, günün son saatinde oldu ve muhtemelen geceye kadar sürdü (Lamnes, Ebu Bekir'in seçiminin daha uzun

sürdüğü ve Ensar ile uzun uzun görüşmeye lüzum görülmüş olduğu fikrindedir. Ebu Bekir'in, Hazretler tarafından Evslerin sesiz onayı ile Peygamber'e halife tayin edildiği haberi Medine'de ancak Güneş battıktan sonra yayılmış olabilir. Hadisler, hangi saatte halife ilân edildiğini bildirmiyorlar. Fakat Arapların aydınlatma araçlarının çok ilkel olmasından dolayı bu tartışmaların çok uzun sürmediği muhtemeldir.

Sayfa : 106

ابوبكر اتخاني اغلب احتمالاً كوره غروب شمس دن
 سو كره كوچوك زبون يانې قديبلر نك متدد ضيارى ياخود
 بر خورما يابرايى آتسك آيدىلنى يانده وقوعه كلدېكى
 بولدهكى تخمينىز ابوبكرك آنجق ايرتسى صباح بوتون مسلمانلر
 طرفندن رسماً خليفه اعلان واتخاب ايدىلدىسى ايله تايد اتمكده در.

Sayfa 106

Ebu Bekir'in seçilmesi büyük ihtimale göre Güneş battıktan sonra küçük zeytinyağı kandillerinin titrek ışıldan, yahut bir hurma yaprağı ateşinin aydınlığı yanında meydana geldiği yolundaki tahminimiz, Ebu Bekir'in ancak ertesi sabah bütün Müslümanlar tarafından resmen halife seçilmesi ve ilân edilmesi ile doğrulanmış olmaktadır.

Sayfa : 106

بو صبراده ، پیغمبرك نیشك هنوز ایلیق بر حالده یاندی
 کوچوک او طهده غایت حائر اهمیت بر درام جریان ایدیوردی .

Sayfa 106

Bu sırada, Peygamber'in naaşının henüz ilik bir halde yattığı küçük odada, gayet ehemmiyet arz eden bir dram cereyan ediyordu.

Sayfa : 106

بوتون مدینه حدسز حسابسز
 منافع ماده و منویهك بر احتراض مصادمه لرندن دولای
 تیترههك بوغولوق اوزره بولونان بر آدم غیرتیه شو وخیم

Sayfa : 107

سئلهك تاجل و مؤثر بر چاره سی نحری ایله مشغول اولدی
 صبراده محمدك نیش سقیل کوچوک او طهك ایچنده طارنا
 اوتورولس بر حالده یابوردی .

Sayfa 106

Bütün Medine, hadsiz hesapsız maddi ve manevi menfaatlerin ihtiras dolu çarpışmalarından dolayı titreyerek boğulmak üzere

bulunan bir adam gayretiyle şu vahim (sayfa 107) meselenin acil ve etkili bir çaresini aramakta meşgul olduğu sırada, Muhammed'in naaşı sefil küçük odanın içinde âdeta unutulmuş bir halde yatıyordu.

Sayfa : 107

علی و عباس
 واوغۇللىرى ايله آزادلىقنى فلا كىنىدىن ازىلىش بر حالده قالدىلار.
 تىكر و مئانت اعتباريه ضيف اولدوغلى جوتله تىنىك امر ائتمه
 طوبلاقتىن باشقه برىش ياپمادىلار.

Sayfa 107

Ali, Abbas ve oğulları ile azatılan felâkettten ezilmiş bir halde kaldılar. Fikir ve kuvvetlilik itibarıyla zayıf oldukları için naaşın etrafında toplanmaktan başka bir şey yapamadılar.

Sayfa : 107

جریان ایدن

Sayfa : 108

وقته نك نه اهمىنى ادراك ايتدىلر نه معناسى آكلادىلار. اوانتاره
 ابريكرك شايان قىلر بر جىسارت وداهيانه بر بصورت و حىكمت
 ايله قارشىلاشدىنى و تارىخ حالده داغماك بويوك وقعه لردن برى
 حالده قاله جق بر مبارزه دن سو كره چىنكه موفق اولدىنى
 احتراضات بشره مجادله ت اشتراك ايدمىدىلار.

Sayfa 107

Cereyan eden [sayfa 108] olayın ne önemini kavradılar, ne de manasını anladılar. O esnada Ebu Bekir'in takdir edilecek bir cesaret ve dahice bir sezgi ve hikmet ile karşıladığı ve dünya tarihinin daima en büyük olaylardan biri halinde kalacak bir uğraştan sonra yenmeye muvaffak olduğu insani ihtirasların mücadelesine katılmadılar.

Sayfa : 108

عم قاین پدري هم موحجه راده سی اولان بیغمبرك كرك اموال
 كرك خود و قدرت كندیسی طیبی بر وارث تلقی ایدیبوردی.
 ضیف علیه حاکم اولان عباس عائله سگ قورناز و اتترقیه سی
 افرادی علی بن بو ذهاب ایچنده یاشانیبورلردی و اوندن لك
 چوی منافع ماده یه قویارمق ایدینده بولونیورلردی.

Sayfa 108

Hem kayınpederi hem amcazâdesi olan Peygamber'in gerek mallarına, gerek nüfuz ve kudretine kendisini doğal bir varis olarak görüyordu. Zayıf Ali'ye hakim olan Abbas ailesinin kumaz ve entrikacı fertleri, Ali'yi bu zân içinde yaşatıyorlardı ve ondan pek çok maddî menfaat koparmak ümidinde bulunuyorlardı.

Sayfa : 109

اوکلارنده پاتان لیش آرقق کندیلی ایچون بر سقتیدن و بر
 و آندن باشقه برش دکلیدی.

Sayfa 109

Önlerinde yatan naaş, artık kendileri için bir sıkıntıdan ve bir yükten başka bir şey değildi.

Sayfa : 109

محمدك خلفي انتخاب ايد: كن متوفاك عايله سندن هيچ
 ريسه اهميت و بر بله مش اولديني انتخاب بوتون بوتون باشقه
 مفهومه نجيته سوريسه وقوعه كلديكي ايجسون ، بيغبرك
 اقربالري اونك وقال ايله خود و قدرتي غائب ايندكلرني ،
 استقبالده كووه نيش اولدقلري حدسز حسابسز منافعي غائب
 ايدجكلرني آكلاديلر: بو عظيم بر مرارت دقيقه سي تشكيل
 ايندي. هاشمير بوندن كنديلرني طوبلايه بيلمك ايجسون آني
 ايدن زاده بر زمانه محتاج اولديلر

Sayfa 109

Muhammed'in halefini seçerken, Peygamber'in ailesinden hiç birisine önem verilmemiş olduğu ve seçim de farklı anlayışlarla gerçekleştiği için Peygamber'in akrabaları, onun vefat ile nüfuz ve güçlerini kaybettiklerini, gelecekte de güvendikleri hadsiz hesapsız menfaatlerini kaybedeceklerini anladılar. Bu onları çok üzdü. Hâşimiler kendilerini toplayabilmek için altı aydan fazla bir zamana ihtiyaç duydular.

Sayfa : 109

محمد افراد عائسی ، بابو بکری انتخاب اجش
اولان سائر بوئون مسلماتلره قادش بر اثر اخصال اولهون
یا بر عکس العمل حرکت منلوب اولهون آرتق کندیلرینه
هیچ بر قانسی اولامایه جق بر نیشک مزعج حضوردن
بودنوق آرزوسه دوشهونک درجال اولی تدفین اتمک کشت
ایندیلر. تدفین مراسمی کیزی و شخصی بر سورده یابدیلر.
بوسورده سائر لری چارمده حشر بلونوق و بوونک پیغمبرک

Sayfa : 110

اون بریمی ت

۱۱۰

خاطر منه علناً اظهار حرمت اتمک سعادتندن محروم بر اقدیلر.
کرمک مدینه ده کرمک بوئون عربستانده اولولوی شهردن
خارجده دفن اتمک مک طبعی اسابدن دولای منتشر و قدیم
بر حادث ایدی.

Sayfa 109

Muhammed'in aile fertleri, ya Ebu Bekir'i seçmiş olan diğer bütün Müslümanlara karşı bir güvenme eseri olarak ya da bir tepki hareketi olarak, artık kendilerine hiçbir faydası olamayacak bir naaşın rahatsızlık veren huzurundan kurtulmak arzusuna düşerek, derhal onu defnetmeye kalktılar. Defin merasimini gizli ve hususî bir surette yaptılar. Bu suretle diğerlerini cenazede hazır bulunmak ve büyük Peygamber'in [sayfa 110] hatrasına açıkça hürmet göstermek saadetinden mahrum bıraktılar.

Gerek Medine'de, gerek bütün Arabistan'da ölüleri şehir dışına defnetmek, pek doğal sebeplerden dolayı yaygın ve eski bir âdet idi.

Sayfa : 110

بو جنازه مراسمی بوتون مدینه اھالیسینی جلب ابدءجك
و ھدئك آراسئدءه بئكی منتخب حكمدار برئعی موقعی
طوبه جئدی

Sayfa 110

Bu cenaze merasimi bütün Medine ahalisini kendine çekecek ve hepsinin arasında da yeni seçilmiş hükümdar, birinci sırayı tutacaktır.

Sayfa : 110

. دو بولوق قورقوسيله
بولوندىنى ردن قىلانمادقلىرى ايچون مزارى عايشه نك پاناك
اوطه سئدء اولدىكى ققطه ده قازدىلر و نصف اللئله مزارء ائند بريدلر .
پالكئز افراد عايله بئض صئبئى دوستلر حاضر بولوندىنى
جالءه اوستنى طوبراق ايله اورئدىلر . يئشمبرك باشنى دئزئشه
دءاپه رقى ترك حبات ائئش اولدىنى سو كئلى زوجئسى عايشه بئله ،

Sayfa : 111

۹۱

اشهد

احتمالاً بکی منتخب خلیفہ تک قبزی اولدیغی سندن دولانی
 بونصوردن بی خیر طوبولدی. ائحق، کیجه تک سکونی ایچنده
 نیشک اولمده قازمه لارک و کوره کلرک سستی ایشندیکی زمان
 زوجنی دفن اشدکلرخی اکلادی (طبری، برنجی جلد ۲)
 ۱۸۳۷ء سطر ۹-۱۰). بناء علیہ، اقریالر، ماتت خلافة
 اولهرق، طول زوجهری بیله اوزاقلاشدیرمشلر و اولرک
 خیری اولقسزین حرکت ایشلر دینکدر. محمد بر حکمدلر
 یاخود بر رسول الله کئی دکل عادتا بر ظلم و تجاوزک قرانی
 یاخود بر محرم کئی کزلیجه دفن ایدی. نه اوبکر نه عمر
 نه سائرری حاضر دکلدیلر. بوق یالکز ایتسی کون، اولق
 هیچ برشی یاهاماجقلری زمان خیر آلدیلر.

Sayfa 110

Duyulmak korkusuyla bulunduğu yerden kimildanamadıkları için mezarın Ayşe'nin yatak odasında olduğu noktada kazdılar ve gece yansı mezara indirdiler. Yalnız aile fertleri ile bazı samimi dostlar hazır bulunduğu halde üstünü toprak ile örttüler. Peygamber'in başını dizine dayayarak vefat etmiş olduğu sevgili zevcesi Ayşe bile, (sayfa 111) ihtimal ki yeni seçilen halifenin kızı olduğundan dolayı, bu düşünceden habersiz tutuldu. Ancak, gecenin sükülü içinde bitişik odada kazmaların ve küreklerin sesini işittiği zaman eşini defnettiklerini anladı. Bununla beraber, akrabalar, âdeta zıddına olarak, dul eşlerini bile uzaklaştırmışlar ve onların haberi olmaksızın hareket etmişler demektir. Muhammed

bir hükümdar, yahut bir Resulullah gibi değil, âdeta bir zulüm ve tecavüzün kurbanı yahut bir suçlu gibi gizlice defnedildi. Ne Ebu Bekir ne Ömer ne de diğerleri hazır değildiler. Bunu yalnız ertesi gün, artık hiçbir şey yapamayacakları zaman haber aldılar.

Sayfa : 111

محمد كندی اوطنه دفن ایدلمی ، زمانك
عادتہ قارشى بو استنا بر حرمت مخصوصه نظامى دگدر .
خصوصى و املحوظ بر طاقم احوال و وقایك نتیجه سیدر .

Sayfa 111

Muhammed'in dönemin âdetlerinin aksine kendi odasına defnedilmesi, ayrıcalık ya da özel bir saygının göstergesi değildir. Özel ve tartışılmayan birtakım durumların ve olayların sonucudur.

Sayfa : 112

اگر طین از باران باشه میسند کسبک حاضر
مولا نیلای ایچون بدین عملده کسبکین ، هر کسین خرسز بر صورتده
مولا نیک ایچون بدین عملده کسبکین ، هر کسین خرسز بر صورتده
مولا نیک اوطنه سنده ولوچه کندی .

احتمالکه بعضی ذائقه ایچون وقایق بزم طرز
تفسیریم بک قضاوت بخش کبی کورونجه چکدر . فقط
تاریخک اونوتوش بر وقعه سنی بوسورنکه احیا اتمک نشیدن
کندی بزمی منع ایدمدهک . چونکه بحرف حدیثلری بیله بو ایده
کافی بر دلیل تشکیل ایدم بیلورلر . بوقه ، بوتون حدیثلر
طرفدن منقلاً قبول ایدیلن شو درد وقعه باشقه نه دورلو
ایضاح اولونا بیلر: (۱) وفاتندن بر قاج ساعت سو کره بشمیرک
دفن: (۲) کندی اوطنه سنده دفن: (۳) بکی مستحب خلیفه

Sayfa : 113

٦٠٤

اون بونچى سنه

بيعت ايجەينلر طرفىدىن دېنى ؛ (۴) كېچەنىڭ اڭ قاراڭلىق بىر
 ساعتىدە ، اڭ قەدىم احباب حاضر بولۇپ قەسزىن و زوجەلىرىنىڭ
 خېرى اولۇقسىزىن دېنى . شۇراسى او نوتاماليدىر كە بولمىسا سىرا آلود
 بىر صورتدە يگانە دېنىن مەراسىمە ۳۵ نەچى سىنە مەجرىدە قىلىندىن
 سو كىرە آنچى خلیفە غەبانە تصادۇق ادىيورۇز .

Sayfa 112

En yakın akrabalarından başka merasimde kimsenin hazır bulunmaması için defin işi geceleyin, herkesten habersiz bir surette, vefat edenin odasında gerçekleşti.

Muhtemelen bazı kimseler için olayı bizim yorumlamamız pek inandına gibi görünmeyecektir. Fakat tarihin unutulmuş bir olayını bu surette dilitmek teşebbüsünden kendimizi alamadık. Çünkü tahrif olunmuş hadisler bile bu konuda yeterli bir delil teşkil edebiliyorlar. Yoksa, bütün hadisler tarafından elbirliğiyle kabul edilen şu dört olay başka nasıl açıklanabilir? 1) Vefatından birkaç saat sonra Peygamber'in defni; 2) Kendi odasında defni; 3) Yeni seçilmiş halifeye biat [sayfa 113] etmeyenler tarafından defni; 4) Gecenin en karanlık bir saatinde, en eski oshap hazır bulunmaksızın ve eşlerinin haberi olmaksızın defni. Şurası unutmamalıdır ki böyle esrarlı bir suretteki tek defin merasimine Hicret'in 35. senesindeki katlinden sonra ancak Halife Osman'da tesadüf ediyoruz.

Sayfa : 120

محمدك وقتي، احتمالك بئس اصحاب طرفندن
 سبب صورتده اولدن دوشونولش بر وقعه تشكيل ايدر. فقط
 بونك درحال حصوله كتيره چكي تاثيراته قارشى بر تدبير اتخاذ
 ايجابي كيسه عقله كتيرمه مشدى. محمدك طرفدارلرى آراسنده،
 رسالت وظيفهسى حفته بيلهن فكردن و كنديسى حفته كي
 حس حرمت و تعظيمدن دولايي محمدك وقتي سائر قائيلرك

Sayfa : 121

٦٥٤

اولون بكمه چكي

اولونه بكمه چكي و تاسيس ايتديكي جاعتك بر جوق ايجابى،
 دني و سياسي ايجابى دوشونديكي كي و فائندن سو كرده
 ينه جاعتك استقبالك حاد تدبير اتخاذ ايله چكي حفته ماددا
 ظير شومردى بر ائيت حسى موجود كيدى [٦]. بناً عليه،
 محمد بر حيات اولدني مدعيه اصحابدن هيچ برى استقبال بيدي
 دوشونك لزومى دولماي. بئشيرك وقتي كوز او كنه آلهرق
 بر تدبير دوشونكك هيچ كيسه كنديسند بر مجبوريت و حق
 جولماي. بو پالكنز الله و رسولك ترب ايدر بر ايش ايدى.
 حالوكه مدعيه قارشى سياسي بر اقياد حائده پاشايان بر جوق
 قيهلر بويده دكلد بيلر. بونرك آراسنده اسلاميت يك آزه جان جان
 هيچ دنيله چك قدر بر ترقيه نائل اولمشدى. بوييله لرده الا آن
 عديم مشركلكك مروط اولان دپالكنز بئشيرك سلطون سياسي
 سبيله رشى باه مايلان اكثريت مسلمان تهلكتسندن و اسارتندن
 خود توله جفلى كوني بلكه بولردى. كيسه مشركلك غيانتك
 بو قدر سربس صورتده تحق ايدم چكني ايمد اجمه مش اولمقه
 برابر بون قيهلرك كال شده آرزو ايتديكلى محققدر. ايلر ده

Sayfa : 121

چونند بحث ایدہ جگزر . منلوب قیلہ لڑک حسیاتی شیمدیکی
 حالہ بزی علاقہ دار ایتز . بونلر مہم بر طاقم حسیادن ،
 خنی بر حالہ قالان اجنہای بر قوتدن عبارت ایدیلر . دھا هنوز
 هیچ کیسهک تخمین ایدہ بیجکی وقایع مستقبلہ آراسندہ
 بونلر صریح بر شکل ، فعال بر قوت اکتساب ایدہ چکلردی .

۱۲۱

Sayfa : 122

اون بیری

۶۳

کوک مسلمانلر کؤک بدوی هریرلر ایچون بر پیدریم
 سرعتیله وقوعه کلن محمدک وفاتی بؤوک برسب حیرت تشکیل
 ایتدی . بو نا کھانی وقعه به هیچ کیسه حاضر لایعامتدی .
 مسلمانلر پیغمبرک منزل اولمق حقیقده بر آزل نلاشه دوشد کلن
 سوکوره خسته لئک و خاتمئتی قدر ایتمه نلر ، محمدک عینده
 محقق سوونده شغایاب اوله جنی ایدینه قائلشردی (۱۸۵) -
 مدینه دن اوزاق محاکمشلر مدخلات خیری محمدک خسته لئی خیری
 ایله عینی زمانده حاصل اولدی .

مرط ۱ - اوبؤوک خلیفه بنی پیغمبرک وکیل عنوانی آلمش
 اولماس محقق دکلدر . بؤوه بر نام ایله یاد ایدیشده ، بو بر عنوان
 حاکمیت اولشدن زاده محمدک سنن و آثارینده دوام ایتدی اعتباریله
 اصحاب طرفدن برین شکلده سزیه بر کئینه دن عبارتدی . سوکوره لوی
 اعیان بو کئینهک استعمالی قبول ایتدیردی و بؤوی بر عنوان حاله
 کئیردی . معنایه خلیفه عنوانک آئین خلیفه عمر زمانده [وفاتی
 ۲۲] رسماً قبول ایدیش اولماس بک معنیله ، چونک بوکئی قرطانی
 اک اول عمرک تئیت ایتش اولدی معلومدی ، کذلک عمر امیر المؤمنین
 دییه ایکنی بر عنوان رسیده آلمشدی (طبری ، برنجی جلد ۲
 ۲۶۱۸ ، سطر ۶-۷) . معنایه شایان دقتدوکه خلیفه رسول الله

Sayfa : 122

Adeta din irmağının şairi idi , paçod ulı teyirandın maddod idi .
 اصل خلقی حالتی عنوانی عیب امیرالمؤمنیندن عبارت بولونمده .
 حکمداره توبیه خطاب ایڈر هیچ بر زمان امیرالمؤمنیندن باشقه بر
 تمبر قوللازلدی . حاتکی مذهبه منسوب اولورلرسه اولسولر بوتوند
 بو مسلمانلر عیب بوتعییری ترجیح ایڈرلدی (خلدون ، مقدمه ۵

۱۲۲

Sayfa 120

Muhammed'in vefatı, ihtimal ki bazı ashap tarafından belirsiz surette evvelden düşünölmüş bir olay olarak görünür. Fakat bunun derhal meydana getireceği etkiye karşı bir tedbir almayı kimse aklına getirmemişti. Muhammed'in taraftarları arasında, Resullük vazifesi hakkında beslenen fikirden ve kendisi hakkındaki hümet ve tazim hissinden dolayı Muhammed'in vefatı, diğer fanilerin ölümüne (sayfa 121) benzemeyeceği ve tesis ettiği cemaatin birçok sosyal, dini ve siyasi ihtiyaçlarını düşündüğü gibi vefatından sonra da yine cemaatin istikbaline ait tedbirler alacağı yolunda âdeta belli belirsiz bir emniyet hissi mevcut gibiydi.

Bundan dolayı, Muhammed sağ olduğu müddetçe ashaptan hiç biri geleceği düşünmek gereğini duymadı. Peygamber'in ölümünü göz önüne alarak bir tedbir düşünmeyi hiç kimse kendisinde bir mecburiyet ve hak görmedi. Bu yalnız Allah'ın ve Peygamber'in düzenleyeceği bir işti. Hâlbuki Medine'ye karşı siyasi bir boyun eğme halinde yaşayan birçok kabile böyle değildi. Bunlar arasında İslâmiyet hemen hemen hiç denilecek kadar ilerleme kaydetmişti. Peygamber'in sindirme siyasetiyle birşey yapmayan eski müşrikler, genellikle Müslüman tehlikesinden ve esaretinden

kurtulacakları günü bekliyorlardı. Kimse müşriklerin niyetlerinin bu kadar çabuk bir şekilde gerçekleşeceğini ümit etmemiş olmakla beraber bunu, kabilelerin büyük bir arzuya istedikleri kesindir. İleride bundan söz edeceğiz. Mağlup kabilelerin hisleri şimdilik bizleri ilgilendirmiyor. Bunlar önemli bir takım duygulardan yoksun bir halde kalan sosyal bir kuvvetten ibaretti. Daha henüz hiç kimsenin tahmin edemeyeceği olacak olaylar arasında bunlar, faal bir kuvvet kazanacaklardı.

[sayfa 122] Gerek Müsümanlar, gerek Bedevî Araplar için bir yıldırım sürati ile ortaya çıkan Muhammed'in ölümü, büyük bir hayret yarattı. Böyle bir olaya hiç kimse hazırlanmamıştı. Müslümanlar Peygamber'in sağlığı hakkında biraz telaşa düştükten sonra hastalığın ciddiyetini anlayamamışlardı. Muhammed'in yanında kesinlikle iyileşeceğini ümit etmişlerdi. Medine'den uzak memleketlere ölüm haberi, Muhammed'in hastalığı haberi ile aynı zamanda gitti.

Ebu Bekir'in, halife yani Peygamber'in vekili ünvanını almış olması kesin değildir. Böyle bir ünvan ile anılmışsa, bu bir hakimiyet ünvanı olmaktan ziyade, Muhammed'in sünnet ve eserlerine devam etmesi için ashap tarafından verilen tekdüze bir künyeden ibaretti. Sonraları alışkanlık bu künyenin kullanılmasını kabul ettirdi ve bunu bir ünvan haline getirdi. Bununla birlikte halife ünvanının ancak halife Ömer zamanında (vefatı 23) resmen kabul edilmiş olması pek muhtemeldi. Çünkü bu gibi detayları en evvel Ömer'in tespit etmiş olduğu biliniyor. Aynı biçimde Ömer, Emirü'l-müminin (Müminlerin Emir) diye ikinci bir resmî ünvan, da almıştı. Yine de dikkat edilmesi gerekir ki Resulullah'ın halifesi âdeti edebî bir mahiyete haiz idi. Asıl hakikî hakimiyet ünvanı hep Emirü'l-müminin'den ibaret bulunmuştur. Hükümete yönelik konuşma yapanlar, hiçbir zaman Emirü'l-müminin'den başka bir tabir kullanmazlardı. Hangi mezhebe mensup olurlarsa olsunlar bütün Müslümanlar, hep bu tabiri tercih ederlerdi.

Sayfa : 123

مدینهده احماك نلاشى و شاشقىلى بويوك ،
 بك بويوك ومهم اولشدر . چونكه يينميرك مؤمنلر بركه
 وداع ، بركه نصيحت بيله راققسوزن برون بيه اورتون
 غاي اولماسي محمد قارشى اعانلرني سارمه بيله چك بر ماهيتي
ساز ايدى . اولوم نا كهاني ، غير قابل ايضاح برقرار ، بركه
واهمال كچي كورونيوردى . بالخاصه ، صوك اون سته ظرفنده
حاديات و تفصليات وارجمده قدر مرشدده ، اك كوچوك
قرمانده بيله كندى برشكارلرني نصيحت و برمش ، رهبر
اولش و معاشرتده بولوغش اولديني جهته شيمدى بو حركت
بوتون بوتون عقل اوزمن بر شكل اليوردى . بوتك ايچون
محمدك و فاسك ايلك تاثيري صوك درجهده و خم بر نشوش
منوبدن عبارت اولدى . بوتون روحلر درين بر صورنده
سارمىلدى . محمدك تاسيس ايچون بوتون حياتي حصر ايتمش

Sayfa : 124

اون بركي سته

٦١٤

اولوبده مهندي عربلر اوزرنده هنوز تام صورنده حكمتي
 كوسترمه وقت بولماس اولان بكي روابط دغه و اخلاق
 پارچه لايحق نهلكسه معروض قالدى .

Sayfa 123

Medine'de ashabın telaşı ve şaşkınlığı büyük, pek büyük ve mühim olmuştur. Çünkü Peygamber'in müminlere bir veda sözü, bir nasihat bile bırakmaksızın birden bire ortadan kaybolması Muhammed'e karşı imanlarını sarsabilecek bir mahiyetteydi. Ölüm anı, izahı kabul olmayan bir karar, bir terk ve ihmal gibi görünüyordu. Bilhassa son on sene zarfında Allah, Resulü vasiyetiyle günlük alelade hayatın en ehemmiyetsiz hadiselerine ve detaylarına varıncaya kadar her şeyde, en küçük teferruatta bile kendisini çok seven ve saygı besleyen ashabına nasihat vermiş, rehber olmuş ve yardımında bulunmuş olduğu için şimdi bu hareket bütün bütün akıl ermez bir şekil alıyordu. Bunun için Muhammed'in vefatının ilk tesiri son derecede vahim bir manevî kaşkıktan ibaret oldu. Bütün ruhlar derin bir surette sarsıldı. Muhammed'in tesis için bütün hayatını vakfedip de [sayfa 124] Müslüman Araplar üzerinde henüz tam surette hükmünü göstermeye vakit bulmamış olan yeni dinî ve ahlâkî bağlar parçalanmak tehlikesiyle karşı karşıya kaldı.

Sayfa : 124

بواحوال دخول مدینه

باشلیجه اوج فرقه که موجودین مدینه قویدی.

M

Sayfa 124

Bu durum derhal Medine'de başlıca üç fırkanın ortaya çıkmasına sebep oldu.

Sayfa : 126

بوندن دولای هیسی

موقتاً مطلق بر عجز ایمنه دوشدیلر . گندیلری بر آزاد
طوتان ذات اورتدن اکیلیجه تشکیلانیزه رئیسزه فکر سر
قالیلر .

Sayfa 126

Bundan dolayı hepsi zamansız mutlak bir acz içine düştüler.
Kendilerini bir arada tutan zat ortadan eksilince teşkilâtsiz, reis-
siz, fikirsiz kaldılar.

Sayfa : 127

٦٥-٦٤

اون برکی سه

مقدارلری يك آزالش اولان سائر

مهاجرون ، برولندن شهبه ایدرک ، برولری قیصقانهرق
أولرته قابدیلر . فلاکتک تاثیریه ازلش کی کورون بابانجیلر
زمرهسی ایفلاشمشوردی . بر حرکنده بولونقدن عاجز
ایدیلر . باضمحلال عمومی با اسلامینک دوامنی اناج ایدرک
وقایه بی حرکت سیرجی قابولوردی . محمدک وفاتندن ابوبکرک
وفاتنه قدر کیچن قیصه بر مدت طرفنده بونلردن هیچ بری
موجودیقن احساس ایتدی . دهه کیسه برشی پایتغه حتی
دوشونمکه وقت بولادن ابوبکرک انتخابی بر امر واقع حاله
گشدی .

Sayfa 127

Sayılan pek azalmış olan diğer muhacirler, birbirlerinden şüphelenerek, birbirlerini kıskanarak evlerine kapandılar. Felâketin etkisiyle azalmış gibi görülen yabancılar zümresi alıklaşmışlardı. Bir harekette bulunmaktan acizdiler. Ya tamamen yok olma ya da İslâmiyet'in devamı ile sonuçlanacak olaya seyirci kalıyorlardı. Muhammed'in ölümünden, Ebu Bekir'in ölümüne kadar geçen kısa süre içerisinde bunlardan hiç biri varlıklarını hissettirmedi. Daha kimse bir şey yapmaya hatta, düşünmeye vakit bulamadan Ebu Bekir'in seçilmesi bir emrivaki haline gelmişti.

Sayfa : 127

اقتضاك

باخود زمانك باخود بويوك تاريخي عمليلك مزيتلرني فردلره
عطف ايتككمن نه قدر اوزاق دورولورسه دورولسون ،
هيچمسي اعتباريله اوزمانكي بوتون ديسان آلت اوست ايدن
بر تشبث ايله بومشلهده مسلمان جماعتني تاجلر بر فلا كئدن
خوردانان اوبوكر ايله عمر ك فضائل سياسي لرني قدر وئليم

۱۲۷

Sayfa : 128

ايتيمك نايه بويوك بر خطا تشكيك ايدر . بومهم ومشك
دقيقهده كئديلرني غالب ايتيمين يالكنز بو ايكي ذات وار ايدني.

Sayfa 127

Milletlerin, zamanın ya da büyük tarihî işlerin meziyetlerini fertlere atfetmekten ne kadar uzak durulursa durulsun, neticesi itibarıyla o zamanki bütün dünyayı alt üst eden bir teşebbüs ile bu meselede Müslüman cemaatini acil bir felâketten kurtaran Ebu Bekir ile Ömer'in siyasi erdemlerini takdir ve teslim (sayfa 128) etmemek gayet büyük bir hata teşkil eder. Bu mühim ve güç dakikada kendilerini kaybetmeyen yalnız bu iki zat var idi.

Sayfa : 128

پیغمبر
آرین محافطه پیغمبر بر اقدین دینک روحه وبقته رعایت
جدا احمست وریوکلری کوسون ذاتلر بالکز اونلارده.

Sayfa 128

Peygamber'in eserini korumaya Peygamber'in bıraktığı dinin ruhuna ve temeline riayete, ciddi önemiyet verdiklerini gösteren zatlar yalnız onlardı.

Sayfa : 129

بو ایکی
آدمک غیر قابل اعتراض عفتلری، مقصدلرینک . طلق صورتده .
ماموسکلرانی ، بالکز منفعت عمومیه دن ملهم اولهرق حرکت
ابتدکلری حقتده کی قناعت عمومیه ، محاکمه لرینک وضوحی .

Sayfa : 129

قناعت بخش و مرکه قابل فهم ساده لکی مسلمان جاعتک
هنوز تمام صورتده مسلمانلاشمش عناصرنده کی افتراخلاق
احتراسانه و خیس منافه غلبه چادی. او قدر بو کسک سه
باغیروب جاغیرانلر کندی آزالنده بیه متحد دکلدیلر .

Sayfa 129

Bu iki adamın korku kabul etmez iffetleri, maksatlarının mutlak surette namuskârlığı, yalnız umumî menfaatten yola çıkarak hareket ettikleri hakkındaki genel kanaat, düşüncelerin açıkça çıkması, inandırıncı olması ve herkes tarafından bilinen sadeliği, Müslüman cemaatinin henüz tamamlanmamış surette Müslümanlaşmış unsurlarındaki ayrıntıçlık tutkularına ve hasis menfaatlere üstün geldi. O kadar yüksek sesle bağırıp çağırılar kendi aralarında bile birlik değildiler.

Sayfa : 133

محمدك معاصرلری و خرفدارلری هیچ بر زمان
بو بده بر وضعیت قارشیسنده قالامشلدی. ابوبکره سائر بوتون
مسلمانلر فوقنده بر قنوذ و صلاحت تودیع ایتکله متخبلر،
فرقه وارمقسزین ، اوله بیکي سیاسی و دینی مؤسه وجوده
کنیریبوردی که روما ایمپراطورلنی و بابالق مؤسه سندن
سوکره تاریخ عالمده اک معروف واک مشهور بر مقام اوله رق

Sayfa : 133

قاله جقدی. ابوبکرک متخیرینک کوزلری اوکنده یالکز بر
 مثال واردی. اوده قیلنهک افرادندن برینه سائر افراده نسبتله
 یوکنک بر نفوذ و صلاحیت توجیه ایتکدن عبارت اولان
 قوم هرب عرف و عادتق ایدی. مع مافیہ بو نفوذ و صلاحیت
 یک محدود ایدی و یالکز اقربالر اوررینه شامل اولوردی .
 بویله بر شرفه نائل اولان کیمسه حقوق و امتیازاندن رباده
 و نظاضه مالک ایدی. اقربالرینک اطاعتق حقیق اولمقدن زیاده
 لفظی ایدی. فردلردن هر برینک حریتی حقیقتده ثابت مطلق
 و تام رحالده قالیردی

Sayfa 133

Muhammed'in çağdaşları ve taraftarları hiçbir zaman böyle bir vaziyet karşısında kalmamışlardı. Ebu Bekir'e diğer bütün Müslümanlar üstünde bir nüfuz ve salahiyet veren destekçiler, farkına varmaksızın, öyle yeni siyasi ve dini bir müesseseye vücud getiyorlardı ki Roma İmparatorluğu ve papalık müessesesinden sonra dünya tarihinde en bilinen ve en meşhur bir makam olarak kalacaktı. Ebu Bekir'in destekçilerinin gözleri önünde yalnız bir misal vardı. O da kabilenin fertlerinden birine diğer fertlere nispetle yüksek bir nüfuz ve salahiyet tevcih etmekten ibaret olan Arap kavmi örf ve âdeti idi. Bununla birlikte bu nüfuz ve salahiyet pek sınırlı idi ve yalnız akrabalar üzerine şamil olurdu. Böyle bir şerefe nail olan kimse hukuk ve imtiyazlardan ziyade vazifelere sahipti. Akrabaların itaati, hakikî olmaktan ziyade sözde idi. Fertlerden her birinin hümiyeti hakikatte gayet mutlak ve tam bir halde kalırdı.

Sayfa : 133

ابوبكر متخبري .

Sayfa : 134

ظاهراً او كما مر زمانك سيدك يعني قبيله رئيسك [١]
 حاضر اولدى ايمىنىن قوذ وصلاحى تودىم ايدىوردى .
 فقط حقيقتده تماماً بكي بروظيفه احدان ايدىوردى . هر شيدن
 اول، عربستانده هيچ كوردوله مش بسورنده عرفا غايت مختلف
 عناصردن مركب بر جاعتك رياستنى بر آدمه تودىم اجمشلردى .
 بوندن باشقه ، بر قبله رئيسى دكل، عربستانك مهم حوالينك
 حكمدارى اعصاب الهمشله، طبهلق واقصايطه تابع بر اردو
 ايجون بر قوماندان ، حقوق سئلارنده حكملرى غير قابل
 اعتراض بر حاكم سچمشلردى .

Sayfa 133

Ebu Bekir'in destekçileri, [sayfa 134] görünüşte ona her zamanki seyyitlerin yani, kabile reislerinin haliz olduğu ehemmiyetsiz nüfuz ve salahiyetli emanet ediyorlardı. Fakat hakikatte tamamen yeni bir vazife ortaya çıkarıyorlardı. Her şeyden evvel, Arabistan'da hiç görülmemiş surette ırk açısından gayet muhtelif unsurlardan oluşan bir cemaatin başkanlığını bir adama emanet etmişlerdi. Bundan başka, bir kabile reisi değil, Arabistan'ın mühim havalisinin hükümdarını seçmişler, kalabalık ve düzene uygun bir ordu için bir kumandanı, hukuk meselelerinde hükümleri itiraz kabul etmez bir hâkim seçmişlerdir.

Sayfa : 134

متخيل بونلك هيچ برنگ فرقهء دكلديار . ابوبكر
 وخطاك ماهيتي ، قوذ وصلاحيتك حدودي هيچ برسودنه
 تسين ايدنه دن مسلمان جماعتك رئيسي اعلان اولوندي .

Sayfa 134

Destekçiler bunların hiçbirinin farkında değildiler. Ebu Bekir, görevinin mahiyeti, nüfuz ve salahiyetinin hududu hiçbir suretle tayin edilmeden Müslüman cemaatinin reisi ilân olundu.

Sayfa : 134

خلاتك حقوق ووظايفي دعا اني

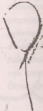
تسين ايدن شيلر سوكرهكي وقايم اولمشدر . خلالت عيني زمانده

ساسی ودي بر وظيفه ايدی . اوزون كازيشيق بر تكاملدن

چدی . مدینه دهكي مسلمانلر طرفندن احداث ايدیلديكي كوندن

۱۳۴

Sayfa : 135

۶۶۱

۱۳۵ بر ۱۳۴

آلتي عصراتي بر تارخندن سوكره موغوللارك باربارلقلري آلتده
 ازبلديكي كونه قدر هيچ بر زمان عيني حالده قالادي .

ابوبكر امور اداريني دوعهده ايدر كن بالكنز بر وظيفه

بيلبودي . بوده هرشیده بيمبرك مثالي لعقيب ايتك ، اولك

بيلبرديكي قانونلري تطبيق ايتك ونهايت ، محمد وفاتي ايله

Sayfa : 135

ردن به تاخره اوغرايمان تصورات عسکریه و سیاسیه موقع
 فعله قوتیندی . مخالف مدینه ایلرله ابراه ایشدیکی نقطده ،
 رسی انتخاب گوننده خلقه وقوع بولان موغظمنده حاکم
 اولان فکر بودر (§ ۱۲۴) ؛ بک آز امتداد ابدن خلایقی
 ائتمسندله ثابت بارز بر نیت و اصرار ابله هیچ ناشمردن
 بو فکره صادق قالندیر .

نقط ۱ — بو اوندور دوشوردور که پیغمبرک علی ، شمه ، زیرکی
 اک اسکی اصحابی ، بر جوق - باجرون و سوغاشلر خالطسنگ بر حیل
 اعضاسی اغانی حاشیلدن استماع ایدیلر . آیلرجه اورالده قالیلر ،
 خلیفه تک حرکتدن هیچ برینه موافقت کوستمدیلر . حق اولدی
 اختلاله کیرمهدیلر ، اوکا قارشى هیچ بر حرکت تطبیکلرله و طیبانهده
 بولونمادیلر . حقیقته بالکنز خدیس بر ملاقه اسباب تشویه دن ملیم
 اولان بو آدمک حرکتی بر و ذالت دینه تلق ایدیلدی ، هیچ کوزه
 چلر فادن کیدی . هیچ کیسه مخالفی اطاعته اجبار ایشدی خلقه
 کتیرمهدی . بالکنز آرزو ایدیلر بکی اسوال و شرائطه تبینه دعوت
 ایدیلدیلر . موافق منقشیری ایجرائندن تلق ایدیلر بوکاراشی اولدیلر .
 هیچ کیسه به جبر ایدیله چوردی . مجبوریت فکری آنجق سوکرمدن
 حاصل اولدی . خلیفه به اطاعت و انضباط حسی ابتدا عمر مارشدن تلقین

۱۳۵

Sayfa : 136

اون برنجی سنه

۶۶ §

ایدیلدی .

Sayfa 134

Hilafetin hukuk ve vazifelerini daha iyi tayin eden şeyler, sonraki olaylar olmuştur. Hilafet aynı zamanda siyasî ve dinî bir vazife idi. Uzun kanşık bir evrimden geçti. Medine'deki Müslümanlar tarafından kurulduğu günden (sayfa 135) altı asır sonra Moğolların barbarlıkları altında ezildiği güne kadar hiçbir zaman aynı halde kalmadı.

Ebu Bekir yönetimi gerçekleştirirken yalnız bir görev biliyordu. Bu da herşeyde Peygamber'in örneğini takip etmek, onun bildirdiği kanunları uygulamak. Sonunda, Muhammed'in ölümü ile birden bire ertelenen siyasî ve askerî düşünceleri uygulamaya koydu. Muhalif Medinelilere yaptığı konuşmada, resmî seçim gününde halka yaptığı nasihatinde hakim olan fikir buydu. Kısa süren halifeliğinde gayet açık bir gayret ile bu fikre sadık kaldı.

Not-1- Bu o kadar doğrudur ki Peygamber'in Ali, Talha, Zübeyr gibi en eski ashabı birçok muhacir ve Benu Haşimiler ailesi, seçimi tanımaktan çekindiler, aylarca uzakta kaldılar, halifenin hareketlerinin hiçbirini onaylamadılar. Hatta onunla ihtilafa giriştiler, ona karşı hiç bir saygı ve itaat hareketinde bulunmadılar. Hakikatte yalnız hasıs birtakım şahsi sebeplerden doğan bu adamların hareketi, bir rezalet diye telakki edilmedi, hiç göze çarpmadan geçti. Hiç kimse muhalifleri itaata zorlamayı aklına getirmedii. Yalnız arzu edenler, yeni duruma ve şartlara uymaya davet edildiler. Kabulü menfaatleri icabı olarak görenler, buna razı oldular. Hiç kimseye zor kullanılmıyordu. Mecburiyet fikri ancak sonradan hasıl oldu. Halifeye itaat ve inzibat hissi, önce Ömer tarafından telkin (sayfa 136) edildi.

Sayfa : 136

خط شاهه کی بیٹوں جنوبہ کی خیموں اور چیمہ قدر غلبہ ان مسلمان قبیلوں جتنے ذرہ قدر بریں سوئے دیک بولدر، بولدر واپہ اشتراک ایتھلاری . کندیلرینہ بو ماہینہ هیچ بریں سورولادی، حتی، کورونیکنه نظراً ، خایفہ بی تصدیق ایتھلاری یله اولردن طلب ایبرله مشدر . یالکز مگده بر نوع انتخاب واعلان ولوچه گلشدر کی آکلاشیلور (هشام ، ۱۰۲۱) . مع مافیہ ، حقیقتاً مسلمان بولونان لیللرک هیچ بری مشکلات چیلارمادی ؛ عیسی منتظماً عسکر کوسوردیلر، ویرکولری وردیلر، صادق و سانی سورتده سلطان قادیلر ، هیچ بر آبرلق ایل کوسرمدیلر . روسی ایشلرک ادره سته مذاخله ویا اشتراک آرزوسندمه بولونادیلر . بو مطاوعتکلرانه و مطیحاته حرکت بو آن لارغیچک مظم قانی نقطه لردن بریمو . مدینه ده کی مدینه اولایان مسلمانلر کی شهردن خارجده کی سائر مسلمانلرکده ایوبنکرک انھانی کندی منتظری ایچون که ای

۱۳۶

Sayfa : 137

برچا که حل کی لقی افش و بوی صلح و روانه اوله ایلمش اولدقن
تصوب سوریلر بو حرکت قابل اشاعتدر .

ایوبنکرک انھانک بو تون معانی حقیقیسی

تماماً یا کلش آکلامق ایستمزسهک بو نقطه اوزرنده اصرار
ایتمک ایجاب ایلر . شوراسنی نخطیر ایتمک لازمدرکه بو انتخاب،
بر قایح ساعت ایچینده ایکی معین و عزم و دور آدمک ناکهانی
احوال و شرائط و مسلمانلر آراسنده مششوم بر افتراق
تھلکه مشجھسی فارینسده دوشونش اولدقنلری موقت بر
تدیردن عبارت ایدی .

Sayfa 136

Fakat kuzeydeki Belilerden güneydeki Hışamlara varıncaya kadar kalabalık Müslüman kabileleri hakkında zerre kadar bir şey söylendiği yoktur. Bunlar seçime katılmamışlardı. Kendilerine bu münasebetle hiçbir şey sorulmadı. Hatta, görüldüğüne nazaran, halifeyi tasdik etmeleri bile onlardan talep edilmemiştir. Yalnız Mekke'de bir nevi seçim ve ilân olmuş gibi anlaşılıyor. Hal böyle iken, hakikaten Müslüman olan kabilelerin hiçbir zorluk çıkarmadı. Hepsini muntazaman asker gönderdiler, vergileri verdiler, sadık ve sakin surette Müslüman kaldılar, hiçbir aylık emeli göstermediler. Resmi işlerin idaresine müdahale veya iştirak arzusunda da bulunmadılar. Bu baş eğme ve itaat etme hareketi bu, an tarihinin karanlıkta kalmaş noktalarından biridir. Medine'deki Medineliler olmayan Müslümanlar gibi şehrin dışındaki diğer Müslümanların da Ebu Bekir'in seçilmesini kendi menfaatleri için en iyi (sayfa 137) bir hal çaresi gibi düşünmüşlerdi. Bunu silâh zoruyla kabul ettikleri düşünülemez.

Ebu Bekir'in seçilmesinin bütün gerçek manasını tamamen yanlış anlamak istemezsek bu nokta üzerinde ısrar etmek icap eder. Şurasını hatırlatmak gerekir ki bu seçim, birkaç saat içinde iki metin ve azimli adamın anı durum ve şartlar ve Müslümanlar arasında talihsiz bir ayrılma tehlikesi karşısında düşünmüş oldukları, zamanında alınan bir tedbirden ibaretti.

Sayfa : 138

عربلرده منافع مادیه ، ملاحظات

اخلاقه و معنویه صورت قطبیده غالبدر .

Sayfa 138

Araplarda maddî menfaatler, ahlâkî ve manevî düşüncelere kesin surette galiptir.

Sayfa : 138

همان

همان ر دینہی حالہ مدینہہ کلش اولان مکہ مهاجرلری

زنگین اصحاب املاک و مواشی اولشلردی.

Sayfa 138

Hemen hemen bir dilenci halinde Medine'ye gelmiş olan Mekke muhacirleri zengin emlak ve hayvan sahibi olmuşlardı.

Sayfa : 141

§ ۶۸. — حکومت حقیقہ برپہ اساسی بر فکر، ایلک

زمانلردہ ثابت، وئر و مفید اولسدہ، سوکرملری، قطنی و کور

کوریتہ بر شدت ایله تطبیق ایڈیلنجه اسلامیت سببہ منک

مترقیانہ و سلیم بر تکاملنه قارشى ثابت و خیم بر مانہ تشکیل

ایتنک ایجاب ایلردی . محمد، مدینہ حیاتنک تکمیل ایجابانہ

پدرشاهی بر سرزده جازمساز اولشدی. محمد نادانا کونی کونه

باشاش، چوق کره ماضی بر اونوش ، فقط هیچ بر زمان

نظرلری استقباله چورمه شدی . گه نیک اک واسع مناسیله

زمانه سیمادی .

Sayfa 141

Hükümet hakkında böyle esaslı bir fikir, ilk zamanlarda çok etkili olsa da sonraları kesin bir şekilde uygulanınca, İslâmiyet sisteminin doğru bir şekilde ilerleyen gelişimine karşı çok vahim bir anlam ortaya koyması gerekir idi. Muhammed, Medine hayatının gelişmesi için gerekliliğini ataerkil bir yapıya çare buldu. Muhammed âdeta günü gününe yaşamış, çok kere geçmişi unutmuş, fakat hiç bir zaman bakışlarını geleceğe çevirmemişti. Kelimenin tam anlamıyla zamanevi idi.

Sayfa : 142

محمد، صوك درجده ترقیور بر روحه مالکدی، سینه منی
دائما محیطك ایجاباتنه کوره اصلاح و تبدیل اتمک آماده ایدی.

Sayfa 142

Muhammed, son derecede gelişmeyi seven bir ruha sahipti. Sistemini daima muhitin gereksinmelerine göre düzenlemeye ve değiştirmeye hazırı.

Sayfa : 142

محمدك انك بوبك من شلوندن بری
سینه منك الاستكگنده، گندی گندیست وقوع بولان
تبدیلان و اصلاحان کتیب خصوصنده کوستردیکی سهولده در.
زمان و حالک حقیق
ایجاباتی دائما راق بر انتقال ایه تقدیر ایشدر.

Sayfa 142

Muhammed'in en büyük meziyetlerinden biri, sisteminin elastikiyetinde kendi kendisine oluşan değişim ve yenilikleri takip hususunda gösterdiği esnekliktir. Zaman ve halin gerçek gereksinimlerini daima berek bir intikal ile takdir etmiştir.

Sayfa : 142

ایستہ بوصورنہ ، شمالی عربستان کی بارز بصورتہ غیردی
اولان برملکتہ کندیندن نہ اول نہ صوکرہ هیچ رکیسہ
ایچون نصیب اولامش بر شیشہ یعنی قوتلی بر نہ او فرائیک حکومت
تأسیس ایتمکہ و ہونی قبول ایستدیرمکہ موفق اولدی .
اولوم بوتکامل عملیہ سنی بردن برہ قطع ایندی .

۱۴۲

Sayfa 142

İşte bu suretle, Kuzey Arabistan gibi açık bir surette dini olmayan bir memlekette, kendisinden ne evvel, ne sonra hiçbir kimse için nasip olmamış bir şeye, yani kuvvetli bir teokratik hükümet tesis etmeye ve bunu kabul ettirmeye muvaffak oldu.

Ölüm bu gelişme devresini birden bire kesintiye uğrattı.

Sayfa : 143

طر فدا اولدین هیچ بری رسالت وظیفہ سندہ اوکا خاف اولامادی .
وقانندن صوکرہ بو وظیفہ تماماً نہایت اولدی .

Sayfa 143

Taraftarlarından hiçbirisi risalet (elçilik, peygamberlik) vazifesinde ona halef olamadı. Vefatından sonra bu vazife tamamen son buldu.

Sayfa : 143

محمد

معنوی وادئلری هر دورولو انکشافک اقطاعی قدسی رحیمورت

کی تعلق ایلدیر.

Sayfa 143

Muhammed'in manevî varisleri, her türlü açılımın kesintiye uğramasını kutsal bir mecburiyet gibi düşündüler.

Sayfa : 143

بنا علیه ، قطع ایتدیکی اوزون بولک

بدايتلرئده یعنی مؤسسئنگ حین وقاتئده بر توفرائیک مؤسه

صفئیه اسلامئتی قورئارمئر اولان یعنی برئسئیلر بر کون اولک

رقائتی ایچون نایب وئخم بر مالئنه تشکیل ائده سکلر دی .

بوصورئکه ، محمدک دئئک طرفدارلری ان وموشکاف بر مؤمن

قالق اوزوسئیه حیاتلری و برئسئیلری کلئجک زمانلر ایچون

آشامی بر درجه ده غیر قابل تهدل بر صورئده قئیت ایدئلش

برمدئئک شرائطه توفیق و تطئیق مجبورئتده بولومئقده درلر .

Sayfa 143

Eski nüsha

Bununla birlikte, ilerlediği uzun yolun başlarında yani müessisinin vefat anında bir teokratik müessese sıfatıyla İslâmiyet'i kurmuş olan aynı prensipler, bir gün onun gelişmesi için gayet vahim birer engel teşkil edeceklerdi. Bu suretle, Muhammed'in dininin taraftarları iyi ve kılı kırk yaran birer mümin kalmak arzusuyla hayatlarını ve prensiplerini medeniyetin şartlarına uymak ve uygulamak mecburiyetinde bulunmaktadırlar.

Sayfa : 144

سوزگه کی سلسله طرفین سوک درجه اراطه
 وارد بریلان بوتایل پیشیک هرگون باوجود هیچ بر اهمیت مخصوصه
 عطف اجدادیک و بوندن دولای خصوصی و سی اسیرله تینه لزوم
 کورمندیکی عالم و سرکانه (بی حدیته بولونان بوتون دینی اصول
 و سائره) ده غیرقابل اعتراض بر قانون سفیه عین عیله انتقال
 اجماع ایندیکی اولده مشهور بر تزییه حاصل آجندور. تعیر دیکرله
 قرآنه تبلیغ ایندیکی جهته اراده التیبه کی دوشوردن دوشورده
 نظائرانی سفیه تالیله واجبه الوایه اولان احکام مضمونی پیشیک
 حیات بویه و خصوصیه سنکه اک عادی عالم و سرکانه بیه تسبیل
 اولوندی. بو شرط حرکتک ناهمی استیصال ایچون یک و طیم اولدور.
 فی الحقیقه، فتوحات خلفه کی سوزگه کی حدیثردن آجلاشیکه بی اولورده
 عهدک طرفدارلی و بونلرک ایندیسه اک اول بلیقه عمر بو برسیه
 ثابت دقله رعایت ایشیک بر ابر، بیضا اراطره قابلمشار ونده اجماع
 اینده یکی برنی باعقله بکن دستل بر استقامت تشبیه ایشیکلردور.
 قط ، اسلامیت غربی آسیاکی سائر الوام سابقه سی کومسه انتقال
 ایندیکی زمان، بونلرک روحنده قدم و خلف مدینلرک عصرده بر
 میراث اولورکی دینی بر طاقم آچیلردن ، شکل قانوندن عیبارت
 اولدنی ایچون اولورده موجود بولیل فرق باراونجهسته بر طاقم
 استقامت طالب کلدی ، عیبارله غیر عیبار کومستدکی دورن

Sayfa : 145

آریغله زمین حاضرلابرق مسلمان مدینتک سریم اعطاطنه بخت
اولان سیلردن برنی تشکیل ایندی .

Sayfa 144

Sonraki Müslümanlar tarafından son derece aşırıya varılan bu temayül, Peygamber'in her gün yapıp da hiçbir özel önem vermediği ve bundan dolayı özel ilâhî vahiylerle tespite lüzum görmediği uygulama ve davranışla (yani hadiste bulunan bütün dinî usul vesaireye) da itiraz kabul etmez bir kanun haline gelmiştir. Diğer ifadeyle, Kur'an'da tebliğ edilen ilâhî irade ve uymak zorunda olduğu hükümler, Peygamber'in özel ve aklî hâle hayatının en sıradan uygulama ve hareketlerine bile yayıldı. Bu hareket çizgisinin neticeleri, gelecek için pek vahim olmuştur. Bunun yanında, fetihler hakkında sonraki hadislerden anlaşıldığı üzere, Muhammed'in taraftarları ve bunların içinde de en evvel Halife Ömer, bu prensibe gayet dikkatle uymakla beraber beraber, manasız aşırılıklara kapılmamışlar ve nerede icap ederse yeni bir şey yapmışlar, yeni ve bağımsız bir yol takip etmişlerdir. Fakat İslâmiyet, Batı Asya'nın diğer Semî kavimleri arasına yayıldığı zaman, bunların ruhunda eski ve muhtelif medeniyetlerin yüz yıllık bir mirası olarak (bu birtakım âyinlerden, şekli kanunlardan ibaret olduğu için) onlarda mevcut bu kılı kırk yaran birtakım tutkular galip geldi. Araplarla Arap olmayanlar arasındaki derin [sayfa 145] oynılığa zemin hazırlayarak Müslüman medeniyetinin seri düşüşüne neden olan sebeplerden birini teşkil etti.

Sayfa : 145

İسلامتک لی حرکت و ثابت وصفک اک بربوک قباحتی ،
 برچوقلریبه نظرا محمد طرفندن ارتکاب ایدیلن خطا ده دور .
 چونکه محمد وحی و الهامده کی عنصر المبین موقت و محلی
 منافعهده ادخال ایشش، زمان حالک ایجاباتی فوقه برکلمنه مشه ،

۱۴۵

Sayfa : 146

باشقه زمانلرک و باشقه آدملرک احتیاجات محتمله سنی کوز اوک
 آلماش دنیلیور .

Sayfa 145

İslâmiyet'in hareketsiz ve sabit vasfının en büyük kabahati, birçoğlarına göre Muhammed'in hatasıdır. Çünkü Muhammed, vahiy ve ilhamdaki ilâhi unsuru geçici ve mahalli menfaatlere yorumlamış, zamanın gereğine göre davranmamış, [sayfa 143] başka zamanların ve başka adamların muhtemel ihtiyaçlarını göz önüne almamış deniliyor.

Sayfa : 146

یهودیکک دائما بالکتر

عبرانیلرک دینی اولاراق قالشدر .

Sayfa 146

Yahudilik daima yalnız İbranilerin dini olarak kalmıştır.

Sayfa : 146

محمد الله اكبر نامہ واوئك رسول صفتكہ سوز سويهدمك
 وحركت احمك حقي گندده گورمشه گنديشي بو حركت
 اقوام ساميه اراسندهكي سار الديان واسمليتك كافيتيك
 مثال سوروكلمشدر . مادام كه محمد صبي ابدى و حقيقه
 الله نام سوز سويهديك غلته قالمشدي، بناء عليه بوندن دولاي
 اونى مؤاخذه ايدمىز. محمد ايمان اتمسك بيله اونى تميمه حقمىز

Sayfa : 147

بوقدر.

Sayfa 146

Muhammed, Allah namına ve onun Resulü sıfatıyla söz söylemek ve hareket etmek hakkını kendinde görmüşse, kendisini bu harekete Sâmi kavimleri arasındaki diğer dinlerin kötü örnekleri sürüklemiştir. Mademki Muhammed samimî idi ve hakikaten Allah namına söz söylediği zannına kapılmış. Bundan dolayı onu tenkit edemeyiz. Muhammed'e iman etmesek bile onu ayıplamaya hakkımız [sayfa. 147] yoktur.

Sayfa : 147

خرميائلقى احتياجلرته اك ان
 توافق ايدمك رشكك سوقديلمى، عيساك حقيقى تلقينار
 وندريسك روحه بك فضل اهميت ورمديلمى.

Sayfa : 148

تفسیر محمولدر. مسلمانلر پیغمبرک میراثی ال دوقونامش بر
 حالده محافظه ایچون محمدک او بروجک اصلاحاتنده تطبیق ابتدکی
 اصلدوسر بزمنه مجبور اولدیلر.

Sayfa 147

Bunlar Hristiyanlığın büyük kurucusunun niyetine ve ümitlerine uyar mı? İşte bunun gibi, bugün gördüğümüz şekilde İslamiyet de tamamen Muhammed'in eseri değildir. Büyük kısmı, taraftarları tarafından yapılmış aşırı derecede bir [sayfa 148] tefsir mahsulüdür. Müslümanlar Peygamber'in mirasını el dokunmamış bir halde muhafaza için Muhammed'in o büyük düzenlemesinde tatbik ettiği asıl ruhu bozmaya mecbur oldular.

Sayfa : 148

عیسا انسانلره قیامت قویه چیقی

بیله ریدی و وطنداش لرلی - بالک ز وطنداش لرلی - الله ایچنده

اولکه و سیاوانک و مسیحیک همان تحققاتک اوزره بولونان

حکومتلر حاضرا لایحه دعوت اشدی. مارکو انجیلده (XIII)

(۳۷-۶) عیسا تک مضربوز لرلی کورسوز که تک قریب اولان

قیامتک حودیت وقوعنر تصویر ایلدر

Sayfa 148

İsa insanlara kıyamet kopacağını bildirdi ve vatandaşlarını -yalnız vatandaşlarını- Allah için ölmeye ve gökyüzünün ve Me-sih'in hemen meydana çıkmak üzere bulunan hükümetlerine hazırlanmaya davet etti. Marko İncil'inde İsa'nın bazı sözlerini görüyoruz ki pek yakın olan kıyametin nasıl olacağını tasvir ederler.

Sayfa : 149

سأعلمه خرسبائلك • داننده •

بیانن زاده اولومه و حاضر ایدی.

Sayfa 149

Binaenaleyh Hristiyanlık "başlangıçta" hayattan çok, ölüme hazırlık idi.

Sayfa : 149

طلق خرسبائلك

دوچار تمدی و محبوز اولان بر دیندن مظفر بر دین دولت
حاله کلدیکی زمان ، دنیایک سوکی کلدیکی بولندهکی مزاج
دعوائی ترک ایله باور بر عزیم و متانت ایله پاشامنه چالیشاسی کی
عمده ، دوچار تمدی بر واعظدن بر حکمدار مطلق حاله
انتقال ابتدکی زمان ، نمایدله فرقی بر حیات و محیطک احوال
و شرائطی ایله سور و کلکهنه رک ، اوره قیامت حقدنکی بدیناه
تلقی ترک ایله طرفدارلری اولسکه دکل پاشامنه دعوت ایله دی.

سأعلمه محمد حیات بشرتمک قرعانه داخل اولوق مجبور قی
دردی . حالوکه عیسا بوتلری هیچ بر زمان نظر ملاصطبه

آلامشدر . چونکه کوزلریک او کنده باشقه قاپار واردی .

غمیر دیکره ، دینه بیلیرکه اسلامیت ، خرسبائلك آتقی

اوج بوجوق عصرده آنلابیلدیکی بر صفحنه ی مؤسک

(بنای حیاتده) الکلی التخلیه قطع ایلمشدر .

Sayfa 149

Tipki Hristiyanlığın saldırıya uğrayan ve değiştirilen bir dinden zafer kazanmış bir devlet dini haline geldiği zaman, dünyanın sonu geldiği yolundaki usandıran davayı terk ile açık bir azim ve metanet ile yaşamaya çalışması gibi Muhammed de saldırıya uğrayan bir vaizden, bir mutlak hükümdar haline geçtiği zaman tamamıyla farklı bir hayat ve çevrenin durum ve şartları ile sürüklenerek, kıyamet hakkındaki kötümser düşünceyi terk ile taraftarlarını ölmeye değil yaşamaya davet etti. Bununla birlikte Muhammed, insan hayatının inceliklerine dahil olmak gereğini duydu. Hâlbuki İsa, bunları hiçbir zaman dikkate almamıştır. Çünkü gözlerinin önünde başka gayeler vardı. Diğer deyişle denilebilir ki İslâmiyet, Hristiyanlığın ancak üç buçuk asırda atlayabildiği bir safhayı, kurucusunun hayatı sırasında alelacele katetmiştir.

Sayfa : 150

اون بىرىنچى

۶۹۵

عیسا اورىندىن غائب اولدقدن سو كره حواریون و طرفدارى
مھدك طرفدارلرىنىڭ عىنى بىرلىسىلرە سالك اولدىلر . يعنى
استادلىرى طرفقدن نىشر ايدىلن مىلكى آسيا اقوامنه خىلمى
موشكافاقە بىر دقت واعتنا ايله دوغرىو بىر سوړىندە ادامە
جالىشىدىلر و بىرى اك بىسط و محدود بىر شىكلدە خىبر ايتىدىلر .
سواریون خرىستىانلىقى بىر عىران مذهبى ياپىمق اىلىندە ايدىلر .
خرىستىانلىق تارىخىندە عىساك اورىندىن غائب اولماسى بىر
مەظم سىياسىك بىردىن بىرە تايمان اولماسى آراسىندە الەم مەظم
وغىر ولود بىر دورە كوردولور . بول ، خرىستىانلىك حىياتىنچىش

Sayfa : 150

dahisidir. aishidilimsh br jssartak , عصرديده عبراني
 ميترورلك عنملرني قيردي. قليلري بوبوك ، فقط ذكالي
 محدود بر آدم اولان حواربونك تامين ايندكلى صني
 باغلى حكيمز براقدي. بول ، خرسيتانلقى كندى آكلاديني
 كي قسبر ايندى . اونى تهديد ايند اك بوبوك تهلكدن
 قورناردى . اوكانا عالم مدنيدنه حكمرانيني تامين ايندجك
 سريسي حركاني بخش ايندى . خرسيتانلق جهانشمول بر
 دين اولديني ايلك اعلان ايند بولور . خرسيتانلقى عبراني
 باغلىدن آيردى ، كيندكجه دها بوكك غايهله ، دائميكي
 تركيله دوغرو معطم تكاملنه باشلامق اوزره بوتون ديباه
 نسر ايندى . بولك داهيابه قشيش ، صوكره ، اون آلتيني
 عصرده پروستان رونورمه سيه حقيقى خرسيتانلق روحنك
 ولور بر حيات نو بولمته امكان تامين ايتشدور .

Sayfa 150

İsa ortadan kaybolduktan sonra havarileri ve taraftarları, Muhammedin taraftarlarının prensiplerine sahip oldular. Yani üstadları tarafından yayılan sistemi, Asya kavimlerine has dikkat ve özen ile doğru bir şekilde devam ettirmeye çalıştılar. Bunu en basit ve sınırlı bir şekilde yorumladılar. Havariler, Hristiyanlığı bir İbrani mezhebi yapmak emelindeydiler. Hristiyanlık tarihinde İsa'nın ortadan kaybolmasıyla Pa'ın (?) muhteşem simasıyla birden bire görünmesi arasında acı ve sıkıntılı, zulme uğrayan bir kısır dönem geçirdi. Pa,

Hristiyanlığa yeniden hayat vermiştir. İhtilmemiş bir cesaretle İbrani geleneklerini ortadan kaldırdı. Kalpleri büyük, fakat zekâları sınırlı birer adam olan Havarilerin kurmuş olduğu yapay bağları geçersiz kıldı. Pol, Hristiyanlığı kendi anladığı gibi şekillendirdi. Onu, tehdit eden en büyük tehlikeden kurtardı. Ona uygar dünyadaki hakimeyetini sağlayacak hareket serbestliğini verdi. Hristiyanlığın cihan şumul bir din olduğunu ilk ilân eden kişi budur. Hristiyanlığı, İbrani bağlarından ayırdı. Gittikçe daha büyük gayelere, daima daha büyük ilerlemelerle bütün dünyaya yaydı. Pol'ün dâhiyane girişimi, XVI. yüzyılda Protestan reformu ile gerçek Hristiyanlık ruhunun ortaya çıkmasını sağladı.

Sayfa : 151

مسلماٹر محمدك ملكنك روحن دكل متنن آهیلر.

Sayfa 151

Müslümanlar Muhammed'in mesleğinin ruhunu değil metnini aldılar.

Sayfa : 151

معافیه مسلماننر اسلامیک طودنن استقامتنن دولایی
 بر درجه قدر مسئول ایلرلرده حقیقت و عدالت نامنه
 شوراسنی سولطنك اقتضا ایلرکه نقیب اشککری مسلیك
 اوزمان ایچون آک ایسی ایدی . کنگ بینه کسلیم ایتک
 مجبوریتده بزرگ باشنه دورلو حرکت ایتش اولسولردی اسلام
 ناتورک ایسی هیچ دکلسه سیاسی منفعللرنده ده ایشیکده
 ایکن اوله چکدی.

Sayfa 151

Bununla birlikte Müslümanlar, İslâmiyet'in tuttuğu yoldan dolayı bir dereceye kadar sorumlu iseler de hakikat ve adalet namına şurasını söylemek gerekir ki takip ettikleri yol, o zaman için en iyiydi. Bunun yanında yine teslim etmek mecburiyetindeyiz ki başka türlü hareket etmiş olsalardı, İslâm teokrasisi hiç değilse siyasi safhalanında, daha beşikte iken ölecekti.

Sayfa : 151

بن هر دورلو بکلیکی، هر دورلو
ترقی و انکسار ایلدیلر. بونر نایت، مطلق و کور کورنه بر اوج
الادسی اولدیلر. پیسبرک ۲ نچی عصر میلادیه تعیب ایندی

Sayfa : 152

مادنه نقطهسی نقطهسه رعایت اساسی تعیب اشدور. بوه اولایی
قبول ایشی السالک فطرت و ماعیندن ایلری کلپور : بناء علیه
کادیرندکی بونون تصورک دینلرینه راجع اولماسی یک طبیعدر.

Sayfa 151

Yani her türlü yeniliği, her türlü gelişmeyi inkâr edebilenlerdir. Bunlar gayet mutlak ve körü körüne bir irtica ifadesi olmuşlardır. Peygamber'in 7. milâdi asırda takip ettiği (sayfa 152) âdetlere, noktası noktasına uyma esasını takip etmiştir. Bu, İslâmiyet'i kabul etmiş insanların yaratılışından ve mahiyetinden ileri geliyor. Bunun yanı sıra kendilerindeki bütün kusurları dinlerine yansıtmış olması pek doğaldır.

Sayfa : 165

۱۱ نحرى سنه هجره و قايى اعجون قطعه حر كتنر محمد

Sayfa 165

Hicret'in 11. yılındaki olaylarında hareket noktamız Muhammed'in vefatıdır.

Sayfa : 200

محرک و فائک غمیری : اسویت عیینه ایک حرکت
(سینه مکتبک روایتی).

§ ۸۳. — (ابن اسحاق، بلاسناد). محمد وفات ابتدکی زمان، مسلمانلری متأز ایدن فلاکت بک عظیم اولدی: عربلر عصیان ایلدیلر. یهودلک وخرشیانلق، باش قالدیردی. منافقلر کندیلرینی میداه اوردیلر. مسلمانلر پیغمبرک ضیاعی حسییه بر قیش کیجه سنک یاغموری آتنده قالش بر قویون سوروت بکزه دیلر. نهایت الله اونلری تکرار ابوبکرک اطرافنده طویلادی.

Sayfa : 201

مکده اهالیئک قسم اعظمی اسلامیق رد وانکار ایتمک ایته بوردی. اودرجهده که عتاب بن اسید (مسلمان وکیل) قورقدی و ساقلاندى. اونی یقین تهلکدن قریشى سول بن عمرو قورناردی. وقتیه مشرک قریشیلرک رقیلرندن بری ایدی.

Sayfa : 201.

کمال جارتہ سوز سوہمکہ باشلادی و محمد لایق و جہلہ
اظہار حرمت ایندکدن ، وفاتہ بیان تاثر ایلدن کدن سو کرہ
بر وقصہ تک اسلامتک قوتی آر تیرمقدن باشقہ بر قبیجہ
ورمہ بچکنی بیان ایندی . وشہلی صورتدہ حرکت ایده جک
بر کیشہ تک در حال باشی کسمکہ مہیا اولدیغی بیلدیردک
سوزلرینہ نہایت وردی . سہلک نہدی کاراہ سوزلری مطلوب
اولان تاثیر حصولہ کنیردی ، خلق قورقورق فکریلریندن
وازلدیلر . عتاب کیزلیدی برون تکرار میدانہ چیقدی .
چارچاق اسکی موقعنی آلدی و ایشلرک تشبہنی در عہدہ ایلدی

Sayfa 200

Muhammed'in Vefatının Sonuçları: İslâmiyet Aleyhinde İlk Ha-
reketler (Medine Hükümeti'nin Devamı)

Muhammed öldüğü zaman Müslümanları etkileyen felâket çok büyük oldu. Araplar isyan ettiler. Yahudilik ve Hristiyanlık başkaldırdı. Münafıklar meydana çıkmaya başladılar. Müslümanlar, bir kış gecesi yağmur altında kalmış bir koyun sürüsüne benzediler. Sonunda, Allah onları tekrar Ebu Bekir'in etrafında topladı. (Sayfa 201) Mekke'de halkın büyük çoğunluğu İslâmiyet'i red ve inkâr etmek istiyordu. O dereceye vardı ki İtab bin Esseyd (Müslüman Vekili) korktu ve saklandı. Onu tehlikeden Kureyşli Süheyl bin Ömer kurtardı. Zamanında müşrik Kureyşlilerin reislerinden biriydi. Cesaretle söz söylemeye başladı ve Muhammed'e lââyık bir şekilde hürmet ve saygı gösterdikten, vefatından dolayı üzüntüsünü bildirdikten sonra bu olayın İslâmiyet'in kuvvetini ar-

tılmaktan başka bir sonuç vermeyeceğini söyledi. Şüpheli bir harekette bulunan kişinin derhal başının kesilmesinin gerekli olduğunu söyleyerek sözlerin tamamladı. Süheyb'in tehditkâr sözleri istenilen etkiyi yaptı. Halk korkudan fikirlerinden vazgeçti. İtab gizlendiği yerden tekrar meydana çıktı. Hemen eski mevkiini aldı ve işlerine tekrar başladı.

تأليف وترجمه اچسوز طرفندن قبول ايدالغوسر

اسلام ايتار تارىخى

مترجمى:
حسين جهانى

محررى:
دكتور قاتانو

(ایتالیانجه دن)

208

استانبول

مکتب مطبعه سى — ۱۹۳۴

İSLÂM TARİHİ

Yazar
Leon Coetani

Tercüme
Hüseyin Cahit

İstanbul
Tanin Matbaası 1924

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 208

Yazar : Leon Coetani

Cild : Gri

Ebadı :

En : 13.5

Boy : 19.5

Sayfa Adedi : 373

Sayfa : 5

بالاىى نىغمبر مىلر .

§ ۱۶۵ — مسلمان حدیثی، بالائی پیغمبر دینین آدمیله
 فارسی یک مزحمسزجه داورانیر. احنالکک قسماً حقل اولارق،
 عربستانده محمدک مقلدری دیبه نلق ایدر. بوندن دولایی ،
 میله ، طلحه واسود بزه غایت بالائی ، بومناجه اشرادن
 دیبه تصور ایدیلکده درلر .

Sayfa 5

Yalancı Peygamber Müseyleme:

Müslüman hadisi, yalancı peygamber denilen adamlara karşı pek merhametsizce davranır. Bu merhametsizliğin nedeni yalancı peygamberlerin kısmen de haklı olarak Arabistan'da Muhammed'in taklitçileri olarak algılanmalarıdır. Bundan dolayı, **Müseyleme, Taliha ve Esved bize gayet yalancı** olarak tanımlanmaktadır.

Sayfa : 6

محمدک بورقیلرندن اک آز حائر قیمت

اولائی هیچ شهبه سز یمنده اسود المنسی در. عادی وقاقلی بر
 بالائیلق طوندیرمشدی. بر ازدن بونلری آکلته جنز. بوتک
 ایجون طرفدارلری بر آرالقی ایمان ایتمش اولدقلری آدمک
 ماهیت حقیقه سنی آکلانجه . وقفیق قیسه، عاقبتی یک شیخ
 اولدی .

Sayfa 6

Muhammed'in bu rakiplerinden en az öneme sahip olan, Yemen'deki **Esved el-Ünsi**'dir. Âdi ve kanlı bir yalancılık tutturmuştu. Birazdan bunları anlatacağız. Bunun için taraftarları, bir aralık iman etmiş oldukları adamın gerçek yüzünü **gördükleri zaman** başınsı kısa ve sonu da çok feci oldu.

Sayfa : 19

. فکر مخصوصه خادم بعض
 حديثك (١٠ نحي سنه ، § ٦٧) بيانته رغماً آكلانيلبوركه
 محمد ايله ميله آراسندهكى مناسبات دائما ابي ايدى . مر حاله
 غابت صلحوروانه ايدى . بو ايكيسندن هيچ بريك ديكرينه
 تجاوز فكرنده اولماديني محققدر . مر برى كندى الده بولونان
 ايله اكنفا ايدبوردي ، محمد هيچ بر زمن خيفه لر آراسنده
 بر اترقه باعادى . غير ممنون بعض خيفه لر مسيله به قارشى
 اترقه ياقى ايجون مدينه به كلديلر . بوتلره قارشى محمدك ناصل
 معامله اينديكى واضح صورتده معلوم دكلدر .

Sayfa 19

Özel bir fikre hizmet eden bazı hadislerin (10. sene 67) açıklanmalarına rağmen anlaşılıyor ki Muhammed ile Müseyleme arasındaki ilişki daima iyi idi. Her halde gayet barışçı bir ilişki idi. Bu ikisinden hiçbirinin diğerine saldırı fikrinde olmadığı muhakkak-

tır. Her biri kendi elinde bulunan ile yetiniyordu. Muhammed hiç bir zaman Hanifeler arasında bir entrika yapmadı. Memnun olmayan bazı Hanifeler Müseyleme'ye karşı entrika yapmak için Medine'ye geldi. Bunlara karşı Muhammed'in nasıl muamele ettiği konusunda kesin bir bilgi yoktur.

Sayfa : 24

مسلمان محدثی ، اونلری تعقیباً بوتون

Sayfa : 25

مورخلر ، میلەنک ظهورنی قیہلرک اسلامیتدن ارتدادی

میانه ادخال ایدرلر . بو بر خطا در . حیفه لر هیچ بر زمان

اسلامیت قارشو عیان ایتمیشلر در . چونکه هیچ بر زمان

مسلمان اولامیشلر دی

Sayfa 24

Müslüman hadisiciler, onları takiben bütün [sayfa 25] tarihçiler, Müseyleme'nin ortaya çıkışını kabilelerin İslâmiyet'ten ayrılması yönünde açıklar. Bu bir hatadır. Hanifeler hiçbir zaman İslâmiyet'e karşı isyan etmemişlerdir. Çünkü hiçbir zaman Müslüman olmamışlardır.

Sayfa : 28

فقط برقادین پیغمبر ایله بر ارکک پیغمبر آراسنده

هیچ بر اشتلاف قابل دکلدی . بر برلرندن قارشیلقل قور قیورلردی .

ایکی رقیب مسلکداش صغینه بر برلرینی سومه دکلری شهه سزدی .

Sayfa 28

Fakat bir kadın peygamber ile bir erkek peygamber arasında hiçbir anlaşmazlık mümkün değildi. Birbirlerinden karşılıklı korkuyorlardı. İki rakip meslektaş sıfatıyla birbirlerini sevmedikleri şüphesizdi.

Sayfa : 31

تيمار طرفدن ايكي

مخلويته اوغرادقدن وغالبك الدن طرفدارلرينك تخليه سني
تامين ايندكدن سوكره (هذيل ايله عقه) سجاج مبيتده كي
سزوتو ناميالي عسكره باميه دوغرو حركت امريني وردى.

Sayfa 31

Tamimler tarafından iki defa yenilgiye uğradıktan ve galplerin elinden taraftarlarının tahliyesini sağladıktan sonra (Hezil ile Aka) Sücâh, emrindeki Mezopotamyalı askerine Yemame'ye doğru hareket emrini verdi.

Sayfa : 32

زتكين هديرله تيهه برحيت مخصوصه
كوندرهك كنديه ملاقات ايدم بيلمك اوزره بر ساعده
مخصوصه رجا ايندى. سجاج عسكريه برلكده امواه موقفنده
دوردى. ميلهيه ايندكي ساعده مخصوصه ي وردى.
بونك اوزرين ميلهيه بنو حنيفه لردن قرق سواړى ايله سجاجك

Sayfa : 32

قرارگاهه گلدی. حریص جاء قادینی مسلمانله قارشى حربه
اقاع اتمکچا بایندی. فقط اونک گندیسه رقابته غایت قابیل
برقارین اولدیغی کوردی. چونکه قتل قیله منسوب
خرسبانیلردن خرسبانیلنه دائر او کرندیکی شیلرک چوقدی.
سجاح، مسلمانلک قورنازلقنه قانمادی. بجا مهنگ اداره منده
گندیسه حصه و بریللمی خصوصتده اصرار ایندی (طبری)،
برنجی جلد، ۱۹۱۵-۱۹۱۶).

جر، بانهنگ یارغین ایدی. بانهده دیردی.

غایت ایلمیوه بینه برین نیت برحوالیک سرگزنده کاتیا اولدیغی چوتله
بک نهم ومدنی لوش طرفدن تاسیس واسکان ایچیش اولتی لازم
کلیز. چونکه اورای عیدین تلیلهنگ لوشناسی آتنده ایله اشغال
ایدن خینه لریک بوزک مانلاردن باشی غایت منظم حصار وسور
خرابلری بولغیرنه دائر حکایت موجوددور. بوندن دوغرا، ملکتهجر
(خالش) ناسی آندی. خینهلر بولردن بر دیوار پایه پاینجیلرله
ملکتهلری قاپادیلر

(ب) چونکه برلیت خصوصتدن واردور، چونکه نهم کتیا

Sayfa : 33

۱۷۱-۱۷۱۲

اون برنجی ست

تاریخی حندهنگی دهها مؤرخ تبارج و مطالبات ایله هم آهنگدر بانه
ایله حیرتین اقلب احیاله کوره، بالکنز بابیلونیا ای استیلا ایله شهرور
بخت العصر (قبل المیلاد ۶۰۱-۶۶۲) سلالهسی تاسیس ایدن گلدی
(= کلدانی لریک ملکته دکلدر برآزردن ارضاح ایله حکمز، جهله.
برحوال اطرافه داعیلداندن اول بونون الزام سایهنگنده ایلهک بهد
ظهورلری اولتی بک حندهلدر.

Sayfa : 33

(ب) سباجك وسوكره خالد بن الوليد حركاتي آملاني
 ايجون ، تملر الكاسندن ياميه كلك ايجون دوغرون دوغرون
 جنويه دوغرون ايجك لازم كلكيكي بوراده خاطر لائق مناسب اولور.

Sayfa 32

Zengin hediyelerle Nebiye'ye özel bir heyet göndererek kendisiyle görüşmek üzere özel bir izin istedi. Sücâh, askeriyte birlikte Emuah mevkünde durdu. Müseyleme'ye istediği özel izni verdi. Bunun üzerine Müseyleme, Benu Haniflerden kırk süvari ile Sücâh'ın karargâhına geldi. Bu mevkî düşkünün kadını, Müslümanlara karşı savaşa sokmaya ikna etmeye çalıştı. Fakat onun kendisiyle rekabete yetenekli bir kadın olduğunu gördü. Çünkü Talib kabilesine bağlı Hristiyanlardan, Hristiyanlığa dair öğrendiği şeyler çoktu. Sücâh, Müseyleme'nin kurnazlığına kanmadı. Yemame'nin idaresinde kendisine de hisse verilmesi hususunda ısrar etti (Taberî, birinci cilt, 1915-1916).

171- Not-1- a) Hacer, Yemame'nin başkenti idi. Yemane de denirdi. Gayet iyi meyve yetiştiren verimli bir havallinin merkezinde bulunduğu için pek eski ve medeni kavimler tarafından kurulmuş ve iskân edilmiş olması gerekir. Çünkü orayı Ubeyd bin Sağlebe'nin kumandası altında ilk işgal eden Hanifelerin büyük taşlardan yapılmış gayet muazzam hisar ve sur harabeleri bulduklarına dair hadis mevcuttur. Bundan dolayı Hacer yöresi, "Taş" namını aldı. Hanifeler bunlardan bir duvar yapıp yabancıları memleketlerini kapadılar.

b) Bu hadisin bir önemli tarafı vardır. Çünkü eski Asya [sayfa 33] tarihi hakkındaki daha sonraki sonuçlar ve araştırmalar ile birbiriyle uyumlu Yemame ile Bahreyn büyük ihtimalle yalnız Babilonya'yı istilâ ile meşhur Bahtünnasr (milâttan önce 604-562) sülâlesini tesis eden Keldî (Keldani)'lerin memleketi değildir. Bizlerden açıklayacağımız gibi bütün bu halk, etrafa dağılmadan önce bütün Samî kavimlerinin ilk ortaya çıkmış oldukları yer demek doğru olsa gerektir.

Sücâh'in ve sonra Halid bin Velid'in hareketlerini anlamak için Tamimler ülkesinden, İmame'ye gelmek için doğrudan doğruya güneye doğru inmek gerektiğini burada hatırlatmak yerinde olur.

Sayfa : 58

اسلاميتك (يا حور)

دعا دوزخوسى قرئشيلرك نفوذ و حاکيت سيايه لرینک) کیف
وهوسه ، احوال و شرائطه کوره ایستئذیکى وقت آیدلیر
ایستئذیکى وقت قبول آیدلیر رشى اولاریننى اثبات ایتم
ایستئوردی . محمد زمانده اسلاميتک اذ وقع دلیل قبلیج
ایدی .

Sayfa 58

İslâmiyet'in (yahut daha doğrusu Kureyşlilerin nüfuz ve siyasi hakâmiyetlerinin) keyif ve hevese, durum ve şartlara göre istenildiği vakit ahıl, istenildiği vakit kabul edilir bir şey olmadığını ispat etmek istiyordu. Muhammed zamanında İslâmiyet'in en ikna edici delili kılıç.

Sayfa : 59

رده ذهنته باشقه تصورات

حرصانه موجود اولدینی ایچون سریع بر تحول تولید ایتمک
غیرت کوستردی. تيمبلر نه قدر چایق عرض اقیاد ایدرلر سه
شرقه دوشرو او قدر چایق ایلرله به ییلردی. عربستان اوزرنده
حاکیت ادعاسنده بولونان سائر کيسلره او قدر چایق ضربه
اندیره ییلردی .

خالک حرکتی نه قدر باربار ، حفصز و قاتلی اولورسه

Sayfa : 60

اون بریمی نه

۱۴۳۸

اولسون غایبی تمامیه تأمین ایتدی. بوقطه نظر دن، امر لرینی
بویله وحشیانه اجرا ایدن قوماندانه قارشى خلیفه ابوبکرک
حرکتی پک شایان دقتدر . ابوبکر غایت حلیم و عادل بر
آمدی. ابوبکر، خالک ایضاحاتی تماماً قبول ایدرک اسلامیتک
جمع ابتدیی اردونک باشنده اون ایقا ایتدی ، حتی مؤخرأ
کندهسه سوریه محارباتک قوماندانلغنی ده وردی. بوندن
اکلابورزک او باعث خجالت وقته اطرافنده قویان ولویه
رغمأ مدینه حکومتی خالک حرکتنده ، ارتکاب ایدیلن جرمی
مقبول کوسترجهک درجهده قوتلی بر طاقم اسباب سیاسیه
بولوندیغنی تسلیم ایتددر . فی الحقیقه، مالک بن نویره تک بومدهسن
مشالندن سوکره تيمبلر آرتق عرض اقیادده هیچ تأخر
کوسترمدیلر. این مسلمان اولدیلر. حتی برسه سوکره عربستان
حدود لرینی آشرق تخریبکار بر قاصبرغه کئی منزلتول ساسانی
ایمیر اطرافنده هجوم ایدن بهادر اردونک پیشدازی تشکیل ایتدیلر.

Sayfa 59

Bir de zihninde başka hırs dolu düşünceler mevcut olduğu için seri bir değişim oluşturmaya gayret gösterdi. Temimler ne kadar çabuk boyun eğerlerse doğuya doğru o kadar çabuk ilerleyebilir-di. Arabistan üzerinde hakimiyet iddiasında bulunan diğer kim-selere, o kadar çabuk darbe indirebilirdi.

Halid'in hareketi ne kadar barbar, haksız ve kanlı olursa olsun [Sayfa 60] amaca tamamen ulaştı. Bu noktada, emirlerini böyle vahşice uygulayan kumandanı karşı halife Ebu Bekir'in hareketi çok dikkat çekicidir. Ebu Bekir çok uyumlu ve âdil bir adamdı. Ebu Bekir, Halid'in açıklamasını tamamen kabul ederek İslâmiyet'in topladığı ordunun başına onu görevlendirdi. Hatta kendisine Su-riye Savaşları'nın kumandanlığını da verdi. Bundan anlıyoruz ki bu olay etrafında kopan velleyle rağmen Medine hükümeti Ha-lid'in hareketinde suç kabul edilecek derecede kuvvetli bir takım siyasi sebepler bulunduğunu teslim etmiştir. Gelecekte, Malik bin Nuveyre'nin bu müthiş örneğinden sonra, Temimler artık tes-lim olmayı ertelemediler. İyi Müslüman oldular. Hatta bir sene sonra Arabistan sınırlarını aşarak yıkıcı bir kasırga gibi Sasani im-paratorluğu'na saldıran bahadır ordunun öncülerini oluşturdular.

Sayfa : 62

خالق سفري مرکزى عربستانده کى حاسى قيله لرك
 سریع و نام بر صورتہ شکل بیجا سنی بامین اجندی .
 خالک سفري مرکزى عربستانده کى حاسى قيله لرك
 این قلابوردی .

Sayfa 62

Halid'in seferi, merkezi Arabistan'daki asi kabilelerin seri ve tam bir surette cezalandırılması sonucunu getirmişti. Bununla birlikte artık Halid için Medine'ye dönmekten başka yapacak bir iş kalmıyordu.

Sayfa : 62

مقدارچه دها غلبهلق

اولان وقریشیلرله طرفدارلردن و مسلمان اولش قیبله لر دن

۶۲

Sayfa : 63

۱۸۱۹

اون بریمی سنه

ترک ایدن دیکر فرقه الده ایدیلن ظفرلردن و دها بووک
غلبهله ناملیت امیدلردن شوقه کلهرک، نامقلوب بر قونلری
اولدیفنی ادرک ایدهرک بوتون عربستانه قارشی اساسی بر سر
غزکری بسله بوردی. بو فرقه نیک دینسی جرشکار، بوردولق
بیلمز قوماندان خالد ایدی.

Sayfa 62

Sayfa daha kalabalık olan ve Kureyş taraftarlarından ve Müslüman olmuş kabilelerden (sayfa 63) oluşan diğer fırka, elde edilen zaferlerden ve daha büyük zaferler elde etmek ümitleriyle şevke gelerek, yenilgi görmemiş bir kuvvetleri olduğunu anlayarak bütün Arabistan'a karşı esaslı bir savaş fikrindeydiler. Bu fırkanın reisi cesaretlî, yorulmak bilmez kumandan Halid idi.

Sayfa : 63

خالص

مسلمان حدیسی ہوتوں ۱۱ محیی سنہ ہجرہ وقایفی خلیفہ ابوبکر طرفدن تصور ایدیش و موقع اجراء قونولش بر پلاک نتائج مطلوبہسی شکلندہ کوسقہ مکہ جالیئسیر. حالیکہ مرشی بزہ ، ایکی سنہ طرفندہ باش دوندریحی برسرعتله جریان اجتناس اولان عظیم وحیرت بخش وقایمک هیئت جموعہسی قسماً احوال و شرائطک بر محصولی ، قسم اعظمی اعتباریلدہ مسلمانلرک آراسندہ ہر کون مقداری آرتان بر فرقہ مک اثری اولدینی فکری ورریور. بوفرقتہ افتتام و تأمین فتوحات آرزوسہر کون دہا زیادہ دوشیبوردی : ابوبکر سوق وادارہ ورتیب اجمہدی . بوفرقتہ مک رؤسای طرفندن ملہم اولدی. جریانک کندیشدن دہا قوتلی اولدینی حس ایشدیکی ایچون اولرہ عیاشات کوسزملک مجبوریتقی دوبدی.

Sayfa 63

Müslüman hadisi hicretin onbirinci senesinin bütün olaylarını, Halife Ebu Bekir tarafından düşünülmüş ve uygulamaya konulmuş bir plânın sonuçları olarak göstermeye çalışır. Hâlbuki her şey bize iki sene boyunca baş döndürücü bir süratle gelişmiş olan bu büyük ve hayret verici olayların bir bölümünün durum ve şartlarının bir sonucu, büyük bir bölümünün de Müslümanların arasında her gün sayısı artan bir fırkanın eseri olduğu fikrini veriyor. Bu fırka yağma ve zafer kazanarak fetih yapmak arzusuna her gün daha çok düşüyordu. Ebu Bekir sevk, idare ve tertip etmedi. Bu, topluluğun reisleri tarafından yapıldı. Cereyanın kendisinden daha kuvvetli olduğunu hissettiği için onlara uyum göstermek zorunluluğunu duydu.

Sayfa : 65

بئذ رسول الله اولدیفنی ادعا ابدن برینک ناقابل نجوز موجودینی
 حربی کافی درجه ده محق کوستریبوردی. محمد کچی کندینه
 رسول الله دیدیرن میلیمک وجودینی نظر مسامحه ایله کورمک،
 محمد بر بوزنده اللهک رسوللرینک اک صوکنجیسی وصفی
 ورن بیانات صریحه قرآنیه دن صوکره هم الله همده محمدک
 خاطر منه قارش برحقارت تشکیل ایدردی. بالانحی بیغمبرک
 طرفدارلرینی ائقاعه آیت قرآنیه کافی کله بورسه سلاح قوتنه
 سراجت ایتمک ضروری بولونیوردی.

Sayfa 65

Savaşın devam etmesine razı oldu. Yemen'de Resulallah olduğunu iddia eden ve varlığına hiçbir surette izin verilmesi mümkün olmayan birinin varlığı savaşta yeterli derecede haklı gösteriyordu. Muhammed gibi kendisine Resullah dedirten Müseyleme'nin varlığına hoşgörü ile bakmak, Muhammed'e yer yüzünde Allah'ın resullerinin en sonuncusu vasfını veren Kur'an'daki açıklamasından sonra hem Allah, hem de Muhammed'in hatrasına karşı bir hakaret teşkil ederdi. Yalancı Peygamber'in taraftarlarını inandırmaya Kur'anıkerim ayetleri yeterli gelmiyorsa silâha sarılmak gerekliydi.

Sayfa : 67

افلیک ایلیکی

طوراغک منعلکی، هندستان الله مصر اراسینده یاری بوله
 کائن و منفرد وضیمتی اک قدیم زمانلردن بری بک مترقی بر
 مدینتک انکشافنی تسبیل الله مشدر. فی الحقیقه بوراده قبل الیلاد

Sayfa : 67

ایکی بیک سہ اولقن بری مشهور و ذی قدرت حکومتلر وجوده
کلدی. بئندہ حالده، غلازلر و شمال عربستانده اوقیتغ طرفدن
تصادف ایدیلمن محکومات انبات ایندی که فلسطندن عدن لیمانه
قدر بوتون غربی عربستانی احتوا ایدن بره مینه تو حکومتک
برینہ میلاددن اولکی ایک بیک سہ تک نصفه دوغروه صابیلر،
قبتانلر و حضرموت حکومتی قائم اولمشدر. میلاد عیسایک بریحی

Sayfa : 68

اون بیلرجه

۱۵۵

وایکنجی عصرلری آراسنده بودولتلی حجری ملکلری تقیب
ایلمشدر. بر زمانلر بین، غربی آسیایک الک مسوره، الهمسوده،
الک زنگین حوالیستدن بری اولمشدر. اوراده صنایع قیبه،
نجات، زراعت و صناعت یک ایلی به کتیدی. جنوب و شرقی
عربستاندن مصره، سوریه و فرات مالکیت قدر بوتون داخل
مناقلات و کاروانلر عصر لجه مدت پنلیلرک الده بولوندی.
آفریقا - هند تجارتک متوسطلری اولوردی. غایت زنگین
آدملر اولقغه مشهر ایدیلمر. مدیبا شهرلری واردی. بویوک
تجارت یوللری اوستده کویلمر و میدار باعشلردی. عصر لجه
مدت جزیره العربک تکمیل شمال شرقیسی (حجاز) جنوب
ناجزلرینک بر مشملکسی حالده ایندی. آرالرده بر دینده
انتشار ایندی. آوروپا علمی بویوک آتقی بر قاج سندن بری
بعض نجیب صفهلرین اورتیه قویایلمشدر. بو دینک اولقدر
بویوک و صافی اوصافی انبات ایدیلمر که عبرانیلرک وحدت
الوہیتی بر چوق عصرلرین قدیم بین نکتسک دتته مدوندر.
موسا طرفندن تائیس ایدیلمن باعوا، مگ پیغمبری طرفندن

Sayfa : 68

تأسيس ایدین الله دینک بینه خار مدجون اولدین کومتمک
اوزده بر کتاب یازلق اقتضا ایدر . بویه بر کتاب هنوز
یازلامشدر .

بینه بر زمانلو اراضی غایت مکمل سدر و صهرنجیل

امول ایله جلدی مولودکده زواج ایدیلدی . موسسکرده ایقان

۶۸

Sayfa : 69

۱۸۰۵

اون بریمی سنه

ماغودور بوزالده طولانیتر ، سوکره ، قورافلوق موسسمنده
سور اسقا چیدولری واسطه سیله تدریجاً توزیع اولوبوردی .
بوراده تدقیق زنه قملق ایجهن مختلف اسباب منسوبه ،
سیاسه و تجاریه بینه بر انحطاط عملیهس تولید ایتدی . بو انحطاط
میلاد عیسائک ایلك عصرلنده کیتدیجه باروز بر شکل آلدی .
قائل داخل قافله غایت شدید دینی اختلافلر ۵۲۵ هجری سنه
میلادیه حبشیلرک بئی فتح اجلرینه سبب ووردی (مدخله
۱۰۸۵ و متعاقب) : بونی چوق کیمه دن ، محمدک تولدنن رقاج
سنه سوکره ایرانلرک استیلاسی لقب ایلدی . بو قبل انقلابات
سیاسه مملکتی خراب ایدن سیاسی و اقتصادی بحرانی بوتون
بوتون آرتیردی . محمد جنونی عمرستانده انترقهلر باقمه باشلادی
زمان ، اوراده کی اهالی بو احوال تأثیریه سوک درجه ده بر
سقوط سیاسی ایچنده بولوبوردی . مملکت عادنا باربار بر
رهزیم اختال ایدن حبشیلرک مشوم حکومتی برینه بینه عینی
صورتیه مشوم ایران حکومتی قائم اولمشدی . ایراده حکومت
مرکزیه تک شاهان اسف بر خاله سقوطیه ساسانی امپراطورلرک

Sayfa : 69

اضمحلال مملکت دها زیادہ ضرر وردی ، بمن خلقنک
اضطرابی آرچیدی . و بر کولر کندیلری ازیوردی . ذراعتله
اشتغال ایتکے امکان بولامبولری .

مکلفینی صوک داملارینه وارنجیه قدر اتمکدن باشقه برشی
دوشونه بن اجنی حاکیتک فلا کتارینه صوک زمانلرده بدوی

۶۹

Sayfa : 70

توڭ برنجی نه

۱۸۵ §

ویم حضری قیبهلرک هر کون آرتقده اولان نجماوزلری ده
انضام ایتشدی . بوقیبهلر بوتون بمن امتدادنجیه یا ایشلردی .
عددری ، قوتلری آزیوردی . ذراعتله اشتغال ایدن اهالییه
بولرده نجماوز ایدیبولدی . ایران والیستک حکم و قوذی
(محمد زماننده : باذات یا خود باذام) لفظاً بوتون ولایته شاملدی .
فقط فعلیاده ، اوتوردینی صنعا سوزلریدن جارجیه بک چیقماپور
دنیه بیلیدی . محمدن بر آز اول باذات و قات ایدنجه ایران حکم
و قوذینک اضمحلال قطعیسی بوتون بوتون بدیسی بر حال
کس ایتدی . باذامک و قاتنده محمدک بمن حوالیسنی تقسیم
ایتدیکنه داتر (۱۰ نیمی نه ، § ۸۱ و متعاقب) مسلمان حدیقهده
برفلر مخصوص ایله موجود اویدورمه سوزلر بونک بر اماره سی
تشکیل ایله . بنده بر لرلیه دائمی صورتده حال اختلافده
مختلف عرق طبقه و سنفلری موجود ایدی . بر کره ذراع

Sayfa : 70

وآردى كە بونلر قديم بىلى اھالىك. دوشكون قاھاسى ايدىلر.
 بىنقى لوك ، ساھىلر ك ، جىرلر ك احقادى بولويوردى .
 فتوحات ابله بورايە ھىرت ايتش بر جوق ايراقى دە موجود
 ايدى كە كندىلر بىنا دىليوردى . بونلر ك قسم اعظمى شھىرلر دە
 وبالخاصه منادە مقيم ايدىلر . عرب قىلەلرى دە وآردى . قسم
 اعظمى بدوى ايدىلر . بونلر قحطان نسلە منسوب بولويوردى .
 قحطانييلر ك خالص اك اصيل عرب نسللى اولدقلىرى ادھاسى
 بىلرلردى . بونلر ، ھومى صورتە ، يھنى نامىلە مروف اولمشلردر .

değer
 ları
 arası
 oleği

۷۰

Sayfa : 71

ھىت ك حكايسە نظر آ ، بوقىلەلردن بر چوقى بىك زيادە تىكتر
 ايتدىلردن فقيرلشمش ، انحطاطە دوشمش يھنى ترك ابله بوبوك
 كتھلر حالئە شىالە ھىرت ايتدىلر . بونلردن ردايسە بوقىلەر
 (يھنى اوس و خزر چلر) دىليوردى . بونلرە مدينە دە تصادف
 ايتشدىك . مع مابقە بر چوقى جنوبدە قالمشلا ، اورادە يھن ولايتلىرى
 اھالىسى ارانئە فاتق بر وضىت ا كتھاب ايتشلىردى .

Sayfa 67

İklimin iyiliği, toprağın verimliliği, Hindistan ile Mısır arasında
 yarı yolda bulunan ve yalnız hali, en eski zamanlardan beri pek
 ilerlemiş bir medeniyetin ortaya çıkmasını kolaylaştırmıştır. Ger-

çekten burada millîttan iki bin sene önceden beri meşhur ve güçlü hükümetler vardı. Yemende Haledî, Galazir ve Kuzey Arabistan'da Oytling tarafında rastlanılan yazılı belgeler ortaya koydu ki Filistin'den, Aden Limanı'na kadar bütün Batı Arabistan'ı içeren bir "Mincu" hükümetinin yerine milâttan önceki ilk bin senenin yansına doğru "Sabailer", Ketebanlar ve Hazermeut hükümeti kurulmuştur. [sayfa 68] Bir zamanlar Yemen, Batı Asya'nın en mamur, en mesut, en zengin yörelerinden biri olmuştu. Orada güzel sanatlar, ticaret, ziraat ve sanat pek ileriye gitti. Güney ve Doğu Arabistan'dan Mısır'a, Suriye'ye ve Fırat memleketine kadar bütün içerideki nakliyat işleri ve kervanlar yüzyıllarca Yemenlilerin elinde bulundu. Afrika-Hint ticaretinin araçları onlardı. Gayet zengin adamlar olmakla bilinirdi. Gösterişli şehirleri vardı. Büyük ticaret yolları üstünde köyler ve mabetler yapmışlardı. Asırlarca müddet Ceziretü'l-Arab'ın bütün kuzeydoğusu (Hicaz), güney tacirlerinin bir sömürgesi halinde idi. Aralarında bir din de yoktu. Avrupa ilmi bunun ancak birkaç seneden beri bazı soylu sathalarnı ortaya koyabilmıştır. Bu dinin o kadar yüksek ve saf vasıfları ispat ediyor ki İbranilerin Allahlık sıfatı birçok unsurlarını eski Yemen halkının dinine borçludur. Musa tarafından kurulan Yahova, Mekke Peygamberi tarafından kurulan Allah dininin Yemen'e neler borçlu olduğunu göstermek üzere bir kitap yazılması gerekir. Böyle bir kitap henüz yazılmamıştır.

Yemen'de bir zamanlar arazide gayet mükemmel setler ve sarnıçlar vasıtasıyla ciddi surette ziraat yapılırdı. Güz mevsimlerinde yağın [sayfa 69] yağmurlar buralarda toplanır, sonra kuraklık mevsiminde sular sulama cetvelleri vasıtasıyla azar azar dağılırdı.

Burada incelenmesi konumuzun dışında olan çeşitli manevî, siyasi ve ticarî sebeplerden dolayı Yemen'de bir genel durgunluk ortaya çıktı. Bu çöküş, milâttan sonra ilk yüzyıllarda gittikçe bariz

bir şekil aldı. İçerideki kanlı bozgunculuklar, çok şiddetli dini farklılıklar, milâttan sonra 525'te Habeşlilerin, Yemen'i fethetmelerine sebebiyet verdi (Medhal 5. 108 ve devamı). Çok geçmeden Muhammed'in doğumundan bir kaç sene sonra İranilerin istilâsı takip etti. Bu türdeki siyasî devrimler, ülkeyi perişan eden siyasî ve ekonomik buhranı daha da artırdı. Muhammed kuzey Arabistan'da entrikalar yapmaya başladığı zaman, oradaki halk bu durumun etkisiyle son derece siyasî bir sessizlik içinde bulunuyordu. Memlekete âdeta barbar bir rejim getiren Habeşlilerin bu uğursuz hükümeti yerine, yine aynı şekilde uğursuz İran hükümeti kurulmuştu. İran'da, merkezî hükümetin sıkıntılı bir şekilde sessizliği, Sasanî İmparatorluğu'nun yıkılışı, memlekete daha çok zarar verdi. Yemen halkının sıkıntılarını artırdı. Vergiler kendilerini ezliyordu. Tarım ile uğraşmaya imkân bulamıyorlardı.

Mükellefini son damlamasına kadar ezmekten başka bir şey düşünmeyen yabancı hükümetinin felâketlerine, son zamanlarda Bedevî (sayfa 70) ve yan göçebe kabilelerin her gün artmakta olan saldırıları da eklenmişti. Bu kabileler bütün Yemen'e yayılmıştı. Sayıları ve kuvvetleri artıyordu. Tanımla uğraşan halk bunlar da saldırıyorlardı. İran Valisi'nin hüküm ve nüfuzu (Muhammed zamanında: Bazat yahut Bazam) sözde bütün vilâyete yayılmıştı. Fakat uygulamada oturduğu Sina surlarından dışarıya pek çıkamıyor denilebilirdi. Muhammed'den biraz önce Bazat vefat edince İran hüküm ve nüfuzunun tamamen ortadan kalkması bütünüyle ortaya çıktı. Bazat'ın vefatında, Muhammed'in Yemen bölgesini taksim ettiğine dair (10. Sene s. 81 ve devamı) Müslüman hadislerinde bir fikir ile mevcut uydurma sözler bunun bir işaretini ortaya koyar. Yemen'de devamlı bir şekilde ihtilâli durumda bulunan çeşitli ırk ve sınıflar vardı. İlk ortaya çıkan ve en son biten Yemen isyanının şiddeti bütün memlekette yıldırım süratıyla yayılması, oradaki halkı sıkıntıya düşüren bozgunculuk-

ların ne kadar derin ve şiddetli olduğunu gösterir. İsyanın tamamıyla İslâmiyêt aleyhine olduğu iddia edilemez. Çünkü Yemen'de Müslüman hemen hemen hiç yok gibiydi. En kanlı savaşlar Müslümanlarla, Müslüman olmayanlar arasında değil, müşrikler arasında meydana geldi. Yalnız peygamber Usud el-ansî ihtilâl bayrağını açtığı vakit, bütün memleketi arkası sıra sürükledi. Müslüman vekillerini değil Medine ile anlaşmazlık içindeki kabile reislerini ezdi. Bir kere ziraat vardı ki bunlar eski yerli ahâlinin geçim kaynağı idiler. Mineilerin, Sâbiilerin, Hamirilerin torunlarıydılar. Fetihlerle buraya gelmiş birçok İranlı da vardı ki kendilerine ebnâ (oğullar) deniliyordu. Bunların büyük kısmı şehirlerde ve bilhassa Sana'da oturuyorlardı. Arap kabileleri de vardı. Büyük kısmı Bedevî idiler. Bunlar Kuhtanî nesline mensup bulunuyorlardı. Kuhtaniler en hâlis, en asil Arap nesli oldukları iddiasını beslerlerdi. Bunlar, umumî surette Yemenî namıyla bilinir olmuşlardır. [sayfa 71] Hadisin anlatıldığına göre, bu kabilelerden birçoğu pek fazla çoğaldıklarından fakirleşmiş, darlığa düşmüş, Yemenî terk ederek büyük kitleler halinde kuzeye göç etmişlerdir. Bunlardan bir tanesine Benu Kabeleler (yani Evs ve Hazrecler) deniliyordu. Bunlara Medine'de tesadüf etmiştik. Bununla birlikte birçoğu güneyde kalmışlar, orada Yemen vilâyetleri ahâlisi arasında benzerlerinden daha farklı bir üstünlük kazanmışlardı.

Sayfa : 77

دبشرك هبت عموميہ سندن بدیہی صورتہ آكلاشدین
 كوره ، محمد ، جيانك صوك سندن بیئ اسلامت ادخال
 اجمك فكری دوشونمشدر . فقط بوكا حجازده قولاندین
 اسولردن باشقه بر اسول دائره سندن ثبت ایتدی . جيانك

Sayfa : 77

صوك ابى سئى صوك درجهء صلحچرورانكچئئدر. يوقارپءءء
 بونءن بئئائئئئك (§ ۱۱۹ ئئئ وئئئاقب فقراء). بالئاصء
 ئئئئءء قارئى ئائت صلحچرور وئالئئئاب داوارائءى. ئئء بن
 الوئءك وءلى بن ابى طائبك ابئى كوچوك سقرى (۱۰ ئئئ سئءء
 § ۱۷۳-۱۸) هئچ بر اءمئء عسكربئى ئائئء ءكلءلر.

۷۷

Sayfa 77

187- Hadislerin genelinden açıkça anlaşıldığına göre, Muhammed, hayatının son senesinde Yemen'i İslâmiyet'e katmak fikrini düşünmüştür. Fakat buna Hicaz'da kullandığı usullerden başka bir usul dairesinde teşebbüs etti. Hayatının son iki senesi son derecede başşever bir şekilde geçmiştir. Bilhassa Yemenlilere karşı gayet başşever ve cömert davrandı. Halid bin el-Velid'in ve Ali bin Ebu Talip'in iki küçük seferinin (10. sene 3 ve 17-18) hiçbir askeri önemi yoktur.

Sayfa : 78

مع مافئء أولوم، بئئءك پلائئئئئء

بوءن برء ئئائء وئءى.

Sayfa 78

Mamafih ölüm, Muhammed'in plânlarına birden bire nihayet verdi.

Sayfa : 79

بىغميرك دوشوندىكى بوتون پلانلرى
 آلت اوست ايتدى. بر آن ايجون بندن اسلاميك هر دورلو
 ايزنى سيلدى سوپوردى.

Sayfa 79

Peygamber'in düşündüğü bütün planları alt üst oldu. Bir an için Yemen'den İslamiyet'in her türlü izini sildi süpürdü.

Sayfa : 85

(م) خلاصه + طرزہ فالوسه ، حلیقہ بافلاشمش اولق ايجون
 شوتبجه تي قبول اچلوز. يمن محمد حین وفاتنده اسلاميك تائیرتہ
 اولدر آرز تابع ایدی که، بعض شمال حوالیس مسلتنا اولق اوزده
 مدینه دن نامیه مسئل حد اولو تاییلیدی. بئک دین طرفدارلری یک آرز
 مقدارده ایدیلر و هیچ بر خود و احمیق سائر دکلمیلر. بئک اسلامیه
 دخول ۲ ائجه سندن اختیاراً باشلار. فوجا کک تولید ایتدی بئک توجید
 محلیه سئک نتیجه سنده نه ایته ابرمشدر. معلوم اولدی بئ اوزده بئیلر
 باغاسه سوریه به هجرت ائشلردی. بوزک اسفا دینک کئدی بئ اسلامیت
 نقطه نظرندن بئیلشدر بک اوده لری شیمدی خدایق ایتدی بکمز حد بئک
 ترضی ايجون اک برنجی سائق اولمشدر.

Sayfa 85

Özetlemek gerekirse, gerçeğe yaklaşılmış olmak için şu sonucu kabul etmeliyiz. Yemen, Muhammed'in vefat zamanında İslamiyet'in tesirine o kadar az girmişti ki kuzeydeki bazı taraflar dışarıda tutulmak şartıyla, Medine'den tamamiyle bağımsız kabul

edilebilirdi. Yeni din taraftarları pek az miktarda idiler ve hiçbir nüfuz ve ehemmiyete haiz değildiler. Yemen'in İslâmiyet'e girişi 12. seneden itibaren başlar. Fetihlerin doğurduğu birlik ameliyesinin neticesinde nihayete ermiştir. Bilindiği üzere Yemenliler bilhassa Suriye'ye göç etmişlerdi. Bunların torunları kendilerini İslâmiyet açısından asilleştirmek istemeleri şimdi incelediğimiz hadislerin tertibi için en birinci hareket noktası olmuştur.

Sayfa : 88

بئذ لك قسم اعطى يقين تهلكك اوزاق تهلكدن يوز كره
دها مدعش اولديقى كورنجبه در حال مدينه ايله هر دورلو
مناسبتى انكار ابتديلر ويمن لهنه ايكنى بر محمد اولوق قابليقى
كوسترن اسودك حكم ونغوذى آله كيرديلر .

۸۸

Sayfa 88

Bunların büyük kısmı yakın tehlikenin uzak tehlikeden yüz ke-re daha müthiş olduğunu görünce derhal Medine ile her türlü ilişkiyi inkâr ettiler ve Yemen lehine ikinci bir Muhammed olmak cesaretini gösteren Esved'in hüküm ve nüfuzu altına girdiler.

Sayfa : 89

مع صافيه يتليلك يغمبرى مدينه يغمبرى قيشده دكلدى .
ايك سرخونلق كير كيمز ين يغمبرى ماهيت حقيقه سبه
كنديسى بلى ابتدى . ظالم بر مستبد ، عادى بر بالاعشى
اولدى كورولدى .

Sayfa 89

Bununla birlikte Yemenlilerin Peygamber'i Medine Peygamber'i kıymetinde değildi. İlk sarhoşluk geçer geçmez Yemen Peygamber'i gerçek yüzünü gösterdi. Zalim bir despot, adî bir yalancı olduğu görüldü.

Sayfa : 90

اسودہ محمدك عاجز رمقلدی ایدی۔
 مذهبك اك اساسلی مفهومی مافوق طیبی و وجود ایله
 صبیقتدن عبارتدر کی کورویور۔ بوتون افسال وحرکاتده
 اوندن ملهم ایدی۔ بو الهامك قسم اعظمی عملی و نیاسی ماهینده
 ایدی۔ نادراً مذهبہ لعلق ایدیوردی۔ حتی محدثین بو جهتده
 تماماً ساکتدرلر۔ بوده احتمالکه حقیق بر مذهب دنیله بیله جک
 برشی نشر ایتمیش اولماسنددر۔ مع مافیہ و شایان دقتدرکه
 مسلمان حدیثی اسودک بر کذاب اولدیغنی ادعا ایتمکله برابر
 بر جن ایله مناسبندار بولدیغنی انکار ایتمشدر۔ صنفا سوه
 قصدچیلری طرفندن ناصل قتل ایدیله یکی حکایه اولونورکن
 جن ایله مناسبانک دوغورولنه دائر برچوق اشارتله کورویور۔
 بنا علیه اسودہ سوکره کی زمانلر مسلمانلری نظرندہ اسلامیتک
 مشی مظفرانسی اشکاله سی ایدن روح خبیثک بر تمثیلدر۔
 یمن اوزرندکی حاکمیتی قیصه سوردی۔ ذکاسی و معلوماتی ک
 آز ایدی۔ فکر سیاسیدن محروم ایدی۔ کندیس باغلانان
 ایدلره کندیس قارشى بسله ن قورقورله لایق بر آدم اولمادی۔

Sayfa 90

Esved, Muhammed'in aciz bir taklitçisi idi. Mezhebinin en esaslı kavramı tabiat üstü bir vücut ile samimiyetinden ibaret gibi görünüyordu. Bütün faaliyetleri ve hareketi ondan (Muhammed'den) almıştı. Bu ilâhamın büyük bir bölümü pratik ve siyasi mahiyette idi. Ender olarak mezheble ilgileniyordu. Hata bu yönüyle hadisçiler tamamen suskundular. Bu da muhtemelen gerçek bir mezhep denilebilecek bir şey yaymamış olmasındandır. Bununla birlikte, dikkat çekicidir ki Müslüman hadisi, Esved'in bir yalancı olduğunu iddia etmekle beraber bir cin ile ilişkisi olduğunu inkâr etmemiştir. Esved'in nasıl öldürüldüğü hikâyeye edilirken cin ile ilişkisinin doğruluğuna dair bir çok işaret görüyoruz. Bundan dolayı Esved, sonraki zamanların Müslümanlar gözünde, İslâmiyet'in zaferler kazanmasını engellemeye kalkışan kötülük ruhunun bir temsilcisidir.

Yemen üzerindeki hakimiyeti kısa sürdü. Zekâsı ve bilgisi çok azdı. Siyasi görüş ve fikirden yoksundu. Kendisine bağlanan ümitlere, kendisine karşı beslenen korkulara lâyık bir adam olmadı.

Sayfa : 124

اون بکری سنه

: ۱۰۰ ۵

د پیغمبر بو واردانی نه صورتده

استعمال ایتشنه بنده اولمه باجهتم اء . خلیفه نك بو جوائ

فاطمه نك بك جانی صیفدی . قوجاسی علی بده او قدر متأثر

ایتدی که کرک کندهسی کرک فاطمه ابوبکر ایله کوروشمکدن

اجتاب ایتدیله وهر دورلو مناسبی کسیدیلر . علی ، ابوبکرک

Sayfa : 124

اتخانی طایفادی. اوکا بیت ایتهدی. محمدك وقتندن سوكره
 آلتی آی تماماً خصوصی حیاه چکیلدی. عربستاندهکی وقایع
 سیاسی سوق وادارهست هیتچ قازیشادی. آلتی آی سوكره
 قاطمه وفات ایندی. علی اونی کیجه لین دفن ایندردی
 و خلیفه نك جازمه حاضر بولونه مایه جتی سوله دی. زوجة نك
 وفات علی نك خود و اعتباری ایچون بوبوك بر شره تشکیل
 ایندی. اوزمانه قدر، پیغمبرك یكانه رحیات کریمه نك قوجه سی
 سفینه بک خصوصی بر موقع شرف احراز ایدیوردی. قاطمه
 اولونجه، علی مرثیدن اوزافده باشامقده دوام ایدرسه هر کون
 دها حوق خود واهیت قالم ایده چکیلی حس ایندی. بونك
 اوزرینه ابوبکر ایله باریشته طالب اولدی، اونی خلیفه و حکمکنلک
 سفینه طایفه جتی یلدردی. علی « ابوبکرکی ممتاز ذوات
 حضورنده (وجوه الناس) ملاقاته دعوت ایندی. فقط ابوبکرک
 عمر اولقسزین گله سی آرزو ایندیکنی ده اشراب ایلدی. عمرک
 شدید طبعی علی بک سومزدی. عمر کندینک خارج طورتولمانه
 قارشى اعتراض ایندی : ابوبکرک ملاقاته واکز کتسه

Sayfa : 125

۱۰۴۵

اون بریمی سنه

مساعده ایده به چکنی آکلاندى. خلیفه ، عمرک قورقوسه
 گولدی ویا لکز کیندی. علی ، خلیفه اوزون بر لطق سوله دی.
 کندینک مستا مزایای تقدیر ایندیکنی ، جناب حقا اوکا
 بخش ایلدیکی نعمتلی قیصقاعادیننی تأمین ایلدی. سیای ایده

Sayfa : 125

لقبایلہ کی اجتناب واستکانِ ملکک کنڈینک بیفبرہ
 چیفہ قرانی حسیہ درکار اولان برحق ابوبکرک انکار
 ایش اولاسدن ایلری کلدیکنی ایضاح ایندی. ابوبکر وردی
 جوابده کنڈیسی ایچون دنیاہ بیفبرک اقربالرندن دها معز
 هیچ برنی بولوغادینن بیلدیردی. بوتلری سویلرکن کوزلرینہ
 کلن باش حاضرہ صبیق حقدہ قساعت وردی. علاوہ
 دیدی کزہ فقط. آرامزده بواختلافی تولید ایدن شی بومالردر.
 بن اوللری پیفبرک صرف ایندیکی خصوصیاتدن باشه برجهت
 تخصیص ایدم. بوملاقادن سوکره ، خلیفہ اولکلہ نمازینی
 قیلدیردی ، منبرہ چیقورق خاقہ ایراد لعلق ایندی ، علینک
 استکانندن بوحر کنتی ایضاح ایچون درمیان ایندیکی ممدرتلردن
 بحث ایدرک کنڈیسی نغو ایلدیکنی بیلدیردی. وقوع بولان
 دعوتی اوزرینہ علی ، خلق مواجه سنده ابوبکرہ صداقت یمنی
 ایندی. بوتون مسلمانلرک چوق نمون اولدیبلر

Sayfa 124

"Peygamber bu geliri nasıl kullanmışsa ben de öyle yapacağım!" Halifenin bu cevabı Fatma'nın pek canını sıktı. Kocasını Ali'yi de o kadar üzdü ki gerek kendisi, gerek Fatma Ebu Bekir ile görüşmekten sakındılar ve her türlü ilişkiyi kestiler. Ali, Ebu Bekir'in seçilmesini tanımadı. Ona biat etmedi. Muhammed'in vefatından sonra altı ay tamamen kendi hayatına çekildi. Arabistan'daki

olayların siyasi sevk ve idaresine hiç karışmadı. Altı ay sonra Fatıma vefat etti. Ali onu geceleyin defnettirdi ve halifenin cenazede hazır bulunamayacağını söyledi. Eşinin vefatı Ali'nin nüfuz ve itibarı için büyük bir darbe oldu. O zamana kadar, Peygamber'in yaşayan yegâne kızının kocası sıfatıyla pek özel bir şerefli yer kazanmıştı. Fatıma ölünce, Ali her şeyden uzakta yaşamaya devam ederse her gün daha çok nüfuz ve ehemmiyet kaybedeceğini hissetti. Bunun üzerine Ebu Bekir ile konuşmaya talip oldu. Onu halife ve hükümdar sıfatıyla tanıyacağını bildirdi. Ali, Ebu Bekir'i seçkin kişilerin huzurunda görüşmeye çağırdı. Fakat Ebu Bekir'in yanında Ömer olmaksızın gelmesini de arzu ettiğini üstü kapalı olarak belirtti. Ömer'in sert ve şiddetli yapısını Ali pek sevmezdi. Ömer kendisinin hariç tutulmasına karşı itiraz etti. Ebu Bekir'in görüşmeye yalnız gitmesine izin(sayfa 125)veremeyeceğini anlattı. Halife, Ömer'in korkusuna güldü ve yalnız gitti. Ali, halifeye uzun bir konuşma yaptı. Kendisinin istisnai yeteneklerini takdir ettiğini, Allah'ın ona verdiği nimetleri kaskanmadığını söyledi. Takip ettiği siyasetin kendisini kabul etmemeyi, kendisinin Peygamber'e iki taraflı akrabalığı sebebiyle bilinen bir hakkı Ebu Bekir verdiği cevapta kendisi için dünyada Peygamber'in akrabalarından daha kutsal hiç bir şey bulunmadığını bildirdi. Bunları söylerken gözlerine gelen yaş orada bulunanlara samimiyeti konusunda bir fikir verdi. Buna ilâve olarak dedi ki; "Fakat, aramızdaki bu ayrılığın ortaya çıkmasına sebep olan şey bu mallardır. Ben onların Peygamber'in harcadığı konulardan başka bir yöne yönelmem." Bu görüşmenin ardından halife ona namazını kıldırdı. Minbere çıkarak halka konuşma yaptı. Ali'nin kabul etmemesini ve bu hareketini açıklamak için söylediği mazeretinden bahsederek kendisini affettiğini bildirdi. Bu daveti üzerine Ali, halkın karşısında Ebu Bekir'e sadakat (bağlılık) yemini etti. Bütün Müslümanlar bundan dolayı çok memnun oldular.

Sayfa : 136

عرب باریک منشاری .

طبریک [وفاتی ۳۱۰] تاریخچه قرآنک ایٹک
 دفعه تحریر آ جمع و تالیف تندن هیچ بحث اولوغا بوردسه ده واقف
 اولدینمز منبعلرک همان کافهسی آبات قرآنی بی بر جلد حالده
 طویلامق و متن قدسیک برنجی طبع رسمیسی دنیایه بیله جک
 آری ایٹک وجوده کتیرمک شرقی اویکیره عطف ایتمکده
 متقدولره

Sayfa 136

Arap Yazısının Kaynakları

Taberî'nin (vefatı 310) "Tarih"inde Kur'an'ın ilk defa yazılmak suretiyle toplanma ve birleştirilmesinden hiç söz edilmiyorsa da elimizdeki kaynakların hemen hepsi, Kur'an ayetlerini bir cilt halinde toplamak ve kutsal metnin birinci resmi baskısı denilebilecek eseri ilk vücuda getirmek şerefini Ebu Bekir'e vermekte karar birliği içerisindeyler.

Sayfa : 138

(بیشمردن بر آز اول) طر لر قیله سندن اوچ
 کشی (فهرست ۴ ، سطر ۲۵ ، طر لرک بر شمی اولان
 بولان لره منسوب اولدقلری سوله بور . احوال فدا یه باقکمز .
 ۱۸۸ ، سطر ۵) بقده . (خیره قرینده بر موقع با خود قران
 اوزرینده هیتدن ایکی فرسخ مسافده بر حصار ! باقوت
 برنجی جلد ، ۷۰۲ ، سطر ۱۲-۱۳) برکشدیلره سرانی یازسی
 تعدیل و تبدیل ایدرهک عرب خطی وجوده کتیردیله .

Sayfa 138

(Peygamber'den biraz evvel) Taylar kabilesinden üç kişi (fihrist, 4, satır 25, Tayların bir şubesi olan Bulanıkara mensup olduklarını söy-lüyor. Ebu'l-feda'ya bakınız. 188, satır 5) Beka'da (Hayre kurbunda bir mevki yahut Fırafa iki fersah mesafede bir hisar; Yakut, birinci cilt, 702, satır 12-13) birleştiler Süryanî yazısını değiştiren ve düzen-leyerek Arap alfabesini oluşturdular.

Sayfa : 144

مسلمان عربوں کی طرف سے حفظ اولوگان
 معلوم است کہ قسم اعظمی بالمحصل ایجاب در یا خود محمدن اول
 عرب خطک صوک صفحہ سنک حدیث طرف سے منقبوی بر
 طرزہ تحریراتین عبارتدر. ذکر ابتدائیکم حدیثک متفقاً
 نامین ابتدائیکری بکام شایان وقت وقہ عرب عربوں کی
 خطی جزیرہ العرب شرق طرف سے کنش سائر عربوں
 یعنی عربی اسمائک بربوک مدینتوں کے ناموں و خرسقیان دین
 قیواری نتیجہ سنہ جزیرہ العرب سائر سکے سنہ دھا بوکک
 ردو جزیرہ واصل اولش اولان عرب جماعتوں سے او کر تہ لریدو.
 مع مافیہ بو اعتبار ابہ یمن عربوں کی مستقامتوق اقتضا ایدر.
 او طرفوں او یارلاق و عصر دینہ مدینتوں صوکہ سیاسی و
 اخلاق دینی بر الحفظ دورہ سنہ دوشمش اولقبہ برابر
 بوکک بر حرثوں وادی .

Sayfa 144

Müslüman yazarlar tarafından ezberlenen bilginin büyük kıs-
 mı ya icat mahsulüdür, yahut Muhammed'den evvel Arap yazısı-

nin son safhasının hadisler tarafından efsanevi bir tarzda değiştirilmesinden ibarettir. Söz ettiğimiz hadislerin görüş birliği içinde bulunduğu tek dikkat çeken olay, Bah Araplarının yazı ilmini Ceziretü'l-Arab'ın doğu taraflarından gelmiş diğer Araplardan yani, Arabî Asya'nın büyük medeniyetleriyle temasları ve Hristiyan dinini kabulleri sonucunda Ceziretü'l-Arab'ın diğer halkından daha yüksek bir kültür derecesine ulaşmış olan Arap topluluklarından öğrenmeleridir. O taraflar o parlak ve yüz yıllık medeniyetten sonra siyasî, ahlakî ve dinî bir duraklama devresine düşmüş olmakla beraber yine yüksek bir kültürleri vardı.

Sayfa : 157

نوط ۱ - صورت عمومی در قبولی ابدی بکنه کوره، بابیونیا
سری خط میخیستند سامیله کندیلرینه خاص بر الفبا چینیارمشلردر.
بر الفبا شیمی اورتدن غالب اولمشدر. فقط بر آراق شرقی عربستانده
بصره کورفتده اولاتیلیوردی. بر اساس نوتدن بر طرفدن جنوبی
عربستان الفبازی و دیگر طرفدن ده شمال ساری الفبازی (و پاشامه فنیکه
الفبازی) چینی : بوزک برندن (امثالک فنیکه شطندن) اوی
الفبازی اشدت ایتدی، اونندن ده دها مؤخر الفباز (تیظره، سقالی، الخ)
ونایت عرب الفبازی ظهور ایلدیله

Sayfa 157

Not-1- Genel olarak kabul edildiğine göre, Babilon'un Sümer çivi yazısından Samiler kendilerine has bir alfabe çıkarmışlardır. Bu alfabe şimdi ortadan kaybolmuştur. Fakat bir aralık Doğu Arabistan'da Basra Körfez'inde kullanılıyordu. Bu esas örnekten bir taraftan Güney Arabistan alfabeleri ve diğer taraftan da Kuzey Sami alfabeleri (ve bilhassa Fenike alfabesi) çıktı. Bunların birinden ihtimal

ki Fenike yazısından) Aramî alfabesi doğdu. Ondan da daha sonraki alfabeler (Nabati, Safâi, vb.) ve nihayet Arap alfabesi meydana geldi.

Sayfa : 158

Şimdi aşağıda, Muhammed zamanında Hicaz Arapları arasında yazı ilminin yayılması hakkındaki başlıca hadis bilgilerini toplayacağız. Peygamber zamanının ve Peygamber'in yaşadığı

۱۵۸

Sayfa : 159

vardır

Sayfa 158

217- Şimdi aşağıda, Muhammed zamanında Hicaz Arapları arasında yazı ilminin yayılması hakkındaki başlıca hadis bilgilerini toplayacağız. Peygamber zamanının ve Peygamber'in yaşadığı

ğı, büyüdüğü, din yaydığı çevrenin anlaşılması için bu konunun büyük bir ehemmiyeti vardır. Hadis toplayıcılar bizi Muhammed zamanında yazı ilminin henüz büyük bir yenilik oluşturduğuna, bunu bilenlerin parmakla sayılabilecek kadar az bulunduğuna inandırmak isterler. Hâlbuki bunda büyük bir abartı bulunduğu na inanıyorum. Büyük ihtimale göre, yazı ilmi hadislerde anlaşıl-
dığından çok eski ve yaygındı. Hadislerde özel bir düşüncenin gizlenmekte olması ihtimali [sayfa 159] vardır.

Sayfa : 159

خالص

مسلمانوں و بالخاصہ انک منور لری ، قرآنہ موجود تورات
منقبہ لرنڈن بروجک بر قسمتک بنی اسرائیل کتب مقدسہ سندہ
موجود اولدیغنی و بالتلیجه مسلمان آیین و عبادت لرنڈن ہمضیر لرنک
عبرانی آیین لرنک عینی بولوندیغنی و ہمضیر لرنکده اونلرہ یک
بکزه دیکنی بیلور لردی

Sayfa 159

Halis Müslümanlar ve bilhassa en aydınları, Kur'an'da mevcut Tevrat hikâyelerinin büyük bir kısmının Beni İsrail Ketebe mukadimesinde mevcut olduğunu ve başlıca Müslüman tören ve ibadetlerinden bazılarının İbrani âyinlerinin aynısı olduğunu ve bazıların-
nın da onlara pek benzediğini biliyorlardı.

Sayfa : 160

محمدك بوتنه ايناعايلانلر ، پيغمبرك
تورات و آيين حقدنه كي و فوقي عبراني متلارني كيزليجه او قومقدن
ايلري كلديكني ادعا ايده بيليرلردي . بناه عليه ، مسلمان ديني
قوتلي سورنده مدافعه ايجون آيات قرآنيهك تماميله اللهدن
كلديكني وانسانلرله هيچ بر مناسبتي اولمادييني ادعا ايتك
صورت قطيئده لزوم واردى .

Sayfa 160

Muhammed'in Peygamber olduğuna inanmayanlar, Peygamber'in Tevrat ve ayin hakkındaki derin bilgisinin İbrani metinlerini gizlice okumaktan ileri geldiğini iddia ediyorlardı. Bununla birlikte, Müslüman dinini kuvvetli surette savunmak için Kur'an ayetlerinin tamamıyla Allah'tan geldiğini ve insanlarla hiçbir ilgisiz olmadığını ispatlamaya kesinlikle ihtiyaç vardı.

Sayfa : 160

بناه عليه محمدك القيسانى .

بيلمه ديكي ، بوندن دولاي بوتون معلوماتي اللهدن كلديكي
ادعاسني مدافعه بر امر ضرورى شكلنده تلى اولوندى . قرآن
عبراني متلارينك بر انسان اليه ترتيب وتنظيم ايديش بر شكل
معدلى دكلدى . ارادة الهيهك هيچ انسان الى قاريتماش بر
يكي طبي ايدي . ذكر ايتديكمز فقرده ابن خلدونك ديديكي
كي ، محمد بالكز الله اليه مناسبنده بولونق اقتضا ايلردى .

Sayfa 160

Bunun yanı sıra Muhammed'in alfabeyi bilmediği, bundan dolayı bütün bāğisinin Allah'tan geldiği iddiasını savunmak zaruri bir emir gibi düşünülürdü. Kur'an İbrani metinlerinin bir insan elyile tertip ve tanzim edilmiş değişik bir şekli değildi. İlahî iradenin hiç insan eli kaşmamış bir yeni mührü idi. Söz ettiğimiz konuda İbn Haldun'un dediği gibi, Muhammed yalnız Allah ile münasebette bulunmayı gerekli görürdü.

Sayfa : 162

محمدك يهوديك و خرسيتيانلق حقتده كي وقوفى ، قونلى
اسيايه استادا نولدده قه نك ادعا اينديكي وجهله (نولدده قه، قران،
١٤٠٥) سماعى منبعلردن وجود بولدينى مكتوب منابدن ايلرى
كهديكى دوشرو اولده ده بو، محمدك بر اى اولدينى هيچ بر زمان
اينات اينز.

Sayfa 162

Muhammed'in Yahudilik ve Hristiyanlık hakkındaki derin bilgisinin, kuvvetli sebeplere dayanarak Noldeka'nın iddia ettiği üzere (Noldeka, Kur'an, 5-14) Semaî kaynaklardan vücut bulduğu kaynak mektuplardan ileri gelmediği doğru olsa da bu, Muhammed'in bir ümmî olduğunu hiçbir zaman ispat etmez.

Sayfa : 163

سنا علیہ او قویوب یازمه بیلیمسی

عاشق

Sayfa 163

Bunun yanı sıra okuyup yazma bilmesi ihtimal dahilindedir.

Sayfa : 163

یازی یازمق قنی عربستانده حدیثده ظن اولوندیغندن زیاده
منتشر ایدی

Sayfa 163

Yazı yazmak işi Arabistan'da hadiste zannolunduğundan daha yaygındı.

Sayfa : 164

دیگر طرفندن، معلوم اولدیغی اوزره ، قریشیلر پک
ماهر و جرشکار در تاجر ایدیلر. هر سه بمن ایله سوریه
زیارت ایدرلردی. بوراسی منور ومدنی ایکی مملکتدی. بوقدر
منتشبت اوملرک، بوبوک کوچوک او قدر ایش کوردکلری حالده
یازی یازمق و حساب طومق قئدن بیخبر بولوغاتری محتمل
دکلدر.

Sayfa 164

Diğer taraftan, bilindiği üzere, Kureyşliler pek yetenekli ve cesur birer tacir idiler. Her sene Yemen ile Suriye'yi ziyaret ederlerdi. Burası aydın ve uygar iki memleketti. Bu kadar müteşebbis adamların, büyük küçük o kadar iş gördükleri halde, yazı yazmak ve hesap tutmak işinden habersiz bulunmaları ihtimal dahilinde değildir.

Sayfa : 165

چونکہ
زمانہ عربوں کے ذی قدرت و ذکاوت اور قداستی
تھی۔ ان سے جاہل اور نامی غیر قابلہر۔

Sayfa 165

Çünkü, zamanında Arabistan'ın en kudretli bir zekâsının, arkadaşları Kureyşlilerden cahil olması mümkün değildir.

Sayfa : 167

آئیدہ کی حدیثوں میں یہ فکر تنقید الہ کوڑوں
کیریلیرہ ، حقیقتہ ، محمدک باشادینی ہیئت اجماعیہدہ بازی
بازمانی بیلنرک یک چوق اولنادینی، فقط محمدک بو قیمندار
قندن بول بول استفادہ ایندیئی انطباعی حاصل اولور. پیغمبرک
استخدام ایندکوری کابیرک عددنن (۱۰ نھی سنہ ، § ۱۴۳)
آکلاشدینتہ کورہ مخبراتی یک عظیمیدی . ہیئت مرخصلر
وقیہلرله مامعدلر حقندہ یوقاریکی سنلرله عائد وقایع آراسندہ
مفصلاً قید ایندیگمیز حدیثوں بونی کافی درجہده اثبات ایدر.

Sayfa 167

Geçmişteki hadisler bir eleştirel düşünceyle gözden geçirilirse, gerçekte, Muhammed'in yaşadığı toplumda yazı yazmasını bilenlerin öyle çok olmadığı, fakat Muhammed'in bu kıymetli ilimden bol bol istifade ettiği sonucu ortaya çıkar. Peygamber'in hizmete kabul ettiği kâtiplerin sayısından anlaşıldığına göre haberleşmesi pek kuvvetliydi. Elçilik heyetleri ve kabilelerle anlaşmalar hakkında yukarıki senelere ait olaylar arasında etraflıca kaydettiğimiz hadisler bunu yeterli derecede ispat eder.

Sayfa : 173

• بیفمبر وفات ایتدیکی زمان قرآن
بر جلد حالده طویلانتش دکلدی . خطاب نك روايته کوره
محمدك قرآنی بر جلد، مصحف [۱] حاله طویل امامسی موجودلری
نسخ ایده جک یوله یکی وچیلر نازل اولایلمهسی احتیاله مبنی
ایدی [۲] یاخود تکراره لزوم کوروله بیله جکینی (تلاوه)

Sayfa : 174

• اون بریمین سنه

۲۲۵ §

دوشونبوردی [۳] . مع ماقیه ، محمدك وفاتیه وچیک آرقهسی
سورت قطبیده، کیلنجه جناب حق، متن قدسینك محافظهسی
تأمین ایچسون، داعینیق آیاتی بر بره جمع ایتك لزومنی ایلك
خلیفه لره الهام ایتدی . عمرک نوصیهسی اوزرینه بوکا ابتدا
اوبکر باشلادی

Sayfa 173

225- Peygamber vefat ettiği zaman Kur'an bir cilt halinde toplanmış değildi. Hitabî'nin rivayetine göre Muhammed'in Kur'an'ı bir cilt halinde toplamaması mevcutları hükümsüz bırakacak yolda yeni vahiyler inebilmesi ihtimaline yöneliktir. Tekrara lüzum görülebileceğini (sayfa 174) düşünüyordu. Bununla birlikte Muhammed'in vefatıyla vahyin arkası kat'i surette kesilince Cenab-ı Hak, kutsal metnin muhafazasını temin için, dağınık ayetleri bir yere toplamak lüzumunu ilk halifelere ilham etti. **Ömer'in tavsiyesi** üzerine buna ilk olarak **Ebu Bekir** başladı.

عمومی تاریخ

ایسەلەنک ایکنجی دورە اوچنچى صفارینە غەسەدە

عملى رشاد

سابق صارف مستشارى و دارالفنون مدرسەلەن

Sayı 173

UMÛMÎ TARİH

Liselerin ikinci dönem üçüncü sınıfları içindir.

Eski Eğitim Müsteşarı ve
Darülfünun Öğretmenlerinden

Ali Reşat

EĞİTİM BAKANLIĞI

Türkiye Cumhuriyeti Muarif Vekâleti
İstanbul 1928
Devlet Matbaası

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 1305

Yazar : Ali Reşat

Cild : Siyah

Ebadı :

En : 16 cm.

Boy : 24 cm.

Sayfa Adedi : 365 + VI

Şayfa : 216

14

19. نھجی عسرك ایكنھجی اصفندھ روسیہ

طرز اداریہ
اون دونوزنجی عسربنداستندھ دخی اوروپایک الکبویک دولتی اولان روسیہده
روسیه دنیل جنوب و غرب طرفندھ اورتودوقس روسلر؛ نھال غریبده لیتوانیاده
قاولیک لیتوانیایلیر؛ بالطق ولایتندھ شہرلر، پروستان آملار، کویلد، فینووا و
لیتوانیایلیر؛ شرق و جنوب حوالیسنده مسلمان کاکارلر، تورکلر. روسیه چاری بوتوملری
حکومت مطلقه شکتندھ ادلر. ایتکنده ایدی .

۱. چار برنجی آلکساندر ناپوتون علیبنده کی محارملردن الاستفاده ضبط ایتدیکی فلاندا
ایه لستان دوشریکن دوشرییه روسیه ایچراطورلته الحاق ایتدی که «فلانداغراندوقه لئی»
و «لستان فرالقی» نامیه آری آری ایچی حکومت تشکیل ایتشدی . چار فلاندا
غراندوقه ، لستانده فرال عنوانی سار ایدی .

— فلانداغره تورکلره نھجی عریقه منسوب فینووالر ساکن ایدی . شہرلده اسوجیلار
دخی واریدی . بوتلمهک طرزادارمی عمل قانونلرله قیلین ایلشدی .

— لستانک کندیب خصوص اوردوسی، مسکوکاتی، پوستلری، کومروکلری، مکتبلری
موجود ایدی . لهلر قاولیک ایدی . روسی لسان لهجه ایدی . وار شوومده برقرال وکیل
بولونیوردی . لستانک ایچی سنده بر ایتاج ایتک اوزره مجلس ایچان و سبوتاندن مرکب
بریت مجلس واریدی .

— روسیه چاری حکمدلر مطلق ایدی . نه مجلس ملی ، نه قان اساسی واریدی .
روسیه ایچون اولقاز مجلس دنیل چوکه امرتاندلردن باشقه قانون یوق ایدی . مطبوعات
سانسوره تابع ایدی . اجنئی مملکتلرله باسیلان کتابلرک روسیه کیرمی ممنوع ایدی .
حریت مذہب یوق ایدی .

۲. چار برنجی نیتولا 1825 ده جلوس ایتدیکی زمان بسن کیزلی جیتلرک تشویغیه
برعیبان وقوعه کلدی . صاحبالحکومت مشروطه ایتدیوردی . حکومت چوقشدتل

"Grandüka", Lehistan'da ise "Kral" ünvanıyla anılıyordu.

Finlandiya'da, Türkerle aynı soydan gelen Finovalar bulunuyordu. Şehirlerde İsveçler de vardı. Bu bölgede yönetim, yerel kanunlarla sağlanıyordu.

Lehistan'ın kendine ait özel ordusu, parası, postası, gümrükleri, okulları vardı. Lehler Katolik'ti. Resmî dilleri ise, Lehçe idi. Varşova'da bir kral vekili bulunuyordu. Lehistan'da iki senede bir toplanmak üzere Meclis-i A'yan [Seçkinler Meclisi] ve Meclis-i Mebusan [Halk tarafından seçilen, milletvekillerinin oluşturduğu meclis]dan oluşan bir Diyet Meclisi [Rusya'ya bağlı devletlerin özel meclisleri] vardı.

Rus Çarı tek yetkiliydi. Ne millî meclisi vardı, ne de anayasası. Rusya için, "Ukaze" denilen Çar'ın emirlerinden başka kanun yoktu. Kitap ve gazetelere sansür uygulanıyordu. Yabancı ülkelerde basılan kitapların Rusya'ya girmesi ise yasaklanmıştı. Rusya'da mezhep özgürlüğü de yoktu.

Çar I. Nikol 1825'de tahta çıktığı zaman, bazı gizli topluluklarca desteklenen bir isyan çıktı. **İsyan edenler meşrutiyet yönetimi istiyorlardı.** Hükümet isyancılara çok sert [sayfa 217] davranarak isyan edenlerin liderlerini astırdı. Rus Çarı Nikol, ölene kadar meşrutiyet yönetimine ve bunu savunanlara karşı düşmanca davrandı. Yalnız Rusya'da değil, Avrupa'nın diğer ülkelerinde bile bağımsızlık mücadelesi verenlerin aleyhine çalıştı.

Lehistan: Rus Çarı Nikol, Lehistan Anayasası'na bağlı kalacağına ilişkin yemin etmesine rağmen, Diyet Meclisi'ni beş yıl toplanmaya çağırmadı. 1830'da Fransa'da gerçekleşen devrim, Lehistan'da büyük bir etki gösterdi. **Lehler, cumhuriyet yönetimi kurmak için girişimde bulundular.** Fakat, Çar tarafından kumanda edilen ordular, bu girişim yüzünden Varşova'yı topa tuttular ve isyan edenleri dağıttılar. Nikol, Lehistan'ın anayasasını, ordusunu, Diyet Meclisi'ni kaldırdı. Lehistan'ı diğer Rus illeri gibi baskı altında yönetti.

Serf Yönteminin Kaldırılması: 1855'de ölen Çar I. Nikol'un yerine, hümanist ve bilgili bir kişi olan **II. Aleksandr** tahta geçti. Rusya'nın baştan başa yenileşmeye ihtiyacı olduğunu kabul ediyordu. İlk iş olarak siyasî suçlardan dolayı mahkûm olanları affetti. Baskılan kısmen hafifletti.

Sayfa : 217

Rus Çarlığındaki reformlar, Avrupa devletlerinde olduğu gibi, sadece Rusya için değil, tüm Avrupa için bir model olarak kabul edilirdi. Çarın, Rusya'nın da diğer Avrupa ülkeleri gibi anayasa ile yönetilmesi konusunda çaba harcayacağını ümit ediyorlardı. Fakat, Aleksandr mutlakiyetten vazgeçmeye benzermiyordu. Mahkemeler, il meclislerine uygulanan sansürün kaldırılması gibi sınırlı yenilikler yapmakla yetindi. 1863'de eski yönetimlerini kurmak için ayaklanan Lehler, çok sert bir biçimde bastırıldılar. Lehistan tamamıyla Rus asker ve görevlilerine bağlı bir hale getirildi.

Sayfa 217

Nihilistler: Rus bağımsızlık yanlıları, Çarın, Rusya'nın da diğer Avrupa ülkeleri gibi anayasa ile yönetilmesi konusunda çaba harcayacağını ümit ediyorlardı. Fakat, Aleksandr mutlakiyetten vazgeçmeye benzermiyordu. Mahkemeler, il meclislerine uygulanan sansürün kaldırılması gibi sınırlı yenilikler yapmakla yetindi. 1863'de eski yönetimlerini kurmak için ayaklanan Lehler, çok sert bir biçimde bastırıldılar. Lehistan tamamıyla Rus asker ve görevlilerine bağlı bir hale getirildi.

Sayfa : 218

İkinci Aleksandr, Avrupa devletlerinde olduğu gibi, sadece Rusya için değil, tüm Avrupa için bir model olarak kabul edilirdi. Çarın, Rusya'nın da diğer Avrupa ülkeleri gibi anayasa ile yönetilmesi konusunda çaba harcayacağını ümit ediyorlardı. Fakat, Aleksandr mutlakiyetten vazgeçmeye benzermiyordu. Mahkemeler, il meclislerine uygulanan sansürün kaldırılması gibi sınırlı yenilikler yapmakla yetindi. 1863'de eski yönetimlerini kurmak için ayaklanan Lehler, çok sert bir biçimde bastırıldılar. Lehistan tamamıyla Rus asker ve görevlilerine bağlı bir hale getirildi.

Sayfa : 218

Rus حکومتى ئىككىنچى قېتىم مۇتلەق ھۆكۈمەت ھالەتتە ئۆزىنىڭ كىتابىدا
1894 دە ۋەتەن ئىدىيەسىنى ئىشقا ئاشۇرۇشقا باشلىدى . روسلارنىڭ مۇتلەق ھۆكۈمەت
ئىدىيەسى . قىلاندا غىرائىدوۋەتلىك ئىسىملىك قانۇنلارنى ، خەسسى قانۇنلارنى قەللىدى . نەپىس
چىقارغۇچى قانۇنلارنى قەللىدى . روس ۋەتەن ئىدىيەسى .

دومىلىك كىتابى
ھۆكۈمەت مۇتلەق ھۆكۈمەت ئىدىيەسىنى ئىشقا ئاشۇرۇشقا باشلىدى . روسلارنىڭ مۇتلەق ھۆكۈمەت
ئىدىيەسى . قىلاندا غىرائىدوۋەتلىك ئىسىملىك قانۇنلارنى ، خەسسى قانۇنلارنى قەللىدى . نەپىس
چىقارغۇچى قانۇنلارنى قەللىدى . روس ۋەتەن ئىدىيەسى .

Sayfa 218

Gençilik ve Panislatizm: II. Aleksandr'ın oğlu III. Aleksandr, bağımsızlık fikirlerine düşman idi. Ülkesinin ancak mutlakîyetle ayakta kalabileceğine inanıyordu. Bundan başka Çar, Slav Birliği taraftarlarının etkisi altındaydı. Bunlar, Güneybatı bölgesi, Baltık illeri, Finlandiya ve Kafkasya'da Rus olmayan milletleri Ruslaştırmak amacını güdüyordu. Çar adı geçen yerleri Ruslaştırmak için çok sert önlemler aldı. Diğer taraftan Rusya'da yaşayan Museviler, müthiş baskılar ve zulümlere uğradılar.

Rusya'yı baskı bir yönetim haline getiren Aleksandr, 1894'de hayata veda ederek yerini oğlu II. Nikol'a bıraktı. Ruslaştırma girişimlerine devam edildi. Finlandiya Grandükalığı'nın eski ayrıcalıklar ve özel konunları kaldırıldı.

Duma'nın Açılması: Mutlakîyet yönetiminin baskıları arttıkça, er geç ortaya çıkacak millî uyanışın daha büyük ve şiddetli olacağı gün gibi ortadaydı. Rusya'nın, Uzak Doğu'da kazanmış olduğu yeni yerler Rus milliyetçilerinin millî duygularını tatmin ediyordu. Bu durum, meşrutiyyet yönetimi taraftarlarının geçici olarak susmalarına da sebep oluyordu. Rus-Japon savaşının sonucunu gören Rus halkı, müthiş bir hayal kırıklığına uğramıştı.

Sayfa : 219

دوما 1906 ده آچیلدی . فقط اییی دفعه حکومت طرفندن داعیدلدی . حکومت
 انتخاب قانوی برقاچ دفعه دکیشدیردی . نهایت ، اوچنچی دفعه اجتماع ایدن دومانک
 اکثریته محافظهکارلردن مرکب اولدیی کورولدی . سوه قصدلر ، اختلاطیلرک تدعیس
 اصولی دوام ایتدی . مع ماقیه روسیه اولکی زمانلره نسبتله ظاهری بر سکون ایچنده
 باشبور ایدی .

Sayfa 219

Duma 1906'da açıldı. Fakat iki defa hükümet tarafından dağıtıldı. Hükümet Duma'nın kuruluş kanununu birkaç defa değiştirildi. Sonunda üçüncü defa toplanan Duma'nın, çoğunlukla tutuculardan oluştuğu görüldü. Suikastler ve ihtilâlcilerin korkutma yöntemleri devam etti. Yine de önceki dönemlerle kıyaslandığında, huzurlu bir ortam vardı.

Sayfa : 316

316
 عمومی تدبیر
 بو قرار خارجاً و داخللاً بپروک تأمیراتی موجب اولدیقدن پادشاه اعدام جزاسی
 قیه تحویل ایله مدحت ، محمود و نوری پاشالری طاقه نقی ایتدیردی . بر مدت سوکزه
 مدحت و محمود پاشا طاقه زنداننده قتل اولودیلر

Sayfa 316

Bu karar içeride ve dışarıda büyük baskı ve yankılara sebep olduğundan, padişah idam cezasını sürgüne dönüştürerek Midhat, Mahmut ve Nuri Paşaları Taif'e sürgüne gönderdi. Bir süre sonra da Midhat ve Mahmut Paşalar Taif zindanında öldürüldüler.

Sayfa : 316

سلطان عبدالحميد مستبد حكومتى بعض ارباب غيظت و حيفك حرقى
 مشرت بمقاصدلى استحصال و مشروطيتى تأسيس ايچون چالشمه ليه سبب اولدى .
 طيبى بويده كي تشيئات كيزلى ايدى . بو حكومتى يقوب يرته مشروطى براداره تأسيس
 ايتك اعليه استابوله . اتحاد و ترقى جمعيتى ، ناميه بركيزلى جيت لشكيل ايدلشدى .
 اك اول مکتب طية عسكركك كنج شاكرلى آرمسته لسم ايدن كيزلى جيت فكري
 يواش يواش داخل و خارجاً توسع ايجش ، جيتته داخل اولانلر اون اون بيشنه حرمت

Sayfa 316

Hüriyet Savaşçıları: Sultan Abdülhamid'in baskıcı yönetimine karşı mücadelede başladılar. Amaçları meşrutiyeti getirmek, bazı özgürlükler elde etmektir. Tabii ki bu konudaki yapılanma gizli idi. Bu hükümeti yıkip yerine meşrutiyet ile yönetilen bir yönetim kurmak amacıyla İstanbul'da "İttihat ve Terakki Cemiyeti" adıyla bir gizli cemiyet oluşturuldu. En önce Mekteb-i Tıbbiye-i Askeriye'nin genç öğrencileri arasında başlayan, içerde ve dışarda önemli bir destek gören bu cemiyet üyeleri, on beş yıl hüriyet için mücadelelerde bulunmuş ve pek çokları sürgüne gönderilerek, hükümet şeklinin değiştirilmesi amacıyla kurban olmuşlardır.

Sayfa : 317

1897 سنه سنده وقوعه كان يرکان محارم سنده كي مقرر تيز ايكنجى عبدالحميدك نوت
 واستبدادى رفاقت دعا تيزيد و تشديد ايدرك محارم دن سوزده جيت منسوب اولان وبا
 سرچيدورانه فكري تيزدن شهبه ايديلن يك چوق كيمسلى زحمانلره آيتلش ، منتظر
 كوندرلش ايدى . اجنى تئلكتورده يرکان جيت منسوب آرمسته اختلاف افكار طيبور
 ايدرك برقاچك استابوله حودتى ، برقاچكده اوروپا سفارتلر دن بر ماؤورته ميبى
 سببته طاعنه قازندن اتحاد و ترقى جمعيتك فعاليتى دوچار توف اولش ايدى .
 برقاچك سوزده تئلكت داخلكده بكي بر تشديدلا باشلاينير . سورمهده بعضى ارکان
 سرب سايطرى طرفدن و حرمت جمعيتى ناميه بكي بر جمعيت تأسيس ايديلير . بو جمعيتك
 تشكيللنده اك زياده چالشان ارکان حرب يوزلشمسى منسلى كال يك - نه غارى منسلى
 كال باشاور - برچوق تئلكلارى كوزده آلمركى متكرراً حملايك ايدير . اوراده بعضى قواوت
 ايله برلكده جمعيتك شعبسى تشكيل ايدير .

Sayfa 317

1897 yılında meydana gelen Yunan savaşındaki zafer ile II. Abdülhamit'in gücü ve baskısı bir kat daha artmış ve şiddetlenmişti. Savaşın sonra cemiyete üye olan veya şüphe duyulan pek çok kimse zindanlara atılmış. Yabancı ülkelerde bulunan cemiyet üyeleri arasında fikir ayrılıklar başlamış ve birkaçı İstanbul'a gelmiş, birkaçı da Avrupa elçiliklerinde bir göreve atandıkları için dağıldıklarından İtilaf ve Terakki Cemiyeti'nin faaliyeti başarısızlıkla sonuçlanmış.

Birkaç yıl sonra ülke içinde yeni bir teşkilât kurulmaya başlandı. Suriye'de bazı subaylar tarafından "Hürriyet Cemiyeti" adıyla yeni bir topluluk oluşturuldu. Bu topluluğun teşkilâtında en çok çalışan Kurmay Yüzbaşı Mustafa Kemal Bey -ki Gazi Mustafa Kemal Paşadır- birçok tehlikeleri göze alarak ve kıyafet değiştirerek Selanik'e gitti. Orada bazı kişiler ile birlikte cemiyetin şubasını oluşturdu.

Sayfa : 318

« 6 Temmuz 1908'de Manastır çarısında Resne'de Kolağası Niyazi Bey, eşikeyi izleme bahanesiyle depodaki silâh ve fişekleri alarak bazı görevlilerin ve hatta sivillerin de katılımıyla oluşturduğu tabur ile dağa çıktı. Kanunuesas'ın kabul ettirilebilmesi için Müslüman olan olmayan bütün vatandaşların birleşmelerinin gerekli olduğuna dair bir bildiri ilân edildi. Aynı zamanda, Kurmay Binbaşı Enver Bey ile daha bir hayli subay ortadan kayboldular. Soruşturma için görevlendirilen Şemsi Paşa ile birkaç kişi öldürüldü. Mareşal Osman Paşa dağa kaldırıldı.

Sayfa 318

6 Temmuz 1908'de Manastır çarısında Resne'de Kolağası Niyazi Bey, eşikeyi izleme bahanesiyle depodaki silâh ve fişekleri alarak bazı görevlilerin ve hatta sivillerin de katılımıyla oluşturduğu tabur ile dağa çıktı. Kanunuesas'ın kabul ettirilebilmesi için Müslüman olan olmayan bütün vatandaşların birleşmelerinin gerekli olduğuna dair bir bildiri ilân edildi. Aynı zamanda, Kurmay Binbaşı Enver Bey ile daha bir hayli subay ortadan kayboldular. Soruşturma için görevlendirilen Şemsi Paşa ile birkaç kişi öldürüldü. Mareşal Osman Paşa dağa kaldırıldı.

Sayfa : 319

سدر اعظم سید پاشا قانون اساسی احکامنه مغایر اولوق حریبه و بحریه ناظرلریک
ایضی حقی پادشاهه حصر ایچک ایستدیکندن وکلا آراسنده اختلاف ظهور ایندی .
سید پاشاده استعفاسی ورمک مجبور اولدی . 5 آغستوسده کامل پاشا صدرانه کچدی .

جلسه میوهان هنوز آییلماش ، هنوز منتظم بر اداره تاسس
واضی و غاری غادر ایدهمش اولدی بر سرده بر طاق خارجی قائله دخی ظهور
ایندی : همان عینی زمانده بولنارستان ، استقلالنی اعلان و آوسزوا بوسنه و مرستی الحاق
ایتدی [5 تشرین اول] ؛ کرد خرسقیانقری آدانک بولنارستانه الحاقنی اعلان ایتدی
[8 تشرین اول] . 1908

سریسه ناقل اولان خرتور اداره مشروطهک تاسسی اوزرته ماکونیاده اجبی
دولتک مراقبسی قلدیرلیدی کبی بوسنه و مرستک ایله کرهک دخی تورکره ایلدی
لوزمندن بحث ایچک باشلا دیلر . بحال قومشو دولتری فوشقولاندیریدی سرده خارجی
ناظری طرفدن برین رسی ضیاقه بوتون سفیرل دعوت ایچلنکری حالده بولنارستان
مصلحتکفارتنک دعوت اولماسی امارت ایله مناسبک اقطاعنه سبب اولدی .

دها اول ، 18 ایلولده برسی بولنارستان داخلنده بولان شرق دمیر یولری شرکتی
مانورلری و عملی غرمو ایچلردی . بولنارستان امارقده بو دمیر یولی شمدوفر
طابورلری واسطهیه ایشلهتمک باشلاشدی . 22 ایلولده غرمو ختام بولدی حالده
بولنارستان تورکیتمک مالی اولان دمیر یولی ایشلهتمه قومانیاسنه ایلده ایتمدی . دیگر
طرفدن ماراکان عسکرهسی ایچله چالیشوردی . برنس فریاند آوسترلیک موافقتی
استیصال ایندکدن سوکره قرال عنوانی آلدی و استقلالنی اعلان ایتدی . باب نالی
برلین ماهدنامسی احکامتنک اخلال ایدلدیکندن شکایت ایدمک بولنارستان مستهسی
مناکره ایچون رفوتقراس عقدنی بروک دولتوره تکلیف ایندی .

Sayfa 319

Sadrızam Saif Paşa, Kanunuesası hükümlerine aykırı olarak Harbiye ve Bahriye bakanlarını atama hakkının yalnız padişaha ait olduğunda ısrar edince, istifasını vermek zorunda kaldı. 5 Ağustos'da Kamil Paşa Sadrazam oldu.

İç ve Dış Sorunlar: Meclis-i Mebusan henüz açılmamıştı. Düzenli bir yönetim tarzı kurulamamış olduğu bir dönemde, dış kaynaklı sorunlar ortaya çıkmaya başladı. Bulgaristan bağımsızlığını ilân etti. Avusturya, Bosna ve

Hersek'i kendi topraklarına kattı [5 Ekim]. Girit Hristiyanları adanın Yunanistan'a katıldığını ilân ettiler (8 Ekim).

Sırbistan'a ulaşan gazeteler, meşrûliyet idaresinin kurulması halinde, Makedonya'daki yabancı devletlerin baskı ve kontrollerinin etkisiz kalacağından ve Bosna ve Hersek ile Girit'in dahi Türklere verilmesi gereğinden söz etmeye başladılar. Bu durum, komşu devletleri kuşkulandırdığı sırada, Dışişleri Bakanı tarafından verilen resmi ziyafete bütün ülke elçileri davet edildiği halde Bulgaristan maslahatgüzannın [elçi vekili] davet edilmemesi Bulgaristan yönetimi ile ilişkilerin kesilmesine sebep oldu.

18 Eylül'de, bir kısmı Bulgaristan sınırları içerisinde bulunan Doğu Demiryolları Şirketi görevlileri ve işçileri grev yapmışlardı. 22 Eylül'de grev tamamlandığı halde Bulgaristan, Türkiye'nin malı olan Demiryolu İşletme Kumpanyası [şirketi]'ni geri vermedi. Diğer taraftan Bulgaristan askerî ihtiyaçlarını gidermeye çalışıyordu. Prens Ferdinand, Avusturya'nın iznini aldıktan sonra kral ünvanını aldı ve bağımsızlığını ilân etti. Osmanlı Hükûmeti, Berlin Antlaşması'nın maddelerinin çiğnendiğinden şikâyet ederek Bulgaristan sorununu görüşmek için bir konferans toplanmasını bütün devletlere teklif etti.

Sayfa : 320

عمومی تفریح

320

برسنه و هرسکک آوستریا په الحاق و یوکا مقابل یکی بازار سنجانک دولت عتاییه
اعادسی اوزرینده باب عالی پروتستو ایندی . دیگر طرفدن بو ولایتلرده کوزی اولان
سربستان ایله قرهطاغده بویوک برهیبجان کورولدی .

Sayfa 320

Bosna ve Hersek'in Avusturya'ya katılımlarını ve buna karşılık Yeni Pazar sancağının Osmanlı Devleti'ne geri verilmesini Babıâli protesto etti. Diğer taraftan bu vilâyetlerde gözü olan Sırbistan ile Karadağ'da büyük bir heyecan yaşanıyordu.

Sayfa : 320

داخل وخالجی قانلار آرمسندہ صدراعظم کامل پاشا قانون اساسیك بعضی مہم احکامك صورت تفسیردن طولای جمیت ایہ حال اختلافدہ قالدینی کی حربیہ و عمریہ نظمرلری کنددی کندینہ دیکشدرمی مجلس مہماتك قایتدہ عدم اعتقاد بیان ایتمسندہ سبب اولدی [13 شباط 1909] . ایرلی کونی حسین حلی پاشا صدراعظم تعیین ویدی قایتدی تشکیہ مأمور ایددی .

Sayfa 320

İç ve dış sorunlar arasında, Sadrazam Kamil Paşa, Kanunuesasînin bazı önemli maddelerinin farklı yorumlanmasından dolayı görüş ayrılığında olduğu gibi, Harbiye ve Bahriye bakanlarını kendi kendine değiştirmiş, bunun üzerine Meclis-i Mebusan kabineye güvensizliğini bildirmişti (13 Mart 1909). Ertesi gün Hüseyin Hilmi Paşa sadrazam tayin edildi. Ve yeni kabineyi kurmakla görevlendirildi.

Sayfa : 321

قانون اساسیك اعلاندن سوكره اتحادوتوقی جمیتی مملكتك هر طرفدہ ۳۶ مارت اولدی قلوبولمولايت مركزلرندہ هیئت مركزلر آجش ، جمیتك احتیاسی جوتاش ایدی . حكومت جمیتك قوندی آلتندہ بولدیغندن قلوبولك مرشیدہ مدافعتی بواش بواش تقیداتك باشلامسندہ سبب اولدی . شخصی سیلردن طولای جمیتدن دلگیر اولاترك حقل حضور اعتراض وهجوملری دشی بوكا الضیام ایتدی . اك فنا جهت مجلس مہماتدہ اتحادیلر ایہ احرار آرمسندہ کی مناقشہلر ك چیرکین روشکل آلمی ، اغراضی شخصییدن متولد شدید مناقشہلر كدہ مطبوعاتہ عكس ایتمی ایدی . 8 نيساندہ سرلیقی فریتمی پاشا محمدری حسن قهس بنگ قره کوی کوربسی اوزرندہ قتل هیجان آرتدی . مشروطیتدن متنون اولماتردہ ایہه قاریشدی .

Sayfa 321

31 Mart Olayı: Kanunuesasînin ilânından sonra, İttihat ve Terakki Cemiyeti ülkenin her tarafında kulüpler, il merkezlerinde şubeler açmış, topluluk üyelerinin sayısı çoğalmıştı. Hükümet, bu cemiyetin nüfuzu altına girmişti.

Cemiyet Üyelerinin yerli yersiz müdahalelerinden dolayı yavaş yavaş eleştiriler de başlamıştı. En kötü yön ise Meclis-i Mebusan'da İttihatçılar ile Ahrarcılar arasındaki tartışmaların çirkin bir şekil alması, kişisel problemlerden kaynaklanan şiddetli kavgaların da basına yansması idi. 8 Nisan'da Serbesti Gazetesi başyazan Hasan Fehmi Bey'in, Karaköy Köprüsü üzerinde öldürülmesi heyecanı artırdı. Meşrutiyetten memnun olmayanlar da işe kanışmıştı. Bunun üzerine Meclis-i Mebusan kabineye güvensizliğini bildirmişti.

Sayfa : 325

القائده محاربہ لاری ایکی ساحہده وقوعه کلجک ایدی : تولا کیا ایله
 بالقائده محاربہ لاری ما کدونیاده . تراکیاده . کاغذ اوزرینده . دو قوز قول اوردودن مرکب
 اولان قوای اصلیه تک قوماندانی عبدالله پاشا ایدی . ادرینده شکری پاشا تک قومانداننده
 دورت فرقه واردی . مستقل بر قول دخی رودوب جهتینده ایدی .

Sayfa 325

Balkan Savaşları: Balkan savaşları iki bölgede meydana gelecekti. Trakya ile **Makedonya**. Trakya'da -kağıt üzerinde- dokuz kolordudan oluşmuş asil kuvvetlerin kumandanı **Abdullah Paşa** idi. Edirne'de Şakir Paşa'nın kumandasında dört firka vardı. Bağımsız bir kol da Rodop bölgesindeydi.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

شیرازی
عدد
۱

اسلام تاریخ

برنجی کتاب

م . م . شمس الدین

استانبول — اوقاف اسلامیہ مطبعہ سی

۱۳۳۸ — ۱۳۴۱

İslâm Eserleri Yazma ve Araştırma Kurumu

Yayın

Sayı

1

İSLÂM TARİHİ

Birinci Cilt

M. Şemsettin

İstanbul İslâm Vakıfları Matbaası
1925-1932

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 1906

Yazar : M. Şemsettin Günaltay

Cild : Siyah

Ebadı :

En : 14 cm.

Boy : 20 cm.

Sayfa Adedi : 416

باشلانغیج

ملک استعجابی تکاملری ، فکری انقباهلری اوزرنده تاریخک تربیتکار تأثیراتی ، ناقابل انکار دور . فقط ، تاریخ بیاکنز بو اعتبارله حائز اهمیت دکلدر . بشریتک سیلابه مقدراتنک شکل جریانی ، مد و جذری تصویراتیق اعتبارله اک جوق علاقه دار اولدیغیز بر موضوعدر . بوندن باشقه برملک تاریخی ، او ملک دینی ، اجتماعی ، ادبی ، داستانی ، حرفی ..... بوتون وارلقنک بی پایان برغزینه سیدر . برملک تاریخی قالدیریکیز ، او ملک ماضینکی کوممش ، استقبالی ظلام ایینده براقش اولورسکیز !.. چونکه حالی قودتاران خارقلر ، استقبالی تنورایدن حزمه لر ، حیاتبخش قوت ونوردی ماضینک اعماقدن آلورل .

برملت ، حیاتنک یاس آلود زمانلرنده محتاج اولدینی

نسخه امیدی تاریخنده بولور. بر قوم - مادتك نوشین آنلرنده،
 ضرورینی اوقشایان شوق و شطارتی یه تاریخندن آلور .
 محکوم ملتر؛ حالک طاقسوز اضطر ابلری آرهسنده دیرملک؛
 و دیرنگ ایچون اقتضا ایدن حیابخش روحی، تاریخلرندن
 چیقاریرلر. بوس بوتون قالمق و قور تولق ایچون محتاج اولدقلری
 عزم و اراده قدرتی ده یه تاریخلرنده بولورلر .

تاریخ، دینی هیجانک، ملی عزم و اراده تک نورلی
 قایناغیدر. بو قایناقدن ایچمکی اهل ایتمین ملت، آب حیات
 منبعته ایرمش، ابد - زندهک طلسمی بولش صاییلور.
 بالکس تاریخی اهل ایدن بر قوم ده، ماضینی نه قدر مظلم
 بر ایش ایسه، استقبالی ده اوقدر قارا کلق قالمه محکوم
 ایشم دیمکدر. قارا کلقلر ایچنده اعتلا و تکامل یوللری
 بولنه ییله جکته احتمال وریله ییلیری؟.....

تاریخ اسلام، عمومی تاریخک اک بویوک بر فصلی در.
 چونکه تاریخ قدیم ایله قرون اخیره تاریخی آرهسنده اک
 فیاض بر مرحله مخصوصه در. مدینت قدیمه اسلام تاریخنه

- 4 -

منتهی اولمش، مدنیت حاضرده اسلام مدنیتدن طوغمشدر.
دینک که تاریخ اسلام، بشری و علمی نقطه نظر دنده تدقیق
و تعمیق ایدلسی ایجاب ایدن بر موضوعدر.

اسلام تاریخی، مسلمانلر ایچون، داها باشقه بر خصوصیتی ده
حائزدر. اسلامیت، منحصراً وجدانله خطاب ایدن بر دین
دکلدرد. اسلامیت، اخلاقیاتله برابر، سیاسی، اجتماعی،
قانونی برنسییلری احترا ایدن بر شریعت غرادر. بونک
ایچوندر که دین احمدی، عرفلری، محیطلری، عرفلری،
اعتیادلری، باشقه باشقه اولان مختلف قوملر آرمسده لایزال
بر رابطه اخوت تأسیس ایش، حیات و اجتماعیاتلر ننده،
عننه و اعتیادلر نده عمیق بروحدت و مماثلت تأمین ایشدر.
ینه بونک ایچوندر که اقوام اسلامییه نک تاریخ اسلام حقتده کی
تقلیلری، اقوام عیسوییه نک خرسیتیانلق تاریخی حقتده کی
تقلیلرینک عینی دکلدرد.

اسلام تاریخی، هانکی عرفدن، هانکی محیطدن اولورسه
اولسون، بوتون مسلمان قوملر ایچون عینی درجه ده بر اهمیتی

حاضر در. چونکه هر مسلمان قومك اجتماعي، سياسي، اخلاق،
 قانوني پرنسپلری، دوغرودن دوغرويه تاريخ اسلامه
 علاقه دارد. تعبير ديگرله شريعت احمديه منتهي اولقده در.
 ينه بوسيدن ناشی، هر مسلمان قومك مدنيت اسلاميه ده
 برحصة افتخاري واردر. بناء عليه، هر مسلمان قومك تاريخ
 و مدنيت اسلاميه بي بنه مسی و؛ هانكي عنصر دن اولورسه
 اولسون؛ بوتون مسلمانلری قارداش طائيفاسی بك طيبي
 برشی در. چونکه حیات دينی واجتماعيک ممائتي موبدا
 يواقوامك صبيعتني تأمين ايتش، روحلرني برلشديرمشدر.
 تاريخ اسلام بو قدر عالشمول بر اهميتي حائر اولدني
 ايچوندرکه شرق و غربيه بو موضوعه عائد تمداد ايديله ميه چك
 قدر اثرل يازيلشدر. فقط، شرقه يازيلان كتابلرک بر چوغی
 اصولدن محروم اولدقلری کهي فریده تالیف اولنان اثرلرک
 اکثریسی در شایبة اغراض ایله معلولدر.

تاريخ، صولك زمانلره قدر شرقه برداستانامه ماهيتنده
 تاتي ايدیلشدر. شرقلی مورخلر، وقوعات تاريخيه کندیلرینه

- 6 -

نه شكل ده واسل اولمش ايسه اوله جه قيدايتش، اومعلوماني
تحقيق و تنقيد اينكى اكثر با خاطرلارنه بيله كتيرمه مشردر.
حالبوكه بوكونكى اصول تاريخك باشليجه شمارى،
تحقيق و انتقاددر. قطعى و ناسمه استناد ايتمين، جدى
و شمولى انتقاددن بكمدين شيلرله مال اولان اولره بوكون
علمى برقيمت و بريلمه ميسى يك طبيعى در. شرقده تاريخك
دستانى بر ماهيتده تلقيسى، بوموضوعه دائر قلمه آلسان
مؤلفانك محاربه لره، فتوحاته، معين شخصيتلرك ترجه حاللرينه
حصر ايدلرلرني اساج ايلشدر. حالبوكه تاريخ، منحصر آ
بونلردن عبارت دكلدر.

تاريخنى بر ارك علمى قيمتى حائز اوله بيلميسى ايكون
وقوعات تاريخينه نك مقايده لرى، اسباب و حكمتلرينك تدقيق،
نتيجهلرينك تحريسي ايجاب ايتديكى كچي، منحصر آ حكمدار
و روسانك دكل، عيني زمانده دولتك ده احوالى، حركات
فكرينه نك صفحات انكشافى، حيات اجتماعيك تقلبات
و تحولاتى، مذهبي جريانلرك تاثيراتى، ادبيات و علوم و فنونك

وضمیتلی ، خلاصه مدینتک بالجمله ششونی دریندن درینه
تفحص ایدیلش اولسی اقتضا ایدر .
حالبوکه شرقده تاریخ صوگ زمانلره قدر بو یولده تلقی
ایدیله مش ؛ (ابن خلدون) کی بعضی مماناز سیالر اسکئله
ایدیلیرسه ؛ معین بر اصوله توفیقاً تاریخ یازانلر پک نادر
اولشدر .

فقط ، اخطار ایدلم که ، شرقده یازیلان مؤلفات تاریخیه
اصولدن محروم اولقله برابر ، تاریخی ومدنی قیعاتده بولنه چقلر
ایچون پک قیمتدار بر خزینه معلومات و وثائقدر . بوکون ؛
اسملری حرمله یاد ایتمک مجبورینده اولدغمز اسلاف
گرامک آثار و مؤلفاتمه مراجعت ایتمکسزین ؛ بر تاریخ اسلام
قلمه آلمق امکانی یوقدر .

تاریخ اسلامه دائر غریبه یازیلان آثاره کناجه ، بونلرکده
اکثرینده غریبستانلق غیرت و تعصبیک بارز ایزلری
کورده مک ممکن دکلدیر . مستشرقلردن انکی طرف داورا ناملرک
اترلی بیله شائبه غرضکاریدن قور بیله مه مشدر . بونلر ؛

مقاومت ایده مدکری برسائق درونی ایله؛ هیچ اولسه
اسلامک بویوک سیالرنی کوچوک کوسترمک چالیشمش
وبالخاصه ذات رسالتینک تاریخ حیات واجرا آتی تحریف
ایتمک، اسلامک بویوک خلیفه لرینک، بویوک فرماندان و امیر لرینک
احوال و حرکاتی غرضکارانه برصورتده تصویر ایتمک،
علما و متفکر لرینک علمی، صناعی، فنی مساعیلرنی اهمیتسز
کوسترمک کبی میلانلردن کندیلرنی آله مامشلردر.

مصرلی بر عرب اولان و اسلام محیطی ایچنده، پیشین
(جرجی زیدان) بیله، تاریخ اسلامه دائر قلمه آلدینی
آنارده، غرستیانلق غیرت تعصبکار یسندن بوس بوتون
آراده قلمه مامشدر. هند علماسندن (شبلی نعمان) حضرت تکرینک
(مدینت اسلامییه تاریخی) حقیقده کی انتقاداتی، بو نقطه بی
تئور و انظار عبرته عرض ایتمک اعتباریله جدا شایان تبجیل
برشاه اثر قلمدر.

کوردلیوردکه نه اسکی اصولده یازیش شرق کتابلری،
نده بکی طرزده قلمه آلمش غرب مؤلفاتی تاریخ اسلام

اعتباريله نزي تظمين ايده جاك ماهيتده دكلردر . شرقده يازيلش آثار آنجق وئائق و منفرد معلومات اعتباريله شايدان حديق و تبيع در . مستشرقلر ك مؤلفاتي ايسه بزم ايچون آنجق اصول اعتباريله رهبر اوله بيليرلر . (قوسسهن دوپه رسه وال) ، (دوزى) ، (سه دييو) ، (هامه ر) ، (قرومه ر) ، (ووشنتفلد) ، (ماري) ، (ده ورژه) ، (فرمه ل) ، (دولان) ، (موثير) ، (شبره نكه ر) ، (وابل) ، (بارته رله مي سئتيه ر) كهي مؤلفلر ك آثارى ، هر حالده بويوك بر احتياط ، درين برانتقادله اوقونيه ايدر .

مفصل تاريخ اسلام عنوانى آلتده نشره باشلا ديفمى شو اثر ، درينكى شدتله محسوس اولان بر بوشلنى طولديره ق حقيديه آيلمش بر خطاوه در . اثر ، وئائق اعتباريله شرق منابنه ، اصول اعتباريله ده غرب مؤلفاتنه استناد ايتمكه در . فقط ، موضوعك اهميتنى تقدير ايدن مؤلف ، اثرينك آنجق بر تجربه قلميه اولديغنى معترف در . پك چوق تبغه ، پك مديد مساعجه يه محتاج اولان بر موضوعك حقيه نورد ايده بيلنه ي

ایچون داها یک چوق مؤلفانه احتیاجز واردو. شو تجریه قلبیه، ارباب قبعک داها قیمتدار و هرجهتله مکمل شاه - اثرلرینک انتشاری تشویق ایتمش اولورسه مؤلف کندیسینی بختیار عایدو.

شو اثری تألیف ایچون مراجعت ایندیکیز و نائق و منایبی بوراده اوزون اوزادی به تفصیله لزوم کورمیوروز - (اسلامده تاریخ و مورخلر) نامی آلتنده یاقینده انتشار ایدمک اولان بر کتابمز بو اثرلی تحلیل ایدمک کی کنج متبعلریمز ایچونده آثار اسلافی ضامیق خصوصنده رهبر اوله بلوجکدر .

شمدی به قدر مملکتمزده انتشار ایدن اسلام تاریخزنده عمومیتله ذات رسالتینهای تک ولادتلری عصرندق باشلا یلیق اصول اتخا ایدلشدر. تاریخ بالکیز بر مجموعه وقایع صورتنده تلقی ایدیلیرسه بو اصول بلکه طبعی کوردیله یلیر . فقط ، اعصار اخیرده کی تلقی به کوره تاریخه داها شمولی و داها درین بر ساحه ویریلدیکی تقدیرده ، بو مبدئی ماضینک

قارا کلملرینه قدر چیقارمق ضرورتی وارددر. چونکه اسلامیت عربستانده ظهور ایتمش و دین مینک ایلك ناشری عربلر اولشدر. شرقده، هجرت بویه نك ۱۳۲ نجی سنه سنه قدر، مقدرات اسلامیه نی منحصرأ عربلر تدویر ایتمش، اقوام سائره نك جریان تاریخی اوزرنده کی نفوذ و تأثیرلری آنجق بو تاریخدن سوکره باشلامشدر. بناء علیه تاریخ اسلامک بو ایلك دورنده کی سیاسی، اداری، عسکری، عدلی، مالی، علمی و دینی بوتون فعالیتلرک طرز انکشافلری نی تثبیت ایده ییلک ایچون، قبل الاسلام عرب تاریخکده تدقیق بر ضرورت مبرمه تشکیل ایتمکده در. بالخاصه اسلامیتک یایدی انقلاب عظیمک ماهیت و عظمتی احاطه ایده ییلک ایچون قبل الاسلام عرب تاریخک تدقیقنه احتیاج قطعی وارددر. ناصیل که دور اسلامی ده ظهور ایدن و جریان تاریخی اوزرنده یک عمیق ازلر براقاز بعضی وقوعات مهمه نی تحلیل و ایضاح ایده ییلک ایچون ده ادوار اولیه قدر چیقمق ایجاب ایتمکده در. چونکه بو تدقیقات یایلمش اولدقجه،

دور اسلامی به عائد بر جوق شئونک حقیقی سبیلرخی بولوق
قابل اوله مزه . ایشته بونک ایچوندرکه آرک (مدخل) نامنی
وردیکمز شو برنجی جلدی ، قبل الاسلام عرب تاریخته
حصر ایدلشدر .

(مدخل) ی تالیف ایدرکن بر طرفدن (ابن الجریر) ،
(المسعودی) (الدینوری) ، (یعقوبی) ، (ابن قتیبه) ،
(ابن الاثیر) ، (مقریزی) ، (یاقوت حموی) ، (اسطخری) ،
(ابن خلدون) ، (همدانی) ، (ابوالقدا) ، (ابن حوقل)
و (ابن خردادبه) ... کی اسکی مؤلفلرک آتاردن باشقه
صوک عصرده یازیلان (العرب قبل الاسلام) و (بلوغ الارب
فی معرفة العرب) کی مؤلفانه مراجعت ایدیلش ، دیگر
طرفندنده معروف مستشرقلردن (غلازر) ، (هالینق)
(بروکش Brugsch) ، (کینگ King) (مولر Muller) ،
(دوسسو Dussud) ، (شارپ Sharpe) و (قلهمان
هوآر cl. Huart) ..... کی مشهور مؤلفلرک آثارله (زورنال
آزیاتیک) ده انتشار ایدن تبعماملره مراجعت اولمشدر .

- ۱۳ -

عالم اسلام ده باشلا دینه شاهد اولدینمز دور اقباهی
عمیق بر مسرت و امیدله قارشولایان شو آر، یکی دوری
یو کسکمک، عرفان، مدینت و حریت ساحه لرنده دیکر مللره
منسوب دینداشلره رهبرک ایتمک مشولیتی قارشوسنده
بولان کنجلر مزه، وسیله تشوق اولورسه، مؤلف سینک
منوتی مکافاتنی کورمش اوله جقدر. توفیق الله بندر.

م . شمس الدین

BAŞLANGIÇ

Ulusların toplumsal gelişmişlikleri ve aydınlanmaları konusunda tarihin belirleyici bir rolü olduğunu inkâr etmek mümkün değildir. Fakat tarih yalnız bu yönüyle önemli değildir. İnsanlığın gelişim tarihinin iniş ve çıkışlarını tasvir etmek en çok ilgilendiğimiz konudur. Bundan başka bir ulusun tarihi o ulusun dininin, sosyal yapısının, edebiyatının, harsının vb. kısaca bütün varlığının hazinesidir. Bir ulusun tarihini yok ettiğiniz zaman geçmişini gömmüş, geleceğini ise kararlık içinde bırakmış olursunuz.

Bir ulus, hayatının en acılı zamanlarında muhtaç olduğu ümidi tarihte bulduğu gibi, bir ulus gururunu okşayan şevk ve neşesini de yine tarihinden alır. Acılar içindeki mahkûm uluslar, yeniden dirilmek ve direnmek için gerekli olan gücü tarihlerinden alırlar. Bütün kalmak ve kurtulmak için muhtaç oldukları azim ve irade kudretini de yine tarihlerinde bulurlar.

Tarih, dinî heyecanın, ulusal azim ve iradenin nurlu kaynağıdır. Bu kaynaktan içmeyi ihmal etmeyen ulus, ab-ı hayat kaynağına

ulaşmış, sonsuz zindelik tilsimini bulmuş sayılır. Ancak, tarihini ihmal eden bir ulusun geçmişi ne kadar karanlıkta, geleceği de o kadar karanlık olacaktır demektir. Karanlıklar içinde yükselme ve gelişim yolları bulunabileceğine ihtimal verilebilir mi?

İslâm tarihi genel tarihin önemli bir bölümünü oluşturur. Çünkü, eski çağlar ile İstanbul'un fethi arasındaki özel bir dönemdir. Eski uygarlıklar İslâm tarihiyle birlikte sona ermiş, günümüz medeniyeti de İslâm uygarlığından doğmuştur. Demek ki İslâm tarihi insanlık ve bilim açısından da incelenmesi gereken bir konudur.

İslâm tarihi Müslümanlar için daha başka bir özelliği de içermektedir. İslâmiyet yalnız vicdanlara hitap eden bir din değildir. İslâmiyet ahlakıyla beraber siyasal, toplumsal ve kanunî prensipleri de içerir. Bunun içindir ki din; ırklar, bölgeleri, örf ve inanışları başka başka olan kavimler arasında bir bağ oluşturmuş ve sosyal yaşamlarında gelenek-görenek ve inanışlarında ise birliği sağlamıştır. Yine bunun içindir ki Müslüman ulusların İslâm tarihi hakkındaki düşünceleriyle, Hristiyan milletlerin Hristiyanlık tarihi hakkındaki düşünceleri aynı değildir.

İslâm tarihi hangi ırdan hangi bölgeden olursa olsun Müslüman kavimler için aynı derecede öneme sahiptir. Çünkü her Müslüman kavmin toplumsal, siyasal, ahlakî ve kanunî prensipleri doğrudan doğruya İslâm tarihiyle ilgilidir. Yine bu sebepten dolayı her Müslüman kavmin İslâm uygarlığında gurur duyacağı bir yön vardır. Bundan dolayı her Müslüman kavmin İslâm tarih ve uygarlığını benimsemesi hangi ulustan olursa olsun bütün Müslümanları kardeş bilmesi doğal bir şeydir. Çünkü dinsel hayat tüm kavimlerin samimiyetini temin etmiş, ruhlarını birleştirmiştir.

İslâm tarihi bu kadar evrensel bir önemde olduğu içindir ki Doğu'da ve Batı'da bu konuyla ilgili sayılamayacak kadar eserler yazılmıştır. Fakat Doğu'da yazılan kitapların bir çoğu bilimsel yöntemden yoksun oldukları gibi Batı'da yazılan eserlerin çoğu da subjektiftir.

Tarih, son zamanlara kadar Doğu'da bir destan niteliğinde anlaşılmıştır. Doğu tarihçileri tarihi olayları kendilerine ne şekilde ulaşırsa öylece kaydetmiş, bilgileri inceleme ve araştırmayı çoğunlukla akıllarına bile getirmemişlerdir.

Oysa, bugünkü tarih yönteminin başlıca kuralı araştırma ve in-

celemedir. Kesin delillere dayanmayan yollarla yazılan eserler yeterince ilgi görmemektedir. Doğu'da tarihin destansı olarak algılanması, bu konuyla ilgili yazılan eserlerin savaşlara, fetihlere ve belirli kişilerin biyografilerine indirgenmesiyle sonuçlanmıştır. Hâlbuki, tarih sadece bunlardan ibaret değildir.

Tarihi bir eserin bilimsel bir niteliğe sahip olabilmesi için, tarihi olayların karşılaştırılması neden ve sonuçlarının araştırılması ve saptamaları da ona göre yapılması gerektiği gibi, sadece yöneticilerin değil devletin durumu, amaçları, olayların oluş aşamaları, halkın hayalleri, dini akımların etkisini, edebiyat ve bilimsel gelişmeleri, kısaca; medeniyetin oluşmasına katkıda bulunan her türlü gelişmenin dikkate alınmasını gerektirir.

Oysa, Doğu'da tarih son zamanlara kadar bu şekilde ele alınmamış, İbni Haldun gibi bazı mümtaz simalar istisna tutulursa, ilmi niteliklere göre yazarlar azınlıkta kalmıştır.

Fakat, uyaralım ki tarihi eserler ilmi yöntemden mahrum olmakla beraber, tarihi ve medeni araştırmalarda bulunacaklar için vazgeçilemez bilgi kaynaklarıdır. Bugün isimlerini saygıyla anmak zorunda olduğumuz yazarların çalışmalara başvurmaksızın; bir İslâm tarihi yazmak olanağı da yoktur.

İslâm tarihine ilişkin Batı'da yazılan eserlere gelince: Bunların çoğunluğunda Hristiyanlığın yüceltilerek, objektiflikten uzak bir şekilde kaleme alındığının izlerini görmeme olanağı yoktur. Hristiyan yazarların en tarafsız davrananı bile, bir takım yanlış bilgiler vermekten kendini alamamıştır. Bunlar, karşı gelemedikleri bir içgüdü ile İslâmın büyük simalarını küçük göstermeye çalışmışlar ve özellikle Peygamber'in, büyük halifelerin, kumandan ve emirlerinin tutum ve davranışlarını aşağılayıcı bir şekilde tasvir etmek; ulema ve düşünürlerin bilim ve teknik alanlarındaki çalışmalarını değersiz göstermek gibi subjektifliklerden kendilerini kurtaramazlar.

Mısırlı bir Arap olan ve İslâmî çevre içinde yetişen Corci Zeydan bile, İslâm tarihine ilişkin yazdığı eserlerde Hristiyanlık etkisinden büsbütün kurtulamamıştır. Hindistan ulemasından Şebli Numan hazretlerinin "İslâm Medeniyeti Tarihi" hakkındaki eseri yanlış yorumlama ve sapıtmalara karşı yazılmış bir şaheser niteliğindedir.

Görülüyor ki ne eski yöntemle yazılmış Doğu kitapları ne de yeni

yöntemle yazılmış Batı eserleri İslâm tarihi açısından bizi tatmin edecek nitelikte değildir. Doğu'da yazılmış eserler ancak belge ve bazı ayrıntılar açısından incelemeye değerdir. Batılı yazarların eserleri ise bizim için ancak yöntem açısından rehber olabilirler. Kassen, Döpersival, Dozy, Sedyu, Hammer, Kremer, Vostenfelt, Mary, Deverje, Frasel, Duslan, Moviyer, Sprenger, Well, Bartelemisentiler gibi yazarların eserleri dikkatle okunmalıdır.

"Mufassal İslâm Tarihi" adıyla yayınlamaya başladığımız bu eser, şiddetle ihtiyaç bulunan bir boşluğu doldurmak amacıyla yönelik olarak atılmış bir adımdır. Eser, belgeler itibarıyla Doğu kaynaklarından, yöntem açısından ise Batılı yazarlardan faydalanmıştır. Fakat konunun önemini takdir eden yazar, eserinin ancak bir kalem denemesi olduğunu itiraf eder. Birçok yayın ve çalışmaya muhtaç olan bu konunun hakkıyla aydınlatılabilmesi için, daha pek çok yazara ihtiyacımız vardır. Bu kalem denemesi, yazarların bizim eserimizden daha kıymetli şaheserler yayınlayabilmesini teşvik etmiş olursa yazar kendisini mutlu kabul edecektir.

Bu eseri yazmak için başvurduğumuz belge ve kaynaklar burada uzun uzadıya açıklamaya gerek duymuyoruz. "İslâm'da Tarih ve Müvevrihler" adı altında yakında yayınlanacak olan bir kitabımız, bu eserleri tahlil edeceği gibi, genç araştırmacılar için de eski kaynakları tanımak hususunda rehber olacaktır.

Şimdiye kadar ülkemizde yayınlanmış olan İslâm tarihlerinde genellikle Peygamber'in doğumundan başlayan bir yöntem izlenmiştir. Tarih, yalnız bir olaylar bütünü olarak düşünülürse, bu usul belki doğal görülebilir. Fakat, eski dönem anlayışından farklı olarak, tarihe daha evrensel ve daha derin bir anlam verilmesi zorunludur ve bunun doğal sonucu olarak da olayların başlangıcını geçmişin kararlılıklarına kadar götürmek zorunluluğu vardır. Çünkü İslâmiyet, Arabistan'da ortaya çıkmış ve dolayısıyla İslâmiyeti ilk yayanlar Araplar olmuştur. Doğu'da Hicretin 137. senesine kadar İslâm'ın geleceğini Araplar belirlemiş, diğer kavimlerin tarihi üzerindeki nüfuz ve etkileri ancak bu tarihten sonra başlamıştır. Bundan dolayı İslâm tarihinin ilk dönemindeki siyasî, idarî, askerî, adlî, malî, ilmî ve dinî bütün faaliyetlerin ortaya çıkış şekillerini belirleyebilmek için İslâm öncesi Arap tarihinin de incelenmesi zorunluluğu vardır. Özellikle İsl-

İslâmiyet'in yaptığı büyük yeniliklerin mahiyet ve büyüklüğünü kavrayabilmek için İslâmiyet'ten önceki Arap tarihinin incelenmesi ihtiyacı vardır. İslâm döneminde ortaya çıkan ve gelişen olayları ve bu olayların da çok belirleyici izler bırakanlarını incelemek ve açıklayabilmek için de önceki dönemlere kadar gitmek gerekmektedir. Bu inceleme yapılmadıkça İslâm dönemine ait bir çok gelişmelerin asıl nedenlerini anlamak mümkün olamaz. İşte bunun içindir ki eserin giriş ismini verdiğimiz bu birinci cildi, İslâmdan önceki Arap tarihine ayrılmıştır.

Giriş yazarken bir taraftan İbnü'l Cerir, El Mesudî, El Dinurî, El Yakubî, İbn Kutaybe, İbnü'l Esir, Maknûzî, Yakut Hemevî, Ustahrî, İbni Haldun, Hemdanî, Ebu'l-Fida, İbni Hukal ve İbni Hürdadebe gibi eski yazarların eserlerinden başka, son dönemlerde yazılan "El Arab-ı Kable'l-İslâm" gibi eserlere incelenmiş ve diğer taraftan da ünlü batılı yazarlardan Glazzer, Halifî, Brugsch, King, Mülller, Dussud, Sharpe, ve Klemen Huart gibi yazarların eserleri ile Journal Asiatic'de yayınlanmış olan yazılar da incelenmiştir.

İslâm dünyasında başladığına tanıklık ettiğimiz uyanışı büyük bir ümitle karşılayan bu eser, yeni dönemi yüceltecek bilgi, medeniyet ve hürriyet gibi alanlarda -diğer uluslardaki dindaşlara rehberlik etmek sorumluluğu karşısında bulunan- gençlerimize, teşvik ederse, yazar çalışmasının manevî karşılığını görmüş olacaktır.

M. Şemsettin

Sayfa : 143

اوچونجی (توتوزیس)ك غلبه ایتدیگی اقوامدن بری ده (شاسو)لر ایلی . مصرده کشف اولان آثار آرسنده (توتوزیس)ك خاطرته عظقریانی اولهوق یازیلش مهم برکتابه آله کچمهدر . بو کتابده ، «توتوزیس)ك فتح ایتدیگی بلدلر ، اغتنام ایتدیگی اموال تعداد ایدیلکدهدر : بین النهرین ، خیتا (خیتلر بلادی) ، سنار (شعار) ، لسان ، قبریس ، فیکه ، شاسو ، لوزم (لاؤذیلر) مملکتلری «توتوزیس)ك فتح ایتش اولدییی بلاد آرسندهدر .

Sayfa 143

II. Nutmuzis'in yendiği milletlerden biri de Şasular idi. Mısır'da bulunan eserler arasında Nutmuzis'in "Zaferlerin Anısı" olarak yazılmış önemli bir yazıtı bulunmuştur. Bu yazıtta Nutmuzis'in ele geçirdiği **beldeler**, **yağmala-dığı mollar** sıralanmaktadır. Beyennehrin, **Hita** (Haşilerin beldeleri), Sangar (Şanar), Lübnan, Kıbrıs, Finike, Şasular, Luzem (Laveziler) ülkeleri (Nutmuzis'in ele geçirmiş olduğu beldeler arasındadır.

Sayfa : 184

کوک بو کتابلردن و کؤک اسکی عرب تاریخلردن اکتلاشیدینه کوره، اوائلده بمن قطعیسی تقسیمات ملکیه اعتباریه برطافم (مخفد)لره یعی (بودت)لره بولونمشدی . هر مخفد بر ویا متعدد (قصر)لری احتوا ایدیوردی . قصرلر ، اطرافلری سورا ایلد محاط بر قلعهدن باشقه برشی دکلدی . روسا یعنی (شیخ) ، (امیر) ویا (وجیه) لر اعوان و معینلریه بومستحکم قصرلرده اقامت ایدولردی . بئک بونشکیلات ملکیه سی ، (هورابی) دولتی زماننده اسکی (بابل)دهکی تشکیلات عینی در .

Sayfa 184

Gerek bu kitabelerden ve gerek eski Arap tarihlerinden anlaşıldığına göre, önceleri Yemen kıtası idarî yapılanma itibarıyla bir takım (mehfed)lere yani yurtlara bölünmüştü. Her mehfed bir veya birkaç kasırdan oluşuyordu. Kasırlar, etrafları sur ile çevrilmiş birer kale gibi başka bir şey değildi. Rüesa yani Şeyh, Emir, veya vecihler (önde gelenler) yardımcılarıyla bu kasırlarda ikamet ederlerdi. Yemen'in bu idarî yapılanması Hammurabi Devleti dönemindeki Babil teşkilâtının aynısıdır.

Sayfa : 243

یمن مدینت قدیمہ

یمن دہ دولت معینہ ایہ ہاشلاہان بر مدینت بولندینقی مؤید و نائق
 یک چوقدر، ظن ایبدیلدیکہ کورہ بو مدینتک مؤسی اولان معینلر،
 بنوی عربستانہ (بابل) دن گلش ویا هیچ اولزسہ مدینلری
 قدیم (حامورانی) دولتک مدینتی شکلدہ قورمشلردر۔ یمن سکئہسی،
 ایک اسکی زمانلردنبری حضری اولدقلری ایچون ازمئہ قدیمہدہ
 آکئدیلرہ (عرب) اسی وریلوردی . چونکہ اوزمانلردہ (عرب)
 اسمیلہ (بدوی) لر قصد اولیوردی . حالوگہ یمن سکئسک
 تشکیلاتی بودورلدہ بیلہ تمامیلہ حضری برسکلدہ اولوب محفلری ،
 قصرلری ، شہرلری بولنیوردی . اہالی حیات حضریہ ایجاباتی اولهرق
 اییک ویا سائر قوماشدن فاخر لاسلر آکئسا ایدیور ، آتون ویا
 کوموش اوانی قوللائیور ، باغلر ، بوستانلر قیشدریوردی .

Sayfa : 243

قدیم مەزوپوتامیادە اولدی کی یمن دەدە مملکت بر جوق قصور
 ومخافدی اکتوا ایدیلوردی . بر شیخ ویا امیر اداره سنده بولان بو
 قصر ومخفدرده ، برده هیکل یعنی معبود بولیلوردی . هر قصر ،
 صاحی اولان شیخ ویا امیره ویا خود به معبودله نسبت ایدیلوردی .
 قصر ویا مخفد صاحبلردن برینک ، بعضاً مجاور قصور ومخافدیده
 کندی اولکسه اخلق ایدرک بو بوجک بر حکومت تشکیل
 ایندیکی اولوردی . مینییه ، سانییه وحیره دولتری بوسورته شکل

Sayfa 243

Eski Yemen Medeniyeti

Yemen'de Mainiye Devleti ile başlayan bir uygarlığın bulunduğunu gösteren kayıtlar pek çoktur. Tahminlere göre bu uygarlığı meydana getiren Mainiler, Güney Arabistan'da Babil'den gelmiş veya uygarlıklarını eski Hammurabi devletinin uygarlığının devamı şeklinde kurmuşlardı. Yemen halkı eski zamanlardan beri yerleşik oldukları için kendilerine Arap ismi verilmiyordu. Çünkü o zamanlarda Arap ismiyle Bedeviler kastediliyordu. Halbuki Yemen halkının teşkilât bu devrelerde bile bütünüyle yerleşik bir şekilde olup; mehfelelere, kasırlara, şehirlere bölünüyordu. Halk yerleşik hayatın gereği olarak ipek veya diğer kumaştan parlak ve gösterişli elbiseler giyiyordu. Altın ve gümüşü kullanıyor; bağlar, bostanlar yetiştiriyorlardı.

Eski Mezopotamya'da olduğu gibi, Yemen'de de ülke bir çok kasırlar ve mehfelelere bölünüyordu. Bir şeyh veya emir yönetiminde bulunan bu kasır ve mehfelelerde, birer de heykel yani mabut (tanrı) bulunurdu. Her kasırdaki bulunan halk, sahibi olan şeyhe, emire veya bu heykellere bağlı kalıyordu. Kasır veya mehfele sahiplerinden birinin, komşu kasırları ve mehfeleleri de kendi ülkesine katarak büyücek bir yönetim meydana getirdiği de oluyordu. Mainiye, Sebaiye, Hamireye devletleri bu şekilde kurulmuşlardır.

Sayfa : 245

ینیلر، گندیلرینه مخصوص سکه لردہ ضرب ایتشلردی. بونلردن
 برجونی کشفیات ونحریات نتیجہ سنده آلدہ ایدلشدہ. سکه لر اوزوندہ
 حکمدارلرک تصویر واسلرله ، ضرب اولدقلری بلده اسمی خط
 مسند ایله حک ایدیلدیکن کچی ، (باقوش) ، (طوغان) ، (اوکوز
 باشی) وبا (هلل) صورتی ایله ده زرین اولنورلردی. سوک تصویرلرک
 (توتمزیم) ایله علاقه دار دینی رمز لر اولسی محتملدر [۶].
 مسکوکات اوزوندہ کی تصویرلردن آکلانیدیلدنه کوره، یمن حکمدار
 ولری ساچلری اوردرک آرقه لرینه ویا ساقلری اوزرینه عارقیدیلورلردی.

Sayfa 245

Yemenliler kendilerine ait madeni paralar basmışlardır. Bu paraların çoğu araştırma ve incelemeler sonucu ortaya çıkarılmıştır. Madeni paraların üzeri hükümdarların tasvir ve isimleriyle, basıldığı yerin ismi ve baykuş, doğan, öküzbaşı ve hilâl resimleriyle süslenirdi. Son tasvirlerin Totemizim ile ilgili dinsel sembeler olması muhtemeldir.

TEVÂRİH-İ AL-İ OSMAN ÂŞIKPAŞAZADE TARİHİ

Yazar
Âşıkpaşazade

İstanbul
Matbaa-yı Âmire
1916

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 1878

Yazar : Ahmet Âşık-i Âşıkpaşazade

Cild : Siyah

Ebadı :

En : 17 cm.

Boy : 23 cm

Sayfa Adedi : 20 + 318

Özel söz:

اثره مخصوصه

آثار اسلافدن قیمتدار بعض کتب تاریخیه نسخهلری بامفقود و یا مال یازسی اولهرق برقاچ نسخهیه مقصوددر . برچوق ارباب قبیع بونلره دسترس اولقده و مطالعه ایلکده دوچار مشکلات و محرومیت اولقدهدر . بونوع آثار معتبرین اک قیمتدار و نادرلرندن بدأ ایله طبع ایدوب ساحه آتشاره وضع ایلکی « تاریخ عثمانی انجمنی » وظیفهدن عد ایدرک بونک ایچون درین برامل بیلدیکی حالده انجمنک استطاعت مالیسی بوکا مساعد اولدیغیندن ناچارشومانیه تاخر ایلکده ایدی .

معارف عمومیه نظارت جلیلهسی بودجهسنده آثار مهمه نیک طبیی ایچون تخصیصات مقید بولدیغیندن کتب تواریحیندن ایجاب ایدن نسخ نادره نیک طبیعه نظارت اولغسی بوکره « تاریخ عثمانی انجمنه حواله اولغشدر . شومورته اوتهدنبری انجمنک بروظیفه نشریه اولهرق تلق ایلدیکی آثار اسلافک طبیی کیفیتیه حیز حصوله چیقمنه امکان حاصل اولغشدر .

بوجهدن اولهرق « عاشق پاشا زاده » و « نئسری » و « لطفی پاشا » تاریخلری ایله « شمعدانی زاده » نیک « مرئی التواریخ » نام اثری طبع اولغق قهر ایدوب بنه الکرم بونلردن « عاشق پاشا زاده » تاریخنک طبیعه مبادرته ا کالی میسر اولدی . آثار مذکور ایله برابر ده دیگر قیمتلی مدوناتک سئره نسیانده و یا وادی ندرنده منع الاستفاده برحاله قالیوب مشتاقان علم و معرفتک حصه یاب ذوق و قوف اولملری و شومورته کتبخانه عرفان علییه قیمتلی یادکارلر قالمسی تأییه خدمت ایدن معارف نظارت جلیلهسی بوخصوصه شایان توقیر اثر شوقی و همت ابراز بیورمشدر .

Özel Söz

Geçen yüzyılların tarihle ilgili çok önemli yazmaları ya kayıp ya da eldeki birkaç nüshası hatalıdır. Bir çok araştırmacı bunlara ulaşmakta zorluk çekmekte ve bunlarla ilgili görüşlerini açıklamakta yetersiz kalmaktadırlar. Bu tür eserlerin en saygın, kıymetli ve bulunmaz derecede önemlilerini ilk önce yayınlıyarak ortaya koyma işini "Tarih-i Osmanî Encümeni" kendisine görev kabul ederek, bunun için derin bir emel beslediği halde encümenin ödeneği buna yeterli olmadığından çaresiz bir durumda ertelemek zorunda kalıyordu.

Millî Eğitim Bakanlığının bütçesinde bu önemli eserlerin yayınlanması için gerekli olan ödeneğin bulunmasından sonra, bu tarih yazmalarından gerekli ve önemli olanlarını yayınlama görevi bu sefer "Tarih-i Osmanî Encümeni (Osmanlı Tarihini Araştırma Kurulu)"ne verilmişti. Bu bakımdan öteden beri encümenin yayınlamayı bir görev olarak gördüğü eski eserlerin yayınlanması işinden dolayı gururlanma ve duygulanma fırsatı doğmuştu.

Bu şekilde "Âşıkpaşazade" ve "Neşri" ve "Lütfî Paşa" tarihleri ile "Şemdenizâde'nin " Meriü'l- tevârih " adlı eserinin yayınlanması kararlaştırılmıştı. Allah'ın da yardımıyla bunlardan "Âşıkpaşazade" tarihinin yayınlanması işi sonunda gerçekleşti. Adı geçen bu eserlerle diğer değerli kitapları, milletimizin Millî Kütüphanesi'ne kazandıran Millî Eğitim Bakanlığı, bu konuda takdire şayan teşvik ve yardımda bulunmuştur.

Sayfa 18

اقاچانكم قرهجه حصارى آلدی شهرک اولری بوش قادی و کرمان ولایتدن
 وغیری ولایتدن خیلی خلق کلدی . عثان غازیدن اولر دیلدیلر . عثان غازى
 وردی . سهل زمانده مسور اولدی . برنججه کلبه لرده دخی واردی مسجد ایستدیلر
 و بازار دخی طور خردیلر . و یوقوم اتساق ایستدیلر کم جمه نمازین قیلام
 و هم بر فاضی دخی دیلیم دیلیر . «طورسون فقیه» دیرلردی برعزیز واردی
 و اول قومه امانلق ایدردی آکا سویلدیلر . اول دخی کلدی عثان غازینک
 قاین آناسی ادمهالی به سویلدی دخی سوز تمام اولدان عثان غازى کلدی صورتی
 سرادلرین بیلدی . عثان غازى ایدر هر نه کم سزه کر کدر آنى ایلک دیر . طورسون
 فقیه خانم سلطانن اذن کر کدر دیر . عثان غازى ایدر «بوشهری خود کندی
 قلیجه ادمه سلطانک بونده نمدخل وارک آدن اذن الام آکا سلطانلق ویرن
 الله بگا دخی خاتلق وردی دیدی . اگر متی شو سنجا فقه بن خود کندی
 سنجا فقه کتوروب اوغراشدم و اگر ایدرسه کم بن آل سلجوقم دیرسه
 بن خود کرکالب نسیم . اگر بو ولایته بن آنلردن اوکدین (۱) کلدیم دیرسه
 سلجان شاه آنلردن خود اوکدین کلدی» و اول قوم دخی راضی اولدی قاضیلکی
 و خطیلکی طورسون فقیه وردی . جمه خطبسی قرهجه حصارده او قوندی
 بایرام خطبسی اسکیشهرده او قوندی .

Sayfa 18

Karaca Hisarı alınca evler boş kaldı. Gerniyan ilinden ve diğer
 bir çok ilden epey insanlar geldi. Osman Gazi'den oturmak için ev
 istediler. Osman Gazi ev isteyenlere ev verdi ve şehirler kısa zaman-
 da gelişti. Osman Gazi birçok kiliseyi camiye çevirdi. Ve hatta bir pa-
 zar kurdurttu. Burada bulunan halk toplanarak "Cuma namazını kı-
 lalım ve bir kadı isteyelim" dediler. Dursun Fakih denilen bir ermiş
 vardı. Bu ermiş onlara imamlık ederdi. Halkın isteğini ona söylediler.

Dursun Fakih de, Osman Gazi'nin kaynatası olan Şeyh Edîbalî'ye söyledi. Bu esnada Osman Gazi geldi. Halka ne istediklerini sordu. Osmân Gazi "Siz ne lâzım geliyorsa onu yapın" dedi. Dursun Fakih, "Han'ım sultanın izin gereklidir" dedi. Osman Gazi dedi ki "Bu şehri kendi kılıcımla aldım, sultanın bu şehri alırken bana bir yardımı var mı ki ondan izin alayım? Ona sultanlık veren Allah bana da hanlık verdi. Eğer onun yardımı şu sancaksa, ben de kendi sancağımı elde etmek için uğraşım. Eğer Sultan, ben Şelçuk soyundan geliyorum derse ben de Gök Alp soyundanım derim. Eğer bu ülkeye ben onlardan önce geldim derse, Süleyman Şah onlardan daha önce gelmişti derim." Böylece halk buna razı oldu. Osman Gazi kadılığı ve hatipliği Dursun Fakih'e verdi. Cuma hutbesi Karaca Hisar'da okundu. Bayram hutbesi ise Eskişehir'de okundu.

Arşivler ve Kütüphaneler Genel Müdürlüğü

Kitaplar No: 1472

Yazar: Dursun Fakih

Çıkış Tarihi: 1972

Çoklu: 1

Sayfa Adedi: 100

Yayıncı: Atatürk Kültür Merkezi

تورک تارىخىنىڭ زىننەتلىرىدە
 دۇنياۋىي دىنغا ئۇرۇنما
 ۱۹۲۵/۵/۵

تورک تارىخىنىڭ زىننەتلىرىدە
 دۇنياۋىي دىنغا ئۇرۇنما

۱۹۲۵/۵/۵

ئىبىس مام

مەدەنىيەت تورىك لىتى تەزىمى مەدرىسى

اۋرچون ئابدالەيىن

تأليف وترجمه الكهنتيه نيول ايدىمىدو .

475

استانبول - مطبعة مام

۱۳۴۰

*Aziz milletimin varlığını koru-
tarayan ve ona yeni ve şerefli bir
tarih açan Ulu Gazi Mustafa
Kemal Paşa Hazretlerine
05/05/1925
Necip Asım*

Türkiye Cumhuriyeti Maarif
Vekâleti Neşriyatından
Adedi: 61

Necip Asım
Darülfünûn Türk Lisanı Tarihi Müderrisi

ORHUN ABİDELERİ

Telif ve Tercüme Encümenince Kabul Edilmiştir.

İstanbul Matbaa-yı Âmire
1340 (1924)

Anıtkabir Atatürk Kitaplığı Bilgileri

Envanter No : 475

Yazar : Necip Asım [Yazıksız]

Cild : Kırmızı

Ebadı :

En : 16

Boy : 23

Sayfa Adedi : 165

*Yazarın imzalı armağanıdır.

Sayfa 67

بوقمك افكار دېنيه و مناسبات اقتصاديى حفته بو كتابلردن همان هيچ بر شي استدلال ايدهميرور . كتابلرده سوزسولمدين حكمدار ، اولجهده عرض اولونديغي كي ، اجدايينك دلمعا اسكي تاريخي حفته پك آز معلومان حائر كورونويور ، تورك قومك منشايته دائر جينيلر طرفندن نقل ايديلن افسانلاريده ذكر ايدويور . خلقت عالم حفته كي يالانزده فايت بيطور : پدايشدهماوي كوك قاراطور اراق (كوك تكري باشور) و بوتلك اوزرينده كشيش (انسان) اوغل خلق اولونش ، كيش اوغلك اوزرينده كندى جدى بومين قالان حكمدار نص ايديش . ايته كتابلار مؤلفنك مبدأ خلقت و كندى قومك ابتدائى تاريخي حفته نقل ايدهميرور شي بوندن عبارتكور .

• بومين قالان و ايشيشي (طومستك كوره استمى) قالان رادلوقك رآينه نظر آ عيني ذات اولوق لازم كايير ا طومستك فكر نجه ايسه كتابلار ايبي خاندن بحث ايدييور ، اولجهده . بو ايبي حكمدار همان عيني زمانده حكم سورمش اوله جق . كتابه صورت ظاهرده بالكر بر دور سلطنتدن و هر حالده بالكر بر جنازه مراسمتدن بحث ايدييور . رادلوقك اذ ايبي تقيسه كوره كتابلار تآليف ايدين خان كنديشك (احتمال اساطيري) جدى اولان آشيشي قالان يايه جينجه نك بومين (تورك شيومسيه بومين) ي شخص و احد اولوق كوستورويور . معلوم اولدغي اوزده جينيلر كندى اساطيري خاندانلري اولان هيا (۲۲۰۵ - ۱۷۶۶ م . ق .) نك مؤسسنى عيني زمانده توركلرك اجداي اولوق اوزوره مطنون اولان هون (هيونق - نو) ترك جد اولوق عد ايشكمدورلر . كول تكين نامنه اولان جينجه كتابده بو حكمدارلك دى اولوق اوزوره (اى-تى-سى-شى-لو) اسنده برى مذكورده ، قالان خان (يعنى بيلك خان) نامنه اولان مزار كتابسته ايسه بالكس بالكيه (ردن مين) اسمى ذكر اولونويور . بو حالده جين تلقينه كوره دشى بو ايبي ناكك شخص واحد اولوب اولونديغي بيلهميز . طومستك رآينه مخالف اولاروق بزه ، بوراده ، آكشنى عصرلك ايبي بويوك حكمدارينك دكيل ، بلكه اساطيري ايبي فهرماتك اسمى ذكر اولونمى غير

Sayfa 68

جسد کوزو نه پور . یتیم او تکین کتابنده مذکور اولان (یاس قاتان) دخی اساطیری
 فهرمانلردن بری اولوق لازم کلیر . تورکلرک سکرلخی عصرده کی درجه مدنیلرینه نظرآ
 اودورده حقیق برعکس کارخنده مالک اوللرینه زاجنال ورمه پوز . افسانوی فهرمانلریله
 بارخی خانلر آراسنده مشترک بعض اوصاف بولونایلیر ، فقط بوئدن فصلی منسور
 دکلمر ! تقریباً (دتیرغ فون برن) ایله (بویوک تملودورم) آراسنده کی اوصاف کی .

Sayfa 67

Bu ulusun dini ve fikri ve ekonomik ilişkileri hakkında bu kitaplar-
 dan hemen hiç bir şey elde edemiyoruz. Kitaplarda söz söyleyen
 han, ewelce de söylendiği gibi atalarının daha eski tarihi hakkında
 pek az bilgiye sahip görünüyor. Türk ulusunun kökenine dair Çinliler
 tarafından nakdedilen efsaneleri de söylemiyor. Evrenin yaratılışı
 hakkındaki ifadesi de gayet basittir: Önce mavi gök, kara toprak
(Gök Tanrı yağız yer) ve bunların üzerinde **insanoğlu** yaratılmış, in-
 san oğlunun üzerine de kendi atası Bumin Kağan, han seçilmiş. İş-
 te kitabeler yazarının, evrenin yaratılışı ve kendi ulusunun eski tarihi
 hakkında söylediği şey bundan ibarettir.

"Bumin Kağan ve İşlemi (Tomsona göre İstemi) Kağan, Radlof'un
 fikrine göre aynı zat olması gerekir; Tomson'un fikrince ise kitabeler
 iki handan bahsediyor. O halde, bu iki han hemen aynı zamanda
 hüküm sürmüş olacak. Kitabe, ilk bakışta yalnız bir saltanat dönemi-
 minden ve herhalde yalnız bir cenaze töreninden bahsediyor. Rad-
 lof'un en yeni anlayışına göre, kitabeleri yazan han kendisinin atası
 olan İstemi Kağan ile Çince'nin **vehumin (Türk şivesiyle Bumin)** bir-
 leştirici şahıs olarak gösteriyor. Bilindiği üzere Çinliler **kendi efsane-
 vi hanedanları olan Hiya (1766-2205, K.M.)**'nin kurucusunu da ay-

ni zamanda Türklerin atası bilinen Hunların (Hiyun-nu) ilk atası göstermektedirler. Kültigin adına olan Çince kitabede bu hanın atası olmak üzere (Ayti-mi-şi-fu) adında bir kaydedilmiştir. Bizzat han (yani Bilge Han) adına olan mezar kitabesinde ise özellikle yalnız (vehumin) adı zikredilmiştir. Bu halde, Çin anlayışına göre dahi bu iki zatın birleştirici kişi olup olmadığını bilemeyiz. Tomson'un fikrine muhalif olarak bize burada 6. asrın iki büyük hanının değil, belki efsanevi iki kahramanın adı olunması [sayfa 68] olasılık dışı görünmüyor. Nitekim o teğin kitabesinde kaydedilmiş olan (Yami Kağan) dahi efsanevi kahramanlardan biri olması lâzım. Türklerin 8. asırdaki medeniyet seviyesine göre, o devirde gerçek bir tarih geleneğine sahip olmaları biz olası görmüyoruz. Efsanevi kahramanlarla, tarihî hanlar arasında benzer bazı özellikler bulunabilir. Fakat, bundan fazlasını düşünmek mümkün değildir; yaklaşık olarak (Ditrih Fon-Bern) ile (Büyük Teodorih) arasındaki benzerlik gibi.

Sayfa 69

مسعود و شانی زمانلری مشکل زمانلر تطیب ایتدی . اوغوللر پهلاریته بکزمهدهدیلر . نورقاق و احق خانلر و بوپوروقلر ظهور ایتدی . خلق ایله بکلر آرتق مستقیم و صادق دکیل ایدی . خاندان سلطنتک اختیار و کنج اعضاسی ، بکلر و خلق آراسنده متازعللر ایش کوسترموک دولتک خرایینه سبب اولدی . چین حکومتیه بالاسفاده داخل بو متازعللری کنددی مقصدلریته خادم قیلقدن کری قائلدی . کتسابلر دخی چینلیرک بو وقایع انساننده ابراز ایتکلر اوساف و خواصندن بخت ایدیورلر ، مع التأسف بو جهة منعلق اولان سوزلر شیبدی به قادر مشکوک قالشدر . یینه چین متابعندن خریدلر اولوبورزکه (۶۳۰ م.) تاریخته دوشرو تورک خانل برخیانت سببیه غافل آولانلریق چینلیرک اسارتیه کر قتلر اولمشدر ؛ بونلک اوزریشنه دولت منقرض اولدی . بعضی ولایتلرده امرای اعلان استقلال ایتدی . چین حکومتی بونلرک کاه بعضیلری کاه دیگرلریله تناسب عقیده فرست

Sayfa 70

بهری اولغره چيجه عنوانر توجیه ایندی ؛ بوئدن دولایده کتاپلر محرومی تورک
بکتری قبیح و ایتام ایدیور کی کورونورور .

ح قاطبه چین حکومتی طشرماره ، بوزقوراره ، اصل چین دأنوروی کوشومعدی ؛
بناده علیه تورک دولتی باشلنده اجنسی بر اناورمک تأسسی ایندیکندن عجت ایتک جائز
دکندر . بوکا و نما کتاپلارک مؤلفی بواللی سنک زماه عصر آسارت نظریه باقیور .
اومدن طرفنده تورک امراسی اقتدار حکومتی لاری آراسنده طوقارق آرا صیرا شرفه
و عربه دوصروسوقیات حربیهدیه بولونویورداری ؛ فقط بوتون بوسر کتاری چین عنوانری
آلتنده و چین خلایق نامتاجرا ایورداری . شوکت ملیهی اعاذیه سیب اولان قیام امرای
ویکوردن دگر بالکس خلقدن ظهور ایستدی .

• ن برایل وجوده کتیرمن بر قوم ایدم ؛ شیمدی ن کوزمل ایل نردمه ن شیمدی
کیلک ایچین قومل قازانام ؛ [یعنی باشقا قوملری تحت حکمسه آلایم] ن کندیه مان
بر خان ایله انداره اولکورور بر قوم ایدم . شیمدی هانسی خانه ، ایشی کوجی ورمم ؛
[یعنی هانسی پادشاه اوغورینه صرف مسای ایدمم ؛] کتاپلرده دقراقاموق بودون ؛
[ملوک آشانای ستاردن ملشکی قسم کیسی] بویه سوله شیلور . خلقدن ظهور این قیامت
حقیق سببی طیبی چیندن آلتان مقور بدستارون طولای عموم نظریه اجنسی کی خلق
ایدیلم اجنسیله ساتش عد اولونان [بکله قارش بسلهیلن خصوصت ایدی ؛ بوقسه
شوکت ماضیتک خاطر مسی دگیل ایدی ، فقط بیکی قیامی ماقولنه ادره این ذات خلقدن
بروسی اولاندیرمقدن کری قللیدی . بیکی خان ، میدأ اقبالی بویه اولغره برابر ، هر حکمدار
کی اجنسی ملوک اولمسته دگر الهک عتابت مدیون کورونک ایسپورر ؛

چیلیر قیامی بصدیرمق ایچون عسکر سوق ایستیلر ، فقط «تورکک تکبریس» و
سبارک «برسوق» کندی فوته مرصحت و معاونت ایدمرک «تورک ملی بوتی اولسین دیه»
ایل ترسی قاتلی وزوجمسی ایل بیلک قادی [یعنی سلطان] قومک اوزرینه ساکم
اولیق اوزره بوکستندی . - برایل ترسی و ایل بیلک کلهاری اغلب احتمال عنوانر
اولوب اسم خاص دکندر .- کتاپلرده بیکی حکمدارک اطرافنده پادش پادش دیه لاره
طوبلاخدی کورونویور . بو طقدار مستقل برایل « برعولت » تأسیته کلای عد ایدیورور .
برو معدی ، عسردیری نامده کی ایران مؤلفک (فیچاق) عسرتیک تأسسه مانر

kümetli bunların bazı biriyile bazı da ötekilerle ilişki kurma fırsatı bulup [sayfa 70] onlara Çince ünvanlar verdi. Bundan dolayı da kitabeler daha sonraki Türk beylerini kabahatlerinden dolayı suçluyor görünüyor.

Bununla birlikte Çin hükümeti taşralara, bozkırlara asıl Çin memurları gönderemedi; aynı zamanda Türk devleti dahilinde yabancı bir idarenin kurulduğundan bahsedilemez. Buna rağmen kitabelerin yazan bu elli senelik döneme esaret yılları gözleriyle bakıyor. O dönem zarfında Türk idarecileri devlet yönetimini ellerinde tutup, ara sıra dağıya ve batıya savaş için birlikler gönderiyorlardı. Ulusal benliği ifadeye sebep olan isyan, idareci ve beylerden değil aksine halktan başladı.

"Ben, bir il oluşturan bir ulus idim; şimdi benim güzel ilim nerede? Ben şimdi kimin için uluslar kazanayım? (yani başka ulusların yönetimime alayım) Ben, kendime ait bir han ile idare olunur bir ulus idim. Şimdi hangi hana işimi gücümü vereyim? (yani hangi han uğruna emeğimi harcıyayım?)" Kitabelerde "kara kamuk budun" (ulusun altı tabakasının tamamı) böyle söyleniyor. Halktan çıktığı isyanın gerçek sebebi tabii Çin'den alınan kötü alışkanlıklardan dolayı halkın gözleriyle yabancı gibi görülen yabancılarla satılmış kabul edilene beylere karşı beslenen kin idi; yoksa geçmişin gurur hatrası değildi. Fakat isyanı aklıyla idare eden kişi, halkta bu hissi uyandırmaktan geri kalmadı. Yeni hanın hükümrانlığının başlaması böyle olmakla beraber, her hükümdar gibi tacını ulusunun iradesine değil, ilâh tarafından verilmiş gibi görünmek istiyor:

Çinliler isyanı bastırmak için asker sevkettiler. Fakat "Türklerin Tansı" ve kutsal "yer suyu" kendi ulusuna acıyıp yardım ederek "Türk milleti yok olmasın diye" İleriş Kağanı ve eşi İlbilge Hatun'u ulus üzerine hakim olmak üzere yükseltti. Bu İleriş ve İlbilge kelimeleri yerleşmiş ünvanlar olup özel isim değildir. Kitabelerde yeni hükümdarın etrafında yavaş yavaş 700 erin toplandığı görülüyor ve bu miktar bağımsız bir devletin kurulmasına yeterli görülüyor. Biz bu sayıyı, Aşerâzi adındaki İranlı yazarın Kıpçak boyunun oluşmasına

dair [sayfa 71] hikâyesinde de gördüğümüzden, bu sayı tarihi değil efsanevi sayı olarak kabul etmekle, Tomson'un fikrine tamamıyla katılıyoruz. Orta Asya göçebe ulusları arasında sıklıkla kullanılmış olan 27, 70 ve 700 sayılarının da gösterdiği gibi 7'nin kutsal bir değere sahip olduğu anlaşılıyor.

Yeni hükümdarın gerçekle taraftarlarının ne kadar büyük bir miktardan oluştuğunu bilemiyoruz. Her halde bu nüfus önceleri bütün Türklere değil, hatta söylemlerinde kendi ulusu olarak gösterilen Dokuz Oğuzların tamamını içine almıyordu. Fakat şüphesiz 6. asırda ilk Türk Devletini kurarak Türk ismini alan boy "Oğuzlar" idi. Yeni han ise bütün Oğuzlar ile değil Töles ve Tarduş adındaki iki boy ile birleşiyordu. Öyle anlaşılıyor ki Tarduş, han tarafından başkent kabul edilen memleketin batısında, Töles ise doğusunda oturdu.

Bizim bildiğimiz kitap ve eserlerin hiç birinde, Tarduş kelimesi bir hanın özel ismi ve ünvanı olarak kayıtlı değildir. Biz Tomson gibi Töles ismi ile Çinlilerin "Töle-le"si arasında değil, Töles ile Çin kaynaklarında rastlanılan "Tu-lu" arasında bir benzerlik buluyoruz.

Sayfa 72

Kitaplarde «Турк Тегриси» Милк Хамиси اولары Тхил Айтиيور. Хккдардамақтарары «Тегри» ден ахд Айтиيورке куچهге قومарде буйле Бروجдан Милнк موجودи صوك درجه نادر برشي اولدиги حالده اسكي تورکرده وجدان Милнк Тхски Ахш اولدигине اصلا شبه جائز اولمايحق درجهده صراحت نامه واردر.

ایکنجی الاء اولان «یر» - ارض - ک «تگری» - «یا» - ایله مناسبی واضح دگدر. Kitaplarde ابتداده «کوک تگری» ایله «یاغیز یر» خاق اولوغش، دینلیيور! هفت کیمک طرفدن - «بوخصوصده میچ برشي سویلمه یور» مرحله «یر» میبودینگ اهمیتی پک آز ایدی! جونکه نائل اولدینی مظفریتدن دولای خان بالکنز «تگری» یه شکر ایتیيور؛ والکنز برده هلوزه تگری اسرا یر» - بوقارده سپا آشانیده ارض - ک کندیسه خانیسکار اولدینی ذکر ایتیيور. دیگر بر محلده کین «یر صوب» - طوبراق

و سو - ئىرىندە ۱۱۵ كرك مەدى طوراق كرك مەيدۇ لىش ۱۱۶ ئورۇنور . خالا
 آلتايلىرىدە شامائىلار ، طوراق ۱۱۷ سو ، دن ۱۱۸ داغ ، دن استىماد ايدىر . اسكى
 تورۇك تۇندە دىش و طۇرۇندىكى ، داغلىرى ك بر نوح برسلىشە مظهر اولمىدىن بىش
 داغلىك تۇسبىف و ئىظىمىدە فوللانلوب مبارك وعالى مئارىتە كلك ايجاب ايدىن
 ۱۱۹ ايدوق ، كىمىسى دىلپ طوتولايلىر . هر جالە ، تورك تىكرىسى ، نامبە كىشىدىن
 استىماد اولوتان الام بر دىش استىماد اولمىدىكى كى تىلك مئابىت ائاستىدە ذكر
 ايتىدىكى ، ۱۲۰ دن ۱۲۱ كىزى كىدى و طتە ئالدى اولان ، مبارك وعالى طوراقى و سوبى ،
 قىد ايتىدىكى شەپ يوقىر .

اسكى تورۇكلىرى دىش و آيتلىرى خىندە كىتابلاردا قىشە تىفصىلات يوقىر . حىيات نامبە
 آيتلىرى ، اغلب احوالدا ك بىر ك مەيدۇن زىادە اهمىتى خازىدى ؛ لىكىن كىتابلار ك موضوعى
 هر كونسى حىيات لىشكىل ايتىدور . كىتابلاردا شامائىلار اصلا ذكر اولمىدىكى كىي ، ۱۲۲ نىسە -
 بىكى چايە كىتابلاردا كىيىنى مىنلەر ، ۱۲۳ دىيىن بر تۇردە ذكر اولمىدىكى كىللك
 خىلق مقام نامبە ، ذكر ايتىدىكى جنارك دىش اسى آ كىلامىشدا ؛ ۱۲۴ كىزى چوقۇك حايەتار
 بىش اولان ۱۲۵ نامبە ، ۱۲۶ سىقتا اولارق مذكر اولوب خانوالەستى اوكا قىشە ايتىدور .

كىتابلار مۇلقى بىرە نىجوم برىتىك خىندە دىش هىچ مەلومات ورمەيدور ؛ بائىت كوتىش
 بىە مەدى نامبە ذكر ايتىدور . چىن نامبىدىن ۱۲۷ اسكى تورۇك و بالآخرە موغۇلك
 دوغان كوتشە طايىندىقلىرى صراحىلە مىسبان اولمىدىر . چاير قايىرىنىك شىرقە شىوجە
 اولمىدە عىنى سىدىن نشأت ايدور . بۇندىدە كىتابلاردا كىي ، ۱۲۸ كىيە ، كىيە ، صافە ،
 سولە ، ئىمىرىنىك شىرقە ، غىربە ، جنوبە ، شالە مئارىتە كىللكرى آ كىللىپور . بوكا
 ۱۲۹ نامبە ، ۱۳۰ دىش قىساق ايتىدىكى اروانچە مەلۇمىدە ، بۇدە شىمىزىنىك و سىت
 و شىوئە آرى بىر دىلپىر .

كىتابلاردا اولورۇ ئالدى اعتقاد خىندەدە بۇندى قىشە رىش سولمىشدا . اسكى
 هر بىر كىيى تورۇكلىدە اولورۇ روسى اوچوب كىدىن بر قوش صورىندە لىشور ايتىدىكى

Achtürbische Inschriften n. 870 [۱]

[۲] (بىر نامبەدىكى اومايى) .

[۳] (نامبە ، خىلق ، بىش ، شال) .

Sayfa 74

آ کلاسیلور - اولن حقیقده اوجا اوردی - اوجوردی - ودها سو کراری و شو قار
 بولدی - سو قور - شاعین اولدی - تیرازی قولانیلور

Sayfa 72

Kitabelerde "Türk Tanrısı", ulusun koruyucusu olarak görünüyor. Han da iktidarını tanrıdan alıyor ki göçebe kavimlerde böyle bir ulusal duyunun olması son derece nadir bir şey olduğu halde, eski Türklerde ulusal duyunun oluşmuş olduğundan asla şüphe edilemeyecek derecede açık deliller vardır.

İkinci ilâh olan Yer Tanrısı'nın gök ile ilişkisi açık değildir. Kitabelerde, önce Gök Tannı ile yağız yer yaratılmış deniliyor; fakat kimin tarafından? Bu hususta hiç bir şey söylenemiyor. Her halde Yer Tanrısı'nın önemi pek azdır; çünkü ulaşılmış olduğu zaferlerden dolayı han, yalnız Tannı'ya şükrediyor; yalnız bir yerde "üze tann asra yer" yukarıda gök aşağıda yerin kendisine yardımcı olduğunu söylüyor. Diğer bir yerde geçen "yer sub" da toprak [sayfa 73] ve su tabirinde ise gerek maddî toprak, gerek Yer Tannı'sı birleşmiş bulunuyor. Şamanlar Altaylarda hâlâ toprak ile sudan ve 60 dağdan yardım dilerler. Eski Türklere göre vatanlarındaki dağların bir nevi prestije sahip olmasından dolayı bazı dağların anlatım ve ululanmasının yapıldığı kutsal ve ulu manasına gelmesi gereken "ayduk" terimi buna kanıt tutulabilir. Her halde Türk Tanrısı adıyla kendisinden yardım istenen ilâhın, bir terimi ifade etmediği gibi, hanın yalvarma esnasın-

da söylediği "yer"den yalnız kendi vatanına ait olan kutsal ve ulu toprağı ve suyu kastettiğine şüphe yoktur.

Eski Türklerin dini ve **öyinleri** hakkında kitabelerde fazla bir açıklama yoktur. Normal hayatta öyinler büyük olasılıkla en büyük ilâhtan daha fazla öneme sahipti; bununla beraber kitabelerin konusunu her günkü hayat teşkil etmiyor. **Kitabelerde, şamanlardan** asla bahsedilmediği gibi "Yenisey – Yeni çay" kitabelerindeki "**bal**"(1) denilen putlardan da bahsedilmemiştir; aynı zamanda halkın Tanrı'ya yalvarmada söylediği cinlerin ismi de anılmamıştır; yalnız çocukların koruyucu perisi olan "**Umay**"(2) aynı tutularak han validesini ona benzetiliyor.

Kitabelerin müellifi bize, göğe tapma hakkında da hiç bilgi vermiyor; bizzat güneşi bile maddî manasıyla söylüyor. Çin kaynaklarında ise eski Türklerin ve daha sonra **Moğolların, doğan güneşe tapındıkları** açıklıkla ifade edilmektedir. **Çadır kapılarının doğuya bakıyor olması da aynı sebeple ilgilidir.** Bundan da kitabelerdeki "**ileriye, geriye, sağa, sola**" terimlerinin doğuya, batıya, güneye, kuzeye manalarına geldikleri anlaşılıyor. Buna Sami lisanlarında (3) dahi tesadüf edildiği Araplarca biliniyor. Bu da güneşe tapmanın varlık ve yaygınlığına aynı bir kanıttır.

Kitabelerde ululara ait ilikat hakkında da bundan fazla bir şey söylenmemiştir. Eski Araplar gibi Türklerin de, **uluların ruhunu uçup giden bir kuş şeklinde tasvir ettikleri** (sayfa 74) anlaşılıyor. İlk an için "**uçan bard**" o uçuyordu -ve daha sonraları "**şunkar bald**"- **şungur = şahin oldu** terimleri kullanılıyordu.

1-Alemtürkische Inschriften V. 376.

2-Bizim lisanımızdaki umacı.

3-Kıdam., halif., yeman, şimal

Sayfa 75

وحتى حين منابع تاريخى نقل ايدىورگه
 «كول تىكىن» ك وقتانده چين خانلىق طرفىدىن خانلىق باي تىختە برهيت سفارت كوندىرىش
 كتابلار بارىر هيكلىر ايله طاش و كاز ايدىش ، برده بنا انشا اولونارق دورت دىولرته
 حرب تىختىرى رسم اولونىش در ، بوايشلارده معروف آتتى صنعتكار چايشش ، واوز مانه قانار
 اوحوالده بويله برار صنعت هيج كوروله مشدى . بالاخره بالنان خانك وطان مناسبتيه
 ديكر بويله برهيت سفارت كوندىرىشدر . نورك كتابلارى دخى اورسىلى بىلاردن
(بارق) ، هيكلىز اشلىق ايشىندن (بديز) ، وكتابهي حاوي (بشيك طاش) ندىن بحث
 ايدىورلر . موغولستاندىن باشقا بىلارده بوكيى (بارق) لرك انشا اولونوب اولونمايدىنى
 بىلده يوزلر . كتابلارك بعضى بىلارده خان دوشانقره خانده «آب بارق» نى تخرىب اولوندىقىدىن
 بحث ايدىيور . لىكن «آب بارق» تىبرىنك مدلولى مزارلارك باشده كي بىلارنى بوقسه
 مرهاتى ديكر خانلارنى در ، بوز قىطعه سوله ميه مقتدر دىكلر . «بديز» گه سنك عمومىته
 طاش جىلق ايشلرته كرك مزار هيكلىزنىك بايلىداسنه ، كرك بازى حرفلرنيك طاشه
 كيرىلمسه دلالت ايتدىكى غلن اولونوبور . بارقلارك انشاسىده «بديز» دىقلىن ايشىلار
 درعده ايدىورلدى . «بديز» گهسى بىضاده بارق انشا آتته و حروف حك و تقرىبه
 مخالف اولونارق بالىكز هيكلىز اشلىق معناسىده قوللانيلدى . بو تون بوايشلارده ك بويوك
 حصه اشتراك طيبى چين عملسه خاندر . مرايكى آبدە چين خانلىك «ايچ» - يعنى
 ناسم - بديز جىلارى طرفىدىن وجوده كىرىلىشدر ؛ فقط بو صنعتكارلر خانك ، سوزلرى
 دىكشدر بده مشلرلر ، يعنى خان مره امر ايتدىسه «آنجاق لوتى طاش لوزمورته حك
 ايتشدر . چين خانلىك بر صنعتكارى ويا مامورىده بارقلارك انشا اولونغانه هيكلىر
 بايلىداسه وكتابهلارك حك و تقر ايدىلمسه فقارت ايتشدر . كول تىكىنك دىفن مراسمده

Sayfa 76

İsme bollerden başqa طوبتون و آله برون ویا طوبتون - آله برون کتبی ایله چیلارده واردی.

آله برون عنوانی ، مؤخرأ کوره چکیز کیی ، بعض تورک عشیرلرینک رؤسası حازدی .

طوبتون کلمسی ایسه ، هر مقدار لفظک شکل و طنائی ایله سینجه برکله بکیزمورسه .

• اوغلان ، کلمسیه برابر خاندان سلطنت اعضاسی حقنده استمدال اولونوردی . بو ایله چیلار

چین حکومتی دکل بلکه بعضی تورک امراسی طرفندن کوندوروش اولاییلار . تورک

کتابلریه کتجه ، بونلرک هر ایکینسک کابی خاتارک خاندانیه منسوب • یوقلک تکیین •

نامنده بری اولدیقی نمین ایلییور . برنجیسی بوذات طرفندن یکرسی کون ایکنجیسی

ایسه - قسم اعظمی برنجینک برتکرارندن عبارت اولمقجه برابر - برآی دورت کون طرفنده

تنظیم و تحریر اولوقشدر . بومتنسک برده معارف اولوب اولمادیقی ایسه کتابلردن

آ کلاسیلاردندن باشقا هابری تک ندرجه لرده منتشر اولمادیقی و مزمار طاشلاردن باشقا بولرد

مثالاردا نامور دولتمستسل اولوب اولمادیقی داماصلاملور اولاماقدهدر . کتابلرده ییتکیلی

(تاریخی) کلمسی قوللایلمش دیکلر ، ایکر غرب تورک دولتک حکمداری تورکس خاتک آزدنده

رتفاسی ، اوغوز ملتنک ییلک (عالم ، حکیم) قنابیسسی بولونمور . تعالی کلمسک معناسی

هر حالده بزم آتوردک «مهر داره» و «مهر ل» محافظی دیکلر .

Sayfa 75

Hatta, Çin tarihi kaynakları naklediyor ki Kültigin'in vefatında, Çin hakani tarafından hanların başkentine bir elçilik heyeti gönderilmiş, kitabelerle beraber taş heykeller dikilmiştir. Bir de bina inşa olunarak dört duvarına savaş sahneleri resmedilmiştir. Bu işlerde usta altı sanatkar çalışmış, o zamana kadar o bölgede böyle bir sanat eseri hiç görülmemiştir. Daha sonra bizzat hanın vefatı münasebetiyle başka bir elçilik heyeti gönderilmiştir. Türk kitabeleri dahi o resimli binalardan (bark), heykeltıraşlık işinden (bediz), kitabe için (bitik taş)ından bahsediyor. Moğolistan'dan başka yerlerde bu gibi barkların inşa olunup olunmadığını bilemiyoruz. Kitabelerin bazı yerlerinde han, düşmanlara ait "eb-bark"ın yıkıldığından bahsediyor. Lakin eb-bark tabirinin kanıtı, mezarların yanındaki binalar mı yoksa herhangi bir hane midir? Bunu kesin bir şekilde

söyleyemeyiz. "Bediz" kelimesinin genellikle taşçılık işleriyle, gerek mezar heykellerinin yapılmasıyla, gerek yazı harflerinin taşta geçirilmesiyle ilgili olduğu zannediliyor. Barkların inşasını da "bedizci" denilen işçiler yapardı. "Bediz" kelimesi bazan da, bark inşaatına ve harf işleme ve aymasının aksine yalnız heykeltıraşlık manasında kullanılıyordu. **Bütün bu işlerde en büyük pay tabii Çin işçisine aittir. Her iki abide Çin hakanının iş, yani has bedizcileri tarafından meydana getirilmiştir;** fakat bu sanatkârlar, hanın sözlerini değiştirmemişlerdir. Yani han **her ne emrettiyse** ancak onu taş üzerine oymuşlardır. Çin hakanının bir sanatkâr veya memuru da barkların inşa olunmasını, heykellerin yapılmasını ve kitabelerin oyma ve işlenmesini kontrol etmiştir. Kültigin'in defin töreninde [sayfa 76] ise bunlardan başka **Taygun ve İtteber'dan** (veya **Taygun ve İtteberdan**) gelmiş işçiler de vardı. **İtteber** ünvanı daha sonra göreceğimiz gibi bazı Türk boylarının reislerini içine alıyordu. **Taygun** kelimesi ise her ne kadar sözünün şekil ve söylenmesi ile Çince bir kelimeye benzeyorsa da "oğlan" kelimesiyle beraber hanedanın saltanat üyesi hakkında kullanılırdı. Bu işçiler Çin hükümeti değil belki bazı Türk beyleri tarafından gönderilmiş olabilirler. Türk kitabelerine gelince, bunların her ikisinin de yazan hanların hanedanına mensup "Yulug Tigin" adında biri olduğu tespit ediliyor. Birincisi bu kişi tarafından yirmi gün, ikincisi ise -büyük kısmı birincinin bir tekrarı- ibaret olmakla beraber- bir ay dört gün zarfında düzenlenmiş ve yazılmıştır. Kitabeleri yazan kişinin manevî olup olmadığı ise kitabelerden anlaşılmadıktan başka yazının ne derecelerde gelişmiş olduğu ve mezar taşlarından başka yerlerde örneğin devlet idaresinde onun dikkate alınıp alınmadığı kesinlikle bilinmemektedir. Kitabelerde **bitikçi** (yazıcı) kelimesi kullanılmış değildir. Yalnız Batı Türk Devleti'nin hükümdarı Türgiş Han'ın yanında bir tamgacı, Oğuz ulusunun bilge tamgacısı bulunuyordu. Tamgacı kelimesinin manası herhalde bizim zamanımızdaki mühürdar veya mühürler muhafızı değildir.

Sayfa 78

عرض اولوندىنى كىي نخت بالکز أرككزر طرفدن اسطه اولونوردى . اصول امار-
 وخصوصيه امراتك عنوان وظيفه لارى اوزونده انقلاب ملىك بويوك بر تاثيرى اولوندى
 آكلانيلور . ايل ترمس قاتان جلوس ايدمر ايتر قومته بر ياپغو ايگه بر شاد لمين
 ايندى . چين منابته نظر آ بر مفايلك هر ايكيسى آلتى عصرده تورك دولته موجود
 ايدى ، بز بويي ميني اوغوزلر ك غرب شمه سنده توركلرده دى كوروروز : يىلكه
 خان قل ايدىورگه (۷۳۱ تلخنده) توركللىرى مغلوب ايدمر خانلىرى ، ياپغو
 و شادلىرى اولدوردى . بز بويي عنوانى هر بلك سكرخى عصردن برى عجلده
 كيريشكلىرى تورك قومانده دى بولوروز . طبرى داهابدى عىصرده توغولستان توركلرنده
 برده جىويه ، برده ، شاد ، بولوندىنى ذكر ايدىور . « جىويه » لك ، ياپغون باشقارشى
 اولوندىنى آشكاردر . بالاخره قارلوق قومك قوماندانى واحتمال اوغوزلر ك قوماندان
 دى ياپغو عنوانى سائر ايدى . شاد ، كيمك قومك اساطيرى حكيمدارلردن بريك اسى
 ايدى . كوك توركلر ك شيباندىن تولى ايله كاردوش رۇساسى « ياپغو وشاد » عنوانلىرى
 سائر ايدى ، ياخود تولى اوزرىته ياپغو ، كاردوش اوزرىته شاد حكم سوردى .
 كىتابلر ك متعدد يرلنده يوكك مأمورلر صبراسنده « ايگى شاد » ذكر اولونمشدر .
 آشكر سورده بورده ياپتوك شاد كىي نلق ايدىلدى كورولوروز . عموسته خان ب

Sayfa 79

مفايلرى لك ياقين اقراسنه توپيع ايدىردى . ايل ترمس قاتان طرفدن ياپغو وشاد اولارلق
 لمين اولونان خانلر چين منابته كوره خلك برادرلى ايدى . زم يىلكه خانده اچىسك
 (حمچسك) زمان سلطنتده كاردوشلر ك شادى ايدى .

Sayfa 78

Söylendiği gibi taht yalnız erkekler tarafından işgal edilirdi. İdare tarzı ve hususıyla Ömeranın ünvanları ve vazifeleri üzerinde ulusal inkılâbın büyük tesiri olduğu anlaşılıyor. İleriş Kağan tahta çıkar çıkmaz ulusuna bir **yabgu ile şad** tayin etti. Çin kaynaklarına göre bu makamları her ikisi VI. yüzyılda Türk Devleti'nde bulunuyordu. Biz bu iki ünvanı Oğuzların batı kolunda Türgişlerde dahi görüyoruz: Bilge Han, (721 tarihinde), Türgişleri yenerek hanlarını, yabgu ve şadlarını öldürdüğünü söylüyor. Biz bu iki ünvanı Araçların VII. yüzyıldan beri mücadeleye giriştikleri Türk boylarında da görüyoruz. Tabiri daha VII. yüzyılda Toharistan Türklerinde bir "cebguye" bir de "şad" bulunduğunu söylüyor. "Cebguye"nin yabgudan başka bir şey olmadığı açıktır. Daha sonraları Karluk boyunun kumandanı ve atası Oğuzların kumandanı da yabgu ünvanına sahipti. Şad, Kimek boyunun efsanevi hanlarından birinin ünvanı idi. Gök Türklerin kollardan Töles ve Tarduş beyleri yabgu ve şad ünvanına sahipti. Yahut Töles üzerinde yabgu, Tarduş üzerinde şad hüküm sürerdi.

Kitabelerin bir çok yerinde, yüksek memurlar sırasında iki şad belirtilmiştir. Açık şekilde burada yabgunun şad gibi anlaşıldığı görülüyor. Genellikle han, bu [sayfa 79] görevleri en yakın akrabasına veriyordu. İleriş Kağan tarafından yabgu ve şad olarak tayin olunan kişiler, Çin kaynaklarına göre hanın kardeşleriydi. Bizim Bilge Han da **eçsini**n (amcasının) hanlık döneminde Tarduşların şadı idi.

Sayfa 79

زادگان اوج سفته منسپ تاپدی :

(۱) شادینتار ، ۲) طارقانر ، ۳) بوزوقلر . بو اوج سفته واحسانل یا ایگر ایگیسه نلسوب اولاتلر ، بک ، نسییه اولونوردی . کتابهک مع التأسف بوزوقه برری مراسم کونلرده تختک صاغ طرفنک شادینتار طرفدن اشغال اییدیلرکنی کونستریور . تختک سول طرفده طارقانلر ایله بوزوقلر دورویورلر و یا اولونورویورلری . رادولوف حکم اییدییورکه شادینتار اصل زادگان اولدینی حله طارقانلر ایضا ایندکلیرى خدمتلردن دولای حاکم توجیه واحسانلری ایله موقع اقتداره بوکلمش عوامه منسوب ذاتلر ، بوزوقلر ایسه خاک ، بوکسک مأمورلری ایدی . رادولوفک شادینتار سفتهک بو فکرته موافق ویخالف برنی سوغه ییلمک اینجین مع التأسف کتابلرده هیچ بر دیله دسترس اولامیور . اساساً گله یا یکنیز بر دفته یکن خاک جلوس مناسبتیه عرض بیعت اینک اوزره زادگان سرخصلریک کلدیگی بیان اولونورکن ذکر اییدیلشدر . کتابهک بزم اینجین پک مهم اولان برحق مع التأسف ثابت بوزوقدر . اولا باشده (کول چور) اولوق اوزره مردوش سنیرنک ، سوکرا باشده (آهار طارقان) اولوق اوزره تولس عشیرنک شادینتاری ذکر اولونور .

برلری منسپ ایدن کلملر اوقونمايور ؛ ققط بوزوق کلملردن سوکرا کن سورلر حایت واضح اولاتلر ایچی بوزوقلر سمرسنتک ذکر اییدیلرکنه دلالت اییدییور . بر سمرسنت باشده ، طامان - طارقان ، ایله « طونکوقوق - بویلا - انا - طارقان » دینکر سمرسنت

Sayfa 80

- ۵ -

باشنده ایسه (بک کول آرکین) بولونویور؛ بوغاه ایگک بوزوق دنیلیورکه اغلب احسانل خاک (خاص بوزوقی) مناسنلدر . بورانده ، واضحاً آکلایشیلیورکه ، تاردوش بوزوقلری تولس بوزوقلردن آیری طونولش و اوصورتکه ذکر اییدیلشدر . صریحاً ، سسبان اولویورکه (طرخان) گلمسی رادولوف طرفندده قبول اییدیلرکنه کوره ، نورجیک معروف (طرخان) گلمسنگ عینی در موغولر (چینکیز و خقلری) زمانسه بو نام سادمهجه بعضی فردلره دکل ، بلکه تکمیل شهرلر و ولایتلر احالیسنه و بریلریدی . و برطاف حنوق و امتیازات ایله ، بخصوص ویرکولردن معافیت ایله مربوط اییدی . گلهک کتابلردهکی استعماله کوره طارقانلرک (تارقان) آیری بر صنف تشکیل ایبدو اینجه دینی پک شهبهلی در ؛ تارقان و بوزوق کلملریک هر ایگیسنگ بردن استعمال ایدلش اولماسی ده ممکن در ایشته بوزوقلر و اشغال ایندکلیرى مقام سفتهک فکر بری عرض ایندک . یاپشو و شاد عنوانلری کی بوزوق عنوانی دخی تورکلرک غرب تبعهسنده ، تورکین شاکت زدنده موجود بولویور .

Sayfa 79

Zadegan üç sınıfa ayrıldı:

1. Şadapıtlar 2. Tarkanlar 3. Buyruklar. Bu üç sınıfa ve özellikle yalnız ikisine mensup olanlar "bey" diye anılıyordu. Kitabenin ne yazık ki bozukça bir yeri, tören günlerinde tahtın sağ tarafının Şadapıtlar tarafından işgal edildiğini gösteriyor. Tahtın sol tarafında Tarkanlar ile Buyruklar duruyordu. Radlof'un kanaatine göre Şadapıtlar asıl zadegan olduğu halde, Tarkanlar ifa ettikleri hizmetlerden dolayı hanın takdiri ve başlılarıyla göreve getirilerek yükseltilmiş halktan kişiler, Buyruklar ise hanın yüksek memurlarıydı. Radlof'un Şadapıtlar hakkındaki bu fikrine lehte veya aleyhte bir şey söyleyebilmek için ne yazık ki kitabelerde hiç bir kanıt rastlamıyoruz. Esasen bu kelime, yalnız bir defa yeni hanın tahta çıkması sebebiyle bağlılığını sunmak üzere zadegan temsilcilerinin geldiği söylenirken ifade edilmiştir. Kitabenin bizim için pek önemli olan bu yeri dahi, ne yazık ki gayet bozuktur. İlk önce **Külçur** olmak üzere Tarduş boyunun, sonra başta **Apar Tarkan** olmak üzere Töles boyunun Şadapıtları ifade ediliyor.

Bunları takip eden kelimeler okunamıyor; fakat bu bozuk kelimelerden sonra gelen sözler, gayet açık olarak iki buyruk kitlesinin söylendiğine kanıttır. Bir kitlenin başında "**Taman-Tarkan**" ile "**Tonyukuk-Boyla-Baga-Tarkan**" diğer zümrenin [sayfa 80] başında ise (Bey Kül Erkin) bulunuyor. Bu zata ilk buyruk deniliyor ki büyük olasılıkla hanın (has buyruğu) manasındadır. Burada da açıkça anlaşılıyor ki Tarduş buyrukları Töles buyruklarından ayrı tutulmuş ve o suretle ifade edilmiştir. Açıkça anlaşılıyor ki **tarhan** kelimesi Radlof tarafından kabul edildiğine göre Türkçe'nin bilinen **tarhan** kelimesinin aynısıdır. Moğollar (Çingiz ve sonra gelenler) zamanında bu nam sadece bazı fertlere değil, belki bütün şehir ve vilayetler halkına verilirdi. Bir takım haklar ve ayrıcalıklarla, belirli vergilerden muaf tutuldu.

yorlardı. Kelimenin kitabelerdeki ifadesine göre Tarkanların ayrı bir sınıf teşkil edip etmediği pek şüphelidir. Tarkan ve Buyruk kelimele-
rinin her ikisinin birden ifade edilmiş olması da mümkündür. İşte
Buyruklar ve işgal ettikleri makam hakkındaki fikrimizi söyledik. Yab-
gu ve Şad ünvanları gibi Buyruk ünvanı da Türklerin batı kolunda
Türkîş Han'ın yanında bulunuyordu.

Sayfa 80

ایشته بوصورته ییکی خاندان سلطنتی ده ، تاملایستی تمامیه خلقک آشنای طبعلری ،
مدیون اولدیغی حالده ، بارز برزادکاتلق ایله عطاط کوریوروز . شهسز بوتورک دولتنده کی
زادکاتلق عظمت و جبر و شدیدن عاری ایدی . . خلقک ده بالآخره موغوللر زماننده
اولدیغی کیی حقاترله معامله کورمزدی . بوجه معروض « ایل طوموق » یعنی دولت
تأسیس ایتمک خصوصی عموم ملت استناد اولونیورکه « ایدی اوقسز » و « یک
ایدی یوق ایرمش » لیسیرلری و اولوقک دوشوندیکندن باشقا طرزده ترجمه ایتمک
لازم کلسه بیه مرحله بونده برده موغوللر فیکرینک مندیج اولدیغی ثابت اولویور .
چینکیزخانه اولونک خلقکده مخالف اولاروق بیلیکخان بالیکز کندی اقراسنک و اک یوکسک
زادکاتک معاوتنه مراجعت ایتمکله اککفا ایتمیور ؛ دائما بیکرک پاننده ملت دخی ذکر
اولمقدور . موغول خانی دولت تأسیس ایدمرک اک باغین اقربا و تعلقاتی مال و نونه

Sayfa 81

- ۸۱ -

نائل ایتمک و خلقک تحت اطاعتده بولمقدورمله اقتضار ایدمرکی بیلیک خان « آز ملتی
چوق ، فقیر ملتی زنگین » قیلمای کندی جوسننده « ایچرده آشنسز ، دیشارده طومسز
یعنی اتوایسز » - آچ و جییلان - اولان ملتی مرفقه بر حاله کتیرمه کی کندیسی ایچون اک
بویوک مزیت عد ایدیور . خان من اولارینک ، موغول خانلارینک ترجملری کیی ، خلقکدن
کیزلی طوقولماسی ده یک اهمیتلدر . بوتون ملت آیده اوزم رنده محرر اولان حکمدارینک
خطابسی اوقومغه دعوت اولونیور .

Sayfa 80

İşte bu suretle yeni handan saltanatı ve anlayışı halkın alt tabakalarına borçlu olduğu halde açık bir zadeganlık ile çevrili görüyoruz. Şüphesiz bu Türk devletindeki zadeganlık; büyüklük, zor ve şiddetten uzaktı. Halk da, **daha sonra Moğollar** zamanında olduğu gibi hakaretle muamele görmezdi. Söylendiği gibi "il tutmak" yani devlet tesis etmek hususunda tüm ulusa dayanılıyordu ki "idi oksuz" ve "bey idi yok ayırmış" tabirlerini Radlof'un düşündüğünden başka tarzda tercüme etmek lâzım gelse bile her halde bundan bir de çokme fikrinin yerleşmiş olduğu sabit oluyor. Çingiz Han ve ondan sonra gelenlerin aksine, Bilge Han yalnız kendi akrabasının ve en yüksek zadeganın yardımına müracaat etmekle yetiniyor; **daima beylerin yanında ulus da ifade edilmektedir**. Moğol hanı devlet kurarak en yakın akraba ve yakınlarını mal ve servete [sayfa 81] kavuşturmak ve halkı itaatle tutmakla iftihar ederken, Bilge Han "az milleti çok, fakir milleti zengin" kılmayı kendi han olduğunda "içerde işsiz, dışarda donsuz" yani **elbisesiz, aç ve çıplak olan milleti müreffeh bir hale getirmeyi** kendisi için en büyük bir övünç kaynağı sayıyor. Han mezarlarının, Moğol hanlarının türbeleri gibi halktan gizli tutulmaması da çok önemlidir. Bütün ulusu, kitabe üzerinde kayıtlı olan hanın hitabesini okumağa davet ediyor.

Sayfa 101

اوستمه ماوی کوك، آتده، ياغزور قیلندقد، ایککی آرمنده کیشی اوغلی

بیتش؛ کیشی اوغلیک اوزرغده اجدادم بومین خان، ایتمی خان بیومش

بیویوب تورک قومنک ایلی، تورمین، طوی ورمش، تنظیم ایدی ورمش

Sayfa 101

Üstte mavi gök, altta yağız yer yaratıldığında, ikisinin arasında insanlar yaratılmış. İnsanların üzerine **ataların** Burin ve Hakan tahta oturmuş. Tahta oturarak, Türk halkının devletini ve yasalarnı yönetivermiş, düzenleyivermiş.

Sayfa 137

بو یازی یوزان یکی یولغ تکین یازدی .

Sayfa 101

Bu yazıyı, han yeğeni Yulug Tigin yazdı.

